

debitu vel partis solutionem sine scriptis se fecisse, velinitque vires & fortitiae redemptio testes super huiusmodi solutione producere: nisi quinque testes idonei, & summa aque integræ opinionis præsto fuerint solutioni celebratae, hincum sacramenti religione depositiorum sub præsenzia sua debitu esse solutione: ut scientes omnes ita ea statua esse, non aliter debet: vel partem eius persoluant, nisi vel securitatem in scriptis capiant, vel obseruantur praefataa testimoniis probacionibus: sed scilicet qui iam sine scriptis debitum vel partem eius soluerint, à præfenti fundatione merito excipiendis. Si vero facta quidem per scripturam securitas sit, fortuito autem causa vel incendiis, vel naufragij, vel alterius infortunii peremprast, tunc licet his qui hoc perpetrati sunt, causam peremptionis probantibus, etiam debitu solutionem per testes probare, damañaque ex amissione instrumenti effugere. Dat. Kal. Iun. D.N. Iustiniano A. II. Cof.

IN AVTHENT. de testibus. §. & licet. collat. 7.
tit. 2. Nou. 90. ca. 3.

Rogatis, ut in testamentis, non fortius vel transmutatione veniant. Idem est si post solutionem rogatis interfecti confessionis creditoris, dicentis pecuniariam sibi debitu solutionem fuisse.

19. Idem A. Julianus P.P.

Si quando inuitos testes in pecuniariis causis ex nostra lege aliquis trahere maluerit, si quidem sua sponte fiduciionem suæ personæ sine danno præstare velint, hoc fieri: si autem voluerint, non carcerali custodia detinendi, sed sacramento eos committi censensus. Si enim pro toto lito certamine iuratur, tunc taliū credendum, esse putauerint hi, qui eos produxerint: multò magis presentiam suam testibus sacramento eorum credere debent. Sed cum minimè oporteat testes in huiusmodi casibus protegari, & pro alienis commodis suas invenire difficultates disponimus non amplius testes obseruare compelli iudices, postquam fuerint admotivi, nisi tantum quindecim dies in quo iudices prouideant quantum cognitionem sufficiant, in qua testes necessarii vissi fuerint: ut omnino licentia sit concedatur & alterutra parte cessante, & minimè eos obferuare valente, si per executores admoniti venire voluerint, testes accipere, & alterutra parte præsentie quia eos introducti, testimonia eorum capere. His autem diebus effluentibus, licet quidem testibus discedere à iudice, nullam habente licentiam eos, postquam absuerint, iterum retrahere. Ipsum autem iudicem, si per eum fuerit quo inīus testimonium præstetur, pati letæ omnem iacturam pro huiusmodi causa illam ex suis facultatibus resarcire disponimus. Dat. XII. Kal. Apt. Lampadio & Oreste Cof.

IN AVTHENT. de test. §. & hoc ver
quia multaties. collat. 7. tit. 2. Nou.
90. ca. 2.

Sed & si quis ab aliquo aliquid patiatur contra leges, aut aliter letat, aut denuo patiens, & testes apud indicem producere voluerit, & eorum testimonia publicare: aduersarii monentur a iudice, & se a presente index attestations recipiat. Quid si venire voluerit, etiam ex absente attestations recipiat: & perinde valebit, uicii ex praesente recepta sufficiente opponere poterit, quod ex una parte data sunt. 20. Idem A. Julianus P.P.

Cum apud compromissarios iudicem testes sufficiunt, variatum erat virum debere eorum depositionibus in iudicio litigatori vi, an non esset audiendus. Sanctius iugis, si quidem in compromissis aliquid pro huiusmodi causa statuum est, hoc obseruari. Si autem nihil conuenitum est in huiusmodi casibus: si quidem supersunt testes, licentiam habere eum contra quem depositiones eorum pro-

seruntur, si eas recusat, & concedere testes iterum adduci, & non opponi eis quod iam testimoniis suum dederint: vel si hoc concedere minimè maluerit, depositiones eorum quasi factas accipere: omni iure legitimo quod ei competit aduersus eas seruat. Si autem ab hac luce omnes subtrahi sint: tunc necessitatem ei imponi, siue scriptura approbata, in qua depositiones eorum refutantur, eas quasi factas accipere. Si vero res permixta fuerint, & quidam ex his mortui, alijs viventes, tunc in superfluum quidem testimoniis tandem electione seruitur litigatori, aduersus quem testimonia proferantur: morientem autem personas depositiones eorum non esse repudias. omni (secundum quod iam prædictum) aduersus eas & testes legitimo iure, quod ei competit aduersus quem proferuntur, integrō refutato. Dat. vi. Kal. Apr. Lampadio & Oreste Cof.

DB FIDE INSTRUMENTO.
rum, & amissione eorum, & de epochis, &
antapochis faciendis, & de his
qua se scriptura fieri possunt,

TIT. XXX.

1. Imp. Antoninus A. Septimius
Martiæ;

Debitores tuos quibuscumque rationibus debeant ibi pecuniā si probauerint, ad solutionem compellere adiutor præfectorum: nec obertib⁹ amissioni instrumentorum, si modo manifesti probacionibus eos debitores esse apparuerint. PP. V. Id. Sept. Antonino A. III. & Balbino Cof.

2. Imp. Alexander A. Mabiliano.

Si vteris instrumento de quo alius accusatus falsus est, & paratus est si ea visum fuerit: à quo pecuniā petis, euſdem criminis te reum facere, & discrimen periculi poena legis Corneliz subire non obert sententia, à qua nec is contra quem data est, appellavit in eo, qui tunc criminis non erat subiectus, appellare debuisti. PP. XI. Kal. Octob. Maximino II. & Aliano Cof.

3. Idem A. Aliano.

Si aduersarius tuus apud alia præsidis prouincia fides instrumenti quod proferebat, in dubiū reūdaretur, non vſurum se conveat, ut veri non debet ea scripturna, quam non esse veram etiam professione gius constituit, negotium denovo repetatur. PP. XI. Non. Dec. Maximino II. & Aliano Cof.

4. Imp. Gordianus A. Martiano.

Illatus dispensator pecunie, si ob amissorum instrumentorum causa probatione deficerit, inspeccio rationum fiscalium fides demonstrabit. Dat. II. Id. Feb. Gordianus A. & Auila Cof.

5. Idem A. Prisco & Marco mi-
litibus.

Sicut iniquum est, instrumentis vi ignis consumptis, debitores quantitatibus debitorum renuero solutionem: ita non statim casum conquerentibus faciliter credendum est. Intelligere itaque debet, non existentibus instrumentis, vel alii argumentis, probare debere fidem precibus vestrī adesse. PP. III. Kal. Iun. Sabino II. & Venustus Cof.

6. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.
Lucido.

Statum tuum, natali professione perdita, mulierum non esse, certi iuris est. Dat. XII. Kal. Feb. Nicomedio, Maximino II. & Aquilino Cof.

7. Idem AA. & CC. Zinimz.
Si solemnibus stipendiis honeste sacramento so-
lutiū est: licet super huiusmodi re instrumenta, (ut dicit) facta perdiā sint: tamē sialis, evidenter depositionibus veritas ostendit, potest, veterorum privilegia etiam te vissipare posse.

post, dubium non est. Dat. xv. Calend. Iunij. Maximino II. & Aquilino Cof.

8. Idem AA. & cc. Alexan. Cof.

Si confitit proprietatem possessionis, de qua agitur, apud vos esse prouidebit index ex persona suæ, aut nullum præjudicium dominio vestro cōparari propter amissionem instrumentorum. Dat. xv. Cal. Mart. Diocletianus & Maximianus AA. Cof.

9. Idem AA. & cc. Aristeo.

Nstrumentum etiam non intervenientibus & semel diuīsiō facta non habetur irrita.

10. Idem AA. & cc. Victorino.

Cum instrumentis etiam non intervenientibus cōvenit facta rata maneat: consequenter amissione, quæ intercesserat, non tolli substantiam venitatis placuit. Datum vxi. Calend. Novemb. Regnatis, AA. Cof.

11. Idem AA. & cc. Theagenz.

Mancipatione facta, eti⁹ aditorum tenor non exigitur, tamen alii indubius probacionibus, vel ex personis, vel ex instrumentorum incorrupta fide fidam esse emancipationem probat: actum interitus veritas conculsi non solvit. Datum iii. Idus Novemb. AA. Cof.

12. Idem AA. & cc. Dionysius.

Non idcirco minus in vacuum inductus predij possessorum donationis causa, quod eius facta præsumit instrumentum, adscrutatur, hanc obiectum poterit. Datum Idibus Decemb. Nicomedio, AA. Cof.

13. Idem AA. & cc. Leontio.

Audet eos, qui rem getam ignoraverunt, amissione instrumentorum habita testatio nihil ad probacionem veritatis prodest. Dat. XVI. Cal. Iuniar. Nicomedio, AA. Cof.

14. Idem AA. & cc. ad Seuerum comitem,
Hispaniarum.

Scriptura diversa fidei sibi iniucem derogantes sibi una eadēque parite prolate, nihil firmatis habere poterunt. Datum iv. Calend. Maij. Viminius, cc. Cof.

15. Imp. Constantinus A. ad populum.

Non exercendis libibus candom vim obtinet tam fides instrumentorum, quam depositiones etiū. Dat. Romæ, XII. Calend. Augst. Gallicano & Basso Cof.

16. Idem A. & Mennze P.P.

Iudices, siue in hac inclita vice, siue in provinciis, secundum ea quæ dispositum, ut possint si hoc perspexerint, occasione testimoniū in aliis locis degentium litigantes vel procuratores eorum ibi destinare, ut depositionibus sub virtutibus partis presentia factis, res ad eos referatur: etiam in illis seruare volumen, qui prolatis instrumentis fidem adhibent exiguunt, vt si poposcerint, in aliis locis id ei facere permittatur: & hoc si iuste peti iudex inuenientur similis proferatur sententia, ut postquam in locis opportuni fides instrumento data vel minima data fuerit, res feratur negotium ad priorem iudicem. Dat. VIII. Idus Aprilis Dicteo V. Cof.

17. Idem A. & Mennze P.P.

Iudices, siue in hac inclita vice, siue in provinciis, secundum ea quæ dispositum, ut possint si hoc perspexerint, occasione testimoniū in aliis locis degentium litigantes vel procuratores eorum ibi destinare, ut depositionibus sub virtutibus partis presentia factis, res ad eos referatur: etiam in illis seruare volumen, qui prolatis instrumentis fidem adhibent exiguunt, vt si poposcerint, in aliis locis id ei facere permittatur: & hoc si iuste peti iudex inuenientur similis proferatur sententia, ut postquam in locis opportuni fides instrumento data vel minima data fuerit, res feratur negotium ad priorem iudicem. Dat. VIII. Idus Aprilis Dicteo V. Cof.

18. Idem A. & Mennze P.P.

Iudices, siue in hac inclita vice, siue in provinciis, secundum ea quæ dispositum, ut possint si hoc perspexerint, occasione testimoniū in aliis locis degentium litigantes vel procuratores eorum ibi destinare, ut depositionibus sub virtutibus partis presentia factis, res ad eos referatur: etiam in illis seruare volumen, qui prolatis instrumentis fidem adhibent exiguunt, vt si poposcerint, in aliis locis id ei facere permittatur: & hoc si iuste peti iudex inuenientur similis proferatur sententia, ut postquam in locis opportuni fides instrumento data vel minima data fuerit, res feratur negotium ad priorem iudicem. Dat. VIII. Idus Aprilis Dicteo V. Cof.

19. Idem A. Demophreni P.P.

Plures apochis vel reddituum vel usurarum personae habere se negando; ius agentium faciunt valicare, cum coloni aduersus dominum certantes, & libi iniquam fortis libertatem vindicantes, vel debitoribus suis temporalem præscriptionem opponere cupientes, ad eadem iniciationes peruenient. Quod rescantibus iubatur, ut in praefatis casibus vel alius privatus similius, si voluerit, qui apogham conscripsit, vel exemplarum cum subscriptione eius qui apocham suscepit, ab eo accepte, vel antapocham suscepere: omni ei licentia hoc facere concedatur, nec necessitate imponenda apochas susceptoris antapocham reddere: ita tamen, ut si hoc is qui apocham conscriperit, facere neglexit, vel non curauerit: nullum ei prædictum ex eo quod antapocham non recepit, generetur, cum hoc quod pro quibusdam introductum est, inferre eis incautum minime ratione conueniat equitatibus. Datum xii. Calend. Octobris, Calcedone, Decio v.c. Cons.

20. Idem A. Iuliano P.p.

Comparationes litterarum ex chirographis fieri, & aliis instrumentis que non sunt publice confecta, satis abunde occasione criminis falsitatis dare & in iudicis & in contractibus, manifestum est. Ideoque sancimus non licere comparationes litterarum ex chirographis fieri, nisi trium testium habuerint subscriptiones, ut prius literis fidei sibi imponatur, vel ex ipsius hoc deponentibus, sive omnimodo duobus ex his, sine comparatione litterarum testium procedentes: & tunc ex huiusmodi chartula jā probata cōparatio fieri, alter etenim fieri cōparatione nullo concedimus modo, sicut in semetipsum aliquis charta conscriptis, proferat, sed tacitummodo ex forensibus vel publicis instrumētis, vel huiusmodi chirographis que enumerauimus, cōparatione truūndā. Omnes autē comparationes non aliter fieri concedimus, nisi instrumento ante præfite ab his qui comparationem faciunt, fuerit affirmatum quod neque luci causa, neque iniuricitis, seq. gratia tenet, huiusmodi faciunt comparationem, & hoc obseruari tam in omnibus sacris nostris scriptis, quam in apparatione omnis sublimissimæ præficatione, neccnon magisterie potestatis, ceterisque omib[us] iudicis, que in orbe nostro constituta sunt: his omnibus in posterum obseruādis. Comparatione etenim iam antenna facta retractari, extra periculum minime est. Datum xiv. Cal. Aprilis, Lampadio & Oreste Cons.

In authent. De his qui ingrediuntur ad appel. §. illud etiā indicantur. colla. 5. tit. 4. al. II. Nov. 49. ca. 2.

Ad bac, ex his dientibus quibus aduersarii tuus utiuntur, & proficiuntur, ut p[ro]p[ri]e exemplificationem fieri. Item & carta que proficitur ex archis publicis, tissimum publicum habet.

In authent. De his qui ingrediuntur ad appel. §. seq. coll. 6. tit. 3. al. 2. Nov. 73. ca. 8. & 9.

Ats si contraria fuit incertitatem, & r[ati]onabili lib[er]am autē excusat: omnimodo collatione ad fuit argumentum quod lib[er]um, nec credatur ei soli.

21. Idem A. Iuliano P.p.

Cum quidam instrumentum proulerit, vel alia chartula, eique fidem imposuerit, postea autē persona contra quam ista chartula vel instrumentum prolatum est, quasi falsum hoc constitutum redargere nitatur: ne diutius dubitetur utrum necessitatem ei qui protulit, imponi oporteat repetita vi: ecce hoc proferre, an sufficiat fides iā approbata: sanctimus, si quid tale euenerit, cum qui peccit iterum

eam chartam proferri: prius sacramentum præstat, quod existimat se posse fallum redargere quod prolatum est, ad huiusmodi veniat petitionem. Quid enim si cum nosferit deperditam esse chartam, vel forte coquemur amvel alio modo deponentiam, hanc requiri adsimilans & ad difficultatem prouisionis respiciens, huiusmodi faciat petitionem. Et postquam hoc ab auctore vel petitore fuerit iurat, & inscriptionum pagina apud compescitur, iudicetur depositarum necessitatem imponi ei qui protulit chartam de qua queritur, iterum eam apud iudicem criminis proferre, quatenus possit apud eum crimen falsitatis ventilari. Sin autem dicat non esse sibi possibile eam ostendere, qui per fortuitos casus huius copia e[st] abrepta sit: tunc beat sacramentum, quod nec habet tandem chartulam nec alia eam dedit, nec apud alium voluntate eius constituta sit, nec dolo male fecerit quo minus apparat ea, sed te vera ipsa chartula sine omnino dole deperdit, & produxit eam sibi impossibilis sit, & si tale subeat sacramentum, ab huiusmodi necessitate relaxetur. Quod si prædictum iuris iurandum subire minime maluerit: tunc quasi falsa chartula nulla habeat vires aduersus eum contra quem prolatum est, sed sit penitus evanescuta. Ne[on] enim veteris p[ro]p[ri]am produci contra eos qui non iuraverint, volumus: cum forsitan quidam subtiliter reverenter tenet, nec verum sacramentum præstat patiuntur. Eadem autem copiam ei præstat, donec causa apud iudicem ventilatur. Si enim iam plenissimum hinc accepit, & neque per appellacionem suspicita est, neque per solitam retractionem adhuc h[ab]et viure speratur: tunc fariis dum est huiusmodi querelæ indulgerit: ne in iuris iurandum causam retrahatur, & sopia iam negotia per huiusmodi viam iterum appetantur, & contrarium aliquid non fieri euenerit proposito. Datum v. Kaland. Maii. Lam padio & Oreste vv. cc. Cons.

22. Idem Iulianus.

Si postuletur ab aliquo in iudicio, ut instrumentum non aduersus seipsum, sed aliis quendam producat, quod alteri presit, idque producere recusat, vt qui damnum inde metuat, verum is qui exhibet chartam petit, nequaquam eum l[eg]endum dicat, sed pecuniam ipsum ab illis accepisse, qui per instrumentum exhibendum coarguendi sunt: vult confitit, vt is qui habet instrumentum, id ipsum proferat, siquidem ex illius prolatione nihil ipse damni sensurus sit. Sin reapse derrementum ei prolatum instrumentum adserat, nequaquam eum cogi ad proferendum debere: quoniam ei magis expedit, id occulare, quam publicare. Quod si adseratur, ei cui opus est instrumento, nihil ei fraudis ex eo futurum, dumtaxat iurandum prætere quod ex huiusmodi fidei sua determinatum pati propter instrumentum exhibitionem, eam ipsam ob causam, proferre chartam recusat. Et quoniam sibi damno id fore putat, curiosus sacramentum præter aupe dicat, se non quia pecuniam accepere, vel quid alii, non proferend[us] charta causa, vel quod munera promissionem habet, nec metu illius, contra quem instrumentum requiratur, nec eiusdem amore, charta exhibitionem reculare, sed quia magnū ex eo circa facultates suas derrementum capiat. Nā quemadmodum is qui quadam in causa verum fieri putatur, in iuritus quoque testimonium dicere cogitur, heque si pecuniam promissam habet ob non perhibendum testimonium, neque si aduersus amicos testimonium dislatus venit, recusat testimonium potest: nec it recusat potest, à quo instrumentum exhibito desideratur, vel propriea quod aliquid accepit, aut acceptum le speret, vel ob amicitiam cum illo, cuius damno futurum est intrumentum. Sed si quis iuret, te instrumentum, quod delideratur non habere, prius id profere, quod

non

De pignoratitia actione.

274

Cum eum, qui temporalis minister iij causa suscepit ancillam, ad restitutionem eius bona fides virgatae, conseq[ue]ntes eis, scilicet tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adiuto præside provincie, probare ut fidem suscepit is, aduersus quem supplicari, compellatur agnolere. Dat. Prid. Non. Nouem. ipsius AA. Cons.

3. Idem AA. Soteria.

De restituendis rebus, quas marito obligandas pro se dederas, postquam debitum fuerit exactum, commodi actionem etiam aduersus heredes eius exercere potes. Dat. iiii. Id. April. Sirmij ipsius AA. Cons.

4. Idem AA. & cc. Baustine.

Pretexut debiti restitutio commodi non probabilitate recusat. Dat. xii. Calend. Decemb. ipsius AA. Cons.

DE PIGNERATICA ACTIONE.

TIT. XXIV.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. ad Metrodorum.

Fiduci ex pignore percepti imputantur in sortem, & si sufficiunt ad totum debitum, soluitur actio, & redditur pignus. Quod si fructus debitum excedat, superflui redduntur, videlicet mota actione pignoratitia.

2. Imp. Alexander A. Demetrio.

Quod ex operis ancilla, vel ex pensionibus dominus, quoniam pignori detineri dicis, perceptum est: debiti quantitatem rebeat. Dat. Cal. Octobr. Antonino iv. & Alexandre Cons.

3. Idem A. Victorino.

Creditor, qui prædictum pignori nexum detinuit, fructus, quos percepit vel percipere debuit, in ratione exonerandi debiti computare necesse habet, & si agrum deteriorem constituit, eo quoque nomine pignoratitia actione obligatur. PP. vi. Id. Decemb. Antonino iv. & Alexandre Cons.

4. Idem A. Hermeo & Maximillio.

PActum vulgare, quod proposuitis, ut si intra certum tempus pecunia soluta non fuisset, prædia pignori vel hypothecæ data vendite liceret, non admittit debitor aduersus creditorem pignoratitia actionem. PP. xii. Kal. Maij. Maxim. st. & Aeliano Cons.

5. Idem A. Diocordio.

Si creditor sine viatio suo argenteum pignori dat, sum perdiderit, restituere id non cogitur, sed si culpa eius deprehenditur, vel non probat manifestis rationibus se perdidisse: quanti debitoris intereat, condemnari debet. PP. xiii. Kal. Maij. Iuliano ii. & Grispingo Cons.

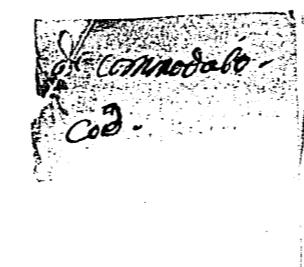
6. Idem A. Trophimio.

Vx fortuitis casibus accidit, cum prævidetur non potuerint, in quibus etiam aggressura latronum est: nullo bonæ fidei iudicio praefatur, & ideo creditor pignora, quæ huiusmodi easu interierint, p[ro]ximate non compellitur: nec à petitione debiti submouetur, nisi inter contrahentes placuerit, ut amissio pignorum liberet debitorem. PP. Id. April. Fuso & Dextro Cons.

7. Imp. Gordianus A. Iuliano.

Creditor qui fundos & domos pignori vel hypothecæ accepit, damnum in decidendis arboribus, domibusque destruendis ab eo datum, in rationem debiti deducere cogitur. Et si dolo vel culpa rem suppositam deteriore fecerit, eo quoque nomine pignoratitia actione tenebitur, vt talis res sit, qualis fuerit tempore obligationis. Creditor autem necessarios sumptus, quos circa res pignoratitiae fecit, exigere non prohibetur. PP. xii. Calend. Aug. Gordiano A. ii. & Pompeiano Cons.

8. Imp. Philipus A. & Philip. Cas. Saturino.

Si nulla culpa seu segnitia creditorii imputari posset: pignorum amisorum dispendium ad periculum eius pertinet. Sane si simulata amissione etiam cum eadem pignora (vt aduersus) a parte diversa possidentur, aduersus eum experiri potes. PP. viii. Cal. Mart. Prudente & Albino Conf.

9. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & cc. Georgio. Pignus in bonis debitoris permanere, ideoque ipsi perire in dubium non venit. Cum igitur ad securas in horreis pignora deposita: consequens est, secundum ius perpetuum pignoribus debitori percutentibus (si tamen in horreis, quibus & alij solabant publice vi, res deposita sint) personalem actionem debiti reposcendi causa integrum te habere. PP. vi. Non. Maij. Mediolani. AA. Conf.

10. Idem AA. & cc. Apollodorus.

NE creditores, nec qui his successerunt aduersus debitoris pignori quondam res nexus petentes redditia iure debiti quantitate, vel hi non accipiuntibus, oblati & configuita & deposita, longi temporis prescriptione maniri possunt, unde intellegis, quod si originem rei probare potes, aduersario tenente vindicare dominum debes. Ut autem creditor pignoris defensione se tueri possit, extorquent ei necessitas probandi debiti: vel, si tu tecum, per vindicationem pignoris hoc idem inducit: & tibi non erit difficultas, vel solutione, vel oblatione atque solemnis depositione pignoris liberatio. Dat. Non. Maij. Ipsi. cc. & Conf.

11. Idem AA. & cc. Ammiano.

Pignoris causa res obligatas, soluto debito restituere debere, pignoratis actionis natura declarat, quo iure, si titulus pignoris obligati mancipia, per eandem actionem vii potes, nec creditor contra conuentem vel praevidentem iussionem debiti causa res debitoris suo auferre protestat. Dat. v. Calendis Ianuar. Sirmij. Ipsi. cc. & Conf.

12. Idem AA. & cc. Herisco.

Quo minus fructuum, quos creditor ex rebus obligatis accepit, habita ratione, ac residuo debito soluto, vel si per creditorem factum fuerit, quo minus solueretur, oblati & configuita, & deposito pignora, quod in eadem causa durat, restituat debitoris: nullo spacio longi temporis defensur. Dat. xii. Calen. Decemb. cc. Conf.

DE INSTITORIA ET EXERCITIA actione,

1. Imp. Antoninus A. Hermeti.

Seruus tuus pecuniam mutuam accipiendo, ita idemcum te institutoris actione obligatus, si cum eum officio alieni vel negotiorum exercenda proponeres, etiam ut id faceres, si permisum a te, probetur. Quod si hinc actio locum non habeat: si quid in rem tuam versus probabitur, actione in eam rem proposita, cogeri exoluere. PP. viii. X. Ann. Septemb. Duobus & Alpibus Conf.

2. Imp. Alcibiad. A. Callisto.

Ex contractibus seruorum, quamvis de peculio edictum taxat domini teneatur: de eo tamen quod in rem eorum versus est, vel cum institutor ex causa cui prepositus fuit, contratum estetiam in solidum conuenienti posse, dubium non est. PP. iv. Cal. Maij. Alexandro A. ii. & Marcello Conf.

3. Idem A. Matrig.

Institutori tibi aduersus eum actio competet, a quo seruum mensa prepositum dicit, si eius negoti causa, quod per eum exercebaras, depositare pecuniam, nec redditam potest probari. PP. Non. Maij. Agricola & Clementino Conf.

4. Imp. Dioclet. & Maximian. Aug. & cc. Cresenti.

Et, qui seruo alieno das pecuniam mutuam, et quādū superest seruo, item post mortem eius intra annum de peculio in dominum committere

4. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & cc.
Antigon.

Et si à muliere magister navi prepositus fuerit: ex contractibus eius ea exercitoria actione ad similitudinem institutoris tenetur. PP. xiii. Kal. Novemb. Sirmij. cc. Conf.

5. Idem AA. & cc. Caio.

Si mutuam pecuniam accipere à Demetriano Domitianus mandauit, & hoc posse probare confidat: exemplum institutoris eundem Domitianum apud competentem iudicem potes conuenire. Dat. xiv. Kal. Nouemb. Ipsi. cc. & Conf.

6. Idem AA. & cc. Onesimus.

Qui securus domini voluntatem, cum seruo ipsius habuit contractum: ad instar actionis institutoris recte in solidum dominum conuenit. Dat. xv. Kal. Decemb. cc. Conf.

7. Quid CVM EO, QVI IN ALIENA potestate est, negotiorum gestum esse dicetur, vel de peculio, sive quod iussu, aut de in rem verso.

TIT. XXVI.
1. Imp. Severi & Antonini Aug. & Aelio.

Cum filius familiæ tutor aut curator datus, paternæ tutela vel negotiorum gestorum iudicio de peculio & de in rem verso conuenienter est. Quod si voluntate eius filius decurio sit creatus, & à magistris tutor constitutus: paternæ in solidum satisfacere enigatur: cum id onus exemplo ceterū numerum clivium introducum intelligatur. Dat. vii. id. Nouemb. Dextro ii. & Prisco Conf.

2. Idem AA. & cc. Aelio.

Eius rei nomine, de qua cum filio familiæ contra eum est, sive sua voluntate, sive eius, in cuius potestate fuit, sive in peculium ipsius, sive in rem patris ea pecunia redacta est, si paterna hereditate abstinuit, actionem, nisi in id, iudicem posuit, non dari perpetua editi interpretatione declaratum est. PP. viii. Balen. Decemb. Dextro ii. & Prisco Conf.

3. Imp. Antoninus A. Artemoni.

Etiam si non mandante, neque iubente, neque sublēbente dominus pecuniam mutuam seruo accepisti, tēque eius hereditate abſtines: fructu veteris, ne à creditori eius conueniaris. Dat. vi. Cal. Ian. Messali & Sabino Conf.

4. Idem A. Lucio.

Sex contractatis iussu eius mutuam pecuniam accepisti, tēque eius hereditate abſtines: fructu veteris, ne à creditori eius conueniaris. Dat. vi. Cal. Ian. Messali & Sabino Conf.

5. Imp. Alex. ad. A. Alcibiadi.

NVilla res prohibet filios familiæ, si pro aliis maiores vixintiquinque anni fiduciuerint, actione competenti aduersus eum tenetur. Sed si dumtaxat de peculio tecum agatur: defensionibus, si quod tibi competunt, vixit. PP. vi. Idus Decemb. Maximi. ii. & Aeliano Conf.

6. Imp. Valerius, & Gallus. AA. & Valerian.

CSi seruus tuus sine permisso tuo accepta pecunia mutuaria, in usuram vicem habendi facultatem, creditori obcesit: nullo iure aduersarius tuus hospitium ex hac causa sibi vindicat, cum te seruo facias non obligauerit: & ingrediens rem tuam, contra vim ejus autoritate competenti iudici protegeris. Datum xii. Kal. Iul. Aemiliano & Basso Conf.

7. Imp. Dioclet. & Maximian. Aug. & cc. Cresenti.

Et, qui seruo alieno das pecuniam mutuam, et quādū superest seruo, item post mortem eius intra annum de peculio in dominum committere

277

Per quas personas nobis acquiratur.

276

278

pretore actionem: vel, si in rem domini versa sit hac quantitas, post annum etiam esse honorariam actionem, non est ambiguus iuris. Quid propriè si quidem in rem domini pecunia versa est: hæredes eius conuentre potes de ea summa, sive in rem ipsius processit. Si vero hoc probari non poteris: consequens est, si superest quidem seruo dominum de peculio conuenias: vel si iam seruos rebus humanis exemptus est, vel distractus, seu manumissus, nec annus excedit: de peculio quandam aduersus eum experiri positis. 1. Alioquin si cum libero re: eius agenti, cuius precibus meministi contrahum habuisti, & eius personam elegisti: peruides contra dominum nullum te habuisse actionem, nisi vel in rem eius pecunia processit, vel hunc contractum ratum habuit. Dat. Non. Apr. Byzantij. AA. Conf.

2. Idem AA. & cc. Diogeni.

Si mandator pro glorio tuo exististi, vel iussu tuo cu[m] conuenies in potestate tunc habuisti, contractum existielligi & fortis & vñis te parere oportere, si te hi omnibus obligasti: ut res, quæ pignoris iure determinentur, liberari positis. Quid si fideiūsor credit pecunia intercessi: ille tenebi te et ea obligatione, explorata iuris est. Dat. iii. Kal. Maij. CC. Conf.

3. Idem AA. & cc. Isidor.

Sex alio contractu, non ex illicita mutui datione debitor exististi, vel quid patrem tuum in fidem subcepisti in patris positus potestate iure tenebris, quæ etiam morte genitoris tui iuris effecit. Et si quidem patris hæres exististi, in solidum: alioquin in quantum facere potes, secundum editi formam. Sed & si per emancipationem tui iuris effectus es: similiter conueniri te nosse, debes intelligere. Dat. vi. id. Apr. Byzantij. CC. Conf.

4. Idem AA. & cc. Diogeni & Aphrodiso.

Si liberam peculiu administrationem habentes, eis de peculio cum sibi serui vidererunt: reprobandi contractum dominus nullam habet facultatem. Quid si non habentes liberam peculiu administrationem, rem dominicam eo ignorante distractur, neque dominium quod non habent, in alium transferre possunt: neque conditionem eorum seruilem scientibus emporibus possessionis iustum afferunt initium. Unde non immixti nec longi tempori praescritiōnem huiusmodi possessoriis prodessim. manifestum est. Ideoque res mobiles ementes a servo etiam sibi a ratione tenentur. Dat. v. Non. Oct. Sirmij. CC. Conf.

5. Idem AA. & cc. Attalo.

Omnis ancilla contrahente quam iure non obligata, nisi contra facta, aduersus dominum in quantum locupletius eius peculium factum est, ea superflite, ac post mortem eius intra violem annum dandam actionem non ambiguit. Dat. Prid. Kal. Dec. CC. Conf.

6. Idem AA. & cc. Viatori.

Dominum per seruum obligari non posse, ac si sumum de peculio (deducto scilicet, quod naturaliter seruus domino debet) eius creditoribus dari actionem; vel, si quid in rem eius versus probetur, de in rem verso edito perpetuo declaratur. Dat. xiiii. Kal. Feb. Sirmij. CC. Conf.

7. Imp. Honor. & Theod. AA.

Idominotia constriking manifestum est actionem, quæ in potestate, quæ appellatur. Quod iussu, si certam numerari præcepterint seruo auctoritate pecuniam. Igitur hæc in perpetuum editali legi facilius est, ut qui seruo colono, conductori, procuratori, auctoritate possessoris, pecuniam mutuam dare, scilicet domino: possessorum cultore, et terrarum obligari, non posse.

Neque familiares episolas, quibus homines plerumque commandant absentem in id trahere conuenit, vi pecuniam, quam rogatis non fuerat, impendisse pro prædictis mentitur; quæcum nisi specialiter, ut pecuniam præstet, à domino fuerit postulans; idem dominus teneri non posse: creditaque quantitate multo volumus credores, si huiusmodi personis non iubente domino, nec fideiūsoribus specialiter acceptis, fuerit credita pecunia. Sanè creditori damus licentiam: vi liber a rationibus, quæ gerebat, fuerit inveniens auctor, seruus, procuratore prædictorum; vienit actio pateat de peculio. Dat. id. Iul. Rauennæ, Honorio x. & Theodosio vi. AA. Conf.

PER QVAS PERSONAS nobis acquiratur.

TIT. XXVII.

1. Imp. Dioclet. & Maximian. AA.
Marcella.

Excepta possessionis causa, per liberam personam, quæ alterius iuri non est subdita, nihil acquirere posse, indubitate iuris est. Si igitur procurator non potest, sed ei, cuius negotia administrabat, redintegratae rei vindicationem pactus est, idque pactum etiam stipulatio incepta est: nulla domino obligatio acquisita est. Seruus autem res tradita, domino acquiruntur. Dat. Kal. Iul. Ipsi. & Conf.

2. Imp. Iustinianus A. Julianus P.P.

Cum per liberam personam, si pecunia alterius nomine fuerit numerata, acquiratur quidem eis, cuius nomine pecunia credita est, per huiusmodi numerationem conditio, non autem hypotheca vel pignus corum, quæ procuratori data vel supposita sunt, dominis contractus acquiritur: talis differentiam expellentes sanctius & conditionem & hypothecariam actionem, vel pignus ipso iure & sine aliqua cessione ad dominum contractus peruenire. Si enim procuratori necessitas legibus imposta est, dominio contractus cedere astantem: quare quemadmodum ab initio in personali astantie cessione superuenia videbatur, non etiam in pignoribus & hypothecis simili modo dominus contractus habeat hypothecariam actionem, seu pignoris vinculum, vel retentionem sibi acquisitam? Dat. Kal. Nou. Lampadio & Orente VV. CC. Conf.

3. Idem A. Julianus P.P.

Si duo vel plures communem seruum habeant, & unus ex his iusserit, ut suo nomine seruus ab aliquo stipuletur decem (puta) sur eos, vel aliam rem: ipsis autem seruus non eius, qui iussit, sed alterius ex dominis suis fecit stipulationem, & nomine illius stipulauit est. Stipularis est inter apiculam sapientiam quærebatur, cui acquiratur actio, vel lucrum, quod ex hac causa accidit: utrumque, qui iussit, et, cuius seruus feci stipulationem: ambobus. Cùmque ex omnialitera magna pars autorum mulierum effuderit tractatum: nobis verior coram sententia videtur, qui dominus, qui iussit, afferunt stipulationem, & ei tantummodo acquiri dixerunt, quam aliorum, qui in alias opiniones deferuntur. neque enim malignitatē seruorum indulgendum est, ut licet eis dominus iussumione contumia, sua libidine facere stipulationem, & ad alium dominum, qui cum forsan corruptum alienum lucrum transferre, quod neque serendum est, si seruus impius domino quidem, qui iussus, minime obedientium existimat, alij autem, qui forsan ignorat & nescit, repentinum adducat foliatum. Quod enim sapientem antiquos dicebant, iussumem domini non esse absimilem nominationi: tunc debet obtinere, cum seruus iussus ab uno ex donis stipulationem facere, si ne nomine stipularis est, tunc enim ei soli acquirent, qui iussit, si autem exprefserit alium dominum: soli illi necesse est acquisitionem celebrari.

multo enim amplius oportet valere dominici nominis mentionem, quam sterilem iussionem. Dat. xv. Kal. Dec. Lampadio & Oreste vv. cc. Cons.

AD SENATVS CONSULTVM
Macedoniam,

TIT. XXVIII.

r. Imp. Aelius Pertinax A. Attilio.

Si filius familiæ cum in poche patris esset, mutuam à te pecuniam accepit, cum se patrem familiæ diceret, cuiusque affirmationi credidisse et iustificatione edocere potes: exceptio ei denegabitur. PP. x. Kal. Apr. Falcone & Claro Cons.

2. Imp. Severus & Antoninus

AA. Sophia.

Zenodus si cum sui iuriis esse publicè videtur, aut patris voluntate contraxit, aut in eam re pecuniam accepit, quæ patris oneribus incuberet, vel fidei obligavit, vel alijs agnouit debitum: non esse locum decreto amplissimi ordinis, rationis est. PP. v. Kal. Mort. Saturnino & Gallo Cons.

3. Idem AA. Macrinus.

Si filius familiæ aliquid mercatus, precium stipulanti venditorum cum vlurum accessione spondeat: non esse locum senatusconsulto, quo scenerare filius familiæ est prohibitum, nemini dubium est. exiguo enim potius obligationis, quam titulus actionis considerandus est. PP. Id. Mart. Saturnino & Gallo Cons.

4. Idem AA. Cyrillus.

Si, permittente patre, filius familiæ pecuniam mutuam dedit: senatusconsulti potest non intervenire. Et idem perficitus pignorari, quod in bonis patris sunt, non denegabitur, praesertim cum eidem filius heres existerit: modo si nullus alias iure conventionis, vel ratione temporis & ordinis potest apparuerit. PP. XII. Kalend. Maij, Fabiano & Mutiano Cons.

5. Imp. Alex. A. Septimius Mus.

Macedoniani senatusconsulti auctoritas petitio- nes eius pecunia non impedit, quæ filios familiæ studiorum vel legationis causa alibi degeneri, ad necessarios sumptus, quos patris piecas non recusaret credita est. Sed ex contractu filij post mortem eius de peculio actio in patrem competere ita demum poterit, si anni vultus spatium petitionem non impediat. Sanè si iussu patris datum mutuum probetur: nec in quos vultus sit pecunia, disquiri necesse est, sed perpetua in patrem etiam mortuo filii est actio. PP. Prid. Kal. M. & Agricola & Clementino Cons.

6. Imp. Philippus & Philippus

Cæf. Theopompo.

Si filius tuus in potestate tua agens, contra senatusconsultum Macedonianum mutuam sumptu pecuniam actio de peculio aduersus te co nomine effacerit dirigi nequaquam potest. 1. Quid senatusconsulti auxilium, licet filius familiæ meninxit, & ad nepotes & pronepotes porrigitur. PP. vi. Non. Martij, Phillipus A. & Titiano Cons.

7. Imp. Iustinianus A. Julianus PP.

Si filius tuus, circa patris iussionem vel mandatum vel voluntatem, pecunias creditas accepit, potest autem patre ratus contractum habuerit, veretur ambiguitatem decadentes, sancimus, quemadmodum, si ab initio voluntate patris vel mandato filius familiæ pecuniam creditam accepisset, obnoxius fieriter constitueretur, ita & si postea ratus pater habuerit contractum, validum esse huiusmodi contractum cùm testimonium paternum respire, satis iniquum sit. Necesse est enim patris ratihabitionem, vel principali mandato patris, vel consensu non esse absimilem: cum nostra nonnulla lege generaliter omnis ratihabitione prorsus retrotrahatur, & confirmet

ea, quæ ab initio subservita sunt. Et hæc quidem de priuatis hominibus sancienda sunt.

1. **S**in autem miles filius familiæ pecunias vel voluntate vel ratihabitione, atque: hæc oportet creditam accepit, siue sine mandato, siue consensu contractum, nulla differentia intercedenda, ob quam caufar pecunia credita, vel vbi consumpta sit. In pluribus enim iuriis articulis filii familiæ militis non absimiles videntur hominibus, qui sunt iuriis sum: & ex presumptione artis militis non creditur nisi in aliud quicquam pecuniam accipere & expendere, nisi in causas castrorum. Dat. xii. Kal. Au. Lanatio & Oreste vv. cc. Cons.

AD SENATVS CONSULTVM
Velleianum,

TIT. XXIX.

r. Imp. Antoninus A. Lucille.

Mulieribus quidem quæ aliam obligationem suscipiunt, vel in se transfrunt, si id contrahentes non ignorant, senatusconsulti hoc subveniuntur. Sed si pro aliis, cum obligata non esset, pecuniam exsoluerint: intercessione cesset, nec repetitio nulla est. PP. Non. Dec. Gentiano & Baeso Cons.

2. Idem A. Nepotianus.

Frustra senatusconsulti exceptione, quod de intercessioneis seminariis factum est, vi: tenet: quoniam principaliter ipsa debitorum fuit, eius enim senatusconsulti exceptio tunc mulieri datur, cum principaliter ipsa nihil debet, sed pro alio debitorio apud creditorem eius intercessit, fin autem pro creditore suo alij se obligaverint, vel ab eo vel debitorum suum delegari possa est: hanc senatusconsulti auxilium non habebit. PP. iii. Id. Aug. Antonino A. xiiii. & Balbino Cons.

3. Idem A. Sernio.

Si cum ipse mutuam pecuniam acciperes, mater tua contra amplissimi ordinis consulatum fidem suam interposuit: exceptione se tueri potest. PP. iii. Id. Aug. Antonino A. xiiii. & Balbino Cons.

4. Imp. Alexander A. Alexandri.

Senatusconsultum locum habet, siue eam obligationem, quæ in alterius persona constuit, mulier in se transfruit, vel participavit, siue, cum aliis pecuniam accepit, ipsa se ab initio ream constituit, quod in ictum carum habitus pro aliis obligationibus admisum est. Sed si prædicta tua anni major viaginta inque vendidisti, & pro marito pecuniam soluisti: deficit auxilium senatusconsulti. PP. vi. Kal. Ian. Maximo XI. & Alano Cons.

5. Idem A. Popilus.

Si sine voluntate tua res tuæ à marito tuo pignori date sunt, non tenentur. Quod si consensu obligacionis, sciente creditur: auxilio senatusconsulti vitæ potest, si pateritiam prestatisti, ut quasi sua res maritus obligari, decipere voluisse mutuam pecuniam dante: & idem tibi non succurrerit senatusconsulto, quo insinuat, non calidiorum mulierum consulunt est. Dat. xv. Kal. Iulij, Iuliano II. & Crispino Cons.

6. Idem A. Torquato.

Si mater, cum filiorum suorum patrimonium gereret, tutoribus eorum securitatem promiserit, & fiduciissem prestatisti vel pignora dederit: quoniam quodammodo suum negotium geluisse videtur, si senatusconsulti auxilio neque ipsa, neque fiduciissem ab obsecratur, te rogauit mandatorio nomine, vt pro ea tuam fidem obstringeres: initio contractus per exceptionem auxilium obligationis iure adhuc securitati, qua conuenient defendi potest. PP. xviii. Kal. Iulij, Iurij & Cœs. Cons.

Ad senatusconsultum Velleianum.

minus teneatur, auctoritas eam iuriis tetur. PP. vi. Id. Octob. Modesto & Probo Cons.

7. Imp. Gord. A. Viniatio.

Si sciens creditor à marito proprii proprium debitu obligari lendum mulieris, licet ea confessio emere enim pignori acceptit: propter senatusconsulti auxilium vendendum eum dominum mulier auctoritate nequaquam nec ubi necesse est (præstio precio emporiori): vindicare, si matris heres exitisti. PP. xi. Kal. Oct. Pio & Pontiano Cons.

8. Idem A. Triphoni.

Si paternam obligationem non tantum masculini sexus filii, verum etiam filia etiam emancipata in se receperit: quamvis filii virilibus obligationibus existimant proprie exceptionem, quæ ex senatusconsulto Velleiano defenduntur: amēti filios in id, quod se obligaverunt: teneri: filiarumque subducta persona patrem in id conueniri posse, si quo conuenirentur, filia non intercessissent, dubium non est. Pignora tabulae patris eis in posteriore obligatione accepta sunt: sine dubio tenentur. Sed & si in priore fuerint obligationes: quatenus ad patrem per restitutoriam actionem redit, extensus tenebuntur. PP. Non. Octob. Pio & Pontiano Cons.

9. Idem A. Proculo.

Quamvis mulier pro alio solvere possit: tamen si precedente obligatione, quam senatusconsultum de intercessioneis factum est, per tenet, solutionem fecerit, eius senatusconsulti beneficio muniam se igaors, locum habet repetitio. PP. Non. Jul. Gordiano A. & Auiola Cons.

10. Imp. Philippus A. & Philippus Cæf. Triphon.

Si adulterarius tuus non cum marito tuo, sed tecum negotium gesti: reliqua conductio, quæ dicit esse contrafacta, obtinet, huiusmodi obligatum non potest recusare. Eoimvero si cum secundum fundos non ibi, sed marito tuo locare personam tuam ut idoneam fecerit est: beneficio amplissimi ordinis, quod factum est de intercessioneis seminariis, quod tamen est renuntiatione pro vno (vt dictum est) contratu, seu certis contractibus, vel ad unam, vel ad certas res seu personas consensum proprium accommodantes vñs sunt, vel fuerint: eadem renuntiatione ad illos contractus & illas res seu personas, quibus secundum suum proprium accommodauerunt vel accommodauerint, coartetur: nec alijs quibusdam contractibus, quibus minime mulieres conferuerunt vel contracterint, praeter densum eam, opponendi licentia praebetur. His scilicet omnibus, quæ in praesenti per hæc consultissimam legem statuimus, ad præteritos nihil minus contractus pro negotiis & controvensis nequum transactionibus, vel definitius sententiis, seu alio legitimo modo soperitis, locum habuitur. Dat. Kal. April. Anatolius & Agapito. Cons.

11. Imp. Anasias A. Celari magistro officiorum.

Iubemus licere mulieribus & pro vno contractu, vel certis contractibus, seu pro vna vel certis personis seu rebus, iuri hypothecarum sibi competenti per consensum proprium renunciare: quodque ita gestum sit, hac auctoritate nostra firmum illibatumque custodiri: ita tamen, vt si generaliter tali renuntiatione pro vno (vt dictum est) contractu, seu certis contractibus, vel ad unam, vel ad certas res seu personas consensum proprium accommodantes vñs sunt, vel fuerint: eadem renuntiatione ad illos contractus & illas res seu personas, quibus secundum suum proprium accommodauerunt vel accommodauerint, coartetur: nec alijs quibusdam contractibus, quibus minime mulieres conferuerunt vel contracterint, praeter densum eam, opponendi licentia praebetur.

12. Imp. Valerian. & Gallien. AA. Sepidur.

Si dotare filiam volens, genero res suas obligavit, pertinente ad te beneficio senatusconsulti salvo puto. Hanc enim caufam ab eo beneficio esse remundam prudentes viri putauerunt. PP. xi. Kal. Mar. ii. Tusco & Basso Cons.

13. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Condianz.

Si senectis pecunia iuxta fidem veri à creditore ti obdata est: siue tota quantitas sonoris, siue pars eius in vñs mariti processisse proponatur: decreto patrum non adiuvari, licet creditor caufam contrafuerit: ignorauerit. Dat. xxi. Kal. Septemb. ipsi. AA. & Cons.

14. Idem AA. & CC. Basilius.

Mulierem contra senatusconsultum Velleiani autoritatem non posse intercedere, eademque exceptione fideiislorum eius vi posse iuriis auctoritas probata. Unde si mater tua marito quando suo heres non existit, fatus, idonea exceptionis remedio tutus est. PP. viii. Kal. Apr. Byzanij. cc. Cons.

15. Idem AA. & CC. Agrippino.

Si vxor pro marito contra senatusconsultum intercessit, te rogauit mandatorio nomine, vt pro ea tuam fidem obstringeres: initio contractus per exceptionem auxilium obligationis iure adhuc securitati, qua conuenient defendi potest. PP. xviii. Kal. Iulij, Iurij & Cœs. Cons.

16. Idem AA. & CC. Rufino.

Si mulier alienam suscepit obligationem: cum ei sper exceptionem Velleiani senatusconsulti suscepatur, creditor contra priores debitorum rescribitur auctio daur. PP. xvii. Kal. Febr. Strmij. cc. Cons.

17. Idem AA. & CC. Alexander. & alii.

Si cum pater vester à Callistrato mutuam sumptus, vel pecuniam, vel hanc eius vxor accepisset, instrumentum conscriptum est: nec ad exceptionem tractatum ex senatusconsulto venientem, perennage necesse est: cum veritas substantia constituta potius, quam simulata gesta tueatur. iiii. Id. Mart. cc. Cons.

18. Idem AA. & CC. Zoticus.

Feminis alienas vel veteres vel novas obligatioines aliquæ ratione suscipientibus subveniuntur: nisi creditor aliqua ratione per mulierem decepitur sit, nam tunc replicatione dolis, senatusconsulti exceptio nem remoueri, constitutum est. Dat. vi. Id. Nou. Antiochiz. cc. Cons.

19. Idem AA. & CC. Faustinus.

Cum ad eas etiam obligationes, quæ ex mulieris persona collidantur creditoris sumptus præmordium, decretum patrum, quod de intercessioneis seminariis factum est, pertinere edicto perpetuo declaratur: tamen creditor, qui contrahere cum alio profuerat, mulieris personam elegit: exceptione contra peccatores secundum ea, quæ affectueras, defendi potest. Dat. xvi. i. kal. Ian. Nicomediz. cc. Cons.

20. Idem AA. & CC. Theodosiano.

Heredes quoque mulieris aduersi creditors ex his exceptionibus, quæ ex senatusconsulto introducta est, vi posse dubium non est. Dat. ix. kal. Iun. ipsi. cc. Cons.

21. Imp. Anastasius A. Celari magistro officiorum.

Iubemus licere mulieribus & pro vno contractu, vel certis contractibus, seu pro vna vel certis personis seu rebus, iuri hypothecarum sibi competenti per consensum proprium renunciare: quodque ita gestum sit, hac auctoritate nostra firmum illibatumque custodiri: ita tamen, vt si generaliter tali renuntiatione vel contractibus, vel ad unam, vel ad certas res seu personas consensum proprium accommodantes vñs sunt, vel fuerint: eadem renuntiatione ad illos contractus & illas res seu personas, quibus secundum suum proprium accommodauerunt vel accommodauerint, coartetur: nec alijs quibusdam contractibus, quibus minime mulieres conferuerunt vel contracterint, praeter densum eam, opponendi licentia praebetur. His scilicet omnibus, quæ in praesenti per hæc consultissimam legem statuimus, ad præteritos nihil minus contractus pro negotiis & controvensis nequum transactionibus, vel definitius sententiis, seu alio legitimo modo soperitis, locum habuitur. Dat. kal. April. Anatolius & Agapito. Cons.

IN AVTHENT. ET immobilia ante nupt. dona. S.

si quis igitur coll. 5. iiii. 16. al. 14.

Nou. 61. cc. 1.

S

Iste à me sine ab alio pro me fiat donatio propter una: quod ex ea causa est immobile, neque aliena: vel neque obligatio, in hoc ergo contractu mulier auctoritas confessus nihil proficit: que manu demum mulieri in re actionem in portabilitate largitatem solito matrimonio: nisi & secundo post biennium proficit, & alie res vñs rospit, ex quibus ei consuli posset. Absque his enim neque si frequenter confusat, leditor: vt tamen obligabitur in aliis rebus suis huius obligationis seu alienationis occasione, quæ quantum ad mulierem, pro non dilecta & pro no scripta habetur. Et multo magis idem in donis locum habet, vt non aliquid immobile pro ea alienetur vel obligetur: omnibus tamen prærogatiis dati datis, in sua firmitate durantibus sine agere mulier sine nemis & eis aliis.

22. Imp. Iustinianus A. Julianus pres. præz.
Si mulier perfecit ratas constituta post intercessio-
nem, vel cautionem conscriperit, vel pignus
aut intercedorem præsterit: sancimus, antiqua legum
varietate cessante, si quidem intra biennale iuge-
tempus post priorem cautionem numerandum,
pro eadem causa fecerit cautionem, vel pignus aut
intercessorem dederit, nihil sibi præjudicare, quod
ad huc ex consequentia sua fragilitas in secundam iace-
runtur incidere. Si autem post biennium hoc fecerit:
impunita, si quod sapientius cogitare poterat & e-
vitare, non fecit, sed ultra firmavit, videtur etenim
ex huiusmodi temporis prolixitate non pro aliena
obligatione se illigare, sed pro sua causa aliquid agere: & tam ex secunda cautione se se obnoxiam fa-
cere, in quantum hoc fecit, quam pignus aut interces-
sorem viliiter dare.

IN AVTHENT. cot nulli indic. llo. ha. loci serua.

Si illud collat. 9. tit. 17. al. 9. Non. 134. c. 8.
Si qua mulier crediti instrumento consentiat proprio
viro, aut scribat, & propriam substantiam, aut scriptam
obligatam faciat: sancimus, hoc nullatenus valere:
sue semel, sue multoties huiusmodi aliquid pro eadem
restitut: sue primitum, sue publicum sit debitum: sed ita
est, si in que solum quicquam, neque scriptum est:
nisi manifeste probetur, quod pecunia in proprium ip-
sum mulieris utilitatem expense sit.

23. Idem A. Julianus P.P.

A ntiq[ue] iurisditionis retia, & deficillimo; no-
dos resoluentes, & supercetas distinctiones ex-
lare cupientes, sancimus mulierem, si intercesserit, si
ue ab initio: siue postea aliquid accipiens, vt se in-
terponat, omnime teneri, & non post senatuscon-
sulti Velleiani vii auxilio: siue sine scriptis, siue per
scripturam se se interposuerit. Sed si quidem in ipso
instrumento intercessionem dixerit se aliquid accep-
tare & sic ad intercessionem venisse, & hoc instru-
mentum publice confidem inueniatur, & a tribus
testibus confignatum, omnime esse credendum
eam pecunias vel res accepisse, & non esse ei ad sena-
tusconsulti Velleiani auxilium regressum, sin autem
sine scriptis intercesserit, vel instrumento non sic con-
festo: tunc si possit stipulator ostenderit, et accepisse
pecunias vel res, & sic subiisse obligationem, repellit
eam a senatusconsulti iuuamine. Sin vero hoc mi-
nime fuerit ab eo approbatum: tunc mulieri supe-
reffe auxilium, & antiquam actionem aduersus eum
seruari pro quo mulier intercessit, vel ei actionem
parari. 1. Sed si minus idonea mulieri consti-
tuta aliqui pecunias vel res dederit, pro eo se se
obligaret: mulieri quidem, qua reuera huc accepit,
nullus paterat aditus ad senatusconsulti auctoritatē, cre-
ditorii autem licet aduersus eam venire, & quod po-
test, ab ea exigere, & in reliquum, antiquum debito-
rem aggredi vel in partem, si aliquid a muliere pos-
sit accipere vel in totum: si ex penitus inopia fatig-
etur. 2. Ne autem mulieres perperam se
pro aliis interponant, sancimus non aliter eas in
tali coniuncta posse pro aliis se obligare, nisi instru-
mento publice conselto, & a tribus testibus subsigna-
to, accipiunt homines a muliere pro aliis confessio-
nem, tunc enim tantummodo eas obligari, & sic o-
mnia tractari, quae de intercessionibus feminarum,
vel veteribus legibus cauta, vel ab imperiali au-
toritate introducta sunt. Sin autem extra eandem obser-
vationem mulieres acceperint intercedentes: pro ni-
hilo habeatur huiusmodi scriptura, vel sine scriptis
obligatio, tanquam nec conselta, nec penitus scripta:
vt nec senatusconsulti auxilia imploreter, sed sit
libera & absoluta, quasi penitus vulto in eadem
causa subsecuto.

24. Idem A. Julianus P.P.

V eterum ambiguorum decidentes, sancimus, si

5. Imp. A. Hauffiano.

A duerit petitiones aduersarii si quid juris
A habet: vt ei potes. Ignorare autem non debet;

quis ut seruo suo manumissionem imponat, mulie-
rem accepere obnoxiam leso pro certa quantitate
facientem: si in libertatem seruum perduerit, siue
principaliter mulier se obligauit, siue pro seruo
tum Velleianum in hoc casu tacere imperantes, sa-
cramentum acerbum est, & peritis ratione contra-
rum dominum seru, qui credit mulieri, siue soli,
post seru promissum, & libertatem seruo im-
ponere, & siue famulum perdere, & ea minime
accepere, quibus scetus ad eiusmodi venit liberalita-
tatem.

25. Idem A. ad populum viris Constantinopoli-
tanis, & viuens provincialibus.

G enerale sanctum: vt, si quis maior virginem
G quinque annos, siue masculum, siue feminam, do-
cem pullicit si vel spoponat pro qualibet mu-
liere, quemqua matrimoniū lictum est, omnime
modo compellatur suam confessionem adimplere, ne-
que enim sacerdotum, quasi calu fortuito intervenient
mulierem fieri indotata, & sic a viro fortior
repelli, & distrahi matrimonium. Cum enim
scimus, favore domini & antiqui iusti condic-
tore, seueritatem legis sapius molliit: merito &
sue semel, & aliquo: iusti condic-
tore, ad huiusmodi venimus sanctum. Nam si
spontanea voluntate ab initio liberalitatem suam o-
fusculi: necesse est eum vel eam suis promissibus
satisfacere: vi quod ab initio sponte scriptum, aut in
politicationem deducit, hoc ab initio profecta
compleatur: omni autoritate Velleiani seua-
tusconsulti in hac causa cessante.

DE NON NUMERATA PECUNIA
TIT. XXX.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Hilario.

S pecuniam tibi non esse numerata, atque ideo
struita cautionem emissa aduersari, & pignus da-
tuu probatur: ut in rem experiri potes, nam intentio
dati pignoris, nec numerata pecunia non aliis
tenet, quā si de fide debiti confiterit. Eademque
ratione veritas seruetur, si te possidente pignus,
aduersarius tuus agere ceperit. PP. Kal. Septemb.
Laterano & Rufino Cons.

2. Imp. Antoninus A. Marviro.

M inorem pecuniam te accepit, & maiorem
cautionem interposuisse, si apud eum, qui su-
per ea cognitoris est, constitutum nihil ultra quam
acepisti, cum viis in stipulatum deductis restitu-
re te iubebit.

3. Idem A. Demetrio.

S ex cautione tua, licet hypotheca data, conuenient
sceperis: exceptione opposita seu dolis, seu non nu-
merata pecunia, compellitus peitor probare pecu-
niam tibi esse numeratam quo non impletio, abolu-
tio sequitur.

4. Idem A. Bassino.

C um fidem cautionis agnosceris, etiam solutio
nem portionis debiti vel viis feceris, intellige te de non numerata pecunia nimium tardē
querelam deferre.

IN AVTHENT. de trien. & semi. §. studium vero.
colla. 3. tit. 5. Neu. 18. c. 8.

C ontra qui propriam scripturam, qua conuenit, si
abegat, vel numerationem inficiatur, conciliat,
in duplum condemnatur, nisi sacramenta illata confir-
atur, tunc enim non punitur nisi in expensa circa pro-
lationes factas, & aliorum iuramenta declarandas. At si
post numerationem inficiatur, praescindit solutionem:
omnino solidum existimat nec prodest iam facta solutio.
Contra si delor litteras suas a reo prolatas abneget, eadē
sit & pone & iurifandi forma: hac pagina curatori
sufficienda, si de suis litteris quæsiuentur referat in causa
eius, quem curat.

5. Imp. A. Hauffiano.

A duerit petitiones aduersarii si quid juris
A habet: vt ei potes. Ignorare autem non debet;

nos numeratae pecuniae exceptionem ibi locum
habere, vbi quali credita pecunia petitur. Cum au-
tem ex precedente causa debiti in chirographum
quantitas redigitur: non requiritur an tunc, cum
cauebatur, numerata sit: sed an iusta causa debiti
præcederit.

6. Idem A. Justino.

Frustra opinari exceptione non numeratae pe-
cuniae esse munition, quando (vi faceris) in e-
ius vice, qui erat obligatus, substitueris te debito-
rem.

7. I. llo. A. Julianus & Ammiano.

Si quasi accepturi mutuam pecuniam aduersario
Secutis, quae numerata non est, per conditionem
obligationis repeteret, & si actor non petat: vel ex-
ceptione non numeratae pecuniae aduersus agen-
tem vii potestis.

8. Idem A. Materio.

S i intra legibus definitum tempus, qui cautione
S exposuit, nulla querimonia vius desfundus est:
reliu tempus cuius heres habebit tam aduersari
creditoris, quam aduersus eum hereditem. Sin autem
questus est, exceptio non numeratae pecuniae here-
dis & aduersus heredem eius perpetuū competit.
Si vero legitimū tempus excedit, in querimoniā
creditor minime deducto, omnime heres
eius, etiam si pupilli sit, debitum solvere com-
pelliur.

9. Imp. Diodor. & Maxim. Augu-
st. Zoilo.

C uia ultra hoc, quod accepit, te obligari nemis-
tene posse constat: & si stipulatio interposita,
placita creditor non dederit: in factum est
dam exceptionem conuenit, si nequum tempus, in-
tra quod huius rei querela defertur, transire:
vt si intra hoc in testando iuri partum sit: nihil
ultra hoc, quod accepisti, sortis a te nomine aditus
retor vel preses prouincie exigi patetur.

10. Idem AA. Merantio.

A duersatio debitum solutum contendens, te-
tēporis diuturnitate non excludit, nec huic
obloquitur, quod exceptio non numeratae pecuniae
gena die non delata querela prius euangelicum
litter eum, qui factum aduersans, non subiit pro-
bationis, & negantem numerationem, (cuius natu-
rali ratione probatio nulla est) & ob hoc ad peti-
torem eius rei necessitatem transferre, magna
se differat.

11. Idem AA. Lutychiano.

S i transactionis causa dare Palladio pecunia fit
stipulanti spopondisti: exceptione non numeratae
pecuniae defendi non potest.

12. Idem AA. Seueriano.

T am mandatori, quā si fideiussori non num-
eratae pecuniae exceptio, exemplo rei principi-
ali competit.

13. Imp. Iustinianus A. Theodoro P.P.

G enerale sanctum: vt, si quid scriptis cautum
fuerit pro quibuscumque pecunias ex ante-
dicta causa defensibilis, etiamque causam spe-
cialiter promotor edicerit, non iam ei licentia
sit causa probacionem stipulatorum exigere, cum
suis confessionibus acquitetur & debeat: nisi certe
ipse & contraria per apertissima rerum argumenta
scriptis inserta, religionem iudicis possit in-
stucere, quod in alium quemquam modum, &
non in eum, quem causio prohibet, negotium
subsecutum sit. Nihil enim indignum esse iudi-
camus, quod sua quisque voce dilucide protesta-
tur ei, id in eundem causam instruire, testimonio
que proprio resulteret.

14. Imp. Iustinianus A. Menno præf.

N contra dictis, in quibus pecunia vel alia res
numerata vel data esse conseruantur, non intra-
quaque pecunia (quo & quis est sophisysugri etas) no-

numeratae pecuniae exceptionem oblicere possit,
qui accepisse pecuniae vel alias res scriptis sit, vel
successor eius, sed intra solum biennium conti-
nuum: vt, eo elapo, nullo modo querela, non
numeratae pecuniae introduci possit, his scilicet,
qui propter aliquas causas specialiter legibus ex-
presas etiam elapo quinquenno, in præteritis
temporibus adiuuabantur, etiam in posterum (li-
cet biennium pro quinquenno statutum est) co-
dem auxilio poteris.

1. Q uod quoniam securitatibus & instrumentis
depositarum rerum vel pecuniarum talam exce-
ptionem opponere litigatores conantur, iustum es-
se perspicimus, huiusmodi potestare in certis
quidem casibus prorsus amputare, in aliis vero
breui tempore concludere. Ideoque sanctum in
strumento quidem depositionis certarum rerum,
vel certa pecuniae, securitatibusque publicarum
functionum, siue in solidum: siue ex parte soluta
esse conserbantur, illis etiam securitatibus, que
pot seconfidem dotalium instrumentorum do-
soluta dote ex parte vel in solidum exponuntur
nullam exceptioem non numeratae pecuniae pen-
itus opponi.

2. Q uod super ceteris securitatibus, que sive
priuatis debitis a creditore conserbantur, parere
debiti sortis vel viis rerum nomine solutam esse fi-
gurantes, vel adhuc conserbantur, solidi tamen debiti solutio-
nes factam esse demonstrantes: vel etiam viis
esse redhibitionem instrumenti conserbati promis-
tent, vel si quis alterius cuiuscumque contradic-
gratia, in quo numeratio pecuniarum, vel datio
certarum specierum scripta est, securitas similes
data sit, defensare esse pecunias, vel alias res, ve
partem eorum significantes in tringinta tantum
modo dies post huiusmodi securitatis expositionem
consumrandos, exceptioem non numeratae pecu-
niae posse oblici: vt, si hi transacti fuerint, eadem
securitas à iudicantibus omnibus modis admittatur:
nece si licet, qui securitatem exposuit, post ex-
cessum memoratorum tringinta dierum non esse
solidi solutas pecunias vel alias res dicere,

3. Q illo videlicet semper obseruando, vt, in qui-
bus non permititur exceptionem non numeratae
pecuniae opponere vel ab initio, vel post taxatum
tempus clausum, in his nec iusfrandum offerto
licet.

4. Q uod in omni vero tempore, quod memorata ex-
ceptioni taxatum est, ei licet, cui talis exceptio
competit, vel denuntiationibus scripto missis que-
relam non numeratae pecuniae manifestare ei, qui
numerasse eam, vel alias res dedisse instrumento
scriptis est, vel si absit eum his locis, in quibus
contractus factus est, contingit, in hac quidem al-
ma vrbe apud quilibet ordinarium iudicem, in a-
provinciis vero apud viros clarissimos rectores ca-
rum, vel defensores locorum, eandem querelam
manifestare, eisque modo perpetuam sibi exceptio-
nem efficiere. Sed si praetens quidem sit, qui pecu-
nias numerasse, vel alias res dedisse scriptis est, ali-
quam vero administrationem in hac alma vrbe vel
in provinciis gerat, vt difficile videatur denun-
tiationem ei mittere: licetdamus ei, qui morata exceptionem vii velit, alios iudices adire vel
in hac alma vrbe, vel in provinciis, & per eos ei
manifestare, cui exceptionem huiusmodi oblicet,
factam à se super non numeratae pecuniae querelam
esse. Quod si in provinciis vel non sit alius adminis-
trator ciuilis vel militaris, vel propter aliquam
causam difficile sit ei, qui memorata querela op-
ponit, adire cum, & ea quae dicta sunt, facere: licen-
tiam ei damus per virum reue rendi sumi episco-
pum eandem suam exceptionem creditori manife-
stare, & ita tempus statutum interrumper. Quod etiam
in exceptione non numeratae dotis locum ha-
bere, certum est. Dat. Kalend. Iulij, Constantiopolis.
D. N. Iust. A. II. Cos.

EN AVTHENT. De temporis non sibi pte, super do.
§. fin. etiam, collus. 8. tit. 1. al. coll. 7. tit. 11.
Neu. 100 e.c.

Hanc autem quædam in scriptis sententiis, & fi-
quædam in iudicis facie: sepius eam multe, vel
omnino, in modo et quæ deinceps ipsi idoneitate.

15. Idem A. Menz P.P.

Si cui non numerata pecunia competere possit
exceptio etiam eo superedente tali auxilio vti-
vel presente, vel absente, creditores eius (sive ipsi
conveniantur, utpote res eius detinentes ab his,
qui debita eius exigunt, cui competit huiusmodi
exceptio, vel dotti vel alterius cause nomine: sive
contra alios possident aliquam actionem suis mo-
uent) possint in examinando negotio suis a iuer-
sariis eadem non numerata pecunia exceptione
opponere: nec eo prohibetur, quod principali
debito ea numquam vltus sit: ita tamen, vt neque
principalis debitor, neque fideiussori eius aliquod
præjudicium genereret, si quis, qui eam exceptionem
oppulerit, vltus fuerit: sed possint illi postea, si
conveniantur, intra statuta scilicet tempora, eadem
exceptione tueri.

16. Idem A. Ioanni P.P.

Indubitate iuris est, non numerata pecunia exce-
ptionem locum habere, & in talibus nominibus,
vel feneratibus, vel aliis cautionibus, quæ etiam
sacramentis habent mentionem. Quæ cuim differen-
tia est in huiusmodi exceptione, sive ius iurandum
postum est, sive non, tam in feneratibus cautioni-
bus, quam in aliis instrumentis, quæ talcum exce-
ptionem recipiunt?

DE COMPENSATIONIBVS,

TIT. XXXI.

1. Imp. Amoninus A. Dianensis.

Et senatus censuit, & ex parte rescriptum est, com-
pensationi in causa fiscalis ita denum locum esse,
si eadem statio quid debeat, quæ petit. Atque hoc
iuris propter confusioneum diverorum officiorum
tenaciter seruandum est. Si quid autem tibi ex ea
statione, cuius mentionem fecisti, deberi consti-
tuit, quamprimum recipies.

2. Idem A. Asclepiades.

Ex causa quidem iudicati si debitum soluum
repeti non potest, & ea propter nec compensatione
eius admitti potest. Eum vero, qui iudicari conve-
nitur, compensationem pecunia sibi debita imple-
tare posse, nemini dubium est.

3. Imp. Alexander A. Capitonii.

In ea, quæ reipublice te debere fateris, compensa-
tio ea que inuicem ab eadem tibi debentur, si, cu-
dus de ea re non est, iubebit: si neque ex Kalenda-
riis, neque ex vestigalibus, neque ex frumentis vel
olei publici pecunia, neque tributorum, neque ali-
mentorum, neque eius qui statutis sumptibus ser-
uit, neque fideicommissi ciuitatis debitor sis.

4. Idem A. Luciano.

Si conflat pecuniam inuicem deberi: ipso iure pro-
soluto compensationem haberet oportet ex eo tem-
pore, ex quo ab utraque parte debetur, vtique quo
ad concurrentes quantitates: eiusque solius, & quod
amplius apud alterum est, vltura debentur, si modis
petitio earum substitit.

5. Idem A. Honoratus.

Etiam si fideicommissum tibi ex eius bonis de-
beri constat, cui debuisse te minorē quantitatē
dicis: ex quia compensationem, vlturum excludit
compensationem: petitio autem eius, quod amplius
tibi deberi probaueris, sola relinquitur.

6. Idem A. Pollentius.

Neque scriptura, qua cauimus et accepta, quæ ne-
gas tradita, obligare te contra fidem veritatis
potuit: & compensationis ex quialem iure possulas,
non enim prius exoluisti quod debere te constituerit,

5. Idem A. Luciano.

Compensationes ex omnibus actionibus ipso in-
cie fieri fancimus, nulla differentia in rem vel
personalibus actionibus inter se obseruanda.

7. Idem A. Luciano.

Ita tamen compensationes objici iubemus,
si causas, qua compensatur, liquidi sit, & non multi-
plicamus innotata, sed possit iudici facilem
exitum sui præstare, satis enim miserabile est possi-
mitia fore variisque certanis, cum res iam fuerit
approbat, tunc ex altera parte: quæcumq[ue] pend
conuicta est, opponi compensationem iam certo &
indubitate debito, & moratoriis ambagiis sive
condemnationis excludi. Hoc itaque iudices obse-
uent, & non procliviiores ad admittendas compen-
sationes existant: nec molli animo eas suscipiant:
sed iure stricto vident, si inuenient eas, nō ratiō
& ampliorem expōtere indigneantur, quidem al-
lii iudicio reservent, item autem prælimnam iam
penè expedient, sententia terminali componant:
excepta actione depositi secundum nostram san-
ctionem, in qua nec compensationem locum esse di-
sputuimus.

8. Idem A. Luciano.

Possessionem autem alienam perperam oc-
cupantibus, compensatio non datur.

9. Idem A. Probo.

Si per te non sit, quo minus intra tempora præ-
finita pecuniam minorum solutæ vlturum
sed per tutores filiorum creditoris, qui cam acci-
pere noluerunt, idque apud iudicem datum proba-
uerit: eius temporis, quo per te non fecisse appa-
rebit, vltura majoris non exiguntur. Quod si etiam
solutio depositi exinde, ex quo id factum appa-
rebit, in vltura non conuenienter.

10. Idem A. Donato.

Vltur per tempora solutæ non proficit reo ad

dupli computationem. Tunc enim vltura solutæ
summa vltura non exiguntur, quotiens tempore
solutionis summa vlturum excedit eam compu-
tationem.

11. Idem A. Popilio.

Ex prædicti pignori obligatis creditor post obla-
tum sibi iure pecuniam, quam non suscepit, si
solutus accepta, exacti solutæ debitus, cer-
tam est.

12. Idem A. Euocato.

Si inter-

Si interrogatio precedente præmissio vlturum
scrœda facta probetur, licet i. instrumento conscri-
pta non sit, tamē optimo iure debentur.

2. Imp. Seutonius & Antonius A. Lucio.

Vltura emptor, cui possedit rei tradita est, si pre-
cium venditori non obliteret: quoniam pecu-
niā oblongatam in depositi causam habuerit, &
quitatis ratione præstare cogitur.

3. Idem A. Julianus & Iulianus.

Vlturæ scenbris pecunie clara vinculum
stipulatio peti non possit: tamen ex pacti
convenione soluta, neque ut iudebita repetur,
hæc in soluta accepto ferenda sunt.

4. Idem AA. Honorio.

Per retentionem pignoris vlturæ servari posse
de quibus præstandi consenserit, licet stipulario
interposita non sit, merito constitutum est, & ra-
tionem habet: cum pignora conventione pacti e-
stiam vlturæ obliteret. Sed enim in causa de qua
agis, hæc ratio cessat, si quidem tempore contraria
etiam de minoribus vlturæ pretendit consenserit: po-
ste autem, cum se debitor præstaturum maiores
repromisit, non potest videri ita pignoris reten-
tio: quando eo tempore, quo instrumenta emite-
bantur, non convenient, ut pignus etiam ad hanc ad-
tectionem teneatur.

5. Idem Augusti & CC. Sabino & aliis.

Duerius creditorei vlturæ maiores ex stipula-
tu pertinent, si probetur per certos annos mi-
ores postea consecutus, ut ille ex parte exceptio-
secundum quod tueri causam potestis etiam aduer-
sus defensores ciuitatis maiores pertentes ex cau-
tione, si probaueritis semper quinque amittam
pupillorum vestrorum, quæ maiores cauerat, dedi-
pendisse.

6. Imp. Antonius A. Amico.

Si creditrici, qui ex causa pignori obligatam si-
bi rem tenuis pecuniam debitam cum vlturæ te-
stibus presentibus obliterat: neque non accipi-
te, oblongatam eam depositi vlturæ ex eo tempo-
re quo obliterat, præstare non cogeris, absente ve-
ritate creditice, prædictam super hoc interpellate de-
bueras.

7. Idem A. Aristeo.

Reditor instrumentis suis probare debet, que
intendit, & vlturas se stipulari, si potest. Nec e-
bis, si aliquando ex consensu pignoris fuit, fuit
obligationem constituit.

8. Idem A. Theophoro.

Vlturæ Baffa, cum pecuniam mutuan acci-
pere, minores vlturæ Menophani spōdonit: & nō
si intra certum tempus eas foliuerit, ampliores (li-
cet atamen) promisit: item post tempus cautio-
ni præsumbit creditor eadem accepit, nec ma-
jores sibi dari postulavit, ac per hoc non recelli-
se cum à minoribus præstatione probari potest, eas
vlturas computari oportet; quarum in exactione
creditor perseverat.

9. Idem A. Probo.

Si per te non sit, quo minus intra tempora præ-
finita pecuniam minorum solutæ vlturum
sed per tutores filiorum creditoris, qui cam acci-
pere noluerunt, idque apud iudicem datum proba-
uerit: eius temporis, quo per te non fecisse appa-
rebit, vltura majoris non exiguntur. Quod si etiam
solutio depositi exinde, ex quo id factum appa-
rebit, in vltura non conuenienter.

10. Idem A. Donato.

Vlturæ per tempora solutæ non proficit reo ad
dupli computationem. Tunc enim vltura solutæ
summa vltura non exiguntur, quotiens tempore
solutionis summa vlturum excedit eam compu-
tationem.

11. Idem A. Popilio.

Ex prædicti pignori obligatis creditor post obla-
tum sibi iure pecuniam, quam non suscepit, si
solutus accepta, exacti solutæ debitus, cer-
tam est.

12. Idem A. Euocato.

Si inter-

13. Imp. Allectus A. Tyranno.

Frumenū vel hordei mutuo dati accessio etiam
ex nudo pacto præstanta est.

14. Idem A. Euachia.

Non bona fide iudicari (quale est negotiorum eti-
am gestorum) vlturum ratiodem haberi certum
est. Sed si huius est indicium sententia quoniam
minoris condemnatio facta non est adiectis vlturis
nece provocatio fecuta est: finita retrahenda non
sunt nec eius temporis, quod post rem judicata
fluerit, vlturæ iure postulantur, nisi ex causa
sicut iudicata.

15. Idem A. Aurelio.

Sea pactione vxor tua mutua pecuniam dedit
ut vice vlturum domum inhabaret, padique
ita ut convenientia est, non etiam locando domum
pensionem rediget: referit quædam, quasi plus
domini redigere, si locare, quædam vlturum legiti-
mari ratio colligit, minime oportet. Licer enim
verbore forte poterit contrahi locationem ideo
tamē illitum scens esse contractum, sed vlturæ
conducta habitatio videtur.

16. Imp. Gild. A. Claudio.

Vlturæ allegas uxorem tuam ea conditione nullæ
autem numero, quantitatem sumptus: vlturæ si
intra diem certum debito satis non fecisset, cum
penna quadruplici redderet, quod acceptius forma
legitima vlturum possit procedere.

17. Idem A. Sulpitio.

Vlturæ non frumentum: sed pecuniam scionti te
accipit esse alleges, ut certa modiatio tritici pres-
taretur, & nō modis sua die fuisse oblatum,
mensurarum additamentis in fraudem legitima-
rum vlturum grauatum te esse contendas: potes
adversus improbam petit iudicem competenter vit
defensione.

18. Idem A. Vetus.

Ad hec, quæ fratres ait credidit agnoscat, vel pigno-
rū, in quoque anno pī mīlī oblatum parere
medī, pro solidi filigrauam vlturam nō sine
pignori: si etiam aliud aliud quid pignoris acceptis, om-
nino redde. Si aliquid præter hoc commisisti: ab aliis
ne cadas omni ingredere.

19. Imp. Philippus A. Eusebii.

Si ea lege possit frumento mater tua apud creditos
rem suum obligauit, ut fructus in vicem vlturam
consequeretur: obtenuit maioris percepti emolu-
menti proprii incertum fructuum eventum rite
di placita non posuit.

20. Idem A. Callistus.

Inde debitas vlturæ etiam si ante solem soluta, non
fuerint, ac proprieitate minuerit eam nō poterint.
Licer post solem redditum creditori fuerint, datæ
sua ratione firmatum est.

21. Idem A. Hyrcanus.

Accepimus mutuus fortis cum vlturæ fictili
divisoribus post coniunctionem offeras, si si non
suscipient: & consignata in publico depone, ut
curtis legitimarum vlturum inhibeatur (in hoc
autem eam publicum intelligi oportet) vel sacrifi-
cias aditum depositi eas disponeret, & quod subfecto
etiam periculo debitor liberabitur, & ius pigno-
rum collectur: cum Seruiana etiam actio manifes-
tare declarat, pignoris inhibeti persecutionem: vel lo-
tutis pecuniam, vel si per creditorem fieri, quæ
minus solvantur. Quod etiam in tractatibus seru-
i oportet. Creditori scilicet actione vlturæ ad ex-
actionem carum non aduersus debitorem, nisi forte
eas receperit, sed contra depositarium: vel ipsa
competenter pecuniam.

leg. 5.e cod. de compensation des.

la jurisprudence est conforme à celle-là et
à l'art. 46, ff. 3. p. Dépôt fiscal. un
redouble exercice faute d'opposition
détaille également les postes.
Des collecteurs qui émettent la somme
qui leur est versée et justifient qu'ils
l'ont versée au contribuable lui doivent
l'assurance des sommes plus considérables
parce que les tribunaux les offrent pas de
compensation.

évidemment si l'assurance
est justifiée en faveur du contribuable
dans le meurtre ouvert duquel
l'assurance est formée de
l'injustice et de la colère devenue
être conjointe et collecteur
qui dans ce cas aura fait exercer
-culation de son belote contre son
des dommages. Cela fait que
peut être qu'il n'y a pas de compensation leg 170.
ff. Desquels just.

De usus.

cod.

20. Idem A. Aelio.

Constitutionibus sacris, que ultra certum modum vlsuras pecunie exigunt, prohibentur. mandatoribus etiam vel fiduciis, subiectum est: quibus quasi-mandator vel fiduciis, conuentus vi potest.

21. Idem A. Chremon.

Sivlsuras prestat, ignore dato conuenienter, & propter quod debitum solutionem fecerat, non designati habuit creditor in vlsuras tibi accepto, rende solutus quantitatis facultatem.

22. Idem A. Carino.

Pignoribus quidem interuenientibus, vlsuras, que sine stipulatione peti non poterant, patio retinari possunt. Verum hoc iure constituto, cum huiusmodi nullo interposito pacto tantummodo certe summe prestat poenam conueniente proponatur: nec peti nec retinari quicquam amplius potest, & ad ignoris solutionem vrgeri te disciplina iuris perspicil.

23. Idem A. Isacovi.

Leо quidem, vel quibusunque fructibus mutuo datis, incerti precii ratio additamenta vlsuratim eiusdem materia usus admittit.

24. Idem A. Glauce.

Sad te pertinet, gesserit: cum omnem diligentia prestat debet: vlsuras pecunie vrs, quae admittit, fuit comprobata, prestat compelli potest.

25. Imp. Constant. A. ad populum.

Pro auro & argento & veste facto chirographo licita solu vel promitti vlsuras iussimus.

26. Imp. Iustinianus A. Menaz.

Eos, qui principali actione per exceptionem trigesinta vel quadragesima annorum, sine personali sue hypothecaria occiderunt, iubemus nos posse super vlsuras vel fructibus praeferiti tempore aliquam mouere quantitatem, dicendo ex hisdeas temporibus eas velle, per soli, que non ad triginta vel quadragesima preteritos annos, referuntur, afferendo singulis annis earum actiones nasci, principali enim actione non subsistente, satis supereravimus et super vlsuras vel fructibus adhuc iudicem cognoscere.

Super vlsuratum vero quantitate etiam generali sanctionem facere necessarium est duximus, veterem duram & grauissimam & earum mollem ad mediocritatem deducentes. Ideoque iubemus illistribus quidem personis, siue cas praecedibus, minime licere ultra tertiam partem centesimalm, vlsuram nomine in quoconque contractu vili vel maximo stipulari. Illos vero, qui ergasteris prafumne, vel aliquam licitam negotiationem gerunt, vsque ad bellum centesimam vlsuram nomine in quoconque contractu suam stipulationem moderari, in tractu autem contradicibus, vel specierum seniorationibus, vsque ad centesimalm tantummodo licere stipulatim, nec eam excedere, licet veteribus legibus hoc erat conceputum. Exteros autem omnes homines dimidiam tantummodo centesimam vlsuram etiam in aliis omnibus casibus, sive modo ampliari, sive quibus extra stipulationem exigunt vlsuras, nec licet iudicis memoriam augere taxationem occasione, confutidinis in regione obtinentis. Si quis autem aliquid contra modum huius fecerit constitutionis, nullam penitus de superfluo habeat actionem, sed si accepteris, in fortem hoc imputare compelletur, in verida licentia creditoribus ex pecunia seniora datus aliquid detrahere, vel retinere siliquarum nomine, vel sportularum, vel alterius cuiuscunque causa gratia. Nam si quid huiusmodi factum fuerit, et principale debitum ab initio ea quantitate

Cvm proponas te nauticum scenus ea conditione deditis, ut post nauigium, quod in Africam dirigis, debitor adseuerabit, in Salonorum portum naue delata, scenbris, pecunia redire, ita in nauigij dumtaxat, quod in Africam destinabatur, periculum suscepere, perique vitium debitoris, nec loco quidem nauigij seruato.

27. Idem AA. Junia.

Cvm dicatis te nauticum scenus ea condi-

tione deditis, ut post nauigium, quod in Africam dirigis, debitor adseuerabit, in Salonorum portum naue delata, scenbris, pecunia

redire, ita in nauigij dumtaxat, quod in

Africam destinabatur, periculum suscepere,

perique vitium debitoris, nec loco quidem nauigij

seruato.

intinetur, ut tam ipsa misera pars, quam vlsurae eiis exigunt prohibeantur. Machinationes etiam creditorum, qui ex hac lege prohibiti maiores vlsuras stipulari alios medios subiecti, quibus hoc non sufficit interdicendum est, rescantes iubemus, quid tale sufficit attentionis ita vlsuras computari, ut necesse esset, tanquam si ipse, qui alium inservit, sufficiente stipulat, in quo casu sacramenti etiam illustrationem locum habere faciemus. Bat. Constantius, Iustinianus Coss.

27. Idem A. Leonz pref. prat.

De vlsuris, quarum modum iam statuimus, primum quorundam interpretationem penitus removentes, iubemus etiam eos, qui ante eandem sanctionem ampliores, quam statutis sunt, vlsuras stipulati sunt, admodum eadem sanctione taxatum ex tempore latioris eius suis moderatae actiones: scilicet illius temporis, quod ante eam deflexit legis.

Tum, si cursum insuper vlsuram ultra duplum minime procedere coquimus, ne si pignora quidam pro debito creditoris data sint, quorū occasione quodam vetere leges & ultra duplum vlsuras exigunt, permittant, quod in bono fiduci iudicis, exercit, que omnibus casibus, in quibus vlsuras exiguntur, seruari conuenit.

28. Idem A. Demostheni pref.

Vt nullo modo vlsuras vlsuram à debitoribus exigantur, & veteribus quidem legibus constitutum fuerat, sed non perficissime cautum, si enim vlsuras in formam redigere fuerat concepsum, & totius summae vlsuras stipulari que differentia erat debitoribus, à quibus reuerat, vlsuram vlsuram exhibebantur: hoc ergo erat non rebus, sed verbis tantummodo legem ponere. Quapropter hac aperiisse, ma lege definitoria, nullo modo licere cuiquam vlsuras preteriti temporis, vel futuri in formam redigere, & earum iterum vlsuras stipulari, sed si hoc fuerit subiectum: vlsuras quidem semper vlsuras manere, & nullum vlsuram aliarum incrementum sencire: sorti autem antiquis tantummodo incrementum vlsuram accedere.

Vsuras minutis & per intervallo solutus, cum duplo compensantur, etiam non vniuersaliter simul soluta fuerint.

29. Idem A. Honoratus.

Presens constitutio declarat, vlsuras particulatum solutas, duplum debitis sortis non excedere. Verum excipitur id, quod positum est in CLX. Nouella de vlsuris pecunia municipalis.

DE NAVICO FONORE,
TIT. XXXIII.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. AA.

Honoratus.

Trae&citiam pecuniam, que periculo creditoris datum, tamdiu liberam esse ab obseruatione communia vlsuram, quodammodo licere stipulatim, nec eam excedere, licet veteribus legibus hoc erat conceputum. Exteros autem omnes homines dimidiam tantummodo centesimam vlsuram nomine posse stipulari, & eam quaque vlsuram etiam in aliis omnibus casibus, sive modo ampliari, sive quibus extra stipulationem exigunt vlsuras, nec licet iudicis memoriam augere taxationem occasione, confutidinis in regione obtinentis. Si quis autem aliquid contra modum huius fecerit constitutionis, nullam penitus de superfluo habeat actionem, sed si accepteris, in fortem hoc imputare compelletur, in verida licentia creditoribus ex pecunia seniora datus aliquid detrahere, vel retinere siliquarum nomine, vel sportularum, vel alterius cuiuscunque causa gratia. Nam si quid huiusmodi factum fuerit, et principale debitum ab initio ea quantitate

Cum dicatis te nauticum scenus ea conditione deditis, ut post nauigium, quod in Africam dirigis, debitor adseuerabit, in Salonorum portum naue delata, scenbris, pecunia redire, ita in nauigij dumtaxat, quod in Africam destinabatur, periculum suscepere,

perique vitium debitoris, nec loco quidem nauigij

seruato.

3. Idem AA. Junia.

Cum proponas te nauticum scenus ea condi-

tione deditis, ut post nauigium, quod in

Africam dirigis, debitor adseuerabit, in Salonorum

portum naue delata, scenbris, pecunia

redire, ita in nauigij dumtaxat, quod in

Africam destinabatur, periculum suscepere,

perique vitium debitoris, nec loco quidem nauigij

seruato.

4. Idem AA. Menophylle, & ceteris.

Servato, hincit comparatis mercibus, que paucis tonnebat, fiscum occupasse: amissum mercium detrimentum, quod non ex marine tempestatis delicto, sed ex precipiti avaritia, & incipi debitoris audacia accidisse adseverauit, adscribi tibi iuris publici ratio non permittit.

4. Idem AA. Eucharisto.

Trae&citiam quidem pecunia, que periculo creditoris maturò datur, causis, antequam ad debitorum locum nauis perueniat, ad debitorem non pertinet. Sine huiusmodi vero conventione, informis nausfragi à debitor non liberabitur.

DEPOSITI VEL CONTRA,

Tit. XXXIV.

1. Imp. Alexander A. Stefen.

Si incurso latronum vel alio fortuito casu ornatamento ad heredem eius, qui depositum accepit, qui dolum solum & latam culpm (si non aliud specialiter conuenit) praestare debuit, non pertinet. Quod si præterea latrocini, commissi, vel alterius fortuiti casus, res in porestate heredis sunt, vel quodammodo deficit possidere, non restituuntur, tam depositum ad exhibendum actio, sed in rem viae dictio competit.

2. Imp. Gardianus A. Cels.

VSuras in depositis actiones, sicut in exterris bonis fidei iudicis, ex mora venire solent.

3. Idem A. Austero.

Si depositi experiaris, non immorit etiam vlsuras tibi restituiri flagitabili scimus, cum debet gratuitari, quod surti eum actione non facias obnoxium. Siquidem qui rem depositum iniicio domino sciens prudenter in vlsus suis converteris, etiam surti debito succedit.

4. Idem A. Timocrait.

SSi deposita pecunia is, qui eam suscepit, vlsus est: Non dubium est, etiam vlsuras debere praestare, sed si cum depositi actione experias, et tantummodo sortis facta condemnatio efficiat non potes praeparieras vlsuras experiri. Non enim duas sunt actiones, alia sortis, alia vlsuram, sed una: ex qua condemnatione facta est, et quod depositum res vel pecunia prima ratione restituantur.

5. Imp. Valer. & Galienus AA. & Valerianus.

Casas Claudio.

Ruptio instrumenti quidem, que te depositum, cum aduersario tuo dicit, ut residua pecunia, que ex conductione debetbatur, sortis, ea recipere si id, quod placuisse impletum, sequitur portas concurare. Quamvis autem hinc redditu non fuerint, etiam aduersus eum, a quo fundum conducterat, si omne, quod ex contractu debebatur, reddidisti, ipsa sortitionis tutus es.

6. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC.

Al. xandros.

Spacerat veterum differentiam à medio solitum, si coll. 6. tit. fin. Non. 33. c. 1.

Sicut etiam est, que ex extrinsecus depositario, si credidicte depositi restitutio: que subsecuta, deposito possidente pulsari poterit ab eo qui interdictus est, etiam sortis, alia vlsuram, quodcumque accidenterit ei, qui vim passus est, praestabatur ab eo qui interdictus est, non et tercii centesima vlsuram nomine: ex qua sortita est huiusmodi contractatio. Quibus pecunia subiecta, qui vel iniquino dationem pensionem, vel publica persona patitur interdicti administrari.

7. Idem A. Ioannis pref. prat.

Spercuruam veterum differentiam à medio solitum, si coll. 6. tit. fin. Non. 33. c. 1.

8. Idem AA. Attico.

Desiderium tuum cum rationalibus iustis non congruit, nam si custodiā pecunia suscepisti, quam alius à te mutuò datam, conscientia instrumentum, quo tunc ibi feddi proficeris, arguit: sortitionem eius competenter improbe reculas.

9. Idem AA. Alexandro.

Si is, qui depositam à te pecuniam accepit, eam sum vlnus ex hereditibus accepit, nemini veniat in dubium bene cum accepisse patrem suum, & non debere aliam partem autingere. nobis etenim non videtur esse homo obnoxius, neque in massa, neque in specie, neque in pecunia numerata, qui suam partem suscepit, industra pecunias desidit solvare. si enim alius heres tempora opportuna, quemadmodum coheres eius, obserueret: & sua vires recuperaret, & sequentibus alteracionibus iustitiam loqui relinqueret.

10. Idem AA. Menophylle, & ceteris.

MAN DATI, VEL CONTRA,

Tit. XXXV.

1. Imp. *Severus & Antoninus Aug.*
guli Leonit.

Adversus eum, cuius negotia gesta sunt, de pecunia, quam de propriis opibus vel ab aliis mutuo acceptam erogasti, mandati actione pro sorte & vfris potes exerciri. De salario autem, quod promisisti, apud pridem prouinciam cognito prebebitur.

2. *Ibidem Augusti Marcelli.*

Cum ex causa fideiustionis pecuniam patrem tuum exsoluisse proposas, habes mandati actionem, quam non solum pecuniam, sed etiam pignora in obligat, patrem deducta, potes consequi.

3. *Ibidem AA. Germano.*

Si pater tuus tibi sui juris constituto actionem aduersus debitores suos mandauit, potui & ipse praeferens aduersus eos re integra exerciri. Si quid itaque ab eo apud iudicem actum est, rescindi nulla ratio patitur.

4. *Imp. Alexander A. Vulnerato.*

Etiam si contraria sententia reportauerunt, qui te ad excendendas causas appellationis procuratore constituerunt, tamen nihil culpa tua factum est, sumptus, quo in item probabili ratione feceras, contraria mandati actione petere poteris.

5. *Ibidem A. Giuliano.*

Si maritus sororis tuz tibi procurans petere bonorum possessionem noluerit, cum ipso tibi co-grediendum est, quam querelam ita cum effectu habes, si mandasse te, ut peteretur bonorum possessionis tamque neglexisse arguas.

6. *Imp. Gordian. A. Sollibio.*

Si fideiussor pro reo paciente fidem suam adstrinxerit, mandati cum eo, post exolutam pecuniam vel factam condemnationem, potest actionem exercere.

7. *Ibidem A. Aureliano.*

Si literas eius feceris, qui pecunie actor fuerit, qui tibi literas tradidit, pecunias credidisti, et condicione aduersus eum, qui a te mutuum sumpsit pecuniam, quam aduersus eum, cuius mandatum feceris, mandati actio tibi competit.

8. *Imp. Valerian. & Gallien. AA & Valer.*

Cas. Lucio.

Si tibi pupillorum pater, ut pecuniam in rem suam seruus eius crederet, mandauit, et in hanc rem quem ipso precipientem pignora sunt obligatae, mandati actione pupillorum post mortem patris conuenire, & exequi ius obligationis pignorum poteris, si in solutione cessabitur.

9. *Imp. Diocletianus & Maximianus Aug.*

guli Marcelli.

Cum per procuratorem causam tuam lzsam esse dicas, mandati actio aduersus eum tibi competit.

10. *Ibidem AA. Papio.*

Si pro ea, contra quam supplicas, fideiussor seu mandator intercessisti, & neque condemnatus es, neque bona sua cam dilapidare postea copiisse comparat, neque a initio ita te obligationem suscepisti, ut cam possis & ante solutionem conuenire: nulla iuris ratione, antequam satis, creditori pro ea feceris, eam ad solutionem virger certum est. Fideiussorem vero seu mandatorem exceptione munitionis, & iniuriae iudicis damnatum, & appellatio-ne contra bonam fidem minime vlny, non posse mandati agere, manifestum est.

11. *Ibidem Augusti Cajo.*

Procuratorem non tantum pro his, quae gessisti, sed etiam pro his, quae gerenda suscepisti, & tam propter exactam ex mandato pecuniam, quam non exactam dolus, quam elup am sumptuum exactione bona fide habita praestare necesse est.

12. *Ibidem AA. Firmo.*

Cum mandati negotii contractum certam accepte legem adsereret, etiam integrum secundum fidem custodiendi conuenit. Vnde si contra mandati tenorem procurator tuus ad te pertinente fundum vendidit, nec venditionis polta ratam habuisti: dominum tibi austerre non potuit.

13. *Ibidem Augusti Zofimo.*

Aprocuratore dolim & omnem culpam, non & auctoritate manifile declaratur.

14. *Ibidem Augusti Hermanno.*

Si secundum mandatum Triphonis & Felicis, et quos tua pecunia comparasti, vel in solutum a proprio debitore tibi traditos, vni de his virtus que voluntate dediti: ad parendum placitis eos mandati iudicio conuentos bona fides vrget.

15. *Ibidem AA. Precatio.*

Mandatum re integra domini morte finitur.

16. *Ibidem AA. Vranio.*

Ad comparandas mercis data pecunia, qui in datum suscepit, fide rupta, quam interest, mandatoris tenuit.

17. *Ibidem AA. Gorgonio.*

Salarium incerte pollicitationis peti non potest.

18. *Ibidem AA. Tufciano.*

Post solutionem a se factam, qui dari mutuo mandauit, ab eo, pro quo intercessit, vel successoribus eius, quod solutum est, etiam cum vfris post moram recte postulas.

19. *Ibidem AA. Eugenio.*

Preciosum rerum distractarum, quas venales precede-re mandato acceperas, vel licitum vfrum ex stipulatione vel mora prestare. (Cicet pignora data probentur) compelli non potest.

20. *Ibidem AA. Epagatho.*

Si contra licitum, licet incertum redemissi, interdicere, conventionis tibi fidem impleri frustata petis.

21. *Ibidem AA. Epagatho.*

Quid si gratuitum mandatum suscepisti, secundum bonam fidem suoptus recte postulas.

22. *Imp. Constantinus A. Lufano P.F.P.*

In re mangata non pecunie solidum, cuius est certissimum mandati iudicium, verummetem existimationis peri. ultum est. Nam siquidem quisque rei moderator atque arbitrus, non omnia negotia, sed pleraque ex proprio animo facit, aliena vero negotia exacto officio geruntur: nec quicquam in corum administratione negliguntur, ac declinatum culpa vacuum est.

23. *Imp. Anastasius Eustachio.*

praf. pra.

Per diuersas interpellationes ad nos factas, com perimus quoddam alienum rebus fortunisque iohiantes, cessiones alii competentium actionum in semet exponi properate: hocque modo diuersis personas litigatori vexationibus afficeret: cum certum sit pro indebitatis obligationibus eos magis, quibus ante suppeditabant, iura sua vindicare, quam ad alios ea transferre velle. Per hanc itaque legem iubemus in posterum huiusmodi conane inliberi, nec enim dubium est redemptores litium alienarium videri eos esse, qui tales cessiones in se confici cupiunt: tamen, vt si dati pecunii huiusmodi fibuerit cessionem, usque ad ipsam tantummodo solutum pecuniarum quantitate, & vfrum eum eius actiones exercere permittatur: illuc instrumento cessionis, venditum nomen invenitur: exceptis scilicet cessionibus, quae inter coheredes pro actionibus hereditariis fieri contigit: & his quaecumque vel realitor, vel in rei aliquas polidei, pro debito, seu rerum apud se consti utarum munimenta ac tutione accepit: nec non his, quae inter legatariorum fideicommissarios, quibus debitavet actiones seu res alia reliq. sive, pro his, si necessis-

ri necessis sit. Nulla etenim tali ratione intercedente, redemptio: (sicuti superius declaratum est) magis existit, qui aliena pecunia praestitae subiicit actiones. Si autem per donationem celsio facta est: sciunt omnes, huiusmodi i. locum non esse, sed antiqua lura esse seruanda: vi cessiones tan pro exceptis & specialiter enumeratis, quam alii causis facta fera facientis secundum actionum, quocunque cessione sunt vel fuerint tenorem, sine quadam immunitio-ne obtineant.

23. *Imp. Iustinianus A. Ioanni P.P.*

Anastasio diu memoriz principi iustissima consuetudine conseripta est tam humanitatem quam bencuolentiam plena: vt ne quis alienum subeat debito cessione in eum facta, & ne amplius a debito re conseqatur hi, quae prestitis cessionis auctori, exceptis quibusdam casibus, qui specialiter illa sanctione continentur. Sed cum hi, qui circa lites morantur, tandem piama dispositionem in sua natura remanere minime concesserint, inuenientes machinationem, ut partem quidem debiti venditionis titulo transferant in aliua creditorem, reliquam autem partem per coloratam cedant donationem: generaliter Anastasiane constitutione subuenientes, faciunt, nulli licere partem quidem debiti cedere pecunias acceptis, & venditione actionum habita, partem autem donationis titulo videri transferre. sed si voluerit debitum totum pure donare, & per donationem actiones transferre, non occulte, nec per artes clandestinas pecunias suscipere, publice autem simulata donationem celebrare, sed vndeque puram & non simulata facere donationem, huiusmodi enim cessionibus non aduersamur.

24. *Imp. Iustinianus A. Victorino.*

Convenientia que exigitatis rationibus etiam comprehendit, qualiter inter socios dividit: praes proquinicie, si patrem tuum salinarum societatem participasse, & non recepta communis compendi portiones, rebus humanis exemptum esse perplexus, communum societas, quod debet iuxta fidem veri confiterit, restituvi tibi praecepit.

25. *Imp. AA. & CC. Celeri.*

Si societas iure, vel transactionis stipulacione subdit, bonorum omnium, quae pars, interte & fauia divisionem recte fieri placent: quo minus haec rata seruentur, nihil interest, vnde restat, qui fuerit obligatus, an intestatus, rebus sit humanis exemptus.

26. *Imp. AA. & CC. Theodoro.*

Tamdiu societas durat, quamdiu consensus paratum integer perseuerat. Prinde si iam tibi pro socio nata est actio: eam inferre apud eum, cuius sufficiat, non obstat.

27. *Imp. Iustinianus A. Ioanni P.P.*

De societas apud veterem dubitatione, stipulacione condicione contrahit, potest: puta si illi condicione seruit, societatem esse contrahit. Sed ne simili modo apud posteriorum, sicut apud antiquariorum, huiusmodi causa venturum: sanctius societatem, contrahit posse non solum pure, sed etiam sub condicione, voluntates etiam legitimam contrahentium primis conferuenda sunt.

28. *Imp. AA. Ioanni P.P.*

Sancitus, veterum dubitatione, semper, licet quam situr, sive curatorem dissoluerit, si maluerit, societatem sive socios li cere ei renuntiare. Et quemadmodum in omnibus contractibus, alii legittimam autoritatem ei deditus, ita & in hac parte eum permittiatis competenter, commodis, sive curatorem dissoluerit. Dat, C. post consultat. Lapp. & Orelli.

29. *De CONTRAHENDA EMPTIONE & VENDITIONE.*

TIT. XXXVII.

30. *Imp. Valerianus & Gallienus AA. & CC. Dionysius.*

Si servus exero se mandauerit emendum: quamvis nec ex persona fermi (quia hoc liber mandare non potest) nec ex domini persona: (quoniam qui mandat vi a se res comparetur, inutiliter mandat confidere credebatur actio: tamen o. illa ratione

V Editiones, eti in alio loco, quam in quo possunt solum sicut sunt, non ideo irruunt.

6. Imp. Diocles. & Maximianus.
AA. Auctio.

Emptionem & venditionem consentium desiderare nec furiosi illum esse consensum, manifestum est. Intermissionis autem tempore furiosi maiores vigintiquinque annos venditiones & alios quolibet contrahens possit facere non ambiguitur.

3. Idem AA. Valerius.

S donationis causa, venditionis simulatus contrahens est empio in sui deficit substantia. Sanè si in possessionem rei, sub specie venditionis, causa donationis, ut altere induxit, sicut perfecta donatio faciliter rescindi non potest, ita legi, quam tuis rebus donans dixisti, parere conuenit.

4. Idem AA. Lucianus.

Cum res tibi donatas ab herede donatricis tibi distractas esse proponas, intelligere debueras dupliciti tibi titulum possessionis non posuisse, sed ex donatione & traditione dominum factum te frustrare emisifecum rei proprii empio non possit constare. At tunc deum tibi profuit, si ex donatione non fuisse dominum demonstraveris. Sanè quoniam omnia bona tibi ab ea donata & tradita dicuntur hoc & à filio facta venditio rerum maternarum afferre perf. Etiam donatione potest defensionem, ne vel exemplo inofficioi testamenti possit huc auocare.

5. Idem AA. Gratia.

Cum ipse tutor nihil ex bonis pupilli, que distracti possunt, comparare palam & bona fide prohibetur, nullo magis vxor eius hoc facere potest.

6. Idem AA. Lucretio.

Cl Gaudenius in marem quam titulo venditionis sine quadam fraude dominum mancipij transfigit: non idcirco, quod postea inter eos matrimonium & diuini secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est, quod vindicatur, ut in iuri tuz successisse probans, minime prohiberis.

7. Idem AA. Pisoni.

Si ancillam ex emptione sibi quasitam, mater tua donatione a secundo marito postea se simulatae ac episcopatu sibi fiktum, donationis dominum ei duplicare vel auferre non potuit.

8. Idem AA. & Diogeni.

Si non donationis causa, sed vere vices distracta, nec precium numeratum est: actio tibi precij non coram, qua dodisti, repetitio competit.

9. Idem AA. Severo.

Est fides ac venditi sine quantitate nulla est. Placito autem precio non numerato, sed solum traditu possessione, si huiusmodi contractus non habetur iurius; hec idcirco, si qui comparauit, minus certe possidet, quod soluta summa, quam dari conuenient, negatur. Sed si donationis gracie praedita venditionem traditio sequatur, actione precij nulla competente, persicatum donatio.

10. Idem AA. Georgio.

Si mater tua velut ex patris tui bonis preedium suu comparauit: cum rel propria non constat emplio, & hanc simulatae proponas, huiusmodi placitum mutare substantiam veritatis, & ei nocere non potuit.

11. Idem AA. Paterio.

Nihil comparare vel distractare postulantis desiderium, iustam causam non contineat.

12. Idem AA. Paterno.

Non idcirco minus emptio perfecta est, quod emptio deinceps non accepta, vel instrumentum testacionis vacua possessione omisita est, nam secundum consentium auditoris in possessionem ingressus, recte possidet, precium sanè, si eo nomine satisfactum non probeant, peti potest, nec enim, licet inconvenient facta, potest contestatio consensu fi-

nita rescindit.

13. Idem AA. Julianus.
Editione comparandi, qui non addringit necessarius inuitus ex huiusmodi coueniente rem propriam vel quilibet alius distrahere non compellitur.

14. Imp. Valerius. Theodosius. & Arcadius. Augusti. Februario P. P. Illyrici & Italicæ.

Divid proximus confortibique concessum erat, ut extraneos ab emptione removentur, neque homines suo arbitriu vendenda distraherentur, sed quia grauius hic videtur iniuria, quod ipsani honestatibus velutur, ut homines de rebus suis sic re aliiquid cogantur inniti, superiore lege celsata, vniuersitate suo arbitriu querere vel probare potest, emptorem: nisi lex specialiter quadam persona, hinc facere prohibuerit. Dat. v. Kal. Iunii, Vincentius, Tatianus & Symmachus Consil.

15. Imp. Justinianus. A. Julianus P. P.

Super rebus vendendis, si quis rem ita comparatur, ut res vendita esset, quanti Titius estimauit, magna dubitatione exorta est multus antiquus prudens cultoribus: quam decidentes, sancimus, cum huiusmodi couenientia super venditionem procedat, quanti ille estimauerit, sub hac conditione dare venditionem, vi si quidem ipse, qui nominatus est, precij definiter, omnimodo secundum eius estimacionem & precia personæ, & venditionem ad effectum peruenire, siue in scriptis, siue sue scriptis contractus celebretur, scilicet si huiusmodi pactum, cum in scriptis, fuerit redatum, secundum nostræ legi definitioñem, apud omnia completum & absolutum sit. Si autem vel ipse noluerit, vel non patuerit precium definitum, tunc pro nihilo esse venditionem, quasi nullum per statutum, nulla coniectura, tunc magis distinctione in posteriorum secunda, utrum in persona certam, an in boni viri arbitrio resipientes contrahentes ad huc padua veperint, quia hoc penitus imp. Sibilis esse credentes, per huiusmodi sanctioñem expellimus. Quod etiam in huiusmodi locatione locum habere censemus.

DE HEREDITATE VEL ACTIO- NE vendita.

TIT. XXXIX.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Geminio.

As alienum, hereditate nomine fisci vendita, ad bonus empiriorum bonorum pertinet, nec sicut creditoribus hereditariis respondere, certum & absoluendum est.

2. Imp. Antoninus A. Floriano.

Ratio iuri postular, ut creditoribus hereditariis, negotiariis seu fideicommissariis te couenienter voluntas, ut responderas: cum eo, cui hereditatem vendendisti, tu experias suo ordine. Nam, vt sibi tibi decur, sero desideras: quoniam eo tempore, quo venundabatur hereditas, ipse non est comprehendens. Quoniam enim ea lege emerit, ut creditoribus hereditariis satisficiat: excipere tamen actiones hereditariis in iuri cogi non potest.

3. Imp. Alexander A. Timotheo.

Nominis venditione etiam ignorante vel iunctio est, nam tamen quem actiones mandantur, contrahit. P. P. Id. Feb. Maximus II. & Eliano Crassi.

4. Idem A. Diogeni.

Qui nondum certus de quantitate hereditatis perit,

Its persuadente empore quasi exiguum quantitatem tam vendidi, bona fide iudicio couenienter, ut rei traditæ, vel actiones mandat, non compellitur. Vnde suo quoque iure eorum persecutionem habet.

5. Idem A. Onefino.

Mptor hereditatis, actionibus mandatis, eo iure vti debet, quo is, cuius persona fungitur: quamvis viles etiam aduersus debitoris hereditatis actiones emptori tribui placuit.

6. Idem A. Pomponio.

Vi cibi hereditatem vendit, antequam res hereditaria tradetur, dominus earum persecutus est: ideo vendendo eas alii, dominum, transferre potuit. Sed quoniam contractus item fringit: exempli actione couenientius, quanti tua intercessus, pralare cogetur.

7. Imp. Diocles. & Maximianus AA. Manasse.

Potiuscum ei decursum est, ut eum actiones quoque debitorum pignori deatur: ordinarium visum est, post nominis venditionem viles emptori (sicut responsum est) vel ipsi creditori postulanti dandas actiones.

8. Idem AA. & cc. Julianus.

Ex nominis empione dominum rerum obligatarum ad emporem non transit: sed vel in rem suam procurator factus, vel vtilis, secundum ea, qui pridem constituta sunt, exemplo creditoris perfractio tribuitur.

9. Imp. Iustinianus A. Ioanni pref. præt.

Contra & indubitate juris est, ad similitudinem

Ceius qui personalem redemit actionem, & vtiliter eam monere suo nomine conceditur, etiam cum qui in rem actionem comparauerit, eadem vti possit facultate. Cum enim actionis nominis generali, sit omnium sive in rebus sive in personam actionem, & apud omnes veteris iuris conditoris hoc comen in omnibus patecat, nihil est tale, quod differentiam in huiusmodi vtilibus actionibus possit introducere.

QUAE RES VENIRE NON POS-
sunt, & qui vendere vel emere vetantur.

TIT. XL.

1. Imp. Gratianus. Valerius. Theodosius. AA. Fa-

usto comiti sacrarum largitionum,

Festando atque distractando purpuræ, vel in festo coqvi in lana, que blatta vel oxyblatta atque hyacinthina dicitur, facultatem nullus possit habere priuatus. Sin autem aliquis supradicti muricius vellus vendiderit, fortunaram suarum & capitis scia se subitum esse diffringere.

2. Idem AA. Toribio duci Meso-

potamizi.

Comparandi serici Barbaricis facultatem omni-
bus, sicut iam præcepit est, præter comitem commerciorum etiamnum ius vniuersitatem austerr.

3. Imp. Arcadius. & Honorius AA. ad Senatum.

Via nonnunquam in diversis lititoribus di-
strahi publici canonis frumenta dicuntur: & eis
dennes & ementes sciam capitali pena sece esse
sublendos, & in publicani fraudem commercia-
ciones accipientis in alium transferre possunt, manu scilicet
mi iuri est.

4. Imp. Constantinus A. Augustus prouinc-

ialibus salutem, psonam.

Si quis properitatem pauperem egreditur,
sicutus causa filium filianve sanguinolentos ven-
diderit, venditione in hoc capitulo proposita, cali, valen-
tia, decernimus, ut quicunque hoc fuerint for-
te mercati, honestiores quidem stylum proscriptio-
nis, & omnia bonorum amissioem incurvantur:
scilicet autem vilioresque persone capitali sup-
picio subiacent.

Faut PP.

Non frumentum, quod duotim exercitu miti-
tetur, in prædam lucrumque vertatur: haec san-
ctione decernimus, ut quicunque hoc fuerint for-
te mercati, honestiores quidem stylum proscriptio-
nis, & omnia bonorum amissioem incurvantur:
scilicet autem vilioresque persone capitali sup-
picio subiacent.

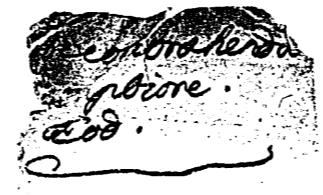
5. Imp. Hesiodus & Thedius AA. Augustus.

Via nonnunquam in diversis lititoribus di-
strahi publici canonis frumenta dicuntur: & eis
dennes & ementes sciam capitali pena sece esse
sublendos, & in publicani fraudem commercia-
ciones accipientis in alium transferre possunt, manu scilicet
mi iuri est, aut cuiuslibet alij ad ingenuitatem eum pro-
priam repete modo si aut precium offerat, quod
potest valere, aut mancipium pro eiusmodi pra-
ster.

6. Imp. Constantinus A. Augustus prouinc-

ialibus salutem, psonam.

Si pater tuus per vim coactus domum vendidit:
statum non habebit, quod non bona fide
gestum est, male fide enim empia iacta est:
aditus itaque nomine tuo prætes prouia-

de pericolo,
el comodo
reverdible. ad.

SC
-T-

DE ACTIONIBVS E M P T I

& venditi.

TIT. XLIX.

3. Imp. Antoninus A. Delianus.

A Duersus eum, cui agrum vendidi, iudiciorum est. Nec enim tibi in rem actio cum captore, qui personaliter tibi sit obligatus, competet.

2. Imp. Valerius & Gallus. AA. & Valer.

Cels. Domitiano.

V Enditi actionem ad recipiendum residuum premium incendere aduerario tuo poteris. Nec quod in compensationem veneris, quasi & tu in unicem deberes, id obesse tibi poteris, si in bono fidei contractu, in quo maiores etiam vigintiquinque annos officio iudicis in his, quod dolo commissa sunt, alium autem iusto errore te ductum, vel fraude aduersarii captum, quasi debitum id est, quod vera non debebar, pepigitur montraveris. Fructus quoque perceptos ante venditionem contractam, quos cum venditione non accelerant, eundem emptorem inualuisse proponis, eodem iudicio reposces.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Serpodo.

EX arrati passo personalis dumtaxat actio pacificentibus preparatur.

4. Idem AA. Mutiano.

Si traditio rei venditae iuxta emptionis contractu pro causa vendoris non fiat: quanti interest complexi emptiogem fuerit arbitratu pres; propter inexcusatum in condemnationis taxationem deducere curabit.

5. Idem AA. Decimus.

C Vrabis preses prouincie compellere emptorem qui natus possessionem fructus perecipit, par tem precij, quam penes se habet, cum vfructus restituere quas & perceptorum fructuum ratio, & minoris exatis favos, licet nulla morsa intercesserit, generalia.

6. Idem AA. Neronio.

V Enditi actio, si non ab initio aliud conuenit, non facile ad rescindendam perfectam venditionem, sed ad precium exigendum competit.

7. Idem AA. Dodo.

Si seruos distracti, ac precium de peculio eorum quod ad te perirebat, neficiens, vnde solueretur, accepti: conseqvuntur eis, integrum te habere actionem precij: cum proprii vendoris numeri soluti non presenti emptori liberationem.

8. Idem Augusti Eusebio.

Si pater tuus aededit portionem suam, nec induxit in vacuam possessionem predij: ius omnes penes se cum retinuisse, certum est. Neque enim vice traditionis facta, vedi gal exolutum, si simulata factum intercessit, veritate mutare potuit. Quapropter aditus preses prouincie, si animaduerterit in vacuam possessionem neque patrem tuum negue successores eius emptorem, vel heredes ipsius quocumque loco factos induxisse, non dubitabit nihil esse translatum pronunciare. Et si te ex emplo ad indicendum cum in vacuam possessionem predij perficerit conueniri: existimat, an precium sit solutum: ac si reperierit non esse praesatio satisfacta, hoc refutui cibi prouidebit.

9. Idem Augusti, Antipater.

Si minor a venditore sive scientie sive ignorantie dicebatur capitatio predij venditi, & maior intenta sit: in tantum conuenit, in quantum si scilicet emptor ab initio minus daret precij. Si vero huiusmodi onus & gravamen functionis cognovis, nullum aduersus venditorem habet actionem.

10. Idem AA. Attalo.

C um venditatem carnis, fidei conuentio rupta, tempore placito hanc non exhibuisse proponas ex emplo actione cum, quanti intentus tua, si tunc:

præfita fuisset, apud præsidem prouincie conuenire potes.

11. Idem AA. Lucarpiz.

Sancillam tibi ex cauile venditionis tradita venditor manuus isti libertatem aliena facta præstare non potuit. Quod si post venditionem autem traditor manuus isti pleno iure dominus constitutus, ciuium Romanum facere non prohibetur: tibi personali propter ruptam fidem contra venditorem actione competentem.

12. Idem Augusti, Crispino.

Sicut peritulum viini mutari, quod certum fuerat comparatum, ad emptorem iusta commodum audi preceps pertinet. Vtque hoc verum est, sic certe qualitatibus ac mensura distracto vino, fidem placitam esse conuenit. Quo non restituo, non preceps quantitas, sed quanti interest emptoris competit actio.

13. Idem Augusti, Alexandro.

Factus post perfectam iure contractum, emptoris spectare personam conuenit, ad quem & functionum gravamen pertinet. Venditor quoque præcium tamquam ac si mora intercessisse probetur, vfructus officio iudicis exigere potest.

14. Idem AA. Rusoni.

Emptor seruorum certe de his tradendis, & de eorum fugi, itemque sanitate, errorneque non esse aut noxa solitus, reprobarti sibi recte postular.

15. Idem AA. Antonio.

Vlra modum tristici distracti citra pactum, in solutione hora non facta, nihil emptor exige potest.

16. Idem Augusti, Cyrillo.

Post perfectam venditionem factus quidem peccatum emptori, venditori vero sumptus, si quos bona fide fecerit, restituere debere notissimum est.

17. Idem Augusti, Hermiano & Lupo.

Ex pultis vos de fundo per violentiam a Nero, quidem habere ius in eo negotiis, proficentes: nullam vobis aduersus eum, ex cuius venditione fundum possedit, adiungem, competere probatis. Igitur ad instar interdicti seu actionis permitta ex periodum illi perspicitis.

SI QVIS ALTERI VEL SIBI SVB alterius nomine, vel aliena pecunia emerit,

TIT. L.

2. Imp. Antoninus A. Secundino.

Si pecunia patris fundus principia comparenta sunt, atque emptione matris tuz nominis facta esse proponas, igitur non debes tradiri matrem tuam dominum fusse constitutum. Plane, si pecunia petitionem compitere tibi propter numerationem precij existimatis, civiliter contendit.

2. Imp. Alexander A. Septimius & alii.

Si emancipatis vobis fundo, quos nomine vestro, cum in potestate ageretis, pater emerit, tradidit, vel in possessione eorum voluntate patrii suis, dominum acquisitist.

3. Idem A. Patrimo.

Mancipias, quorum meministi, si ut proponis nomine tuos itemque fratribus tuis, cui succedebitis, empati, vobis tradita sunt, licet instrumento emptionis matrem tuam pecunias numeras contineatur, persequi ea more iudiciorum non prohiberis.

4. Imp. Valerian. & Gallus. Augusti, & Valer.

Q uamvis instrumento emptionis socrus nomen inscriperis: tamen, si possessionem tenens dominus effectus es, ob eam rem fructus calumiam multieris, quaz ipsa contractus tabulas habecas reformidas.

5. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Vero.

secuta, vel longi temporis præscriptione minime multo, nullam præstitute securitatem potest.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA.

4. Idem AA. Valeriano.

V enditri iuri succedenti, hereditario iure perfectam redit venditionem recindere, ac dominum revocare non licet. Sed si huc ex persona sua vindicta: vel exceptione te doli malo, si hanc viam elegitis, queri: vel quida resi defensione monstrata uti nolueris, quanti tua interest, poteris experiri.

4. Idem AA. Affabili.

Mancipia patris, qui fundum à Philippo conduxerat, successione ubi quiescit, domino fundi debitis in solutum: mater tua dando, nihil tibi auferre potuit. Ideoque si tu major vigintiquinque annis effectus, ab ea negotium gestum non fecisti ratum: oblatio debito, si non hec locator iure pignoris tibi obligata vendidit, petere poteris.

5. Idem AA. Agro.

Sfundum tuum pater post emancipationem te nō consentiente vendidit, neque si successisti, neque possidens longi temporis præscriptione minima: res eiuti agenti cum rector prouincie reddi celi.

6. Idem AA. Rufo.

Nemo res ad te pertinentes, non obligatas sibi: nec ex officio vendendi potestarem, habens diffringendo, quicquam tibi nocere potuit.

7. Imp. Iustin. A. Ioanni PP.

Cancimus: que lex alienationem inhibuerit, que te statutorum hoc fecerit, siue patrum contrahentium: hoc admisit: non solum domini alienationem, vel masteri: ciptiorum manumissionem esse prohibendam, sed etiam vfructus dationem, vel hypothecam, vel pignoris nexum penitus prohiberi. Similique modo & servitios minime imponi, nec emphyteusos contractum, nisi in his tantummodo casibus, in quibus constitutionem auctoritas, vel testatoris voluntas, vel passionum tenor, qui alienationem interdixit, aliquid tale fieri permiserit.

DE COMMUNIVM RERVM

alienatione,

TIT. LII.

1. Imp. Antoninus A. Apollodoro.

S in nulla vfructuonis prærogativa, vel diuturni silenti præscriptio emptorem possessionis, quam à coheredibus partium tui distractam fuggeris, pro parte tua muniri in rem actio incolunt, pereuerat, at si receptum ius securitatem, emptori præstiterit, distritum est tibi liberum conuenienti eos, qui pro parte tua fatis illicitam venditionem celebraverunt.

2. Idem AA. Rusone.

Multum interest: virum coheredes int' possessio- cum partis dominum effe, soliditatem iuxta proprii privilegium vendidit. Etenim si à fisco facta sit venditio: fidem eius infringi, minime rationis est. Si vero coheredibus soliditatem vendiderunt, licet emptor ab his delegatus partem precij fisco soluerit, alteramque in cautionem deduxerit, tamen portione tua fatis illicitam venditionem celebraverunt.

3. Imp. Alexander A. Cantiano.

De REBUS ALIENIS NON ALIENANDIS, & de prohibita rerum alienatio-

ne vel hypothecas.

TIT. LIII.

1. Imp. Alexander A. Cantiano.

Si prefidi prouincia probatum fuerit, Iulianum nullo iure munium seruos tuos scientibus vendidisse: restituta tibi emptoris seruos iubebit. Quod si ignorauerint, & coram facti sunt: precium eorum Gulagum tibi solvere iubebit.

2. Imp. Gord. A. Gracis.

Istrahente marito rem tui iuri, si consensum ei non accommodasti: licet sigillo tuo venditionis instrumentum fraudu: conquisita signareris: si eum non tamen commentum emptori vfructuonem non sibi.

3. Imp. Dioclet. & Max. AA. Eusebion.

Also tibi persuasum est, communis prefidi portionem pro individuo, antequam communi dividendo iudicium datur, tantum socio, non etiam extraneo posse distracti.

4. Idem AA. Vlpiano militi.

Portionem quidem tuam militaris frater ius alienare non potuit. eius autem partem precia soluto tibi restituere postulare, nec militari grauitati conuenit.

5. Idem AA. & C. Olympio.

Si maior anni viginquaque veluti propria negotiatae communia cum fratribus suis prædia distinxisti: licet nullum instrumentum intercesserit, nec quicquam specialiter conueniret alieno portio- nis ceditione secuta, quanti interest, emptori soluerit.

R E M A L I E N A M G E R E N T I B U S
bus non interdici rerum suarum
alienatione,

TIT. L III.

3. Imp. Seuerus & Antoninus
Augusti, Publicæ,

Non est interdictum tutoribus vel curatōribus, nisi ex eo titulo indicati debitores sunt constituti, cum sua causa res suas alienare. Potuit ergo curator tuus fundum suum cum suo onere obligare sibi nostro nam & priuato potuisse.

D E PACTIS INTER EMPTOREM
& venditorem compotis,

TIT. L IV.

1. Imp. Antoninus A. Diotimz.
Sea lege predium vendidi, ut, nisi intra certum tempus precium restitutum, empti arras perdere, & dominium ad te pertinere: fides contra- bus seruanda esset.

2. Imp. Alexander A. Charisio.
Si fundum parentes tui ea lege vendiderunt, ut siue ipsi, siue heredes eorum emptori precium quantumque vel intra certa tempora obliuissent, restituere, ne parato satisfacere conditioni dicta, tamen non parat: ut contra fides serueatur, & siue praescriptis verbis, vel ex vendito tibi dabitur, habita ratione eorum, que post oblatam ex pacto quantitatē, ex eo fundo ad aduersarium per- venerunt.

3. Idem A. Felici militi.
Qui ea lege predium vendidi, ut, nisi reliquum ad se reuertetur: si non preciam possessionem tradidit, ei vindicationem non haberet, sed actionem ex vendito.

4. Idem Augustus, Julianus.

Commissoriz venditionis legem exercere non potest, qui post præstitutum precii solvendi die, non vindicationem rei eligere, sed usurparum precij petitionem sequi maluit.

5. Imp. Gordianus A. Longino.

In iugio venditionis si pacis es, ut is, cui vendidisti possessionem, precij tardius exoluti tibi vias pessimare non immittere existimas etiam eas tibi, adiutorio prouinciae ab emptore præstari debere. Nam si initio contractus non es pacis: si coporis experiri debet ex mora dumtaxat vias: tam ab ipso debitor, quam ab eo qui in omnem causam empti suum fidem adstrinxerit, de luce postulabis.

6. Imp. Carus, Carinus, & Numerianus

Augusti, Rimulo.

Cum te fundum tuum certe rei contemplatione inter vobis habita, exiguo precio in aliud transfrui, commemores poterit tibi ea res non esse fraudis: quando, non impleta promisi fide, dominus tui ius in suam causam reuerti conueniat. Et ideo aditus competens iudex fundum, cuius mentionem facit, restituere tibi cum fratribus suis sine villa iudicatio- ne, sua auctoritate perficiet: præcipue cum & aduersaria pars receptis nummis suis nullam passa videri possit iniuriam.

7. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Muszo.

Si à te comparauit is, cuius meministi: & conuenit, vobis intra certum tempus soluta fuerit data qua- ritas, sit res inemptarem illuc conuentem re- scripto nostro non iure petis. Sed si se subtrahat, ut

iure dominij eandem rem retineat, denunciationis & absignationis depositionisque remedio contra fraude potes ibi tuo consulere.

8. Idem AA. & CC. Auranoni.

Tempore contractus inter emptorem & vendito- si ab eo posteriori modo non recedatur, certum est.

9. Imp. Iustinianus A. Ioanai P.P.

Si quis ita pacifica ur in venditionis vel alienatio- in loco vendito, vel alio modo sibi concessio, monumen- tum extruere, vel alio modo humano iuri cum eximere: sanctius, licet hoc apud veteres dubitabatur, tale padum ex nostra lege esse souendum, & im- multum permanere. Fortisan enim multum eius intererat, ne ei vicinus, non solum quem nolle, ag- gregetur, sed etiam pro quo specialiter interdictum est. Cum etenim venditor, vel alter alienator non a- conuentione: quomodo serendum est, si tali fictione pote- nit, sine lege simili peruenit.

2. Idem Augustus, Seuero præf. præt.

Mulierem ita veniente allegas, ne profite- tur, aut si, profita fuisse, liberis eleget, per officium militare exhiberi apud tribunal oportet, ut,

si controvenerit referatur de pacto: quod tamē si ve- rum est, libertas mulieri existente condicione com- petit, agatur causa apud eum, cuius de ea re notio est. Hac autem lex & nisi tabulis venditionis inter- dicta sit, quamvis epistola vel sine scriptis facta ostenditur, valet.

3. Idem Augustus, Aurelio.

Eam, quia ita venit, ne copore quæsum ficeret, nec in cauponā sub specie ministrandi prosiuit, ne straus legi dictæ fieri oportet.

S I S E R V Y S E X P O R T A N-
dus veneat,

TIT. L V.

1. Imp. Seuerus & Antoninus
AA. Petroniæ.

Lege venditionis exportata mancipia sub denun- ciatione manus iniiciendæ, libertatem ab empri- re, vel qui successit in locum eius, antequin fides rumpatur, accipere possunt. Quod tamē à fisco post manumissionem vindicantur, & in perpetuum seru- ture, eadem lege veniente, cum in his cunctis seru- conueriantur, quas contrahentes exceperunt. Ante manumissionem vero iniiciendæ manus facultas non denegatur, aque idem non peruenit in publicum.

2. Idem AA. Nediens.

Si, vt manus iniiciendæ haberes, causisti tibi: iure suis tibi potes. Quod si hoc omisisti, & panam stipulatus es: homo quidem fisco commissus es, tu vero natus es stipulatio actionem. In omnibus tamen queritur, an domini voluntate in locum pro- hibitus venerit.

3. Imp. Alexander A. Nonio.

Ancillazque exportanda veniit, nec exportata est, sed ab emptore in eadem civitate mōrante empta & manumissa est: aduersus legem venditionis like- ri fieri non potuit, & ideo aditus à te procurato- meus partibus suis fungetur.

4. Imp. A. Papiz.

Moueas, quod te à seruis tuis dominum eorum meritis, & ab eo, cui te emptor prior vendiderat, manu- missum est: dicit. Quare competens iudex aduersus eum, quem præfemissem esse dicit, cognitionem suam probabit; & si veritas accusationis aderit, exercrabile delictum in exemplum capitale pena vindicabit. Sed quoaduscum probauerit, que intendis, status tuus esse is videtur, qui in te post manumissionem de- comprehenditur.

5. Idem A. Seraphiano.

Qui exportandus à domino de civitate sua ve- nit, nec in urbe Roma morari debet, qui autem de prouincia certa, nec in Italia. Si itaque contra le- gem constitutam factum probare potes: vtere iure, quod propter te tibi competit.

S I M A N C I P I V M I T A V E-
nient, ne proficiatur,

TIT. L VI.

1. Imp. Alexander A. Socratis.

Profectus vobis amicus noster, eam quia ita ve- nit, ut, si proficiatur, abducendi posse

testis

etiam & manumittantur, usq[ue]c[um] libertatem non possunt. Neque enim condicio, qua personæ eius co- hæsit, immutari facio eius, qui ea lege comparauit, potest. Nec tamē potest ex actio, si qua addita est condicione non seruat, iustam exigendū tribuli causa- san. Quia igitur ratione te poterit renocare ad officium procuratoris, qui eam legem venditionis dedidit, perspicit non potest: cum nec in priuatorum conuictibus fiscus se interponere debet; & litera ad te misse, personæ factum (si non ipse manumisferis) non contineat.

6. Idem Diocletianus & Maximianus AA. & CC.

Rufiniæ.

Si pullam ea lege vendidisti, vt manumitteretur,

et si manumissa non esset, centum aurei præstare- tur non seruat fide, nolilominus eam raptam ex vec- stigio seruitur ad libertatem, quia præstari potuit, coactus, nec pecunia quasi rupta fide suspecta, recte pote- tur. cum (non mutata, venditoris voluntate) con- ditionis potestatis, post manumitterentis factum re- presentari, opima ratione placuit.

7. Idem Augustus, Aurelio.

D E A D I L I T I I S A C T I O N I B U S,

TIT. L VIII.

1. Imp. Antoninus A. Decensio.

Si non simpliciter, sed consilio fraudis seruum tibi

deficiunt fugitum, vel alio modo vitiosum,

qui vendidisti, siq[ue] idem fugitum abest: non solum

in precium serui venditorem conueniri, sed etiam

dannum: quod per eum tibi accidit, competens in- dex (vi iam pridem placuit) præstari iubebit.

2. Idem Gordianus A. Penthilio.

Cum proponas seruum, quem pridem comparavisti, post anni tempus fugisse: qua ratione eo no-

mine cum venditore eiusdem congregari quæstas, no-

pōsum animaduicere. Etenim redhibitoriam actio-

men sex mensium temporibus: vel quanto maiore

ris anno concludi, manifesti iuris est.

3. Idem Diocletianus & Maximianus Augūstii.

Mutiano.

Si apud priorem dominum fugisse mancipium

non doceatur: fuga post venditionem interueni-

ens, ad dannum emptoris pertinet. Sin autem vendi- tor non vitiosum eum in posterum fieri seruum te-

re: promiserit: quamus hoc impossibile esse vi-

deatur: quemadmodum secundū fidem antecedentem vel incon-

tinentem secūlū patē experiri posse non ambiguitur. Po-

steriores enim casus non venditoris, sed emptoris

periculum expectant. Verum cum seruum, quem

comparaueras, ad eum, qui distraxerat, rediisse contenti-

competens iudex per spes & omnibus, pro reperire

rei qualitate profere curabis sententiam.

4. Idem Augusti, Falso.

Si predium quis sub ea lege comparavit, vt si dis-

pliuerit, inemptum sit; id, vipe sub conditione

venditum, resoluti, & redhibitoriam actionem aduer-

sus venditorem competere, palam est. Idem obserua-

tur, & si pestilens fundus, id est, pestilens herbas vel

leuisseras habens, ignorante emptore distractus sit,

nam & in hoc etiam casu per eandem actionem cum

quoque redhibendus esse constat.

5. Imp. Gratian. Valens. & Theod. Augūstii.

Nebridio P.v.

Habito semel boni fidei contractu, mancipio-

rum, qui suspecto, & pretio soluto, ita demū repe-

di potestas est: ex quo, cum possit dari libertas, non

est præfita: & ideo extenuatos, ingenuos videri pro-

scriptos, non incerte opinionis est.

5. Idem A. Martino.

Ea quidem mancipia, quorum venditio eam le-

gem accepit, ne ad libertatem perducantur,

etiam & manumittantur, usq[ue]c[um] libertatem non

possunt. Neque enim condicio, qua personæ eius co-

hæsit, immutari facio eius, qui ea lege comparauit,

potest. Nec tamē potest ex actio, si qua addita est

condicione non seruat, iustam exigendū tribuli causa-

san. Quia igitur ratione te poterit renocare ad officium

procuratoris, qui eam legem venditionis dedidit,

perspicit non potest: cum nec in priuatorum conuictibus

fiscus se interponere debet; & litera ad te

misit, personæ factum (si non ipse manumisferis)

non contineat.

6. Imp. Diocletianus & Maximianus Augūstii.

Mutiano.

D E M O N O P Q U I I S, E T C O N V E N-

TY NE GOTIA TORVM ILLICITO,
vel artificis ergolaborum necon
balneariorum prohibitis, &
paisionibus illiciti,

TIT. LIX.

1. Imp. Zeno A. Constantino p̄ficio priorio.

Vbemus, ne quis cuiuscumque vestis vel p̄scis, vel
Ipecūnum forte, aut echin, vel cuiuslibet alterius
ad vīcum vel ad quemcumque vīsum pertinentis
speciei, vel cuiuslibet materie pro sua auctoritate,
vel facio iam elicere aut in posterum elicere re
scripto, aut pragmatice fāctōne, vel sacra nostra
pietatis annotatione, monopolium audeat exerce
re: nece quis illicitis habitis conuenientiis
conuertit, aut pacificatur, vt species diversorum
corporum negotiatiōnēs, non minoris quam
inter se hauerint, veundētur. Adſificiorum quoque
artifices, vel ergolabi, ahorumque diſterum
operum professores, & balneariorum penitus arceanū
pacta inter se componere, vt ne quis, quod alteri cō
missum sit, opus imples: aut iniunctam alteri solli
citudinem alter intercipiat: data licentia, quācumque
ab altero inchoatum & derelictum opus, alterū
sine aliquo timore dispendij implere, quācumque hu
iſmodi facinorū denunciātū īne villa formidine,
& hui iudicariis sumptibus. Si quis autem monop
oliū ausus fuerit exercere, bonis propriis expol
iatis, perpetuitate damnetur exili. Ceterā præterea
professionē primates, si in posterum aut super ta
xandis recum precis, aut super quibuslibet illicitis
placitis, aut fuerint conuenientiis huiusmodi sele
pactis constringere: quadrangula librarium auri solu
tione percelli decernimus: officio tuz sedis quinqua
ginta librarum auri condemnationē multando, si in
prohibitis monopolis, & interdictis, corporum a
ctionibus com missis forte (si hoc euenerit) salub
ritate nostra dispositionis condemnationē, venalitate
interdum, aut dissimilatione, vel quolibet vīto
minus fuerit executum.

DE N V N D I N I S, ET M E R C A
tionibus,

TIT. LX.

1. Imp. Valens & Valent. AA. ad prebum
pref. p̄z.

Q Vi excēndorum mercatum aut nundina
rum licentiam vel veterum indulto, vel nostra
auctoritate meruerunt: ita beneficio recipi potan
tur, ut nullum in mercatis atque nundinis ex ne
gotiatorū mercibus conueniant, vel in venditioni aut
locorum temporali quæstū & commido priuata
exactione sectentur, vel sub praetextu priuati debiti
aliquam ibidem concurrentibus molestatam possit
infere.

DE V E C T I G A L I E V S, ET
commissis,

TIT. LXI.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti, Victorino.

S Iure manufis es ante quæstionem commissi
li non est æquum.

2. Idem Augusti, Linuo.

N Eque commissum, quod ante quinquennium
factum dicitur, si lice res anticipata non est, vin
dicari potest: neque pro re, que in commissi causa
cedidit, si ipsa non existat, nec dolo supprimatur, pre
cium peti potest.

3. Idem Augusti Ingenuo militi.

O Mnibus militibus nostris prospexitus, ne ob
missis profesionē pena commissi teneretur.
Proinde deposito hoc meū, si qua portoria debe
re te apparauerit exolue.

4. Imp. Constant. Augusti, ad Rufum.

P Enes illum vestigalia manere oportet, qui supe
rior in licitatione exiterit: ita vt non minus

11. Idem AA. Lampadio P.P.

S I quis sine persona mancipum, id est falsinorum
conductorum, sales emerit, vendere tentauerit,
sue propria audacia, sue nostro munitione oraculo: sa
les ipsi vna cum eorum precio mācipibus addic
tur.

12. Imp. Honor. & Theod. Augusti, Gusoni
comiti sacarum largitionum.

Quicquid

quām trienij sine locatio concludatur, nec vīlo nō
interrumpatur tempus exigendus vestigalibus
præstitutum. Quo peracto tempore, licitatio nū in
do aliis collocari. Dat. x. Kalend. Jul. Crisp. Calix.

5. Idem A. Menandro.

V Niuersi provinciales pro his rebz quas ad vīsum
proprium vel ad sīcum inferunt, vel exercendi
iuris gratia reuelū, nullum vīl galā nationa
re: nece quis illicitis habitis conuenientiis
conuertit, aut pacificatur, vt species diuersorum
corporum negotiatiōnēs, non minoris quam
inter se hauerint, veundētur. Adſificiorum quoque
artifices, vel ergolabi, ahorumque diſterum
operum professores, & balneariorum penitus arceanū
pacta inter se componere, vt ne quis, quod alteri cō
missum sit, opus imples: aut iniunctam alteri solli
citudinem alter intercipiat: data licentia, quācumque
ab altero inchoatum & derelictum opus, alterū
sine aliquo timore dispendij implere, quācumque hu
iſmodi facinorū denunciātū īne villa formidine,
& hui iudicariis sumptibus. Si quis autem monop
oliū ausus fuerit exercere, bonis propriis expol
iatis, perpetuitate damnetur exili. Ceterā præterea
professionē primates, si in posterum aut super ta
xandis recum precis, aut super quibuslibet illicitis
placitis, aut fuerint conuenientiis huiusmodi sele
pactis constringere: quadrangula librarium auri solu
tione percelli decernimus: officio tuz sedis quinqua
ginta librarum auri condemnationē multando, si in
prohibitis monopolis, & interdictis, corporum a
ctionibus com missis forte (si hoc euenerit) salub
ritate nostra dispositionis condemnationē, venalitate
interdum, aut dissimilatione, vel quolibet vīto
minus fuerit executum.

6. Imp. Valens & Valent. AA. ad Florentinum
comitem sacarum largitionum.

O Mniū rerum ac personarū, que priuatam
degredi vitam, in publicis functionibus, que
debet esse inspectio. Hoc ideo dicimus, quia nonnulli
priuatorū elicias suspiratio profecta, sanctio
nes, quibus vestigalia vel extera huminodi, que
sunt, si moris est, sibi adserant esse concessi. Si
quis ergo priuatorū huiusmodi rescriptione nit
atur, eis, que debet ab omnibz qui negoti
ationis seu transferendū mercium habent curam,
que ratione dependi excepti, nāvicularis, cum sibi
gerere rem probabantur.

7. Idem Augusti, & Gratianus A. ad Archelaum
Comitem Orientis.

E X præstatione vestigalium nullius omnino no
mine quicquam minatur, quin de causa more
solito constitutas omne hominum genus, quod con
merciis voluerit interesse, dependat: nulla super hoc
militarum personarū exceptione facienda.

8. Imp. Grat. & Valens & Theod. Augusti, Pal
adio comi. sacra. larg.

A Legatis gentium deuotorumq; his tantum spe
ciebus, quas de loci propriis, vnde conuenienti,
hue deportant, octauigal accipiant: quas ve
ro ex Romano solo, que sunt tamē lege conce
ssæ, ad propria deferunt, has, habeant à præstatione
immaues ac liberas.

9. Idem AAA. eidem comiti sacarum
largitionum.

V Surpassationem totius licentia summōmenus cir
ca vestigial Arabachiz per Egyptum atque Af
ricanam constitutum, nihilque super traductione
animalium (que sine prohibitione solita minime
permittenda est) temerari per licentiam vindicari
concedimus.

10. Imp. Eredim & Honorius AA. Rufino
prefecto p̄z.

V Estigalia quicquam quilibet ciuitates sibi
qui suis curiis ad angustiarum suarum solatā
quæsierunt: sive illa functionibus curialium ordi
num profutura sunt, sive quibuscumque alii earum
dem ciuitatum vībus designantur: firma his, que
ad habendum perpetua manere precipimus, neque vī
lam contraria supplicantum super hīs molestiam
formidari.

11. Idem AA. Lampadio P.P.

S I quis sine persona mancipum, id est falsinorum
conductorum, sales emerit, vendere tentauerit,
sue propria audacia, sue nostro munitione oraculo: sa
les ipsi vna cum eorum precio mācipibus addic
tur.

12. Imp. Honor. & Theod. Augusti, Gusoni
comiti sacarum largitionum.

Quicquid

non vindicat tegere vt conscius estimosa fecinat.

3. Imp. Hon. & Theod. Aug.

4. Idem Flaviano P.P.

N Obiliores notabilis, & honorum luce conspi
bus merciorum exercere prohibemus, vt inter
plebeios & negotiatorū facilius fit emendi vendē
dique commercium.

4. Idem Augusti, Antemio P.P.

M Eratores tan imperio nostro, quā Persarū
regi subiecti, ultra ea loca, quibus foderis
tempore cum memorata natione nobis conuenit,
nundinis exercere minime oportet, ne alieni regni
(quod non conuenit) scrutari arcana. Nullus i
gitur posthac imperio nostro subiectus ultra Nisi
bin, Callinicum, & Artaxata emendi seu vendendi
species proficii audeat, nec pretermem
eratas ciuitates cum Persis merces existinet com
mendas. Sciente utroque, qui contrahit, & spe
cies, que præter hē loca fuerint veniendas, vel co
parat, sacro arario nostro vindicandas: & præter
carum rerum ac preciis amissionem, quod fuerit nu
meratum, vel commutatum, ex illo se poena semper
tempore subdendum. Non defutura cōtra iudices, co
rumque apparatores, per singulos contractus, qui
extra memorata loca fuerint agitati, tringita li
brarum auræ condemnationē, per quorum limi
tem ad inhibita loca mercati grata Romanus vel
Persa commauerit. Exceptis videlicet his, qui leg
atorum Persarum qualibet tempore ad nostram
clementiam mittendorum iter comitati, merces
ducentur communandas: quibus humanitatis & le
gationis intuitu extra proximitate etiam loca mer
candi copiam non negamus, nisi sub specie lega
tionis diutius in qualibet prouincia residentes, nece
legati redditus ad propria comiteatur. Hos enim
mercatu, insistentes, non immerito vñā cum his
cum quibus contrarerint seu refederint, poena hu
iūs sanctoris persequuntur.

5. Idem Augusti, AEtie P.P.

C Elante omni ambitione, omni licentia, quia
gentorum sexaginta trium collegiatorū num
erū maneat, nullique his addendis mutandis, vel
in defuncti locum substituti patet copiasita, ve
iudicio tuz sedis sub ipsorum presentia corpora
torum in eorum locum, quos humani subtraxerint
casus, ex eodem, quod illi fuerant, corpore, subrog
entur, illi alij comparatorū præter dictum numero
num per patrocinia immunitate concessa.

6. Idem Augusti Maximo comiti sacra
rum largitionum.

S I qui inclytas nominatim vetutis legibus ciu
itates transgredientes ipsi, vel peregrinos nego
tiatores sine comite commerciorum suscipientes
fuerint, utrūque hīs iudicari, & peregrinos, nece
reprehensim proscriptiōnem bonorum, nece
penam perennis exiliū veliter evadent. Ergo
omnes pariter, sive priuati, sive cuiuslibet digni
tatis, sive in militia constituti, letant sibi aut ab
huiusmodi temeritate peccatis abstineandū, aut
supradicta supplicia subiungantur.

DE R E R U M P E R M U T A T I O N E, ET
præscriptis verbis.

TIT. LXIII.

1. Imp. Gord. A. Theras.

S I, cum patruis tuus venalis possessione
haberet, pater tuus pretij nomine (sicut non
taxata quantitate) aliam possessionem dedit: id
que, quod comparauit, non iniuria iudicis, nec
patris tui culpa enīcum est: ad exemplum ex
tempo actionis, non immerito id, quod tua
interēti, si in patris iura succedisti, conque
desideras. At enim si cum venalis possessio non
est: permittatio facta est: idque, quod ab

aduersorio prestitum esse cūsum est: quod datum est, si hoc elegitis, cum ratione retinui potubatis.

2. Imp. Dioclet. & Maximian. AA.

Primitus.

Permutationem, ut pote re ipsa bona fidei constitutam, sicut commemoras, vicem emptionis obtinere, non est iuris incognitus.

3. Idem AA. & cc. Leontio.

Ex placito permutacionis, nulla re secuta, constat enim actionem competere: nisi stipulatio suo iecta, ex verborum obligatione quis sit partibus actionem.

4. Idem AA. & cc. eadem Leontio.

Cum precibus tuis expresseris placitum inter te & alium permutationibus intercessisse, cumque fundum a te datum vendidisse, contra empore quidem te nullam habere actionem perspicis, cum ab eo suscepisti dominium, cui te tradidisti titulum permutationis non negas. Sed si secundum fidem placiti stipulatio subiecta est, successores eiusdem, cum quo contra te habuisti, convenire non possibiles. Si vero nulla stipulatio intercessit, praeceptis verbis ad eo est, ut vel fides placiti tibi scribatur, vel quod alterius accipiet fundi gratia dediti, causa non secuta restituatur.

5. Idem AA. & cc. Theodolane.

Quoniam adfeueras, patrem tuum ei, contra quem precepis fundis, hac conditione: discessum, ut in iuicem domini certam acciperet, adiuuus praes provincie placitis cum parere, vel si causam, propter quam fundus datum est, sequi non perspecterit conditione ratione datum a te restituere, sicut postulas, iubebitur.

6. Idem AA. & cc. Protageni.

Rubus certa legi traditis, si huc non pareatur, praeceptis verbis in certam ciuilem dandam actionem, iuris autoritar demonstrat.

7. Idem AA. & cc. Timotheo.

Emptionem rubus fieri non posse, pridem placuit. Igitur cum frumenti certam modiationem Calimachus, & Acamato te deassis, ut tibi res olei designatum pondus, adfeueres: si placitis ciuita stipulationis solemnitatem non exhibeant fidem: quantum dediti, causa non secuta condicere pro fidei tuo potes.

8. Idem Augusti & cc. Paulinæ.

Ea lege rebus donatis Candido, ut, quod placuerat, menstruum seu annuū tibi prefare: huiusmodi conuentio non nudi paci nomine cencavers, sed rebus propriis dicta regis substantia munatur: ad impleendum tibi placitum (sicut postulas) præcis verbis competit actio.

DE LOCATO, ET CONDUCTO,

T I T. LXV.

1. Imp. Antoninus A. Agrippino.

Dominus horreorum periculum vis maioris, vel effrauenat, iatrorum, conductori prestare non cogitur. His cessantibus, si quid extrinsecus ex depositis rubis, illis horreis, perierit: dominum depositarum rerum ei refarcere debet.

2. Idem A. Epicleto.

A duximus eos, quibus extiranda edificia conduxisti, et cōpedito actione contendens eo iudicio, quod ei bona fidei, debitum cum usuris foliis conlequeris.

3. Idem A. Callimorphonix.

A deo, quani te conductam habere dicis, si penso nem domino in solidum soluit, inuitamus te expelli non oportet, nisi propriis usuris dominus eam necessariam esse probauerit, aut corrigerem domum maluerit, aut tu male in re locata veritate es.

4. Imp. Alex. A. Sabino.

Ex diuini Antonini Pij literis certa forma est, ut do minij horrorum ciuactorum, ciuimodij querre-

las defecatis custodes exhibere necesse habeant nec ultra pericolo subiecti sunt. Quos vos quunque rem a iis due sionem exigere tenet, depicte, id est, ad Domitium Vlptanum praescutum pratorum, & patrem in mecum/tertio centurie curabi. Sed quia dominii horrorum nominati etiam ipsi custodiuntur.

5. Idem A. Petronix.

Certi juris est, a quæ voluntate dominorum certi in fiduciis conductum induxerint, pignorandum locatum, non est necesse in rebus fiduciis ut illi se sciat in locis dominii, nam ea quoque pignoris iure tenentur.

6. Idem A. Victorino.

Nemo prohibetur tempore, quā locatū, si suā fidem, alijs locatū, nihil alijs conuenit.

7. Idem A. Terentio.

Sic, cum Herennius vediā ostiā, in quinquagesimo conductus, fidem tuā obligatus, polisque cōspicis temporis expletio, cum idem Herennius in conductione, vi idoneus detinetur, non conseruatis, cautele tibi reddi possit, non oportet, ut posterioris temporis periculo addringis competratis index non ignorabis.

8. Idem A. Higino.

Iste certi anni quantitatibus fundūm cōduxisse, tamen cōspicis non est in locatio ne, ut nos regionis postulabat, et, si qua lue temporis, vel alio cōli vitio danno accidissent, ad omnes tuum pertinerent, & qui cōvenient sterilitatis, vberatæ aliquorū annorum repensata non probabuntur: ratione tui iuxta bonam fidem haberi recte postulabis: cumque formans, qui ex appellatio ne cognoscet, sequitur.

9. Idem A. Faeso.

Emptionem rubis fieri non posse, pridem placuit. Igitur cum frumenti certam modiationem Calimachus, & Acamato te deassis, ut tibi res olei, quod alterius accipiet fundi, maneat: hoc postulatis, ut in eadem conductione maneat: quamvis sine fere pro: bona fidei iudicio ei, quod placuit, patre cōgetur.

10. Imp. Gallienus A. Pomponio.

Viam veritatis ignoras, in conductionibus non succedere heredes conductoris existimans, sine perpetua conductione est, etiam ad heredes transmittitur: si temporalis, intra tempora locationis, heredi quoque unus, contractus incumbat.

11. Imp. Philippus A. Theodo.

Nuitiosi conductoris tui heredes corum post tempora locationis impleta non esse retinendos, si pro re scriptum est.

12. Idem A. Nicæ.

Damnum, quod per aggressum latronum in possessionibus locatis rei tuz illatum esse proponebit, à domini cartendum possessorum, quam nullus criminis ream facere te dicas, resarciri tibi nulla ratioce desideras.

13. Imp. Valerianus & Gallienus AA. & Valerianus Cels. Heraclid.

Si diuisa conductione sicut, et in singulis pro partibus facta alieno nomine conuenit vos non oportet. Si autem omnes, qui conductebant, in solidum locatorum sunt obligati, ius ei competens conuenit dis quem velit, non debet afferri. Habetis sane vos facultatem locatorum offerendi debitum: & vt transferant in vos ea, quæ ob hanc conductionem ab his quorum nomine inquietantur, obligata sunt, postulandi.

14. Idem AA. & Cels. Julianus & alii.

Si hi, qui à vobis redemant frumentum & hordeum, anuonem inferendum, accepta pecunia fidem sefellerunt: ex locato agere cum eis potestis.

15. Idem AA. & CC. Euprosynz.

Si de fundo à locatore expulsa es, cum eo agere ex adito p̄ se in provincias imperabat. Qui si maius rem a iis due sionem exigere tenet, depicte, id est, ad Domitium Vlptanum praescutum pratorum, & patrem in mecum/tertio centurie curabi. Sed quia dominii horrorum nominati etiam ipsi custodiuntur.

16. Idem AA. & CC. Timotheo.

Legem quidem conductionis ferari oportet, nec pensionum nomine amplius, quam conuenit respecti. Sin autem tempus, in quo locatus fundus fuerit, si exstabit, & in eadem locatione conductor permanerit: tacito consensi eandem in locationem vna cum vinculo pignoris renouare videtur.

17. Imp. Dioclet. & Maxim. AA.

Hofatio.

Præses prouincia est, que ex locatione debentur,

exoluī sine mora curabi, non ignorari ex locato & conductor actionem, cum sit bona fidei, post mortem usuras legitimas admittere.

18. Idem AA. Amno.

Excepio tempore, quo edaci locustarum pernicie sterilitatis vitium intercessit, sequens temporis præsudus, quos tibi luxi præterit, conseruandū debet considerari, reddi tibi præses prouincie iubebit.

19. Idem AA. Valerio.

Citra locationes atque conductiones maximè fiduciæ contractus seruanda est, si nihil specialiter exprimatur contra consuetudinem regionis. Quod si tibi rem seruit contra legem: contradicis atque regionis contractum, non potest.

20. Idem AA. Carophoro.

Vi rei propriam conduxit existimat alienam dominium non transfert, sed inessicam conductionis contractum facit.

21. Idem Augusti & CC. Antoniz.

Si olei certa ponderatione frumentus anni locatū: de contractu bona fide habito propter hoc solum, quod alter majorē oblitus ponderationem, recedi non oportet.

22. Idem AA. & CC. Papiniano.

Si hi, contra quos supplicas, facta locatione certi temporis, suas tibi locauerint operas: quatenus bona fides patitur, causa cogitata competens index conuentionem seruari iubebit.

23. Idem AA. & CC. Prisco.

Ad probationem rei propriæ, sine defensionem non sufficiat locatio ei facta, qui post de domino copertus contendere: cum in cōsuetudine domini proprii & errantium nullum habent consensu, sed ex enuntiis si videt fieri, contractus locatū: nisi non constituisse magis declaratur, nemo enim sibi iure possessionem mutare potest.

24. Idem AA. & CC. Antoniu.

Contractus locationis conductionis, non interuenientibus etiam instrumentis ratus habetur, secundum quod heredes conductoris, eti non interuenient instrumenta, non ex eo conuenire debet. Sanè de posteriore tempore, quo conductoris ipsam proponit suam, adesse fidem precibus suis pro bonis, pensiones integras ab ea pete.

25. Idem AA. & CC. Epagatho.

Si quis conductionis titulus, agrum vel aliam quamcum rem accepit, possessionem prius restituere debet, & iure de proprietate ligare.

26. Idem AA. & CC. Oploni & Herinogeni.

Si conductionis impletus fidem: eiusdem rei gravissimum instrumentum evanuit. Quod si quid vestrum in instrumento ratus, vel vi direptum est: hoc restituiri vobis præses prouincia iubebit.

27. Idem AA. & CC. Neroni.

Si ibi, quæ pro colonis conducti prædicti prorogati, dominus fundi stipulanti dare possit: competens index reddi ubi iubebit. Nam si conuento placiti sine steti: ex aucto pacto perspicis actionem

De locato, & conductoro.

iure nostro nasci non potest.

28. Idem AA. & CC. eadem Neroni.

In iudicio tam locatorem, qui conducti, dolum & eam fiduciam, non erat casum, cui resisti non potest, venire constat.

29. Idem AA. & CC. Julianus.

Cum conductorum fiducia, quæ suscepit integras, destruuisse proposis: hac etiam fieredes eius habita ratione, iubebit.

30. Imp. Theod. & Valentin. AA.

Florentio pp.

Civitas neque procurator, neque conductor alicunctorum rerum, nec fiduciæ, et mandator conductoris existat, alioquin nullam obligationem negotiatori, neque conductori ex huiusmodi contractu competere facimus.

31. Imp. Leo Augustus, Apoll. in gilio militi.

Milites nostri alienarum rerum conditores, & procuratores, aut fiduciæ, et mandatores conductorum fieri prohibemus: ne omnibus armorum usq; ad opus rurem se conferant, & vicinis graues praesumpcioe singuli militaris existant. Armis autem, non priuatis negotiis occupent: veni meritis & signis iurius iniqui inhaerentes, respubliam, à qua aluntur, ab omni belligorum necessitate defendant.

32. Imp. Zeno A. Adamantio P.P.

Nec cui licet, qui aliquam domum alienam, vel ergasterium nomine conductionis, accedat, alteri qui post eum dominio voluntate ad eandem conductionem accessit, item inferre, quassum illicitam, aut agenti dannosam tentaverit: sed patere si, ultatam dominis domos suas, vel ergasteria vel loca cui voluerint locandis, nisi nihil mirum qui conducerint, ob omni sibi per hoc molestia liberas conseruandissimi fortes, & a scripturam specialiter initia cum dominis, vel cum hi, qui potest conducerint, legibus videlicet cogitata, agentis intentionibus suffragentur. Quid si quis huiusmodi conseruandam lacris iussione, non interdictam credidere, commovendam: si priuatis est, criteriis exiliis subeat pena, si militat, decem librarium autem dispendio seruatur.

33. Idem AA. & CC. Carophoro.

Hac constitutione permitit virique, tam locatori qui in conductor, ut licet intra annum conductionis, non solvere tam in Italia, quam in omnibus præsudicis ac ne ponam quidem velut ex transgressione præfaturi: nisi contractus initio specialiter huius legi valedixerint, aut circa scripturam renuntiarint.

34. Idem A. Sebastianio P.P.

Conductores alienarum rerum, seu alienam eum

heredes eorum, si non cum domini iuri recuperare voluntibus restauerint, sed licet usque ad definituam sententiam expetauerint, non solum rem locatam, sed etiam assumptionem eius videlicet parti ad similitudinem infaustis alienis possessionis præbere compellantur.

35. Imp. Justinianus Augustus ad Senatum.

Lei rei principes multa de militibus, qui a cōsulibus possessione vel domos condit. & omnis titulam quia res sic est contempli, ut neque intermissione sacratissima, & constitutionis militis memoriæ, ad huiusmodi sordida andante, non venire ministeria, & relata, & lucis publicis: significare viaticibus ad conductionem, alijsnam rerum profiliere, & armorum aratu, non in hostes ostendere, sed contra vienos, & fortissimam aduersus ipsos milites colos, quos procurando suscepti, conuertere: necessarium duximus ad hanc sacraissimam venire constitutionem, altius & plausu huiusmodi cauam corrigentes. Iude.

36. Idem AA. & CC. Oploni & Herinogeni.

De jure emphatica
-tico. cod.

C

ac propinquos, & particeps, id est consiliarios, domesticoque, locum habeat; quibus tamen administrator operam dederit. Impleri autem id postea matrimonium non vetamus, quod tempore postea suis ob eas personas, de quibus locuti sumus, pars fuerat obligatum, si sponsorum consensu accedat. Dat. xv. Kalend. Iul. Thessalonice, DD. NN. Gratiano A.v. & Theod. A.t. Cons.

DE DONATIONIBUS ANTE NUPPIAS, VEL PROPTER NUPPIAS, & SPOSALETTIAS;

TIT. III.

1. Imp. Seutus & Antoninus
AA. Metrodoro.

Multum interest si ea, quae donat vir futurus, tradidit vxori, & postea in dote accepit, an vero donandi animo dote auxerit, ut videatur accepte, quod non accepit, priore enim casu donatione impeditur, & re, quae in ea causa sunt dota esse, iudicium de dote peti possunt. posteriori autem casu nihil actum est donatione: & quod in dote datum non est, repetu non potest.

2. Imp. Al. xan. A. Attalo.

Sipresi prouincie probaueris: vt Eutychiam uxorem duceres, munera te p. remibus eius deducere, Eutychia tibi nuppielit, tibi refutat, quod deduci uibebit.

3. Idem A. Marcellz.

Pollitatione à fratre quandam tuo sponsarium causa facta, eti in stipulationem deducta sit, ideo praetanda non sit, quoniam in dote vxori maritum refutat, exceptionem itaque doli aduersus actionem ex stipulatu recte obicitur.

4. Imp. Gord. A. Marcell.

Quod sponsa ea legre donatur, ut iure dominium eius adspicitur, cum nuppias fuerint secuta, siue esse est uita.

5. Imp. Ualent. & Gall. AA.

Eaque ibi ut sponsa daturum se promittat, qui te feco colibatu, cum aliam marentem familiam domi reliquise, sollicitauit ad nuppias, petere cum effectu non potescunt tu sponsa vxore domi posita, non suisti.

6. Imp. Aurelian. A. Donatz.

Cum in te simplicem donationem dicas factam Celle die nuppiarum; & in ambiguum positis venire, utrum à sposo, an à marito donationem sit: sic distinguendum est, si in tua domo domum acceptum est, ante nuppias videatur facta esse donatione: quod si penes se dedit sposus, retrahi posse vxor enim suisti.

7. Imp. Carus, Carinus & Numerianus

AAA. Lucianz. **S**ed cum ante nuppias, vnera datentur, ita conuenient, utque huiusmodi conferinta est: actio, ut si qua fors exi: illeris ex i. voluntatem eius, & matrimonium distractisset: unde quia data erant, apud eum, qui dederit, hereditate uite eius remaneat: potest qui hereditatem eius acceptum patet a pueris, munera legre predicta suscepere, sedem iure postularum.

8. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC.

Eu. Hierof. **S**ed ante matrimonium major, quaque & viginti annos constitutus, consue fuit, ante sponsalia, fundum donavit, exinde, & in vacuum induxit possessionem, posse nullo iure suohereditatem, vel testamento eundem relinquenter, alienare potuisse certi ac manifesti iuris est.

9. Idem AA. & cc. Iuliano.

Vm te s. i. se filii tui quedam donasse confitearis: perfectam donationem rescendi uer nostro agorier rescripto, quam tua voluntas iureisque auctor-

ritas fecit ratam.

10. Idem AA. & cc. Dionysio.

Si filius tuae sponsus, ei mancipium donavit, ac tu nec nuppias, contra iuris rationem, quod derat, abhui: non inuenit donorum restituio, sed eius, quod illicite rapuit, reperitum competit.

11. Idem AA. & CC. Nez.

Stadidit: eo quod ab hostibus postea interfecitus est, irrita donatio fieri non potest.

12. Idem AA. & CC. Timothez & Cleotimz.

Si mater vestra filiz sive sposo vel marito predicta sine villa repetendi leg. donavit, & eum in vacua possessionem induxit nuppias diuorio solitus, per se, & non dissolutor donatio.

13. Idem AA. & CC. Alexandro.

Drebus in sponsam donationis gratia collatis, creditoris mariti facti, si non prius obligatae eas sibi probent, eam conuenire minime possunt.

14. Idem AA. & CC. Aureliz.

Si confessione matre sua sponsus filiz tuz mancipia donauit, & his acceptis in dote non estima tis in matrimonio post decelit, & mater eademque, heres eius precium offert, restitutionem coram improbe recusat.

15. Imp. Constantinus A. ad Maximianum

prefectum vib.

Vm veterum sententia dis. licet, que donationes in sponsam nuppias quoque non securis decrevit Valere: ea que largiendi animo inter sponsos & sponsas iure celebrantur, redigi ad hujusmodi donationes iubetur: ut siue admittatur, causas, siue non ita, vel in potestate patris degentes, eti modo proprii iuri, confituntur, tamquam futuri causa matrimonii aliquid sibi ipsi, vel consensu parentum mutuo largiantur si quidem sponsus, vel parentes eius sortiti filium noluerint vxorem: id, quod ab eo donatum fuerit, nece repetatur traditum: & si quid a pud donatorum refudit, ad sponsam & heredes eius summo ius aibi agit, hunc transferatur. Quid si sponsa, vel in cuius age & potestate causam non contrahendi matrimonii prebuerit, nec sponso eiusque hereditate alijs deminutione per conditionem, aut per voluntatem actione in rem retribuantur. Quia similiter obserua i. oportet, & si ex parte s. i. in sponsum donatione facta sit. Dat. xvi. Kal. Nov. P.P. v. vi. Kal. Sept. Rom. Constantiop. A.V. & Licien Co.

16. Idem A. al Tiberianum vicarium

Hilpanarum.

Si à sposo rebus sponsi donatis interueniente oratio, ante nuppias hunc vel illam mori contingit, dimidiam patrem rerum donatarum ad superstititem pertinere, et ipsius, dimidiad. ad defuncti vel defuncta h. redesc. cuiuslibet gradus sint, & quocumque ure success. in: ut donatio, sive pro parte dimidia, & refolvi pro parte dimidia, vi carum. Osculo vero non interueniente, sive sponsa sive sponsa habet, totam infirmari donationem, donatori sposo vel h. redibus eius restitui. Quid si sponsa, interueniente vel non interueniente osculo, donariorum titulo (quod raro accidit) fuerit, liquid sponsi largitia, & ante nuppias hunc vel illam mori contingit, omni donatione infirmata, ad donatricem sponsam, sive eius successore, donatarum rerum dominium transfratur. Accep. xiii. Kal. Maij. Hispal. Nepotiano & Pacato Coll.

17. Imp. Theod. & Ualent. AA. Hiero P.P.

Minoribus rebus solum in matrimonio auctorum testificacione in ante nuppias donatione ad eas facta omisita, si patris auxilio destitute sint, iuste consilium, ut si patris donatione sit. Dat. x. Kal. Mart. Constantiop. Taur. & Felice Coll.

De donationibus ante nupt.

18. Imp. Zeno A. Schafstano P.P.

Si liberis ex priore matrimonio procreatis pater ad secundas migraverit nuppias, vel non migraverit nihil omnino blis: roris coningi ex donatione a patre nuppias, quoniam ipse, vel alius pro p. v. b. q. condam eius matri communum liberorum donationis feruare cogitur, quoniam & mater liberis ex priore matrimonio extrahitur, post secundas nuppias multoque amplius si non fuerit alteri marito sociata, nihil istem blis ex doto, quam p. v. eorum ips. vel alius pro ea obvilerit, seruare compellitur.

19. Imp. Iustinianus A. Archilaw P.P.

Si constante matrimonio confilium augendae dotti sinerit vel vox forte, vel eius no. ine quilibet aliis: nihilominus mariti quoque licet, & si pro marito cibibus alijs, tanto donationem ante nuppias additamento maiorem facere, quanto dotti angetur titulus. Nec oblitus huiusmodi munificientis interdote, est liberalitatis tempore nupiarum. Indulgendum est namque confessui communis partum: ne, cum aegre augendae potestis donationis, dotti etiam pigris constitutum augmentum. Ide que licere praecipimus etiam in hi matrimonii, in quibus interdote accidit ante nuppias: quidem donationem nullam esse, solam vero dote marito mulierem obtulisse: etiam tunc muliere dote augente, licet marito quoque donationem in uxorem suam eiusdem quantitatibus facere, quantum autem dote continere dignoscatur: patris videlicet de redhibitione vel retentione aucte dotti, vel donationis (pro parte consensu) in tempore iam statuto modo inveniuntur, siue iniunguntur veteribus patris, vel initio nuppiarum de ante nuppias donatione, & dote prime paliter constituenda inuita sunt. Iura etiam hypothecarum, quae in augenda dote vel donatione fuerint, ex eo tempore initium accipiunt, ex quo exderit hypothesex contraria sunt, & non ad prioris dotti vel ante nuppias donationis tempora reg. cantur. Sed & si contra maritum & vxor ad diminundam dote & ante nuppias donationem consenserint: licere eis ad similitudinem donationis, quae in dote sunt, etiam ante nuppias minuire donationem: vt patra de ambo dorum diminutionibus inveniuntur, & legitima esse intelligantur: exceptis videlicet his casibus, in quibus aut maritus ex priore matrimonio liberos habens, ad secundas migraverit nuppias aut ex similitate ex anteriori matrimonio liberis extantibus, secundo marito se iuxterit. In hoc enim secundo matrimonio, vel à parte mariti, vel à parte mulieris, vel ab utraque (si hoc etiam accidit) interdicitam esse diminutionem dotti, vel ante nuppias donationis, ne aliquid aduersus filios prioris matrimonii machinari videatur, censimus.

20. Imp. Iustinianus A. Joanni P.P.

Sed ies nece est: si alia pars augmentum prestat, saltem quoque patrem incrementum celebrare, & si quidem vir aliens a re non impeditur, in rebus quibuslibet protestas a augmentum. At si dicitur sit: ne fraudis erga creditoris suffici posse, amittit immobiles incremento dotti protestanti. Si enim mulier immobili substantia dominia, res mobiles in augmentatione deditit: hac parte dotti nullo vestre aduersus alios credidores privilegio.

21. Imp. Iustinianus A. Joanni P.P.

Cum multe nobis interpellationes factae sint aduersarii, qui decipiendis suas vxores faciebant donationes, quae ante nuppias antiquitas norma: ut, insinuare autem eas ait, interuenientibus supercedebant, ut infecta maneat, & ipsi quidem dotti commoda lucerentur, vxores autem sine nuppiis remedio relinqui: aut: fanciulus, non in p. v. mandato, ita rem corrigi, & non ante nuppias dona-

nem eandem vocari, sed propter nuppias donationem.

Quare enim dote in quidem etiam constante matrimonio mulieri marito dare conceditur: donationem autem mariti, nisi ante nuppias, facere non permititur: & quae huius rei differentia rationabilis potest inveniri: in melius erat mulieribus propter fragilitatem sexu, quam maribus subvenire: scilicet feminis propter nuppias fit, & sine nuppiis quidem nulla dote intelligitur, sine dote autem nuppias possunt celebrari: ita & in donationibus, quae matris facti, vel pro his alij debet esse aperte licencia, & constante matrimonio talem donationem facere: quia quasi antiphera haec possunt intelligi, & non simplex donatione. Ideo enim & antiqui iuris codiciles inter donationes etiam dotes consummerant. Si integratur & nomine & substantia nihil distat à dote ante nuppias, donatione: quare non etiam ea simili modo & matrimonio contrahit dabuntur: Sancimus itaque omnes licentiam h. bere, sive prius quam matrimonio contraferri, sive postea, donationes mulieribus dare propter dotti donationem: ut non simplices donationes intelligantur, sed propter dote in proprie nuppias factae.

IN AVTHENT. Ut immo. ante nupt. do. S. si quis. collat. 5. tit. 1. 6. al. 14. Neu. 6. ca. 1.

Permissa est & in rem actio pro tali donatione mulieri aduersus omnes possessorum.

Finis authenticæ.

Sequitur textus Codicis.

Simplices etenim donationes non propter nuppias sunt, sed propter nuppias venit, & propter alias causas, & libidines forsan, vel vnuus patris egreditur: non propter ipsarum nuppiarum: si dote in quantitate non exceduntur. Si igitur dote iam praef. t. maritus nullam autem nuppias donatione facta donare mulieri res maluerit, ita tamen, ut dote quantitatem non excedant, & hoc ipsum significauerit. quod non simplices donationem, sed propter dote iam conscriptam, & ipse ad donationem venerit: licet hoc ei facere: & supponatur patris totalibus huiusmodi donatione: & si quidem hoc specialiter fuerit expressum, patrua conuenienter oraret. Sin autem dote quidem talis facta sit, vnde donati instrumento antecedente, nulla autem patra tali donationi post nuppias inferatur: ne ipsa videatur hoc esse pactum, ut secundum dotales conventiones intelligantur & in tali donatione patra sufficie conuenient, ut sequitur p. v. sive ambulet, tam dote, quam donatione: ita tamen, ut Leoniana constitutio (qua super exactuatione patrionum loquitur, non in quantitate, sed in partibus) maneat in his casibus intacta: & non solum ea immutari custodiatur, sed etiam nostra, quam de interpretatione eius fecimus, ambiguitatem eius tollentes, disparibus enim patrionibus facti, maiorem luci patrem ad minorem deducendam esse censimus, ut eodem modo vndeque minorum partem.

IN AVTHENT. Ut exx. instan. do. S. illud, coll.

7. tit. 3. al. 5. Neu. 9. ca. 2.

Dots donationem propter nuppias metuntur, praetercas si pars mulieris dote solvere sit patra, & multe hoc constitutus cunctaque sit res mobilis, sive nuppias, non autem dote, ut ingredens iudicium hoc petat facti, ut pati viri denunciatur, & sieneque quam declinanda si donat in eis existit. At si per dilatationem dots viro non d. sursum dote propter dote detegetur.

Finis Authenticæ.

Sequitur textus Codicis.

Si similique modo in facta quidem fuerit talis donatione, quae in ea quidem ante nuppias vocatur, nunc autem propter nuppias, non autem fuerit actis interuenientibus infinita: licet ei cuam con-

A ante matrimonio eam insinuare, nullo penitus ob-
ligo ex nuptiarum interuenienti faciendo. si enim
fieri ea post nuptias cedentur; multo magis insinua-
ri. Similiter modo & ea constitutio, quam pro au-
gendi tam donibus, quam ante nuptias donationibus
fecimus, intacta illibataque conseruerit: omnibus
videlicet, quae de simplicibus donationibus inter ma-
ritum & uxorem constante matrimonio, vel a vere-
ribus, vel a nobis statuta sunt, in suo robore duratu-
ris.

I N A V T H E N T. ut spon. lar. in p[ri]xep. coll. 9.
tit. 2. No. 119. ca. 1. & in authent. ut fr. filii. 5. illud
quoque coll. 9. 2. al. tit. 7. No. 1. 9. ca. 1.

Etiam dote, quae dura illo tempore, cura tradu-
cta est, & ipsa sensibilis largitas specialis sit
contraf[er]ta, nec i[n]famia[m]em defederit, etiam si ab
alio detur, licet in viri personam donatio sit, quicquam
num in p[re]teritum commiso virio potuit mederi.
Dat. Kalend. Ap[ri]l. Antiochiz, Gordiano A. & Auligia
Cons.

In AVTHENT. De equali. do. §. aliud. collat.
7. tit. 10. al. 8. No. 127. ca. 2.

Nunc in libertate decubitus, ne frus sit liberis
prioris matrimonij quoniam unicus, etiam cui
minus datum est, dare tantum cogitur, quantum secun-
de uxori ita est à parte uxoris.

D E N V P T I I S,
T I T. IIII.

1. Imp. Seuerus & Antoninus Augusti. Portio.
Cum de nuptiis nullius queritur, nec inter tuos
crem & matrem & propinquos de eligendo futu-
ro marito conuenit: arbitrium praefidis prouincie
pcessarium est.

2. Idem AA. & CC. Trophim.
Si nuptius pater suus consensit: nihil obert tibi,
quid instrumento ad matrimonium pertinet
non subscriptis.

3. Idem AA. & CC. Valerius.
Liberum; qui patronam, seu patroni filiam, vel
coniugem, vel neptem, vel proxepem uxorem
ducere ausus est, et apud competentem iudicem accusa-
re poteris, moribus temporum meorum congruen-
tem sententiam daturum, que huiusmodi coniun-
ctioes odiosas esse merito duxerunt.

4. Imp. Alexander A. Perpero.
Liberi concubinas parentum suorum uxores du-
cere non possunt, quia minus religiosam &
probabilem rem scire videtur. Qui si contra hoc se-
cessint, crimen stupri committuntur.

5. Idem A. Maxim.
Si (vt proponis) pater quondam mariti tui, in cu-
iis fuit peregrine, cognitis nuptiis vestris, non con-
radixit, vereri non debes, neptem suum non agno-
scas.

6. Imp. Gordianus A. Valerius.
Tu si contra mandata principium contrahere, sit in
prouincia consentiente muliere matrimonium:
tamen post depositum officium, si in eadem volun-
tate perseuerauerit, iustus nuptie efficiuntur: & idem
potest liberus suscepere, natusque ex iusto marito-
nione, legitimos esse, resp[on]su[m] vii prudentissimi Pa-
p[er]i declarat.

7. Idem A. Apro.
Si (vt proponis) post querelam de marito à filia
stua ad te delata, dissolutum est matrimonium,
nec te consenserit ad eundem regressu est, minus le-
gitima coniunctio est, cessante parvis voluntate, in co-
ius est potestate, atque idem non potest filia peti-
tionem dotis repetere non prohibebis.

Patre, qui filiam expulsi, hanc nunc adulata
sumptibus & labore tuo factam, matrimonio con-
iungi filio non desiderans, saepe vero conuenientia
si reperiatur, alimentorum solutioni in hoc solu-
to calu parere debet.

17. Idem AA. & CC.

Nemini licet contrahere matrimonium
cum filia, nepte, vel pronepre: itenque cum
matre, aia, vel probnia: & ex latere amita, ac
materera.

8. Idem A. Romano.

In copulatis nuptiis, nec curatoris, qui solam re-
ti vel a s[ecundu]m villa auctoritas potest interuenien-
te: sed sp[ecial]e est eius voluntas, de cuius coniunctio-
ne tractatur.

**Quidam autem scholae constitutionem in quibusdam
exemplaribus reguleb[us]. Quam tametsi in nulla lib[er]a
scripta.**

Idem A. Rationalibus.

Manifestum est, nuptiis contra mandata contra-
cta, dote, quae dura illo tempore, cura tradu-
cta est, & ipsa sensibilis largitas specialis sit
contraf[er]ta, nec i[n]famia[m]em defederit, etiam si ab
alio detur, licet in viri personam donatio sit, quicquam
num in p[re]teritum commiso virio potuit mederi.
Dat. Kalend. Ap[ri]l. Antiochiz, Gordiano A. & Auligia
Cons.

9. Imp. Probus Augustus, Fortunato.

Si vicinus vel alius testibus, vxorem liberorum
procedandorum causa domini habuisti, & ex com-
itabulz, neque ad natum filium pertinente, facte sunt:
non idem virius verius matrimonii, aut suscepit fi-
lius quem habet potestatem.

In AVTHENT. De equali. do. §. aliud. collat.
7. tit. 10. al. 8. No. 127. ca. 2.

Nunc in libertate decubitus, ne frus sit liberis
prioris matrimonij quoniam unicus, etiam cui
minus datum est, dare tantum cogitur, quantum secun-
de uxori ita est à parte uxoris.

10. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.

Pauline.

Cum te non ex senatore pare procreat, sed ob-
sime scimus nomen adeptam dicas: claritas, quae
rum postea soror tua: redita ad prioris dignitatis
status deposita est.

11. Idem AA. & CC. Alexandre.

Si initia detinetur vxori tua a parentibus suis:
ita terpellitus rex prouincie amicus noster, exhibi-
bita muliere, voluntatem eius secutus, desiderio tuo
pcessarium est.

12. Idem AA. & CC. Sabino.

Nec filium quidem familias inuitum ad uxorem
descendunt cogi, legum disciplina permittit, i[n]
coniglio tuo, quam volueri, non impediens ita
tamen, ut contrahendis nuptiis patris tui confusus
accidat.

13. Idem AA. & CC. Onesimo.

Nequi sine nuptiis instrumenta facta ad proba-
vitatem matrimonij sunt idonea, diuersum ves-
timenta contractum matrimonium, iuritum est: cum
omissa quoque scriptura, et cetera nuptiarum iudicia
sunt irita.

14. Idem AA. & CC. Titio.

Neque ab initio matrimonium contrahere, neq[ue]
illuc reconciliare quisquam cogi potest,
que intelligis liberam facultatem contrahendi atque
disfrabendi matrimonij transferri ad necessita-
tem non oportere.

15. Idem AA. & CC. Tatiano.

Vuxori libertam suam manu[m]isisti, si non sic ex
his personis, quae specialiter prohibentur, duce-
re non est interdicendum; & ex eo matrimonio iustos
patri filios nasci certissimum est.

16. Idem AA. & CC. Tito.

In matrimonio ante nuptias, vel dotis instrumen-
tis defuerint, pompa etiam, aliaque nuptiarum
celebrites omittantur: nullus existimet ob id deels
recessus, ut in initio matrimonio firmaretur, vel ex eo
natis liberis iura posse legitimorum auferri, inter
paris honestate personas nulla legi impediente
consentit, quod iporum consensu, atque amico-
rum fide firmatur. Dat. X. Kal. Mart. Constanti.
Felicis & Tauri Cons.

17. Idem AA. & CC.

Nemini licet contrahere matrimonium
cum filia, nepte, vel pronepre: itenque cum
matre, aia, vel probnia: & ex latere amita, ac
materera.

18. Idem A. Rhodoni.

Patre, qui filiam expulsi, hanc nunc adulata
sumptibus & labore tuo factam, matrimonio con-
iungi filio non desiderans, saepe vero conuenientia
si reperiatur, alimentorum solutioni in hoc solu-
to calu parere debet.

19. Idem AA. & CC.

Nemini licet contrahere matrimonium
cum filia, nepte, vel pronepre: itenque cum
matre, aia, vel probnia: & ex latere amita, ac
materera.

20. Idem A. Demostheni pr[es]c. pr[es]tr.

Imp[er]ialis benevolentia proprium hoc est in-
dicantes, ut omni tempore subiectorum communi-
cam tam inuestigare, quam eis mederi procuremus:
Ipsius quoque mulierum per quos indignam ho-
nore conuersationem inhibeantur sexus elegi-
tare, competenti moderatione subleuando esse
consentimus, minimque eis spem melioris condicio-
nis adiungere: ut ad eam respicieant, improvidam
& minus honestam electionem faciliter derelin-
quant.

21. Idem A. Pollio.

Imper[er]ialis benevolentia proprium hoc est in-
dicantes, ut omni tempore subiectorum communi-
cam tam inuestigare, quam eis mederi procuremus:
Ipsius quoque mulierum per quos indignam ho-
nore conuersationem inhibeantur sexus elegi-
tare, competenti moderatione subleuando esse
consentimus, minimque eis spem melioris condicio-
nis adiungere: ut ad eam respicieant, improvidam
& minus honestam electionem faciliter derelin-

**materera, sorore, sororis filia, & ex ea nepte: p[re]-
terea fratris tui filia, & ex ea nepte, itenque ex af-
finitibus priuigena, uoxera, nurus, sacru[m], &ceterisque,
que iure antiquo prohibentur, a quibus cunctis
volumus se abstinere.**

22. Imp[er]. Valens & Grat. Aug[usti].
ad Senatum.

Viduus intra quintum & vicequinto annum de-
gentes, etiam si emancipationis libertate ga-
dientiam in secunda nuptias sive patris senten-
cia non conueniant. Quid & in conventionis dele-
ctu[m] mulieris voluntas repugnat sententia, &
propinquorum: placet admodum (et in virginum
coniunctionibus sanctum est) habendo examini
auctoritatem quoque iudicari cognitionis ad
iungit, si pares sint generac[em] ac moribus competi-
tores, si potius existent, quae sibi consilens
mulier approbauerit. Sed ne foris hi, qui gradu
proximo ad viduarum successione vocantur,
etiam honestas nuptiarum impediunt: si huius rei su-
spicio praeceperit, eorum volumus auctoritatem
iudicari, quae succedere, ad quos etiam si fatalis fors
intercederit, tam[en] hereditatis eorum quod per-
petuare non possit. Dat. xviii. Kalend. Aug[usti]. Gratiano
A. II. & Probo Coll.

23. Imp[er]. Acad. & Her. AA. Eutychiano PP.

Eleboribus inter consobrinos matrimonii li-
centia legis huius salubritate induita est: ut re-
toretur p[ri]ca p[ri]ca iuris auctoritate, resindicetur calun-
niarum fomentis, matrimonium inter consobrinos
habetur legi in, sive ex duabus fratris, sive ex
duabus sororibus, sive ex fratre & sorore pari
sunt, & ex matrimonio editi, legitimis, & suis
patribus successores habeantur. Dat. Stilicone II. &
Anthemio Coll.

**24. Imp[er]. Hon[orius] & Theda. Aug[usti], ad Theo-
doru[m] prefectum p[re]torio.**

Tu confunditione filiarum in factis positorum, pa-
tris expletetur arbitrium. Sed si sui iuris puella
sit infra quintum & vicequinto annum constituta:
ipsius quoque adfensus exploretur. Si patris auxi-
lio dekritus: a matre & propinquorum, & ipsius
coniego reatu[m] iuste, & non impedito perci-
pere possint. 3. Sed & liberos ex tali ma-
trimonio procedentes, suos & legitimos patri
esse: licet alios ex priore matrimonio legitimos ha-
bent, bona eius tam ab interato quam ex testa-
mento isti quoque sine illo impedimentoo perci-
pere possint. 3. Sed & si tales mulieres post diu-
num rescriptum ad preces eorum datum ad mari-
monium oritur forte certam, ut queratur, cui potis-
sum p[ro]prio noluerit voluntate promovere cor-
ram p[ro]prios propinquos iudicari deliberae pem-
suum, cui melius adulta societur.

25. Imp[er]. Theodosius & Valens. AA. Basilo pr[es]c. pr[es]tr.

Algatius, utile v[er]o ad protectoris personam
sine aliqua solemnitate matrimoniorum libe-
ram cum ingenuis dumtaxat mulieribus contra-
hendi coniugij permittimus facultatem.

26. Idem Augusti Hierio p[re]f[ecto] p[ro]prio.

Si donationum ante nuptias, vel dotis instrumen-
tis defuerint, pompa etiam, aliaque nuptiarum
celebrites omittantur: nullus existimet ob id deels
recessus, ut in initio matrimonio firmaretur, vel ex eo
natis liberis iura posse legitimorum auferri, inter
paris honestate personas nulla legi impediente
consentit, quod iporum consensu, atque amico-
rum fide firmatur. Dat. X. Kal. Mart. Constanti.
Felicis & Tauri Cons.

27. Idem A. Demostheni p[re]f[ecto] p[ro]prio.

Imp[er]ialis benevolentia proprium hoc est in-
dicantes, ut omni tempore subiectorum communi-
cam tam inuestigare, quam eis mederi procuremus:
Ipsius quoque mulierum per quos indignam ho-
nore conuersationem inhibeantur sexus elegi-
tare, competenti moderatione subleuando esse
consentimus, minimque eis spem melioris condicio-
nis adiungere: ut ad eam respicieant, improvidam
& minus honestam electionem faciliter derelin-

quant.

28. Idem A. Pollio.

Imp[er]ialis benevolentia proprium hoc est in-
dicantes, ut omni tempore subiectorum communi-
cam tam inuestigare, quam eis mederi procuremus:
Ipsius quoque mulierum per quos indignam ho-
nore conuersationem inhibeantur sexus elegi-
tare, competenti moderatione subleuando esse
consentimus, minimque eis spem melioris condicio-
nis adiungere: ut ad eam respicieant, improvidam
& minus honestam electionem faciliter derelin-

quant.

29. Idem A. Demostheni p[re]f[ecto] p[ro]prio.

Imp[er]ialis benevolentia proprium hoc est in-
dicantes, ut omni tempore subiectorum communi-
cam tam inuestigare, quam eis mederi procuremus:
Ipsius quoque mulierum per quos indignam ho-
nore conuersationem inhibeantur sexus elegi-
tare, competenti moderatione subleuando esse
consentimus, minimque eis spem melioris condicio-
nis adiungere: ut ad eam respicieant, improvidam
& minus honestam electionem faciliter derelin-

quant.

30. Idem A. Pollio.

Imp[er]ialis benevolent

In authent. gall. msd. natu. effec. lib. 5. f. collat. 7. iiii. 1. Nou. 89. c. 16.

FEx complexus eus auunculus seu damna libri ne
miserabilem non manuam, omni patina sublata
in regno benes, ut nos aliam a facie.

7. Imp. Valentin. & Mori. AA. Palladio PP.

HVim item vel abiectionem minimum eam
iudicamus intelligi, quae licet pauper, ab inge-
nus tenet parentibus nata sit. unde licet famili-
bus senioribus, & quibuscumque amplissimis
dignitatis præditis, ex ingenio parentibus na-
tis, quoniam pauperes, in matrimonium sibi ac-
cepere, nullumque inter ingenuas & opulentas ex-
diuitias & opulentore fortuna esse distantiam.

Humiles vero abiectione personas eas tantum
modo mulieres esse censimus, ancillam, & ancille
filiam: libertam, libertate filiam: (censamus, scimus
filiam tabernariam, tabernarj, vel lenonis aut are-
narj sijam, aut eam, quae mercimonis publice
præf. it, id est huiusmodi inhibuisse nuptias se-
natoribus harum seminaram, quasi modo enume-
ravimus, a quo est. Datur Prid. Nonas Aprilis.
Constantino AErio & Alerio Cons.

2. Imp. Zeno A. Epinico præf. præt.

Ile quidam AEgyptiorum sacerdos mortuorum
sibratrum sibi coniuges matrimonio copulaue-
rint, quod post illorum mortem mansisse virgines
dicebantur, arbitrii scilicet, quod certis legum
conditoribus placuit, cum corpore non conuene-
ri, nuptias non videri re esse contractas: & hu-
iusmodi connubia rite temporis celebratas, firma-
ta sunt: tamen praesertim lege sanctimus, si que hu-
iusmodi nuptias contracta fuerint, eas, ex quoque
contractor, & ex his progenitos antiquarum le-
gum tenor subiacere, nec ad exemplum AEgyptiorum
(de quibus supra dictum est) eas videri possi-
firmas, vel esse firmandas.

9. Imp. Anthafus A. Scueriano præf. præt.

Ab incessis nuptiis vniuersi, qui nostro regu-
latur imperio, noverint temperandum, nam re-
scripta quoque omnia, vel pragmaticas formas, aut
constitutiones impias, quae quibusdam personis
zyranidis tempore, permisérunt sceloste conti-
bento matrimonij nomen imponere, vt fratre si-
liam, vel sororis, vel eam, quae cum fratre quondam
nuptiali iure habitauerat, vxorem legitimam tur-
pissimo consortio licet amplexi, aut ve alia hu-
iusmodi committerent viribus carera decerni-
cuntur ne dissimulatione culpabilis nefanda licentia
troborentur.

DE I N T E R D I C T O M A T R I M O-
nio inter pupillam, & tutorem seu cura-
rem, filiosque corum.

TIT. VI.

1. Imp. Stratius & Antoninus AA. Mariano.

Senatus consuli auctoritatē, quo inter pupil-
lam & tutoris filium conubium saluberrime
sublatum est, circumuenienti rusticatis, & imperi-
tiz velamentis non oportet.

2. Imp. Alexander A. Byrrho.

Mater pupilla cum custore filiae sua vel filio
tutoris nuptias contrahere non prohibetur.

3. Idem A. Rogatiano.

Cum proponas, & quam matrimonio tuo fun-
ctam suggestis, post liberos suscepisti curato-
rem patrem tuum datum, quem contendis nec te
in potestate habuisse: cum ritè contradictum matrimo-
nium ex post facto vitiare non poteris, iustum
interpretationem mettere non debes, ne liberis,
quos habecis, vel ex iusto matrimonio suscepti vi-
deantur. Ut autem omnis scrupulus auferatur: insi-
stere patre eius debet, necnon & vxori tua, vt aliis
q. eius deetur, habeat enim facultatem repeten-

dx rationis negotiorum gestorum ab eo, qui fuerit
substitutus.

4. Imp. Philippus A Higinz.

Liberthum: qui filio suo naturali, quem in ser-
uitute suscepit, postea manum illo pupillam
suum, & eandemque patroni sui filium in matrimo-
nio collocavit, ad sententiam amplissimi ordinis,
qui huiusmodi nuptias interdicendum putauit
pertinere, dubitari non oportet.

5. Imp. Philip. A & Philipp. C. Apuleio.

Vtratuem adultum suo filiam suam nuptiam obre-
cipue possumus, quas se intelligent non
merentur nobis existimare postulandas, sape habere
puellam consensum coingentes, quapropter tale spō-
saliū genit. per ens legis definitione prohibe-
tur. Si quis in iure contra hanc definitionem nuptias
precum subrepitione meretur, amissionem honorū,
& penam deportatione subiuratur, se esse non am-
bigat: & amissio iure matrimonij: quod prohibita
elapsatione meretur, filios se ex hac coniunctione
suscepisti, iustos non habiurum, nec ymaginam postu-
litz indulgentia, annotatione induito, effaciem
se venia effectum meritis exceptis his, qui parenti
sponionem de nuptiis filiarum implere desiderant,
vel sponsalij, hoc est arrarum data nomine, reddi sibi
vel precepto legum cum statua pœna depolunt. Dat.
Bil. Februaris, Honor. viii. & Theod. ii. AA. Cons.

2. Imp. Zeno A. Basilis præf. præt.

NEsandissimum scelus fratris sororis filie np-
traru, quod sacratissimis constitutionibus

sub gravissimis pœnis intermissione damnatur,

est, in rato praesentis diuinæ sanctiōnē tenore modis

omnibus prohibemus. Precedenti quoque in posterū

super tali coniugio (i. nō potius contagio) concubū

denegamus; vt vnuquisque cognoscat im-
petrationem quoque rei cuius est denegata petatio,

nec si per subreptionem post hanc diem obtinuerit,

sbmet profuturam;

2. Imp. Zeno A. Basilis præf. præt.

NEsandissimum scelus fratris sororis filie np-
traru, quod sacratissimis constitutionibus

sub gravissimis pœnis intermissione damnatur,

est, in rato praesentis diuinæ sanctiōnē tenore modis

omnibus prohibemus. Precedenti quoque in posterū

super tali coniugio (i. nō potius contagio) concubū

denegamus; vt vnuquisque cognoscat im-
petrationem quoque rei cuius est denegata petatio,

nec si per subreptionem post hanc diem obtinuerit,

sbmet profuturam;

2. Imp. Zeno A. Basilis præf. præt.

NEsandissimum scelus fratris sororis filie np-
traru, quod sacratissimis constitutionibus

sub gravissimis pœnis intermissione damnatur,

est, in rato praesentis diuinæ sanctiōnē tenore modis

omnibus prohibemus. Precedenti quoque in posterū

super tali coniugio (i. nō potius contagio) concubū

denegamus; vt vnuquisque cognoscat im-
petrationem quoque rei cuius est denegata petatio,

nec si per subreptionem post hanc diem obtinuerit,

sbmet profuturam;

2. Imp. Zeno A. Basilis præf. præt.

NEsandissimum scelus fratris sororis filie np-
traru, quod sacratissimis constitutionibus

sub gravissimis pœnis intermissione damnatur,

est, in rato praesentis diuinæ sanctiōnē tenore modis

omnibus prohibemus. Precedenti quoque in posterū

super tali coniugio (i. nō potius contagio) concubū

denegamus; vt vnuquisque cognoscat im-
petrationem quoque rei cuius est denegata petatio,

nec si per subreptionem post hanc diem obtinuerit,

sbmet profuturam;

2. Imp. Zeno A. Basilis præf. præt.

NEsandissimum scelus fratris sororis filie np-
traru, quod sacratissimis constitutionibus

sub gravissimis pœnis intermissione damnatur,

est, in rato praesentis diuinæ sanctiōnē tenore modis

omnibus prohibemus. Precedenti quoque in posterū

super tali coniugio (i. nō potius contagio) concubū

denegamus; vt vnuquisque cognoscat im-
petrationem quoque rei cuius est denegata petatio,

nec si per subreptionem post hanc diem obtinuerit,

sbmet profuturam;

2. Imp. Zeno A. Basilis præf. præt.

NEsandissimum scelus fratris sororis filie np-
traru, quod sacratissimis constitutionibus

sub gravissimis pœnis intermissione damnatur,

est, in rato praesentis diuinæ sanctiōnē tenore modis

omnibus prohibemus. Precedenti quoque in posterū

super tali coniugio (i. nō potius contagio) concubū

denegamus; vt vnuquisque cognoscat im-
petrationem quoque rei cuius est denegata petatio,

nec si per subreptionem post hanc diem obtinuerit,

sbmet profuturam;

2. Imp. Zeno A. Basilis præf. præt.

NEsandissimum scelus fratris sororis filie np-
traru, quod sacratissimis constitutionibus

sub gravissimis pœnis intermissione damnatur,

est, in rato praesentis diuinæ sanctiōnē tenore modis

omnibus prohibemus. Precedenti quoque in posterū

super tali coniugio (i. nō potius contagio) concubū

denegamus; vt vnuquisque cognoscat im-
petrationem quoque rei cuius est denegata petatio,

nec si per subreptionem post hanc diem obtinuerit,

sbmet profuturam;

2. Imp. Zeno A. Basilis præf. præt.

NEsandissimum scelus fratris sororis filie np-
traru, quod sacratissimis constitutionibus

sub gravissimis pœnis intermissione damnatur,

est, in rato praesentis diuinæ sanctiōnē tenore modis

omnibus prohibemus. Precedenti quoque in posterū

super tali coniugio (i. nō potius contagio) concubū

denegamus; vt vnuquisque cognoscat im-
petrationem quoque rei cuius est denegata petatio,

nec si per subreptionem post hanc diem obtinuerit,

sbmet profuturam;

2. Imp. Zeno A. Basilis præf. præt.

NEsandissimum scelus fratris sororis filie np-
traru, quod sacratissimis constitutionibus

sub gravissimis pœnis intermissione damnatur,

est, in rato praesentis diuinæ sanctiōnē tenore modis

omnibus prohibemus. Precedenti quoque in posterū

super tali coniugio (i. nō potius contagio) concubū

denegamus; vt vnuquisque cognoscat im-
petrationem quoque rei cuius est denegata petatio,

nec si per subreptionem post hanc diem obtinuerit,

sbmet profuturam;

2. Imp. Zeno A. Basilis præf. præt.

NEsandissimum scelus fratris sororis filie np-
traru, quod sacratissimis constitutionibus

sub gravissimis pœnis intermissione damnatur,

est, in rato praesentis diuinæ sanctiōnē tenore modis

omnibus prohibemus. Precedenti quoque in posterū

super tali coniugio (i. nō potius contagio) concubū

denegamus; vt vnuquisque cognoscat im-
petrationem quoque rei cuius est denegata petatio,

nec si per subreptionem post hanc diem obtinuerit,

sbmet profuturam;

2. Imp. Zeno A. Basilis præf. præt.

NEsandissimum scelus fratris sororis filie np-
traru, quod sacratissimis constitutionibus

sub gravissimis pœnis intermissione damnatur,

est, in rato praesentis diuinæ sanctiōnē tenore modis

omnibus prohibemus. Precedenti quoque in posterū

super tali coniugio (i. nō potius contagio) concubū

denegamus; vt

coll. 2 tit. 2. Nov. 2. c. 5.
Ex testamento quidem sicut dicit mater liberis suis, quae conuolauit ad secundas nuptias, scilicet iustitiam quilibet. Ab isto statu quoque vocatur, sive ante mortem filii sive postea si exaudiat in casu nuptiarum, sed ab interflato eorum solam usum fructuum percipit, quae ex paternis subfiliatione ad filium pertinet, quantum verò ad antequam patrem a matrimonio pertinet, et sic similiter ut in filius, omnino ingrauiusque hoc hoc causa matrem fratrisque iustitia.

IN AVTHENT. de non cli. 5. hoc autem colla. 1. tit. 2. Nov. 2. c. 2. de nu. 2. colla. 4. t. 1. quoniam infirmus. Non. 22. c. 26.

Sed & si quis ex his premariatis abhuc progenienter, sit adhuc rem domini mei, quantum acquiritur ex pacto non existentium liborum fructuum aut in coeditur quibuslibet defuncti heredibus. Si quid ergo ex his alienauerit, non superaliter, sive portione confirmatur alienatio, quare si sola heres existit in solidum ad ipsam redditus, et alienatione sequitur.

4. Imp. Honor. & Theod. AA.
Mariniano P.P.

Cum aliis fanditionibus iustitiam materna bona coniuga ad liberos pertinere: quod tamen mulier mariti largitate per epig. id ex tantum liberi coniugio procreari sibi speciale tanquam paternum nosse: aut patrimonium vindicandum. Itaque si habeat filium ad secundas nuptias, sive esse transferit: sponsalitiam largitatem, quam vir secundus coniugit in uxorem, tantummodo filii, qui ex secundo matrimonio sunt, pro soliditate possideant, nec propter liberis ex priori suscepimus matrimonio, quod mulier ad tenta a minime vota migraverit. Quod si poterit, si ex liberi ex solle matrimonio sive scepimus decesserit, quicquid, b. en. s. o. salutem largitate vxoris fuerit consecutus, id sibi, tuncque suo feia est collatum, tamen ex priore matrimonio donator filios reliquissime ducatur. Ad maternas sine venientem vel ex hoc vel ex quibetalio titulo facultates omnis postteras, ex quoconque suscepimus, pro debito sibi portione vi a matre, vel spontanea largitate, vel per testamentum eius fuerit collata, possideas. Nos enim hac legi praecepte conformidemus, ut ex quoconque coniugio suscepimus filii, patrum siorum sponsalitias retineant faciliatas. Dat. vii. Id. Sept. CP. Theod. A. xviii. & F. St. Conf.

IN AVTHENT. neque virum quid ex dona. 5. propter patr. colla. 7 tit. 10. d. colla. 8. tit. Nov. 9d. c. 1.

Vox mortua, quod vir ex date lucratim filii complicitatem, usum fructuum patri concessit. Idem est ex parte eius, si lucras ex sponsalitate largitate. Item si alter matrimonio in solidum, super iustum lucrum loquitur hec eadem constituta.

IN AVTHENT. ut fratrum filij, qui ve. d. mulier. res. colla. 9 tit. 10. al. 7. Nov. 127. c.

Si tamen aliquantus mater a secundis nuptiis habebit & ipsa proprietatem patrem pro nomine liberos, idem in patre obitum, & in omnibus ascendentibus a secundis nuptiis absconditibus.

6. Imp. Leo & Athanasius AA. Erythrio P.P.

Generaliter censemus, quocumque casu constitutions, ante hanc legem mulierem liberis communibus, morte mariti matrimonio dissoluto, que de bonis mariti ad eam devoluta sunt, seruare fanzerunt, sidem casibus maritum quoque que de bonis mulieri ad eum devoluta sunt, morte mulieris matrimonio dissoluto, communibus liberis seruare. Ne interest, si alter pro marito donationem ante nuptias, vel pro muliere donem crediderit offerendam. Hoc obseruare praecepsimus, licet res ante nuptias donatae, si fieri in dicto a muliere redigatur. Dominium autem rerum, que liberis per huius legem, vel praepterarum constitutionum autoritatem seruantur, ad liberos pertinere decernimus. Itaque defuncto eo, qui eas liberis seruabat, exstantes ab omni posse liberi vindicabunt, confitimus vero ab heredibus eius exigent, quae eas seruare debuerant. Alienandi sanè, vel obligandi suo nomine eas res, quae liberis seruari precepit sunt, etis qui re-

seruaturi sunt, adempta licentia est. Negotia vero lib-
erorum patris utiliter administrare concedimus. Di-
pro luce arbitrio, vel eligendi quem voluerint, licen-
tiam non denegamus. ¶ In his autem casibus,
in quibus res se paterna, mater liberis communis-
matrimonio dissoluto, mulier ad alias nuptias per-
venient, vel vbi res vi maternas parem liberis com-
muniabit, seruare consenserunt, (h. est, vbi morte mariti
meruit) si hereditatem eius parentis, qui post mortem
vixit, non adiungit, liberis cedit in tantum, ut eius
matrimonio dissoluto, mulier dñe posterior moritur, eas libi-
reditatem crediderint audeant: ne quod fau-
tor liberorum inducatur ei, quibusdam casibus ad i-
psam redditus, et alienationem sequitur.

IN AVTHENT. de non cli. 5. hoc autem colla. 1. tit. 2. Nov. 2. c. 2. de nu. 2. colla. 4. t. 1. quoniam infirmus. Non. 22. c. 26.

Hoc res lucro cedunt liberis, licet heredes non sint gratus, & probitetur ingratitudo.

Fin. auth. Sequitur textus Cod.

¶ Illud etiam humanis sensibus hinc legi credimus inferendum, vi eo quoque casu, quo hu-
c erat vel mulier res quod ad eam a marito perve-
niunt, vel maritus ea que ex hoc eis mulieris ad cum
transfuerit, hoc est, vbi primum matrimonium alter-
ius morte dissoluto, nec superest ad secundas nup-
tias peruenit: si res vel maritus, vel uxor, hoc est,
qui superest ei, non consumperit, vel alienauerit,
(quod ei ad secundas nuptias non venientibus, quasi
retum dominis concessum esse non dubium est) li-
beris lecit at pars prole, sive paternas, a matre,
et maternas acquirit. Dat. vii. Id. Sept. CP. Theod. A.
xviii. & F. St. Conf.

IN AVTHENT. neque virum quid ex dona. 5. pro-
pter patr. colla. 7 tit. 10. d. colla. 8.

Vox mortua, quod vir ex date lucratim filii complicitatem, usum fructuum patri concessit. Idem est ex parte eius, si lucras ex sponsalitate largitate. Item si alter matrimonio in solidum, super iustum lucrum loquitur hec eadem constituta.

IN AVTHENT. ut fratrum filij, qui ve. d. mulier. res. colla. 9 tit. 10. al. 7. Nov. 127. c.

Si tamen aliquantus mater a secundis nuptiis habebit & ipsa proprietatem patrem pro nomine liberos, idem in patre obitum, & in omnibus ascendentibus a secundis nuptiis absconditibus.

6. Imp. Leo & Athanasius AA. Erythrio P.P.

Hac editiali lege in perpetuum valitura sanctio-
nes, si ex priore matrimonio procreauit liberis
pater matre ad eam devoluta sunt, seruare fan-
zerunt, sidem casibus maritum quoque que de bo-
nis mulieri ad eum devoluta sunt, morte mulieris
matrimonio dissoluto, communibus liberis seruare.
Ne interest, si alter pro marito donationem ante
nuptias, vel pro muliere donem crediderit offerendam.
Hoc obseruare praecepsimus, licet res ante
nuptias donatae, si fieri in dicto a muliere redi-
gatur. Dominium autem rerum, que liberis per
huius legem, vel praepterarum constitutionum au-
toritatem seruantur, ad liberos pertinere decernimus.
Itaque defuncto eo, qui eas liberis seruabat, exstan-
tes ab omni posse liberi vindicabunt, confitimus
vero ab heredibus eius exigent, quae eas seruare
debuerant. Alienandi sanè, vel obligandi suo nomine
eas res, quae liberis seruari precepit sunt, etis qui re-

quo exdem res ad eam peruererint, liberis obliga-
tis: vi si quis post traditas matri, vel detinas ab ea
res illa contigerit, contra quemcumque cum eadem
multe inheritat, que se repetitis aupuis copulauerit
in vindicandis iustum suppositis rebus posteriores
laudeantur: liberis qui ex eodem matrimonio pro-
creati sunt, & nepotibus neptibusque qui ex iustis
liberis geniti sunt, sine dubio propoundis.

¶ Sin vero liberorum suorum affectione
seruari, pater, matre ad alias nuptias migra-
uerit, neque vir his que de bonis viris ad se trans-
fuerit, neque mulier rebus que ex substantia mariti
ad se peruererunt, pro suo arbitrio vi, vel eas ven-
dere, aut quocunque iure vel modo alenare, vel pi-
gno non scriptum neque derelictum, vel donatum,
aut datum sit, ad personas deserit liberorum, & in-
ter eas diutu inhemus: omni circumscriptione, si
qua per interpretationem personam, vel alio quocum-
que modo fieri excoquata, cessante.

¶ His illud adiungimus, ut mulier in his
casibus, in quibus ante nuptias donationes, certas e-
tiam res a marito ad deuolutas, secundum pri-
orum leg. in statua liberis communibus, ut paterna,
seruare compellitur: hoc est, vbi morte mariti ma-
trimonio dissoluto, ad alias nuptias, vixerit, immo-
bilium rerum & manciporum, annoverarum, quoniam
civium vi. sc. & d. duxit a vita sua temporibus
potuit: alienatione eorum penitus in erida. Mo-
bile uero rerum iustis precisis sumptibus habita-
ta per eos quos viras pars elegit, a libris iudica-
toribus, interposito facimento, summa modi: vi-
sum fundum h. b. si idoneum fiduciacionem praebuit, et
quod casus re mobiles, vel earum precium, alii
& libri, ex eodem matrimonio procreatis, vel
p. a. orio, coram nepotibus & neptibus ex iustis
liberis procreatis, si omnibus, sive v. o. vnave su-
perstitio mortis, et genit. e. secundum legum modum
restituat, vel certe si fidei iustis idoneas prestat
distulerit, et recuperetur, et ex rebus, quae
non a libris tradidit, apud eosdem inveniuntur.
Soluta vero eidem mariti, vel ab eadem detentis re-
stituentur liberis, si r. en. b. h. fidei iustis idonea
martri fuerit oblati, quae cancri debet, quod idem
superstis pro vi. s. f. r. et r. rerum rerum mobilium,
vel precio quod taxata sunt, vi. s. f. r. rerum nomine cen-
tumque pars in tertiam annuis quibuscumque tem-
poribus praestare non differentia tamen, vi. in eadem
fidei iustis hoc quoque caueatur, quod si filii
sunt, vel ex his progenitis liberis, h. ante eandem
matrem nonne eos obire contigerit, omnes res prae-
dictis mobiles secundum legum moderationem ma-
tri, ut ad eadem luctuosum lucrum redit, restituatur.
Erit itaque licet utrilibet parti quae fidei iustis
praebuitur, si libri communis est, perspecti-
vi, h. rebus mobilibus vi. f. r., eademque dare
motu vel obligare, vel vendere, ut ex his maximis
liberi acquirent posse materno affectui sine suo
incommodo de curre. Sin autem viraque pars prae-
dictam fidei iustis dissimilauerit, sive foris au-
reum, etiam res apud mulierem vige in
diem viri sua manebunt.

IN AVTH. de non eligit. 5. aliud. coll. 1. tit. 2. Nov. 2.
c. 4. & in auth. de nup. 5. & quia parum.
colla. 4. tit. 1. Nov. 22. c. 45.

Sed si aurum fuerit in donatione propter nuptias ser-
uare, et vi. s. f. r. rerum exponitur, non autem aurum
exigitur, nisi forte viri subfamilia habeat aurum, & ce-
ta que scripta sunt.

Finis auth. Sequitur textus Codicis.

¶ 5. Omnia v. delicei iustum maritalibus
facultibus, h. erant, quae habet habituare est, tamen
quam si inter pignori vel hypothecis suppositis sunt,
super eadem ante nuptias do. aron: vel rebus aliis
ad eam ex matris substantia deuolutis, ex eo dicitur,

S 3. Talem vero licentiam datam filii, ut etiam non adentes paternam vel maternam hereditatem lucra vindicaretur, que parentes eorum ex matrimonio quod secundo iure minime mutavit, si et acquisitione alienanti, nullo modo eis concedimus, si paternam vel maternam hereditatem ab inseparato ex parte sibi forte alii etiam ex anteriori matrimonio non rientem parenti filij tunc libi acquisierint. 4. In illo etiam veterem sancti oneam adimplentes, principius exemplo matris cuius rei post secundas nuptias filii ex priore matrimonio natus in hypotheca supposito sunt, ad conferuanda eis lucra, quae ex priori matrimonio ad eam peruenienti patris quoque bona, que habet liberumque est; filii ex priori matrimonio natus post secundas eius nuptias, ad ea conferuanda, quae ex eorum matre lucratur, est, supposita esse. Illius etiam pars, qui in sua potestate talem liberum vel liberis habens, maternam eis substantiam, vel ex materna linea ad eos deuolutam servare compellitur bona istud liberis supposita esse ad conferuandas et item maternas res decernimus: ita tamen, ut occasione talium hypothecarum, neque patris, neque matris administrationem aliqualeant perferatur, vel aliquam eis mouere super hoc quæstionem: cum peripciit sit iuris, etiam si alienata fuerint eorum bona, que extra memoria lucra, vel maternas res suntius hypothecarum integrum idem manere filii. Dat. 21. Id. Dec. DN. Iustiniano A. 11. Cos.

9. *Idem A. Menne praef. præt.*

Q uoniam præteritæ leges omnia, quæ liberis ex priore matrimonio procreatis, mulier quidem secundo marito, vir autem secundæ vxori donum vel ante nuptias donationis nomine, vel alio quocunque modo dicitur vel relinquuntur, his ampliora, quæ unu filio, et filie ex anteriori matrimonio progenitis danda vel relinquenda sunt, resuocata solos filios, vel filia, ex anteriori matrimonio natus peruenire constituerunt, nullaque in hac parte filiorum ex secundo matrimonio natorum mentio facta est: hoc quoque corrigentes, omnia quæ memoratio modo reuocantur, non solum ad filios prioris matrimonii, sed etiam ad eos qui ex secundis nuptiis nati fuerint, pertinere, & in capite inter omnes dividenda sanciuntur. 5. Ad hanc lucra que marito vel exori ex dote, vel ante nuptias donatione occasione repudiij accedunt, indistincte post secundas eorum nuptias liberis ex priori consiglio procreatis ad similitudinem matrimonii morte dissoluti seruari, nec de cetero repudiij causam requiri, vel aliam in ea re existit, nec fieri. Dat. Idib. April. Constant. Decio v. C. Cos.

IN AVTHENT. de nupt. S. I. & S. nec illud. & optimè col. 4. tit. 1. Nov. 22. c. 1.

29. & 27.
Ad eos solos etiam nunc pertinet: & si quis ex eis frenoribus relata sibi, portio eius ad eam defertur.

10. *Idem A. Demostheni praefecto pætorio.*

Cum appertissimè legibus caueatur ingratos liberos a maiorum suorum hereditate merito esse repellendos, si hoc idem in suis elogis conscripsi, & revera hoc fuit reuelatum: reclamare videtur huimodi sanctio diuina constitutio. Leonis inclita recordationis, quæ super filii ex priori matrimonio procreatis conscripsit. Nam cum necessitas est patri, vel matri, qui ad secunda vota migraverit, tantum prestat per qua recumque causam secundo marito, vel nouerca, quantum filio vel filiis ex anterioribus nuptiis progenitis, qui partem minimam habuerint est, relinquunt maxima iniurias ex hac sanctione contra genitores efficiabantur. Liberi etenim mente, quod omnino aliquid sibi à genitoribus

suis etiam nolentibus relinquendum est, & iam, quantum secundus maritus, vel nouerca accepterit, omni licentia & gloria suo genitoris, mutus auctoritate faciebat. Quapropter facimus, in gratos reuera liberos neque hoc beneficium, quod qualiter constitutio Leonis Augustæ memoriz eis præstisit, in potestum posse sibi vindicare, sed quasi ingratior ab omni humiñodii lucro repellere. Quam obliteracionem in personam etiam aut & aucto, proauo & proaua, nepo, vel neptino, item prœnepotum, vel prœneptum, quæ in potestate, sive emancipati emancipari possunt, ex parte vel materna linea vententibus custodiri, ceteri, que habet liberumque est; filii ex priori matrimonio natus post secundas eius nuptias, ad ea conferuanda, quae ex eorum matre lucratur, est, supposita esse. Illius etiam pars, qui in sua potestate talem liberum vel liberis habens, maternam eis substantiam, vel ex materna linea ad eos deuolutam servare compellitur bona istud liberis supposita esse ad conferuandas et item maternas res decernimus: ita tamen, ut occasione talium hypothecarum, neque patris, neque matris administrationem aliqualeant perferatur, vel aliquam eis mouere super hoc quæstionem: cum peripciit sit iuris, etiam si alienata fuerint eorum bona, que extra memoria lucra, vel maternas res suntius hypothecarum integrum idem manere filii. Dat. 21. Id. Dec. DN. Iustiniano A. 11. Cos.

9. *Idem A. Menne praef. præt.*

In 28. lib. Cœlesti etat mentio XI. constitutio, huius tituli, que ipsius quidem est Iustiniani, sed ab eis abrogata Nouel. 2. in que illam illius meminitur, vero tum ex ipso Cœlesti libro, tum ex Nouel. Iustiniani, et ipsi emulat de hereditate sibi filiorum, quorum marcia ad secundas veniant nuptias, si ipsi ante eas intestatis decerpserint. In codice Ep. libro si etiam mentio 14. constitutio huius tituli, que ipsius est Iustiniani, eam Cœlacius Latilam edidit in Comment. ad Nouel. Iustiniani: quem steuili, illam sic restituimus. Char.

14. *Idem A. Claudio P. P.*

Si filii quorum parentes ad secundas venerant nuptias, ante eos decesserint, proprietas, lacorū nuptialium ad filiorum heredes etiam exrantes testamento scriptis peruerteret & deducito eo, quod in casum orbitatis parentem lucrari conuenient, quod etiam pro rata obsecratur uno ex pluribus filiis ante parentem mortuo. Sed si parentis lucra nuptialis alienaverit, & ad secundas nuptias venerit, nec eum liberis heredem instituerint, valerit alienatio ad finem eius, quod in casum mortis liberorum lucrari patens, qui alienavit, debuit, & reliquæ renocabitur ab heredibus defunctorum liberorum. Dat.

Cum recte primū huius legi caput Cœlacius, haec adiicit: que tamē potius, re interpretatione accipiēta videtur: Nam pars que ei competebat transit ad heredes eius, sive fratres sint, sive extranei, deducit ratione pro rata quod apud parentem ex casu orbitatis mortis liberorum remanere debet. Verum Cœlacius quoque huius constitutionis pilomen al. Ant. Augustino editum relinquitur. Cha. Græca constitutio. Eius particularē hanc retulit. Ant. August.

Secundo nubens aut uxorem, ducens prioris matrimonij lucra ipsius liberis præmortuis habeat, & vindicet ab his qui habent;

SI SECUND O N V P S E R I T. M V LIER, C V I M A R I T V S V 9 V M .
fatuum reliqui,

TIT. X.

1. *Imp. Valer. Thiod. & Arred. Augusti, ad Tarijanum praefectum prætorio.*

Ivlsum fructum marius rerum futurum decedens sibi luceretur, eaque in secundas nuptias constitutumque conuenienter sum fructum quem ex priori marito concencia fuerit, amittat: atque eū filiis ex eo die quo nuptiarit, naturè restituar. Quod si liberos ex priori matrimonio adhuc imbecillitas habebit infans, nec muniat eos tutoris auxiliū, ac per huius

348

huiusmodi occasionem mater, quæ relicta fuerint, usurpauerit enim legitime repartantur, & cum competentibus fratribus ad liquidum deducta ratione restituantur. Hæc de usitatu, quem vir extremam constituent voluntatem, de rebus propriis vxori reliqui rit. De usitatu vero rerum ante nuptias donationem certi fini tradentes, faciuntur, si quidem natali addendum existimauerit, sed simpliciter donec vel ante nuptias donationem dederit, vel prouilerit ex sua liberalitate hoc fecisse intelligi, & debito in sua figura remanente. Neque enim leges incognitæ sunt, quibus causam est, omnino patrum esse officium, donec vel ante nuptias donationem pro sua dare progenie. Liberalitas itaque talis remaneat vera & irreuecibilis, ut puro nomine & liberalitas & beatitudinem suam sequantur fortunam. Vbi autem ex rebus tam suis quam matrem, vel alii, que non acquiruntur, vel ex suis debitis dixerit lo heterie huiusmodi liberalitates: tunc si quidem penitus inopia tenus est: ex illis sibi rebus donec vel ante nuptias donationem esse datam, que ad filios vel filias pertinent. Si vero & ipse substantiam idoneam posidit in hoc casu qualis de suo patrimonio donec vel ante nuptias donationem dedisse intelligatur. Poterat enim si eundum tuas vires, donec pro filia, vel ante nuptias donationem pro filio dare, & contentire filii suis quando voluerint partem, vel forte totam suam substantiam quam habent, paternæ donec dare promiserit. PP. Kal. Aug. Pompeiano & Peligno Conf.

2. *Imp. Gndianus A. Herodoto PP.*

Si pro dote promissa viuras dare locer tuus spoponat, quod debet ostenderis, & competens iudex

soli tibi præcipie. FP. xii. Kal. Septembr. Pio & Postumio Conf.

3. *Idem A. Claudio P. P.*

Si quom ea, que tibi matrimonio copulata essent, sicut, & cuius menin fit, donec tibi non adlata quantitate, sed quæcumque arbitraus fuisset, pro ea daturum te riu promiserit, & interposita stipulatio, fidem non exhibet, competentibus actionibus tuis, ad repropensi emolumenum iure judiciorum pecunies, videtur enim bona viri arbitrium stipulationis inferatum est. PP. Kal. Ian. Sabini & ye. nauta Conf.

4. *Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti, & CC. Rufo.*

Si voluntate dorantur in dotum instrumento plurimi, sibi iradita scripsisti, quam suscepisti, intelligi debet, his, que defuncti, peteadis, pacum esse concursum. S. Nonis Aprilis, AA. Conf.

5. *Idem AA. & CC. Dalmatiane.*

Si pater marito tuo stipulanti promiserit dote, non tibi, sed marito contra successores locri competit. Dat. viii Kal. Decemb. AA. Conf.

6. *Imp. Thiod. & Valentinian. AA. Hierio*

PP. pot. alia.

Ad exactiōem doris, quā semel præfari placuit, qualicumque sufficerit verba censens, sive scripta fuerint, sive non, etiam si stipulatio in pollicitatione reum doualium minime fuerit subfecta. PP. Kal. Mart. Constantiop. Felice & Tauri Conf.

7. *Imp. Iustin. A. Ioanni PP.*

Si pater donec pro filia simpliciter dederit, vel pro filio ante nuptias donationem fecerit, habeat autem filius vel in potestate constitutus, vel forte encapsularis res maternas, vel ex alio modo tales, quæ acquisitionem effugient, quarum vñus feliciter solus apud patrem remanet, vel quocumque modo poterat quasdam actiones contra patrem habere: dubitabatur apud veteres, virumne videtur pater ex alio debito, doris vel ante nuptias donationis, fecit se promissionem vel dationem, ut se ab huiusmodi liberaret: an debitum quidem remanet in sua natura, liberalitas autem paterna donec vel ante nuptias donationem dare sufficeret. Et in tali dubitatione multa pars legumulatorum se divisa est: etiam inq[uestio]nario huiusmodi quibusq[ue] adi-

7. *Imp. Alex. A. Euphemio.*

Et si doris exactio, defuncta in matrimonio fuit, porro sibi ad patrem pertinere: dotalibus tamē sibi sibi testamento directam: & si

si forte dixerit in instrumento dotalis, ex rebus paternis & maternis donec vel ante nuptias donationem dare: vñrum pro dimidia parte videatur datur vel promissio facta esse, an pro rata portione vel quilibet subitrix. Utramque igitur dubitationem certi fini tradentes, faciuntur, si quidem natali addendum existimauerit, sed simpliciter donec vel ante nuptias donationem dederit, vel prouilerit ex sua liberalitate hoc fecisse intelligi, & debito in sua figura remanente. Neque enim leges incognitæ sunt, quibus causam est, omnino patrum esse officium;

4. *Imp. Valer. S. & S. nec illud. coll.*

Hoc locum huiusmodi data vel reliquo facit ea ligata, ut ex se in aliis iuris iustis: aliquam persistat, & in effectu domini, quod utrumque est, ut sit, sed vestigium in dies, sive ante nuptias datur, ut pater

vel filius sit, ut sit testamē datur.

DE DOTIS PROMISSIONE, ET
nuda pollicitatione,

TIT. XI.

1. *Imp. Alexander A. Claudius.*

Frustra existim actionem tibi, competit, quasi promissa donis tibi, ut prædicta sit, neque species eius, neque quantitas propria sit, sed haec tenus nuptialis instrumentum adscriptum, quod ea, que nuptias donec datur, promiserit. PP. Kal. Aug. Pompeiano & Peligno Conf.

2. *Imp. Gndianus A. Herodoto PP.*

Si pro dote promissa viuras dare locer tuus spoponat, quod debet ostenderis, & competens iudex

soli tibi præcipie. FP. xii. Kal. Septembr. Pio & Postumio Conf.

3. *Idem A. Claudio P. P.*

Si quom ea, que tibi matrimonio copulata essent, sicut, & cuius menin fit, donec tibi non adlata quantitate, sed quæcumque arbitraus fuisset, pro ea daturum te riu promiserit, & interposita stipulatio, fidem non exhibet, competentibus actionibus tuis, ad repropensi emolumenum iure judiciorum pecunies, videtur enim bona viri arbitrium stipulationis inferatum est. PP. Kal. Ian. Sabini & ye. nauta Conf.

4. *Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti, & CC. Rufo.*

Si voluntate dorantur in dotum instrumento plurimi, sibi iradita scripsisti, quam suscepisti, intelligi debet, his, que defuncti, peteadis, pacum esse concursum. S. Nonis Aprilis, AA. Conf.

5. *Idem AA. & CC. Dalmatiane.*

Si pater marito tuo stipulanti promiserit dote, non tibi, sed marito contra successores locri competit. Dat. viii Kal. Decemb. AA. Conf.

6. *Imp. Thiod. & Valentinian. AA. Hierio*

PP. pot. alia.

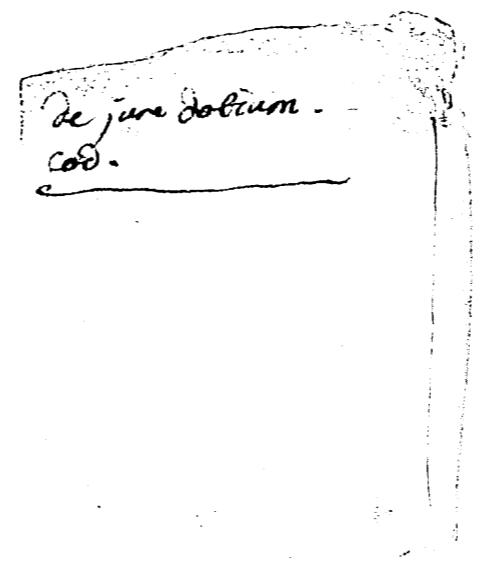
Ad exactiōem doris, quā semel præfari placuit, qualicumque sufficerit verba censens, sive scripta fuerint, sive non, etiam si stipulatio in pollicitatione reum doualium minime fuerit subfecta. PP. Kal. Mart. Constantiop. Felice & Tauri Conf.

7. *Imp. Iustin. A. Ioanni PP.*

Si pater donec pro filia simpliciter dederit, vel pro filio ante nuptias donationem fecerit, habeat autem filius vel in potestate constitutus, vel forte encapsularis res maternas, vel ex alio modo tales, quæ acquisitionem effugient, quarum vñus feliciter solus apud patrem remanet, vel quocumque modo poterat quasdam actiones contra patrem habere: dubitabatur apud veteres, virumne videtur pater ex alio debito, doris vel ante nuptias donationis, fecit se promissionem vel dationem, quod maius debet doli exceptionem, quod maius, que patrum interposuit, & heres ex minore quam dimidia portione exitit: nisi liquido probatum fuerit, patrem ei nuptiale doris patet, vacante, contentamque esse voluisse: filiam suam pro portione hereditatis prelegationibus, inquit, in exactiōem liberari voluisse. PP. Datum 11. Kal. August. Antonino A. 111. & Balbino Conf.

8. *Imp. Alex. A. Euphemio.*

Et si doris exactio, defuncta in matrimonio fuit, porro sibi ad patrem pertinere: dotalibus tamē sibi sibi testamento directam: & si

Codicis lib. V. Tit. XII.

351

deicommisam libertatem iure dedit, & prestita reuocari non debuit: & inter viuos manumitteri inancipa dorialia constante matrimonio libera habeat maritus facultatem. PP. vi. Id. Dec. Antonino & Alejandro Conf.

4. Idem A. Valenti.

Nulla lege prohibitum est vniuersa bona in domum marito suministrare, PP. iiiii. Id. Julij, Maximo ii. & Aliano Conf.

5. Idem A. Statiz.

Quoniam res estimatae in domem dantur: maritus dominum consecutus, summa velut precijs debitor efficitur. Si itaque non conuenit, ut soluto matrimonio restituenteret, & iure estimatae sunt, restituere eas si pecuniam tibi offerat. Dat. Id. Apr. Alessandro ii. & Marcelli Conf.

6. Imp. Maximinus A. Sulpicio.

Avia tua eorum, quae pro filiis tua in domem dedit, Aetatis verborum obligatio non intercessit, adiunctum ex fide conventionis ad te, si haec existit, transmittere potest. Nec enim eadem causa est patris & matris pacientium: quippe matris padum actionem prescriptis verbis constituit: patris, dotti actionem protectio nomine competentem conventione simplici minime creditus innovare. Dat. iii. Id. Feb. Maximino A. & Africano Conf.

7. Imp. Gord. A. Marco.

Cum a saceroto tuo pro vxore dos tibi darent, si ea in stipulationem deduxa non est sub tempore datiorum, sed postea, sacerotus tuus tecum pacificando, si id non ex voluntate filii sua fecit, conditionem eius redire non potuit, quandoque enim dos de ore experientur, id postum non debere ad sui dispendium operari, de iure defenditur. P. P. Dat. Kal. Okt. Pto & Pontiano Conf.

8. Idem A. Agrippina.

Etiam si non dorem reddi libi mater, sed ea que in dorem data sunt, ve eam sequentur, vel ad se pertinerent, in matrimonio defuncta filia, stipulata sit: durante matrimonio filia decedente, actionem ex stipulatae videtur quiescere, exquisitum esse indicamus, cui conseqneatur, ut etiam id quod additamente causa in dorem datum est, eadem actione reportatur. PP. Kal. Feb. Sabino & Venusto Conf.

9. Imp. Decius A. & Cesar Vrbicanus.

Dritis quae priuione causam magis esse conuenit, quam reipublica, cui potesta idem maritus obnoxios factus est. PP. vi. Id. Junij, Decio A. & Grato Conf.

10. Imp. Diocletius & Maxim. AA.

Ingenuo.

Cum dorem te estimatae acceperis profitearis: Cappare iure communis per pactum, q. ed dotti infernum est, formato contra tu, ex emplo actionem esse. Quis enim dubitet, affirmandum a te mulieri debet, cum periculo tuo res deteriores sint, vel augmenta lucro tuo recipiantur? PP. xii. Kal. Maij, Maximino i. & Aquilino Conf.

11. Idem AA. & CC. Severa.

Dilectus, qui in dorem data ac directa commemo datus, maritus eius est, non enim nulla est dubitatio. Dat. v. Kal. Maij, Heraclez, AA. Conf.

12. Idem AA. & CC. Rufina.

Ex pecunia dotali fundus a marito tuo comparatur, non tibi, queritur, cum neque maritus uxori actionem empi possit acquirere, ut dotti tantum a tibi competit. Vnde ad hunc praeferit, sed ex maiore parte dote, consecutus, restituere prouidebit. Dat. viii. Kal. Maij, Heraclez, AA. Conf.

13. Idem AA. & CC. Catulz &

Statiz.

Si a matre vestra superfluite aliquid ad vos pertinet, in domet scienti vigore vestro datum est.

21. Idem AA. & CC. Lybiane.

Rem, quam pater in domet genero pro filia dedit, nec recipit, alienare non potest. Dat. v.

352

De iure dotum,

354

v. Cal Decemb. Idem AA. & CC. Confl.

23. Idem AA. & CC. Diogeni.

Si predium vxor tua dote venundedit: sponsa ne contractum ratum habuerit, nihil intercessum rei tibi quis sit dominum auferre non poterit. Dat. v. Kal. Octob. Vimpari, CC. Confl.

24. Idem Augusti & CC. Aurelio &

Lysimacho.

Si dote marito libertas vestra deditis, nec eam secundum solito matrimonio vobis inconveniens puto vel stipulatione prospexit: hanc, culpa uxoris dissoluto matrimonio, penes maritum remansisse constituit, licet eam ingratam circa vos fuisti ostenderitis. Dat. vi. Kal. Nou. Antiochiae, CC. Confl.

25. Idem AA. & CC. Eutychiano.

Si mulier dote a viro dari stipulevit, vt de ea testari possit: cum ordinatio testamenti cogitatio mortis antecedens tempus significet, nec conditionem, sed causam continet: intenta quoque muliere defuncta, stipulationem committi proscier. Dat. iii. Id. Nouemb. Antiochiae, CC. Confl.

26. Idem Augusti & CC. Demostheni.

Si genero dote dando pro filio pater communis eam reddi tibi extraneo constituo stipulatus est: nec sibi cessante voluntate, nec tibi prohibente iure, querere potuit actionem. Dat. vi. Kal. Ianuarii, ipsi CC. & Confl.

27. Idem Augusti & CC. Pompeiano.

Ilex dote penes maritum remansit, pro rebus tamen hereditatis successores, non maritum quandam, sollempibus penitentibus patere debent. D. vi. Kal. Ian. Sirmij, CC. Confl.

28. Imp. Zen. A. Elianus præf. præt.

Mulier in minori etate constituta, dote marito, consentiente generali vel speciali curatore, recte dare & exigere potest: licet ipse tempore creationis fiduciarem in minorum, quam dotes est, quantitatē dicitur præstabilitate. Hoc idem obseruat, & si minor ante nuptias donationem consentiente (vel dictum est) curatore fecerit. Dat. Calian Basilio i. & Armatio Confl.

29. Imp. Iustinianus Augustus. Menz P.P.

Vbi adiuc matrimonio constitutus maritus ad inopiam sit deducit, & mulier sibi proprie velit, rēlēque sibi suppeditas pro dote, & ante nuptias donatione, rebus extra dote, in constitutis tenet: non tantum ma ihi res ei tenent, & super his ad iudicium vocat, exceptio p̄ præsumendum ad expellendum ab hypotheca secundum creditoris præstatum: sed etiam, si ipsa contra detinatores rerum ad maritum suum pertinuerint, super istud hypothecam aliquam actionem secundum legum distinctionem moueat, non obesse ei matrimonium adhuc constitutum sancimus, sed ita ea posse casdem res vindicare vel a creditoribus posterioribus, vel a aliis qui non portiora iura legibus habere non possunt, si matrimonium a modo dissolutum est, quo dote & ante nuptias donationis exactio ei competere poterat: ita tamen, ut eadem mulier nullam habeat licentiam eas res alienandi vivente marito, & in matrimonio inter eos contulito, sed fructibus earum ad sustentationem tam sui, quam mariti filiorumque, si quos habet, & abutatur creditoribus scilicet mariti contra eiusque res, si quis postea forte acquisierit, integrum sibi iura habentibus ipsius etiam marito & uxore post matrimonii dissolutionem super dote & ante nuptias donatione pro dotalium instrumentorum tenore integro suo iure poterit. Dat. i. Id. Decemb. D. N. Iustinianus A. II. Conf.

30. Idem Augusti & CC. Demostheni P.P.

Tu rebus dotalibus sive mobilibus sive immobilibus sive se mouentibus, si tame extat, sive gemitat sive inextimata sit, mulier in his vindicandis omnem habere potest dissolutum matrimonium prerrogativum iubemus, & neminem creditorum mariti, qui anteriora sunt, posse sibi potiorem causam in his per hypothecam vindicare, cum eadem res & ab initio uxoris fuerint, & naturaliter in eius permanenter dominio. Non enim quid legum subtilitate transitus earum in patrimonium mariti videatur fieri, id est veritas delecta vel confusa est. Volumus itaque eam in rem actionem in huiusmodi rebus quasi proprii habere: & hypothecariam omnibus anteriorum possidere: vt sine ex naturali iure ei usidem mulier res esse intelligantur, sive secundum legum subtilitatem ad mariti substantiam perueniente videantur per vitramque viam, sive in rem, sive hypothecariam ei plenissime consularur. Omnis autem temporis exceptio, sive per usicacionem inducta, sive per decem, sive per virginis annorum curricula, sive per triginta vel quadragesima annorum metas, sive ex alio quo unque tempore maiore vel minore sit introducta: ex mulieribus ex eo tempore opponatur, ex quo possunt actiones mouere: id est, opulentis quidem maritis constituit, post dissolutum matrimonium minus autem idoneis, ex quo hoc insortum eis illatum esse claruerit: cum constante etiam matrimonio posse mulieres contra maritos parum idoneorum bona hypothecas suas exercere, iam nostra lege humanitatis intuitu definitum sit: sicut diuinitutis dissimulatione in huiusmodi causa, quam nostra lex amplexa est, stirpium erienda. Recita septies in novo confessorio palati iustiniani. Dat. iii. Kal. Nouemb. D. c. Vi. C. Confl.

31. Idem A. Julianus præf. præt.

Cum quidam doles pro mulieribus dabant, sive matres, sive alii cognati, sive extranei: recte quidem eas mariti sine monumentorum obseruatione suscipiebant. Cum autem mulier reddidit, ratione causas stipulabatur, & huiusmodi fortuitus casus euincit, sive mulier, sive potest, si non facta donatione, proper hoc quod monumenta decrant, necessitatem habebat actionem in huiusmodi cau ad eum qui dorem dedit, per cessationem transferre, vel ipsas res reddere: & ita invicem barter forsan pot prolixa matrimonij annorum curricula, & liberos forte editos, infelix mulier induta. Sanctius itaque in omnibus huiusmodi casibus nullis monumentis rem indigere, sed in omni persona ratis esse huiusmodi donationes & mulierem ipsam dorem suam habere, (cum fortuitus casus hoc lucrum ei addiderit) & firmiter hoc apud eam permanere nisi ipse qui ab initio dorem dedit, sibi datur in huiusmodi casum stipulatus sit, tunc enim cum neque ab initio stipulatio aliqui liberorum concurrat, sed sibi omnem rem ille, qui dorem dedit, pepigerit: huiusmodi tractatus habere locum non potest, atqui in aliis omnibus casibus, in quibus ipse non est stipulatus, trahit, & sive mulier hoc proprium habet, sive alii per actionem datur: & similis quoque modo si quis extrahit, (id est, cum cum proprio quo datur, non in potestate habeat) pro alio ante nuptias donationem omnium iuris mulieris dederit, & necessaria monumenta ad dubius erit: cum excedat summa legem, ita non minor matris familiis nupera sit: non solum ad eam, cui ante nuptias donatione diuturnum monumentum suum adhibeatur, sed etiam ad illum, pro quo dedit: vi si huiusmodi ei ex dotalibus patris accedit, hoc non pro-

M M

dat donatori, sed in suum lucrum hoc maritus conuertat; firmumque & irreuocabile habeat nisi donator & hoc sibi reddi huiusmodi casu fuerit stipulatus, ne & in prefato casu simile anteriori vitium oratur. Sin autem minor quantitas sit, vel ita res gesta sit, ut monumentorum ex omni parte nullam sit utilitatem & donatio ad vitram personam valeat, & maritus auctam lucretur; nisi & hic donator eam sibi stipulatus sit.

2. ¶ Praeterea sanctius, si quis in dotem vel prædia, vel certum redditum, vel ades, vel pânes ciuiles spoderit vel promiserit: si ex tempore matrimonij biennium transactum sit, illico redditum vel pensionum, necnon paucis ciuilibus quascum eum præstare, etiam si non fuerint adhuc res principales traditæ, & si tota dos in auro sit, itidem post biennium, usuras vsque ad tertiam partem centesimæ pretiarum. Sin autem alia res præter immobiles vel aurum fuerint in dotem datus, siue in argento, siue in mulieribus ornamentis, siue in velle, siue in aliis quibuscumque: si quidem estimatae fuerint, similâmodo post biennium & earum usuras ex tercia parte centesima currere, & estimatione earum (quis & hoc aperte declarari oportet) intelligatur, re vxoria la poterum celiante.

2. ¶ Sed eis non ignoramus ex stipulatu actionem stricto iure esse vallatum, & non ex bona fide descendere: tamen quia nouam naturam de doti stipulati sibi inuenit: accommodetur ei natura rei vxoria, & bona fide beneficium: & omnes quidem eventus, quos dos ex stipulatu habent, maxime pro sua natura exercens. Si quid autem optimum ex rei vxoria actione inuenimus, hoc in praesenti specialiter eladdimus: ut sit & noua facta ex stipulatu, quam compoñimus, & non propria tantum, sed etiam veteris actionis pulchritudinem decorata.

3. ¶ Primum itaque quid naturale sit ex stipulatu actionis, exponatur: ita si quid ex actione rei vxoria superuenient, addatur. Scindunt itaque etiā dictum prætoris quod de alterius introducendo est, in ex stipulatu actione cessare, ita rei vxoria & marito relata recipiat, & dotem consequatur: nisi specialiter pro dote ei maritus ea dereliquerit: cum manifestissimum sit, restatorum qui non hoc addiderit, voluntate cam virumque conquefi.

4. ¶ Maneat ex stipulatu actionis ius ad successores & sine mora transmissionis incorruptum.

5. ¶ Taceat in ea retentionum verbositas. Quid enim opus est inducere ob mores retentionem, allo auxilio ex constitutionibus introducto vel ex qua causa ob res donatas retentioni intrudicatur, cum sit donator facultas per actionem in rem directam, vel per vienam, vel per conditionem suo iuri mederi? Sed nec retentio, ob res amotas necessaria est, cum patet omnibus maritis rerum annotarium iudicium. Sicut ob liberos retentio, cum ipsa naturalis stimulus parentes ad liberorum suorum educationem horitur, ne varium genus culpe mariti contra uxores excogitent, ut possint eadem retentione contra eas viri, cum & iam imperialibus constitutionibus statutum sit, si culpa mariti dissolutum matrimonium fuerit, quid fieri oportet. Sed nec ob impensis in res dotis factas retentioni nobis satie videtur esse idonea. Cum enim necessaria quidem expensis dotis minuane quantitatatem, viles autem non aliter in rei vxoria actione derinebantur, nisi ex voluntate maritri: non ab eo, si quidem maritris voluntas intercedat, mandati actione à nostra autoritate marito contra uxorem inculgerit: quatenus possit per hanc, quod viliiter impensum est, adserari, vel si non intercedat maritris voluntas viliiter tamē res gesta est: negotiorum gestorum adversus eam sufficiat re actionem. Quod si voluntaria sunt, licet ex voluntate eius exp̄e: deducio operis quod fecit, sine actione tamē priori. Secundum maritio relinquatur ut sit

pothecas inesse accipimus: ita & in huiusmodi actione damus ex vero iure latere hypothecam. siue ex parte mariti pro restitutione dotis, siue ex parte mulieris pro ipsa dote præstanda, vel r̄bus dominibus cuiuslibet: siue ipsa principales persim dederint vel promiserint, vel suscepint, siue alii pro his personis: & dos siue aduentus, siue profectio sit, secundum veteris iuris nominacionem. Ita enim & imperitia hominum & rusticis nihil eis poterit afftere præiudicium non illi ignorantibus & nescientibus in hoc casu solitam intenderimus prouidentiam. Sicut enim & stipulatio & hypotheca inesse dotibus intelliguntur, & inutiles stipulationes emendantur: sic & in posterum: causa inuenientur valida & perfecta, quasi omnibus dorsalibus instrumentis à prudenteris virtus confectis. Et nemo poterit nos hec fancire in his tantummodo dotibus, quae instrumentis recipiunt. Nihil enim prohibet & si siue scriptis dos vel detur, vel promitteret, vel futuripar: si quidem modo intelligi faciat stipulatio & hypothecam ex vitroga parte, quasi fuerit scripta. Et natura quidem ex stipulatu actionis hæc intelligatur, re vxoria la poterum celiante.

2. ¶ Sed eis non ignoramus ex stipulatu actionem stricto iure esse vallatum, & non ex bona fide descendere: tamen quia nouam naturam de doti stipulati sibi inuenit: accommodetur ei natura rei vxoria, & bona fide beneficium: & omnes quidem eventus, quos dos ex stipulatu habent, maxime pro sua natura exercens. Si quid autem optimum ex rei vxoria actione inuenimus, hoc in praesenti specialiter eladdimus: ut sit & noua facta ex stipulatu, quam compoñimus, & non propria tantum, sed etiam veteris actionis pulchritudinem decorata.

3. ¶ Primum itaque quid naturale sit ex stipulatu actionis, exponatur: ita si quid ex actione rei vxoria superuenient, addatur. Scindunt itaque etiā dictum prætoris quod de alterius introducendo est, in ex stipulatu actione cessare, ita rei vxoria & marito relata recipiat, & dotem consequatur: nisi specialiter pro dote ei maritus ea dereliquerit: cum manifestissimum sit, restatorum qui non hoc addiderit, voluntate cam virumque conquefi.

4. ¶ Maneat ex stipulatu actionis ius ad successores & sine mora transmissionis incorruptum.

5. ¶ Taceat in ea retentionum verbositas. Quid enim opus est inducere ob mores retentionem, allo auxilio ex constitutionibus introducto vel ex qua causa ob res donatas retentioni intrudicatur, cum sit donator facultas per actionem in rem directam, vel per vienam, vel per conditionem suo iuri mederi? Sed nec retentio, ob res amotas necessaria est, cum patet omnibus maritis rerum annotarium iudicium. Sicut ob liberos retentio, cum ipsa naturalis stimulus parentes ad liberorum suorum educationem horitur, ne varium genus culpe mariti contra uxores excogitent, ut possint eadem retentione contra eas viri, cum & iam imperialibus constitutionibus statutum sit, si culpa mariti dissolutum matrimonium fuerit, quid fieri oportet. Sed nec ob impensis in res dotis factas retentioni nobis satie videtur esse idonea. Cum enim necessaria quidem expensis dotis minuane quantitatatem, viles autem non aliter in rei vxoria actione derinebantur, nisi ex voluntate maritri: non ab eo, si quidem maritris voluntas intercedat, mandati actione à nostra autoritate marito contra uxorem inculgerit: quatenus possit per hanc, quod viliiter impensum est, adserari, vel si non intercedat maritris voluntas viliiter tamē res gesta est: negotiorum gestorum adversus eam sufficiat re actionem. Quod si voluntaria sunt, licet ex voluntate eius exp̄e: deducio operis quod fecit, sine actione tamē priori. Secundum maritio relinquatur ut sit

re sit omnium retentionum expeditus tractatus, & ex stipulatu actio merito secundum sui naturam nullam accipiat retectionem.

6. ¶ Illo procedendum in ex stipulatu actione seruando, ut si deceperit mulier constante matrimonio, & non in lucrum mariti i cedat, nisi ex quibusdam pactiibus, sed ad mulieris heredes ex stipulatu actio secundum sui naturam transferatur, siue expressa fuerit, siue ex hac lege inesse intelligatur.

7. ¶ Cum autem in exactione dotis ex stipulatu quidem actio naturaliter, restitutionem dotis à parte mariti vxori illico & in solidum fieri iubetur, rei vxoria autem annua bima triplex die in his que pondere, numero, mensura constitutæ: exactionem policebat, & non in solidum, sed in quantum maritus facere potest, si non dolo malo suam diminuerit substantiam: in ha partem rursum figurare ex stipulatu damnum actionis ut si matrimonium fuerit dissolutum, nullo pacto adhibito, in tantum quidem maritus condemnatur, in quantum facere potest: quia hoc exquisitum est, & reperientur debitos maritales, si non dolo malo veritus efficiatur videlicet ab eo exponentia, quod si ad meliorem forenam perueniret, etiam quod minus persolvit, hoc restituere procuraret. Exactio autem dotis celebretur non annua bima triplex die, sed omnino intra annum in rebus mobilibus, vel se mouentibus, vel incorporealibus: exteris videlicet rebus quo solo continentur, illico restituendis: quod communis virtus fuerit actionis. Sin autem supersederit res mobiles vel se mouentes vel incorporeales post annam tempus restituere, vel extera res statim post dissolutum matrimonium: etiam usuras estimationis omnium rerum quae extra immobiles sunt, vsque ad tertiam partem centesimam ex bona fide introducendas maritum preterfructibus videlicet immobilem rerum partis mulieris ex tempore dissoluti matrimonij prestandis, simili modo pensionibus, vel vectus nauum sive iumentorum, vel operis servorum, vel quoque ciuiliorum annorum, & aliis quoque sunt eius similia, parti mulieris restituendis.

8. ¶ Igitur & in sequenti capitulo sua ex stipulatu actione versus naturam: si si mulier à marito fuerit heres initia, & legi Falcidia ratio emerit: erit enim dotis debitum licet ei secuti alia debita ex suostanza mariti subtraheret, & sic quartam partem deducere.

9. ¶ Cūque ex stipulatu actio in his casibus quos enumerauimus propriam naturam habebat: necessarium est in sequenti tractare ea exponere, quæ vel communia sunt virtusque actionis, vel qui in solam ex stipulatu actionem colliguntur: vel proprii quidem rei vxoriae actionis, exinde autem ex stipulatu actioni accommodanda. Itaque pars dotis summa ancillarum, id est quæ estimata non sunt, vel quæ seruitiales ex quacumque causa (nisi ex re mariti, vel operi suis) acquisieruntur: ad mulierem pertinere virutate actio similiiter voluit. Etenim autem iumentorum, & omnia quæ fructuum nomine continentur, ad lucrum mariti pertineant pro tempore matrimonij, sive estimata, sive non estimata sunt. Sed & nouissimi anni in quo matrimonium solvit, fructus pro rata temporis portione virtusque parti debere adsignari, communis virtusque actionis est, in rebus scilicet non estimatis. AEstimatarum enim rerum maritus quasi empator, & commodum servari, & dispendium subveni, & per culum expedit.

10. ¶ Cautione videlicet defensionis in specie in qua dotem suæ vxoris vel rerum in familiæ cœscundæ iudicio præcipuum filius defuncti detrahit: secundum propriam naturam ex stipulatu actionis coheredibus suis prælata.

11. ¶ Videamus igitur quâli incremento ei de rei vxoria actione accedente, formari decet ex stipulatu actioem. Cūque iuris certaque iudic

bicari sit, si parentes per virilem sexum ascendentis, dote pro filia vel nepote prædicta emancipauerit eam, vel ipse retectionem perteinerit, etiam si fuerit exheredata: (quod non erat in ex stipulatu actione, sed etiam in etiam in aliis actionibus in omnibus coheredibus actio diuidebatur) aquifissim nobis vi sum est, & in ex stipulatu actione mulierem dotem suam præcipuum accipere, etiæ emancipata vel exheredata sit: vel cum aliis heredibus for-

ta. ¶ Quo à nobis recepto, & alia multæ spæcies prædictum accipient exitum: cum dos pollicies & de iustis, iusto actionem excludere, (maxime si sufficit ad quartam) & in collationem ferri, si interstat paternostrias deceperit, & testamento, facto quando hoc testator dixerit, quæ omnia ex stipulatu actione non erat. Stipulatione autem, vel pacto interposito, stipulator, vel qui pacificebatur, habebat vel ex stipulatu, vel prescriptis verbis ciuilem actionem. In praesenti autem non sic esse volumus, sed si non specialiter extraneus dotem dante in suam personam dotem stipularus sit, vel pactum fecerit: tunc presumatur mulierem ipsam stipulationem fecisse, vt ei dos ex huiusmodi casu accedat. Neque enim in hac specie volumus videi extraneum tacitam stipulationem fecisse: ne quod pro mulieribus introduximus, hoc aduersus mulieres conuertatur. Immo magis in huiusmodi dotibus quæ ab extraneis dantur, vel primitiudetur ipsa mulier fecisse videatur tacitam stipulationem: nisi expressum extraneus sibi dotem reddi patuerit, vel stipulatu: cum donasse fiduciam mulieri, quād sibi aliquod ius seruasse extraneus non stipulando videatur. Extraneus autem esse omnem extra parentem per virilem sexum ascendentes, & in potestate dotaram perservant, parenti enim tacitam ex stipulatu actionem damus.

14. ¶ Et hoc ex rei vxoria actione simili modo ex stipulatu actioni accommodandum est. Si quando enim post dissolutum matrimonium dos a patre eius percepitur: siquidem rei vxoria fuerat actio, non poterat solus pater sine consensu filie agere, & si necdum actione mota ab hac luce fuerat subtractus, & si lis contestata esset, ad filiam quasi proprium patrimonium dos reteceretur: quod non erat in ex stipulatu actione. ibi enim & solus actionem habebat consensu filie non expectatio: & si deceberat, ad filios heredes transmittebat, sed rei vxoria: & in ex stipulatu actionem transpere, satis humanis satis plim, satis vele matrimoniis est.

IN AVI HENT. De aqua, dat. §. quia sed iam est. 7.1.1.9.4.8. Non. 9.7. c. 5.

¶ Ed quamvis in potestate sue prædictio iure, ad patrem autem tamen licet ei filia domus nubilis deinceps aliquis fortuna clade, tunc enim amplius suam facultates eius perficiat:

¶ Finiti Authentici. Sequitur iuxta legi Codicem.

15. ¶ Ecum lex Julia fundi dotalis i: talici alienationem non prohibebat fieri à marito non consentiente muliere s hypothecam autem nec si mulier consentiebat: interrogati sumus, si talium cum fundo fundis, sed pro omnibus locis habere

de mi adorada
dacione. cod.

Placet itaque nobis eandem observationem non tantum in italicis fundis, sed etiam in provincialibus extendi. Cum autem hypotecam ei etiam ex hac legi donauimus: sufficiens habet enim diu mulier & si magius fundum alienare voluerit. Sed ne & confundatur mulieris hypothecus eius ministratur, necessarium est & in hac parte mulieribus subvenire: hoc tantummodo addito, vi fundum dotalium non solum hypothecus titulus dare, nec consentiente mulieri maritus possit, sed nec alienare: ne fragilitate naturae suz in repentinam deducatur inopia. Licit enim Anastasi. na lex de consentientibus mulieribus, vel suo iuri renunciabit locutus tamen eam intelligi oportet in rebus mariti, vel dotois quidem assimilans, in quibus dominum & periculum mariti est. In fundo autem non existimat, qui & dotalis propriè nuncupatur, maieat ius intactum, ex lege quidem Iulia imperfetur, ex nostra autem auctoritate p' enim, atque in omnibus terris effusum, non tantum Italicas, & sola hypotheca conclusum. 16 ¶ Illud etiam generaliter praesenti addere sanctiori necessarium esse duximus, si si qua persona intercesserint vel pro restituitione dotois vel pro tempore, vel pro usuis, vel pro alia quaeunque causa, quae nec contra legem, nec contra constitutiones sunt, ea obferuentur. Sin autem repudio matrimonium fuerit dissolutum: omnia iura qua ex Theodosiana vel nostra lege descendunt, immutata custodiuntur. Similique modo ea qua Anastasi. lege pro his quis bona gratia separantur, enumerata sunt, firma illibataque permaneant. Et generaliter quicquid sacramentis constitutionibus, vel libris prudentium cautum est, quod non convarium huic legi inueniatur: & hoc in sua maneat firmitate, & ex stipulatio actioni aggregetur, licet in re exoria tractatum est. Quia omnis in his tantummodo dotois locum habere censemus, qua post hanc legem datu' fuit, vel promissi, vel etiam sine scriptis habitu instrumenta enim iam confecta viribus carere non patimur, sed suam expectare censemus. Dat. Kal. Nouemb. Lampadio & Oreste Coll.

DE PACTIS CONVENTIS tam super dote quam super donatione ante nuptias & parternis,

TIT. XIV.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti Nicz.

L Egem, quam dixisti, cum dote pro alumna dotes, feruari oportet, nec obesse tibi debet, quod dici solet, p' actionem non nasci. Iunc enim hoc dicimus, cum pactum nudum etiatioquin cum pecunia datur, & aliquid de reddend. ea conuenit, vivilis est condicio. PP. vii. Kal. Feb. Albino & Semiliano Coll.

2. Imp. Antoninus A. Theodoz.

F Ructus prædiorum in dote datorum, si secundum pactum sumptibus suis tuorumque seruantes, repeti non posse ambigere non debet. Dat. xi. Kal. April. Antonino A. III. & Balbino Coll.

3. Imp. Gord. A. Torquatus.

Q Uamvis pater tuus, cum te nuponi collocaret, pactus sit, vt si maritus tuus superstitibus filii communibus in matrimonio deceperit, pars doteis liberorum nomine retineatur; et modi tamen conuenit, quo minus actionem integræ doteis habeas, proficeret non potest. Datum vi. Idus Ian. Gordiano & A. Auila Coll.

4. Idem A. Agatho.

P ACTUM dote, quo matrem conuenisse cum patre tuo proponis, vt si in matrimonio deceperit ibi & fratrebus cuius das restitugetur: si stipulatio

ex persona vestra, cum in potestate patris constituti non esset minus leg. ii. a intercessione defensio ea in matrimonio, actionem eis obesse querere non potest. Sed si obligatio verborum rite intercederet, & dotes petitionem habere potest, maxime si a sube vinculis potest, patris non attingeris peccationem ex q' non prohibetur. PP. v. Id. Ian. Sabino & Venutio Coll.

5. Imp. Diocletianus & Maximianus Augusti Claudio.

H EREDITAS extraneis testamento datur. Cum igitur a sacerdoti dotali instrumento pactum interpositum esse vice testamenti, ut post mortem mulieris bona eius ad te pertinenter, quae dotes titulo tibi non sunt obligata: intelligi nulla te actione potest conuenire herede seu successores eius, ut tibi restituuantur, vel modo debentur. PP. Non. Feb. ipsi A. A. Coll.

6. Idem A. & CC. Rufo.

S I conuenit, vt in matrimonio vxore defusa, dotes remanentes protegantur, dotes regit uulnus modi pactum inhibuisse, explorati iuris scilicet detinore causam dotes in quem causam soli patri repetitio competit, p' tamen potest fieri, auctoritate iuris saepissime sit responsum. Dat. v. Non. Maij. ipsi A. A. Coll.

7. Idem A. & CC. Phileto.

P ATER pro filia dote in dote genero, ea prius in matrimonio defuncta, ne potest actio, & hoc talis instrumento fuerit adscriptum: vxorinne habeat aliquas ex his actiones mariti, sine directas, sive viales, an penes vxorem omnes remanentes, & in quem eu'ndu' dante sive marito actiones, quarebatur. Sacrumque si quid tale encerit: actiones quidem o' animo apud uxorem manere, licetnam autem marito dicti easdem actiones mouere apud competentes uiles, nolla' cahabitatione ab eo exigenda: & viras quidem coru' & ea se & vxorem expendere: pecunias autem fortis, quae exigerit, feruare mariti, vel in eis u'is ad quae, iste vel iuri, distribuere. & si quidem in dotali instrumento hypotheca pro his nominatis a marito scripta sit, his esse mulierem ad eueland suam conentantur. Sin autem minime h'c scriptum in tenetur: ex praesentia nostra lege habeat hypothecam contra res mariti, ex quo tecum. Ille negat. Ante enim habeat mariti ipsa facultatem, si voluerit, sive per maritum, sive per alias personas, ad' doteis mouere diones, & suas pecunias mercipere, & ipsa ex ratione a marito recipere, securitate ei competente facienda. Dum autem apud maritum c'menit exdem actiones: & dolum & diligentiam maritus circa eas praestare debet, qualem & circa suas res habere inueniuntur ex iure maritum vel desideria aliqua mulieri accedit iustitia. Q' od si euenerit: ipse eandem a proprio refarcire compelletur. Dat. Kal. Nouemb. Lampadio & Oreste Coll.

8. Imp. Theodos. & Valentin. AA Hormisiz PP.

H AC lege decernimus, vt vir in his rebus, quas Anastasi. lege pro his quis bona gratia separantur, enumerata sunt, firma illibataque permaneant. Et generaliter quicquid sacramentis constitutionibus, vel libris prudentium cautum est, quod non convarium huic legi inueniatur: & hoc in sua maneat firmitate, & ex stipulatio actioni aggregetur, licet in re exoria tractatum est. Quia omnis in his tantummodo dotois locum habere censemus, qua post hanc legem datu' fuit, vel promissi, vel etiam sine scriptis habitu instrumenta enim iam confecta viribus carere non patimur, sed suam expectare censemus. Dat. Kal. Nouemb. Lampadio & Oreste Coll.

9. Imp. Leo & Anthemi Augusti Nicz.

S ACATIONES quia extra dote lunt, dederit, ut loco parapernorum, quid maritum maneat, & hoc dotali instrumento fuerit adscriptum: vxorinne habeat aliquas ex his actiones mariti, sine directas, sive viales, an penes vxorem omnes remanentes, & in quem eu'ndu' dante sive marito actiones, quarebatur. Sacrumque si quid tale encerit: actiones quidem o' animo apud uxorem manere, licetnam autem

marito dicti easdem actiones mouere apud competentes uiles, nolla' cahabitatione ab eo exigenda: & viras quidem coru' & ea se & vxorem expendere: pecunias autem fortis, quae exigerit, feruare mariti, vel in eis u'is ad quae, iste vel iuri, distribuere. & si quidem in dotali instrumento hypotheca pro his nominatis a marito scripta sit, his esse mulierem ad eueland suam conentantur. Sin autem minime h'c scriptum in tenetur: ex praesentia nostra lege habeat hypothecam contra res mariti, ex quo tecum. Ille negat. Ante enim habeat mariti ipsa facultatem, si voluerit, sive per maritum, sive per alias personas, ad' doteis mouere diones, & suas pecunias mercipere, & ipsa ex ratione a marito recipere, securitate ei competente facienda. Dum autem apud maritum c'menit exdem actiones: & dolum & diligentiam maritus circa eas praestare debet, qualem & circa suas res habere inueniuntur ex iure maritum vel desideria aliqua mulieri accedit iustitia. Q' od si euenerit: ipse eandem a proprio refarcire compelletur. Dat. Kal. Nouemb. Lampadio & Oreste Coll.

10. Imp. Severus & Antoninus AA. & CC.

D OTEM numeratio, non scriptura dotalis instru-

M entum facit: & ideo non ignoras ita demum te ad petitionem doteis admitti posse, si dotei a te re ipsa datum probatura es. Datum xi. Kal. Aug. Chilone & Libone Coll.

11. Imp. Alexander A. Papianus.

V OLO de suo maritus constante matrimonio do- quandi animo in doteis adscriptis eandem do- nationem legitime confidam non reuocavit, qui incremendum doteis dedit, & durante matrimonio durante vita functus est, ac postea a marito diversifici: quod gestum non valer. PP. Idib. Febr. Albino & Maximiano Coll.

12. Idem Augustus Nepotianus.

E Tiam si vxoris tuae nomine res, quae tui in-

terfuerant, deposita sunt: causa proprietatis

ca ratione mutari non potuit, eis donasse te vxori res tua ex hoc quis intelligat, cum dona-

xv. Kal. Septemb. Anthemio A. II. Coll. IN AVIENT. de aqua. do. §. i. collat. 7. tit. 9. ad. 8. Neu. 97. c. 1.

A EQALITAS omnino si videntur eis in dote & in dotes, & a tenet, li o'm iuste n's in lucis exire de presentia sed etiam in, restitutio & constitutio ne viris. Agmentum quae vel professa non fuerit, vel ab utraque parte celebra, r' arcifilicet quantitate profita, & in modo substatutae equalitas.

IN AVTHENT. de non d' secundu' subuent. §. fin. coll. i. tit. 1. Non. 2. c. vlt.

S ED quoniam ex dote conscripta proficit, nihil omnino viro mor. us pre ei, letis donatione. Item quae minus quam prof. s' f' dedit, pro quantitate profita, & l'crum sentiat.

10. Ian. Justinianus A. Menz. PP.

E GE Leonis du' memoriam pacata l'corum dotes. X ANTE nu'ias donationis pars esse sanciente, nec ali' iente quid fieri oportet, si hac minima obseruantur, si omnis omnia clara esse cupientes precipi' in dotalibus eis factis, maiorem lucri par' em ad minor' de luci, ut co' modo vier que minor' par te u' latet. Dat. viii. Id. Apr. Constantino Decio v. c. Coll.

11. Idem A. Ioanni præf. præt.

S IMILLIMUS d' mariti suo nomina, id est, sacerdotialis S ACATIONES quia extra dote lunt, dederit, ut loco parapernorum, quid maritum maneat, & hoc dotali instrumento fuerit adscriptum: vxorinne habeat aliquas ex his actiones mariti, sine directas, sive viales, an penes vxorem omnes remanentes, & in quem eu'ndu' dante sive marito actiones, quarebatur. Sacrumque si quid tale encerit: actiones quidem o' animo apud uxorem manere, licetnam autem

marito dicti easdem actiones mouere apud competentes uiles, nolla' cahabitatione ab eo exigenda: & viras quidem coru' & ea se & vxorem expendere: pecunias autem fortis, quae exigerit, feruare mariti, vel in eis u'is ad quae, iste vel iuri, distribuere. & si quidem in dotali instrumento hypotheca pro his nominatis a marito scripta sit, his esse mulierem ad eueland suam conentantur. Sin autem minime h'c scriptum in tenetur: ex praesentia nostra lege habeat hypothecam contra res mariti, ex quo tecum. Ille negat. Ante enim habeat mariti ipsa facultatem, si voluerit, sive per maritum, sive per alias personas, ad' doteis mouere diones, & suas pecunias mercipere, & ipsa ex ratione a marito recipere, securitate ei competente facienda. Dum autem apud maritum c'menit exdem actiones: & dolum & diligentiam maritus circa eas praestare debet, qualem & circa suas res habere inueniuntur ex iure maritum vel desideria aliqua mulieri accedit iustitia. Q' od si euenerit: ipse eandem a proprio refarcire compelletur. Dat. Kal. Nouemb. Lampadio & Oreste Coll.

12. Idem A. Marco militi.

S IMILLIMUS d' mariti sui fiscus si nemine ei successe existente ut vacanta occupauerit: donationes ab eo facte, si usque ad finem vite in eadem voluntate permanuit, reuocari non possunt. PP. xix. Id. Ian. Duobus & Aspris Coll.

13. Idem A. Marco militi.

S IMILLIMUS d' mariti sui fiscus si nemine ei successe existente ut vacanta occupauerit: donationes ab eo facte, si usque ad finem vite in eadem voluntate permanuit, reuocari non possunt. PP. xix. Id. Ian. Duobus & Aspris Coll.

14. Idem A. Epifanio.

D ONATIO mancipiorum aliarumque rerum, quas tibi ab uxore tua donata d'ci: si modo sua posttestatis, cum donare, suis vel patris sui voluntate id fecit, & in eadem voluntate donationis usque ad ultimum diem vite perseverauit: & ex mea: & ex diu. Seu' patris mei constitutione constituta est. Sin autem post mortem filii facta est donatione a quondam f'co' uno, etiam inter vius ea perfici potuit. PP. xxi. Non. Mart. Antonino A. II. II. & Balbino

15. Idem Augustus Clandianus.

N EC inter eas quidem personas, quarum iuri substatute sunt vir & vxor, qui quae in eorum posttestatis sunt, donationes iure c'li' fieri possunt. PP. xxi. Id. Aug. Duobus & Aspris Coll.

16. Idem Alexander Augustus Quinille.

S IMILLIMUS d' mariti suo instrumentum debitoris donationis causa dedit, & isque matrimonio durante vita functus est, ac postea a marito diversifici: quod gestum non valer. PP. Idib. Febr. Albino & Maximiano Coll.

17. Idem Agatho.

E Tiam si vxoris tuae nomine res, quae tui interfuerant, deposita sunt: causa proprietatis

ca ratione mutari non potuit, eis donasse te vxori res tua ex hoc quis intelligat, cum dona-

io in matrimonio facta, prius mortua ea qua liberalitatem exceptit, irrita sit, nec est ignotum, quod cum probari non possit, unde vxor matrimonij tempore honeste quæserit de mariti bonis eam habuisse veteres iuris auctores merito cederint. PP. Non. Pcc. Alexandro A. 111. & Dion. Conf.

7. Idem Augustus Theodosius.
Si ex voluntate patris cui filio tuoris pupa est, scilicet in matrimonio donatio ipso iure irrita est. Sed si matrimonium iure non valuit, licet ipso iure donatio tenerit: qui tamen indigna persona eius sit, qui nec auctoritas potest dicere, vires actiones super reuocandi his tibi competunt. PP. v. Kal. Octob. Lupo & Maximo Conf.

8. Idem Augustus Leoninus.

Si fructus eorum praediorum, qua in dotem accepti, in matrimonio tempore vxorem tuam perciperis, nullus est, eosque vxor tua consumpti restituisti tibi post diuinius oportere, nulla ratione contendis, sin autem ex his locupletior facta est: in tantum potest concuerit. PP. v. Kal. Octob. Maximo & Paterino Conf.

9. Imp. Gord. Augustus Origeni.

Et si tua pecunia mancipia vxori tuz compara sunt, tamen si ei tradita sunt, eorum dominium non ad te, sed ad eam pertinet: pecunia autem tamsummo repetitionem habet, sive negotium eius gerens numerationem suam in eam donatione conferens quantitatem preij largitus es. Etenim vel in solidum, vel quatenus locupletior facta est, actione cum ea competenti experiri poteris. PP. viii. Kal. Oct. Pio & Pontianino Conf.

10. Idem A. Valeriano.

Si maritus quondam vxoris tuz, cum sui iuris est, in eam predia vel donationis titulum contulit, & in ea voluntate usque ad mortem suam durauit: ex oratione diuina Seueri confirmata est donatio. At si eas res pater defunsti iniuriosi abfuerit: per praesidem prouincie eas restituere cogetur. Nec enim quasi maleficis eius sit maritus extinctus, crimen in tendens, sib præterea accusationis, quæ donata sunt, inferre debuit cum causa liberalitatis à criminatione separata sit. PP. vii. Kal. Feb. Ariano & Pappo Conf.

11. Idem A. Maximo.

Si eis est, peccato quantitatis, quam de suo maritus vxori in mefes singulos, vel annos singulos proprii vius eius gratia primit: ita & ex ea causa summi soluti erogari que non dari repetitionem mandat. Kal. Iul. Gordiano A. xi. & Poinpeiano Conf.

12. Idem Augustus Secundinus.

Si maritus tuus credores forit, post factam in se donacionem, sumum quem ex donatione iuri tuo vindicas, sumum, quem ex donatione iuri tuo vindicas, idem specialiter obligavit: eadem obligationem defensionis tuz firmitatem interrumperet, intelligere debes: cum sit manifestum non solum huiusmodi obligatione, sed etiam donatione vel venditione, vel alio qualibet modo rebus alienis renocata esse a viro in mulierem factam donationem. PP. 111. Kal. Februario, Ariano & Pappo Conf.

13. Imp. Dioclet. & Maxim. Augusti, Rufinus.

Si quidem ante donationem possessionis in te iure sunt, et deinde a marito collatam, predium ab eodem creditori obligatum fuerit: alienationem eius salvo iure debitis, si tamen iuris ratio actionem eius creditoris non excludit, factam esse non dubium est. Quod si donatione iure celebratur, eo quod vel ante nuptias facta est, vel in iudicio casibus, in quibus etiam constante matrimonio donatio procedere potest, obligatio insecuta est: factum mariti, quem diem suuobis memorasti, iuri tuo officere non posse, certum est. PP. xii. Kal. Iul. Maximo xi. & Aquilino Conf.

14. Idem Augusti Orlaujanus.

Ex verbis, quæ in posterioris iudicis inferuntur, licet ad fideicommissum vel legatum utilia sint, non tamen omnipotens legati vel fideicommissi perse-

cutor datur: sed ita demum, si relinquendi studio huiusmodi verba facrunt adscripta. unde te voluntatis cum iuris questionem in preciis tuas contulisse, patet est. Cum igitur testamento lecto animaduertitus maritum tuum ex precedente donatione donandam proprietatem cauisse: securitatem tuz ad omnium tibi referuisse: conceptio non fideicommissum relatum ostendit, mariti tui, cui custodiende etiam moriens prospere, quatenus firmare potuit dominium, mortis temere tibi esse addidit. PP. 111. Nonas Oct. ipsi & A. Conf.

15. Idem Augusti, Iustinus & aliis.

Non verum contracta pater vester gesti, sed sub matrem ve stram contulit, nec ex bonis quæ in persona patris vestri permanes videbantur, ob primipilum indemnitate fiscalis facti potuerit in eadem donandi voluntate perseverauerit: ex eadem tam non possit ad supplendam pecuniam, quæ ex bonis ab ea relatis colligi nequiverit conferendum est. Quod si liberalitatis tenorem mutata voluntate redesside nulli dubium est. PP. 111. Kalen. Feb. Tyberiano & Dione Conf.

16. Idem Augusti, Theodooro.

Si filii tui emancipiati matris hereditatem sibi acquisierunt: proha apud praesidem prouincie non condonari animo, ut nomine vxoris tuz prædicta comparasse, sed nominis duplicitas eius titulus vium per possessionem rerum à renditoribus tibi traditarum dominum esse effectum, ut comprehensam filiorum tuorum iuriam, proprietatis incolumente perseueret. Nam si largiendi præposito id te seculi constituit: pecunia tibi persecutio competit. PP. vi. Idib. Mart. Tyberiano & Dione Conf.

17. Idem Augusti & cc. Capitolini.

De his, quæ extra datæ in dominum illata, à marito erogata commenoras: si quidem te donante consumpta sunt, intelligis aduersus heredes non nisi in quantum locupletior fuit, habere te actionem. Si vero contra voluntatem tuam, omnia tibi restituit: oportet. PP. viii. Kal. Septemb. AA. Conf.

18. Idem Augusti & cc. Maternæ.

A marito in vxorem donatione collata matrimonio tempore, nec initio dominum transferri potest: nec post si diuinius intercesserit, vel prior personæ, que liberalitatem accepit, rebus humanis fuerit exempta, vel ab eo, qui donavit, fuerit reuocata, potest conualescere. Dat. 111. Kal. Septemb. AA. Conf.

19. Idem Augusti & cc. Dionysii.

Si constante matrimonio tibi mater domum traxit, dedit hanc in tuis bonis fecit. Datum idib. Iul. Philippopolis, Conf.

20. Idem Augusti & cc. Claudi.

Credit debito soluto, de pignore liberato nihil. Sed nec consensus eiusdem debitoris accedit per eum, qui creditor fuit, imaginaria facta venditioni ad dominum transferendum prodest, quicquam potuit: cum tam ea, quæ simulacrum aguntur, quæ in vxorem à marito donationis causa temporis matrimonij procedunt, propter iuris civilis interdictum (cum proponas uxorem super iste marito rebus humanis exceptam) pro infidelis habeantur. Dat. v. Id. Augusti. Vlminaci, cc. Conf.

21. Idem Augusti & cc. Alcaclia,

Si proprie-

Si propriis habitis contractibus, quam acceperas mutuum pecuniam, pro marito donationis causa erga latrunculæ in uxore ad dignitatem proseruit, nec locupletior sit fatus: intelligi nullam tibi contra eum competere actionem. Dat. 111. Id. Aug. Viminaci, cc. Conf.

22. Idem Augusti & cc. Archinoe.

Mariatus manumissionis causa, seruum mulierem constantem matrimonio donare potest. S. Kal. Aug. Sirmii, cc. Conf.

23. Idem Augusti & cc. Cæciliæ.

Si te tu vacuam possessionem prædicti fœcruis tua stirpulo donationis ante matrimonium vel post in duxit: ad rescidendum donationem poenitentia nihil proficit. S. Kal. Nov. Brundisi, cc. Conf.

24. Imp. Constantinus Augustus Petronius Probinus.

Ei uxoris, quæ vel successione qualibet, vel emptione, vel etiam largitione viri in eam ante reatum iure perueniente, damnatio ac mortuo ex persona marito, vel in servitatem conditionem ex pœna indeucto, illibatas esse præcipio, nec alieni criminis infortiatio adstringi vxorem: cum paternis matrimonivis, ac propriis bonis frui eam integrum statuo religiolum sit, & donatione maritalis ante tempus criminis ac reatus collata in uxore, quia pudicitia præmixta cessit, obseruanda sit: quam si maritum eius natura non pœna subduxerit. Sin autem aqua signi ei interdictum erit, vel deportatio illata, non tamen mors ex pœna subducitur: donationes à viro in uxorem collatae, adiue in pendentia maneat: quia nec matrimonium in huiusmodi casibus dissoluit, ita ut si quisque ad vitæ suæ tempus maritus eis non reuenerit, ex morte eius confitentur hisco nostro ad easdem res nullam in posterum communionem habuit. Datum 111. Kalend. Mart. Sardinæ, Crispio & Constantino Conf.

25. Imp. Valerianus & Gallienus Augusti & Valerian. Cæs. Pauline.

Iherum est filius tuz, si sponsum suum post tres peregrinationis annos expectandum sibi ultra non puet, omisla sp. huius coniunctionis, matrimonium facere: ne oportunitum nubendi tempus amittat: cum posset nuncium remittere etiam si praesente illo consilium mutare volueret. PP. viii. Kal. April. A. Emiliano & Bassu Conf.

26. Imp. Disclet. & Maxim. AA. Tullio.

Dubium non est, omnia omnino, quæ consilio redere geruntur, iure meritoque effectu & firmate nitit. Quare si in dotem pro muliere dedilis, & ex morte eius repetitione stipulatus es, circumscrivendis autem tui causa hoc repudio matrimonium brevi tempore rescilium est: res dotales quas ante nuptias obulisti, præses prouincia recipere, te non dubitet. Ceterum est enim, datum operam moderatorem prouincie, ut quæ contras facta sunt, fructum calliditatis obtinere non possint: cum nobis huiusmodi commenta displaceant, imaginarios enim nubilos, id est repudia, nullius esse momenti, sive nuptiis fingant se renuntiassent, sive sponsalibus, etiam veteribus iuris arbitribus placuit. Dat. 111. Kalend. Septemb. Tyberiana, AA. & cc. Conf.

27. Idem AA. & cc. Pisoni.

Possit diuinius in potestate mariti non est. Dat. 111. Kal. Ian. Sirmii, cc. Conf.

28. Idem Augusti & cc. Schyroni.

Illentim patris, qui initio consentit matrimonio, cum marito concordante uxore filia militas, ratam non haberi voluntatem, diuus Marcus pater nosset, religiosissimus Imperator constituit: nisi magna & ulta causa interveniente hoc patre fecerit. Initiam autem ad maritum redire, nulla iuris præcipit constitutio. Emancipate verölii pater diuinius in arbitrio suo non habet. Dat. v. Kalend. Septemb. Nicomedie, cc. Conf.

29. Idem Augustus Mepistæ PP.

Donationes, quæ diuus Imperator in plissimum reginam spum conlagent, vel illa in seruissimum maritum conulerit, illico valtre fæcianus, & plenisimam habere firmitatem: viro imperia libus contractibus legis vicem obtinentibus, minimèque optulutione quadam extrinsecus egenibus. Dat. viii. Id. April. Decio y. c. Conf.

IN AVTHEN. de nuptiis. §. si queque collat. 4. cit. 8.

Nou. 22. c. 19.

E Contra si filii familiæ diffidant parentes alii-

siquid fuit sit, exprimitur nunc confititio de nuptiis, scilicet matrimonia dilabuntur in laforem parentum, qui detinunt ante nuptias donationem obliterant aut suscipiunt sibi, cum filio: quis fecit in oratione matrimonio confusus parentum exigunt, ita & in dissolvente.

6. Iudic. AA. & CC. Phœb.
Litteris repudiis libellus non fuerit traditus vel cognitus marito, dissoluntur matrimonium. Dat. xviii. Kal. Ian. Nicom. CC. Conf.

7. Imp. Constantinus Augustus, Dalmatius.

Vix quis in militiam profecto marito, post interuentum annorum quatuor, nullum lospiatis eius potuit habere iudicium, atque ideo de nuptiis illis cogitavit, nec tamen ante nuptias, quam libello ducim super hoc suo voto conuenit, non videatur nuptias iniuste futuritas, nec detis amissione sustineret, ne capitali poenae esse obnoxia, quae post tam agniti temporis iugitatem non temere, nec clanculo, sed publice contestatione deposita, huiusmodi firmatur. Ideoque obseruari, dum est, ut si adulterio suscipi, non nulla sit, nec coniunctio fortuna delegatur, nullum peritulum ab his, quorum in coniugio erant copulata, veretur cùm si conscientia maritalis tori futuri effet violata, discipling ratio pietatis congrua flagitaret. Dat. Ness. Tertiano & Titiano Conf.

IN AVTH. vi. lice. m. & a. 5. quid aut m. a nobis. coll. 8. ut. vbi. Nov. 117. cap. 11.

Hoc quod siquaque annis matruis in expeditione manus suis, sustinere debet, licet neque iustitia regni apud eum ab eo accipitur. Sed si mortuum audierit, non nisi nubat, quoniam per alium, ceterum, sub quis milite basi, aut in terra rogauerit, si per veritatem maritus effici apud eum depositari non iudeuande, si maritus siquaque sujeusto, post dominum nubat. Si vero propter huc nupsiatis, ita quae per eum duxerit, vel in aucto spoustrum. Sed quod si uerius si filii iusta contra consuetudinem matruis, ceterum, lib. ad auri futuris illis, quoniam matruis suffit mentitur, si conscientiam habent, velut, si uerum ex auctoritate recipere.

8. Imp. Theo. & Valens. AA. Hormisdæ prefecto pretorio.

Consensu licet in matrimonio posse contrahiri, contraria non nisi missio repudio dissolvi precipimus. solutionem etenim matrimonij difficultatem debere esse, sicut imperat liberorum.

1. Causas autem repudij iusta sublimerim ales aperte designamus. Sicut enim sine iusta causa dissolvi matrimonio iusto limite prohibemus: ita aduersa necessitate pressum vel pressum, quam libato, & atamen necessario auxilio cupimus librari.

2. Si qua igitur maritum suum adulterum, aut homicidium, aut veneficum, vel certe contra honorum imperium aliquid molientem, vel scelitum criminis condemnatum inuenierit, si sepulchrum dissolvi, si facies cibis aliquid subratentem, si latronem, vel latronum sibi, pectorum, vel abactoremque plagiari, vel ad contemptum sui domus sue ipsa inspiciente cum impudicitis mulieribus, quod maxime etiam castas ex aperit, eorum inuenientem, si sua vita veneno, aut gladio, aut simili modo iubilantem, si se verberibus, quae ingenuis aliena sunt, sufficientem probuerit, tunc repudij auxilio vt necessario ei pœnititius libertatem, & causas dissidiij legibus comprehendere.

IN AVTH. vi. lice. m. & a. 5. causes. coll. 8. ut. vbi. allias 5. quia vero quodam in fl.

Nob. 117. cap. 9. al. cap. 13.

Sed nuptiis viri, qui sive etiachec fecerit, ex aliis debitis rebus, quam uerba, nullam habere volumus firmatatem. Dat. v. Id. Ian. Protogen. & Astori Conf.

9. Imp. Anastasius A. Theodoro pref. præt.

Si constante matrimonio, communi confessu, si tam viri quam mulieris, repudium sit misericordia, quo nulla causa contineatur, quæ consultis

equitutis. l.c.

3. Vir quoque pari fine claudetur, nec licet ei sine causis apertius designatis propriam repudiam, vel veneficam, aut ho nesciam, aut plagiarum, aut sepulchrorum dissolutorum, aut ex fauacrum, aut extraneorum virorum, se ignorante vel nolente, coniuvia appetentes: aut ipso instantem, vel circumcisibus vel theatralibus ludis, hec dissident celebrari, prohibente gaudem, vel sibi veneno, vel gladio, aut alio simili modo, infiditatem: vel nostra nostrum imperium, alii min inimicorum inuenierit, aut nuptiis se cibis probuerit, ingerentem, tuco enim necessario ei descendendi permittimus facultatem, & causas dissidiij legibus comprobare.

4. Hec nisi vir & mulier obseruauerint, vtrumque prouidentissima legi pœna plecentur. Nam esse tentauerit, siam doitem, & ante nuptias donationem amicitiam intra quoniam nubegit, habeat denuo potestatem, & quoniam est enim, eam interisti care consumbo, quo se monstravit indignantem. Quod si præter huc nupserit, erit ipsa quidem infamis: coniubium vero illud noluum, lenti contedimus libertatem. Si vero causam probauerit inveniantur: tunc eam & doitem recuperare, & ante nuptias donationem lucro habere, aut legibus vindicare censemus, & nubendi post annum ei (ne quis de prole dubitet) permittimus facultatem.

5. Quirum etiam si mulierem interdicta arguerit attenentem, tam d. tem, quam ante nuptias donauit, sibi habere seu vindicare, & xornique (si velit) illatice ab alteretro commouendis, easdem probationes (quoniam non facile, quoniam domi geruntur, per alios poterunt confiteri) volumus obseruari. 7. Si vero filio vel filiis, sibi vel filiis extantibus, repudium missum est, omnes quidquid ex nuptiis lucratum est, sibi seu filiis, sibi seu filiis post mortem accipientes seruari, id est si patre temere repudium miserit, donationem ante nuptias à matre seruari, si mater doitem ipsam eidem vel etsi dem filio seu filiis patre moriente dimitti censemus, patri videlicet vel mari in scribendis filiis hereditibus, si unum seu viam vel omnes scribere, vel unum ex his donare velis, electione seruata, nec viam alienandi seu supponendi memorandas res permitimus facultatem. Sed si aliquid ex hisdem rebus defuerit: ab hereditibus seu earum decessoribus (si tamen non ipsos heredes scriperit, aut scripti filii non adierint) resarciri præcipimus: ut etiam hoc modo inconsulti animi à repudio intendendo deterrimmo retrahantur.

6. Pactiones sane, si qua aduerseris presentia sive nostra maiestatis fuerint arteritatis, tanquam legibus contrarias, nullam habere volumus firmatatem. Dat. v. Id. Ian. Protogen. & Astori Conf.

9. Imp. Anastasius A. Theodoro pref. præt.

Si constante matrimonio, communi confessu, si tam viri quam mulieris, repudium sit misericordia, quo nulla causa contineatur, quæ consultis

equitutis. l.c.
3. Vir quoque pari fine claudetur, nec licet ei sine causis apertius designatis propriam repudiam, vel veneficam, aut ho nesciam, aut plagiarum, aut sepulchrorum dissolutorum, aut ex fauacrum, aut extraneorum virorum, se ignorante vel nolente, coniuvia appetentes: aut ipso instantem, vel circumcisibus vel theatralibus ludis, hec dissident celebrari, prohibente gaudem, vel sibi veneno, vel gladio, aut alio simili modo, infiditatem: vel nostra nostrum imperium, alii min inimicorum inuenierit, aut nuptiis se cibis probuerit, ingerentem, tuco enim necessario ei descendendi permittimus facultatem, & causas dissidiij legibus comprobare.

4. Hec nisi vir & mulier obseruauerint, vtrumque prouidentissima legi pœna plecentur. Nam esse tentauerit, siam doitem, & ante nuptias donationem amicitiam intra quoniam nubegit, habeat denuo potestatem, & quoniam est enim, eam interisti care consumbo, quo se monstravit indignantem. Quod si præter huc nupserit, erit ipsa quidem infamis: coniubium vero illud noluum, lenti contedimus libertatem. Si vero causam probauerit inveniantur: tunc eam & doitem recuperare, & ante nuptias donationem lucro habere, aut legibus vindicare censemus, & nubendi post annum ei (ne quis de prole dubitet) permittimus facultatem.

5. Quirum etiam si mulierem interdicta arguerit attenentem, tam d. tem, quam ante nuptias donauit, sibi habere seu vindicare, & xornique (si velit) illatice ab alteretro commouendis, easdem probationes (quoniam non facile, quoniam domi geruntur, per alios poterunt confiteri) volumus obseruari. 7. Si vero filio vel filiis, sibi vel filiis extantibus, repudium missum est, omnes quidquid ex nuptiis lucratum est, sibi seu filiis, sibi seu filiis post mortem accipientes seruari, id est si patre temere repudium miserit, donationem ante nuptias à matre seruari, si mater doitem ipsam eidem vel etsi dem filio seu filiis patre moriente dimitti censemus, patri videlicet vel mari in scribendis filiis hereditibus, si unum seu viam vel omnes scribere, vel unum ex his donare velis, electione seruata, nec viam alienandi seu supponendi memorandas res permitimus facultatem. Sed si aliquid ex hisdem rebus defuerit: ab hereditibus seu earum decessoribus (si tamen non ipsos heredes scriperit, aut scripti filii non adierint) resarciri præcipimus: ut etiam hoc modo inconsulti animi à repudio intendendo deterrimmo retrahantur.

6. Pactiones sane, si qua aduerseris presentia sive nostra maiestatis fuerint arteritatis, tanquam legibus contrarias, nullam habere volumus firmatatem. Dat. v. Id. Ian. Protogen. & Astori Conf.

9. Imp. Anastasius A. Theodoro pref. præt.

Si constante matrimonio, communi confessu, si tam viri quam mulieris, repudium sit misericordia, quo nulla causa contineatur, quæ consultis

equitutis. l.c.
3. Vir quoque pari fine claudetur, nec licet ei sine causis apertius designatis propriam repudiam, vel veneficam, aut ho nesciam, aut plagiarum, aut sepulchrorum dissolutorum, aut ex fauacrum, aut extraneorum virorum, se ignorante vel nolente, coniuvia appetentes: aut ipso instantem, vel circumcisibus vel theatralibus ludis, hec dissident celebrari, prohibente gaudem, vel sibi veneno, vel gladio, aut alio simili modo, infiditatem: vel nostra nostrum imperium, alii min inimicorum inuenierit, aut nuptiis se cibis probuerit, ingerentem, tuco enim necessario ei descendendi permittimus facultatem, & causas dissidiij legibus comprobare.

4. Hec nisi vir & mulier obseruauerint, vtrumque prouidentissima legi pœna plecentur. Nam esse tentauerit, siam doitem, & ante nuptias donationem amicitiam intra quoniam nubegit, habeat denuo potestatem, & quoniam est enim, eam interisti care consumbo, quo se monstravit indignantem. Quod si præter huc nupserit, erit ipsa quidem infamis: coniubium vero illud noluum, lenti contedimus libertatem. Si vero causam probauerit inveniantur: tunc eam & doitem recuperare, & ante nuptias donationem lucro habere, aut legibus vindicare censemus, & nubendi post annum ei (ne quis de prole dubitet) permittimus facultatem.

5. Quirum etiam si mulierem interdicta arguerit attenentem, tam d. tem, quam ante nuptias donauit, sibi habere seu vindicare, & xornique (si velit) illatice ab alteretro commouendis, easdem probationes (quoniam non facile, quoniam domi geruntur, per alios poterunt confiteri) volumus obseruari. 7. Si vero filio vel filiis, sibi vel filiis extantibus, repudium missum est, omnes quidquid ex nuptiis lucratum est, sibi seu filiis, sibi seu filiis post mortem accipientes seruari, id est si patre temere repudium miserit, donationem ante nuptias à matre seruari, si mater doitem ipsam eidem vel etsi dem filio seu filiis patre moriente dimitti censemus, patri videlicet vel mari in scribendis filiis hereditibus, si unum seu viam vel omnes scribere, vel unum ex his donare velis, electione seruata, nec viam alienandi seu supponendi memorandas res permitimus facultatem. Sed si aliquid ex hisdem rebus defuerit: ab hereditibus seu earum decessoribus (si tamen non ipsos heredes scriperit, aut scripti filii non adierint) resarciri præcipimus: ut etiam hoc modo inconsulti animi à repudio intendendo deterrimmo retrahantur.

6. Pactiones sane, si qua aduerseris presentia sive nostra maiestatis fuerint arteritatis, tanquam legibus contrarias, nullam habere volumus firmatatem. Dat. v. Id. Ian. Protogen. & Astori Conf.

9. Imp. Anastasius A. Theodoro pref. præt.

Si constante matrimonio, communi confessu, si tam viri quam mulieris, repudium sit misericordia, quo nulla causa contineatur, quæ consultis

equitutis. l.c.
3. Vir quoque pari fine claudetur, nec licet ei sine causis apertius designatis propriam repudiam, vel veneficam, aut ho nesciam, aut plagiarum, aut sepulchrorum dissolutorum, aut ex fauacrum, aut extraneorum virorum, se ignorante vel nolente, coniuvia appetentes: aut ipso instantem, vel circumcisibus vel theatralibus ludis, hec dissident celebrari, prohibente gaudem, vel sibi veneno, vel gladio, aut alio simili modo, infiditatem: vel nostra nostrum imperium, alii min inimicorum inuenierit, aut nuptiis se cibis probuerit, ingerentem, tuco enim necessario ei descendendi permittimus facultatem, & causas dissidiij legibus comprobare.

4. Hec nisi vir & mulier obseruauerint, vtrumque prouidentissima legi pœna plecentur. Nam esse tentauerit, siam doitem, & ante nuptias donationem amicitiam intra quoniam nubegit, habeat denuo potestatem, & quoniam est enim, eam interisti care consumbo, quo se monstravit indignantem. Quod si præter huc nupserit, erit ipsa quidem infamis: coniubium vero illud noluum, lenti contedimus libertatem. Si vero causam probauerit inveniantur: tunc eam & doitem recuperare, & ante nuptias donationem lucro habere, aut legibus vindicare censemus, & nubendi post annum ei (ne quis de prole dubitet) permittimus facultatem.

5. Quirum etiam si mulierem interdicta arguerit attenentem, tam d. tem, quam ante nuptias donauit, sibi habere seu vindicare, & xornique (si velit) illatice ab alteretro commouendis, easdem probationes (quoniam non facile, quoniam domi geruntur, per alios poterunt confiteri) volumus obseruari. 7. Si vero filio vel filiis, sibi vel filiis extantibus, repudium missum est, omnes quidquid ex nuptiis lucratum est, sibi seu filiis, sibi seu filiis post mortem accipientes seruari, id est si patre temere repudium miserit, donationem ante nuptias à matre seruari, si mater doitem ipsam eidem vel etsi dem filio seu filiis patre moriente dimitti censemus, patri videlicet vel mari in scribendis filiis hereditibus, si unum seu viam vel omnes scribere, vel unum ex his donare velis, electione seruata, nec viam alienandi seu supponendi memorandas res permitimus facultatem. Sed si aliquid ex hisdem rebus defuerit: ab hereditibus seu earum decessoribus (si tamen non ipsos heredes scriperit, aut scripti filii non adierint) resarciri præcipimus: ut etiam hoc modo inconsulti animi à repudio intendendo deterrimmo retrahantur.

6. Pactiones sane, si qua aduerseris presentia sive nostra maiestatis fuerint arteritatis, tanquam legibus contrarias, nullam habere volumus firmatatem. Dat. v. Id. Ian. Protogen. & Astori Conf.

9. Imp. Anastasius A. Theodoro pref. præt.

Si constante matrimonio, communi confessu, si tam viri quam mulieris, repudium sit misericordia, quo nulla causa contineatur, quæ consultis

equitutis. l.c.
3. Vir quoque pari fine claudetur, nec licet ei sine causis apertius designatis propriam repudiam, vel veneficam, aut ho nesciam, aut plagiarum, aut sepulchrorum dissolutorum, aut ex fauacrum, aut extraneorum virorum, se ignorante vel nolente, coniuvia appetentes: aut ipso instantem, vel circumcisibus vel theatralibus ludis, hec dissident celebrari, prohibente gaudem, vel sibi veneno, vel gladio, aut alio simili modo, infiditatem: vel nostra nostrum imperium, alii min inimicorum inuenierit, aut nuptiis se cibis probuerit, ingerentem, tuco enim necessario ei descendendi permittimus facultatem, & causas dissidiij legibus comprobare.

4. Hec nisi vir & mulier obseruauerint, vtrumque prouidentissima legi pœna plecentur. Nam esse tentauerit, siam doitem, & ante nuptias donationem amicitiam intra quoniam nubegit, habeat denuo potestatem, & quoniam est enim, eam interisti care consumbo, quo se monstravit indignantem. Quod si præter huc nupserit, erit ipsa quidem infamis: coniubium vero illud noluum, lenti contedimus libertatem. Si vero causam probauerit inveniantur: tunc eam & doitem recuperare, & ante nuptias donationem lucro habere, aut legibus vindicare censemus, & nubendi post annum ei (ne quis de prole dubitet) permittimus facultatem.

5. Quirum etiam si mulierem interdicta arguerit attenentem, tam d. tem, quam ante nuptias donauit, sibi habere seu vindicare, & xornique (si velit) illatice ab alteretro commouendis, easdem probationes (quoniam non facile, quoniam domi geruntur, per alios poterunt confiteri) volumus obseruari. 7. Si vero filio vel filiis, sibi vel filiis extantibus, repudium missum est, omnes quidquid ex nuptiis lucratum est, sibi seu filiis, sibi seu filiis post mortem accipientes seruari, id est si patre temere repudium miserit, donationem ante nuptias à matre seruari, si mater doitem ipsam eidem vel etsi dem filio seu filiis patre moriente dimitti censemus, patri videlicet vel mari in scribendis filiis hereditibus, si unum seu viam vel omnes scribere, vel unum ex his donare velis, electione seruata, nec viam alienandi seu supponendi memorandas res permitimus facultatem. Sed si aliquid ex hisdem rebus defuerit: ab hereditibus seu earum decessoribus (si tamen non ipsos heredes scriperit, aut scripti filii non adierint) resarciri præcipimus: ut etiam hoc modo inconsulti animi à repudio intendendo deterrimmo retrahantur.

6. Pactiones sane, si qua aduerseris presentia sive nostra maiestatis fuerint arteritatis, tanquam legibus contrarias, nullam habere volumus firmatatem. Dat. v. Id. Ian. Protogen. & Astori Conf.

9. Imp. Anastasius A. Theodoro pref. præt.

Si constante matrimonio, communi confessu,

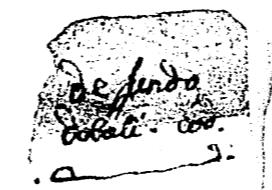
les. J. contacteront le Doyenné
l'adjudication de celle loi a été abrogé
par la section 14. Du conseil de brux.

Ceci n'a pas lieu en Belgique
saufement des hypothèses mons.

- ferbach

les cas connus dans cette circonscription
sont de mort à des générations.

seu auctorum fide constituit ita ratum esse stabili-
ter. volumus obseruari, ut siue abstinentio ab he-
reditatibus, sive abdicatio donationes naturales li-
beri curialium voluerint, euitate formam impo-
terit. paternarum opum vel in solidum, vel ex parte
reperi fuerint possessores; licet eas alienauerint,
omnimodo ad conditionem, in qua pater eos am-
plificatis opibus esse voluerit, etiam in iunctu cogantur
accedere. Sed & si filiam naturalem, vel filias ha-
bit, & eam vel eas curialium vel curialibus ciuita-
tis ex qua oriundis est, vel sub qua vice vel po-
fessio unde oritur, constituit, vel eius ciuitatis que
principatum totius provinciae, tenet matrimonio
collocauit; huc eadem in persona eius, vel eatum
ad exemplum marij obtinebunt. Quid enim inter-
est, utrum per filios, per generos commoditatibus
ciuitatum consulatur? & utrum nouos lex fa-
ciat curiales, an soueat quos innuenit? Dat. xvi. Kal.
Januar. Constantia, Eudoxia & Diocoro
Conf.

4. Imp. Leo & Anthemius AA. Armasio pp.

Quoniam desideria mortuum ex arbitrio viuen-
tium non sine iusta ratione colligimus: & is,
qui naturalem filium habens, horumque legibus
vel ad instar lectionis filij in multiplicibus eum vo-
luit aggregare in membris, & non re patria princi-
palem: manifestavit notumque fecit sive in dubio
professione certissima facultatu suaru omnium e-
legisse se adfectione debita successorem in certe
huiusmodi personis adeo sacraissima constitutio-
ne subuentum sit, ut nec renunciandi ei, aut alie-
nandi vel repudiandi patrem, sed hereditatem aut dia-
nationes in fraudem curiae concedatur facultas, sed
muncibus patris successus, et monitione subite co-
gantur: nullam, est diuersa cultum in iuris
penitus patiemur admitti, sed ipsum Philocalum
& paternorum bonum omnimum habentes, &
zedem, & nostrae ciuitatis curiae praesertim: in
juncta vel iniungendi sibi membra subire, & ex co-
ngentis vel nasciuros filios si nilliter paternae
etiam in omnibus causis, que similitur in quorum
que ciuitatis ordine curiae contingenter, in pa-
ternum decernimus obseruari. Dat. Kal. Ian. Conf.
Iordane & Settero Conf.

5. Imp. Zeno A. Sebastiani praefecto pratorio.

Domi Constantini, qui yederranda Christianorum
muniuit imperium, super inge-
nus concubinis duendis vxoribus, filii quinque
ex eisdem vel ante matrimonium vel potest progenitis,
suis ac legitimi habendis, sacratissimum constitu-
tionem renouante, invenimus eos qui ante hanc le-
gitimam, ingeniarum mulierum nuptiis minime in-
tercedentibus, electo coniubio, cuiuslibet sexu, fi-
lios procreaverint, quib. nulla videlicet vxor est,
sulla ex isto matrimonio legitima potest suscep-
ti voluerint eas vxores dicere, quae ante fuerat co-
cubina: etiam contingut legitimum cum huiusmo-
di mulieribus ingenuis (ve dictum est) posse contra-
fete, quam filios virtutis lexus ex eundem mu-
liorum priore coniubio proceratos, & mox per-
 quam nuptiis cum matribus eorum fuerint cele-
braze, suos patri, & in potestate fieri:
& cum his qui potest ex eodem matrimonio sus-
cepti fuerint vel solo (si nullus aliis deinde na-
catur) tam ex testamento solentibus patribus etiam
ex integrum succedere, quia ab intestato petere here-
ditatem paternam patribus, que matrimonij tem-
po super dotibus vel ante nuptias donationis rebu-
subsecuta fuerint, etiam ad ipsorum personas perti-
nentibus: ut vna cum fratribus suis potest
ex eisdem patentibus forte progenitis, aut soli (si

nullius sit procreatus) dotis & ante nuptias dona-
tions pro tenore legum, nec minus pacorum emo-
lumenta percipiunt. Hi vero, qui tempore huius fa-
cti concubinarum coniugio metuerint, ex
minime huius legis beneficio persuaduntur: cum li-
cet eas alienauerint, omnimodo ad conditionem, in qua pater eos am-
plificatis opibus esse voluerit, etiam in iunctu cogantur
accedere. Sed & si filiam naturalem, vel filias ha-
bit, & eam vel eas curialium vel curialibus ciuita-
tis ex qua oriundis est, vel sub qua vice vel po-
fessio unde oritur, constituit, vel eius ciuitatis que
principatum totius provinciae, tenet matrimonio
collocauit; huc eadem in persona eius, vel eatum
ad exemplum marij obtinebunt. Quid enim inter-
est, utrum per filios, per generos commoditatibus
ciuitatum consulatur? & utrum nouos lex fa-
ciat curiales, an soueat quos innuenit? Dat. xvi. Kal.
Januar. Constantia, Eudoxia & Diocoro
Conf.

6. Imp. Anastasius A. Sergio P.P.

Illiemus cosquibus nullis legitimis ex Membribus
habentur, ex his sibi progenitos seu procreando,
suis & in potestis legitimisque habere propriis
que substatias ad eos vel per ultimas voluntates,
vel per donationes, seu a Iios legi cognitis titulis
(si voluerint) transferre ab intestato quaq. ad eorum
hereditatis voluntatis nec aliusque questiones fei al
rationes exercet: si sub qualibet astuta subtilitate
legi vel constitutione occasione super his, vel agna-
ti seu cognitis genitoris eorum, vel quibusdam
aliquis superesse fa: ultatem in potestis nullis omnibus
quisquis huiusmodi multi-revisoribus totalibus, in
instrumenti confectis habuerit: p. eo eius sobole si-
miles eademque formam custodi: si: ne admittatur
ei licentia sibi quodammodo per liberos propriis
suum patrimonium acquirendi. Filios insuper & fi-
lias tam per divinos adfavis, vel patribus suis in
arrogationem suscepitos, vel suscepitos huius prouid-
entissima nostra legis beneficio & iuramine patri
censum. Dat. Kal. April. Anastasio A. iii. &
Agapiti Conf.

7. Imp. Justinianus A. Mariano praefecto
pratorio.

Legem. Anastasi diuine recordationis quis super
naturalibus filiis emissa est, in his valere tan-
tum casibus concedimus, qui non usque subiecti
sunt, pro eiusdem lexis tenore in matrimonio tunc
contingutibus, vel potest contraria: ita tamen, ut
non aliunde progenitis subuentis credatur, quam
non ex nefario nec incesto originio. Naturalibus
insuper filiis vel filiabus ex cuiuslibet utiliter cui-
pidine non incesta: non nefaria procreatis, & in pa-
terna per arrogationem seu per adoptionem sacra
suscepitos, ex divinis iustisibus, sive anteq. eadem
lex irrevererit, sive post eadem legi vfo. ad praefitem
diem non sine ratione duximus s. fragandum: ve
a dopte seu arrogato firmo permaneat, nulli pro-
fusi improbadis questionib, quasi quod impetrarit,
lege quadam interdictu sui quoni. & si qua prius
talis emergebit dubitatio, remittenda fuit, mouen-
te misericordia, qua indigni non sunt qui alieno
laborant vito. Sint, itaque post eadem arrogatio-
nem seu adoptionem suis, & in potestate patrum: suc-
cessionesque tam ab intestato quam ex testamento
capiantur, propter in arrogatis seu adoptatis constitutum est. In posterum vero sciant omnes legitimis
matrimonii legitimam sibi posteritatem querendam, ac si praedita constitutio lata non esset. In sua
namque libidinum desideria nulla de excep-
to defensio: nullus sublebat nouum ad
minicando praeferat anteriorum disputationum ordinem
non ante latam sanctio: quam ex hoc die recessam
potest ratione: non arrogationum vel a-
doptionum prætextus, quae vltioris minime ferent
de sumptu astutis, sive deuinis adfectu literis,
sive quibusdam illicitis ambicione machinationi-
bus: ut vna cum fratribus suis potest
ex eisdem patentibus forte progenitis, aut soli (si

igitur) praesidia querere, ut & pecuniaris serui-
te liceat, & ius non in quo patris, quod eis de-
negrum est, ad altero legi colori præsumat. Dat. V.
Id. Nov. n. Iustino. A. Euthericu Conf.

8. Imp. Justinianus A. Menno praefecto prætor.

Humanitas intuitu naturalibus patribus hoc in-
dulgemus, ut liceat eis nulla legitima sobole,
vel matre substitente, naturalem vel naturales filios,
marisque coram non tantum ex tribus vincillis
quod praeter leges permittebant, sed etiam ex
duplici portione, id est sex vincilis, heredes scribere: ut
liceat ab intestato nullam communionem ad patris
naturalis successionem, habent ex supremo tamen
eius voluntate permititur eis vfoque ad predictas sex
vincias (si hoc sciens naturalis pater voluerit) he-
reditatem eius capere tamen, ut memoratus sex
vinciarum quantitatem in omnibus naturalibus fi-
liis & matre eorum minimè testator excedat, quam
& in legis & in fidiceminiis eis relinquendis, &
doubis & donationibus tam aliisquam ante nup-
tias vfoque ad sex vinciarum estimationem, liberam
similiter naturalibus eorum patribus damus po-
tektem. Hec autem in futuris, tantum in de te-
menibus vel ultimis voluntariis, vel dotibus, vel do-
nationibus locum habebunt. Dat. Kaleo. Ian. Conf.
D. Iustino. A. II. Conf.

IN AVTHENT. quibus modis nat. eff. sij. si
vero filios. & si colla. 6. tit. I. Nou. 89. c. 12. &c. 15.

Leit patris fine legitima prole seu parente, cui relin-
qui successio est, decidenti naturalibus totam substi-
tutionem sicut vel inter vires legales, vel in instrumento
transmittere. Quod si parente dum taxat eis superflue-
nitate parte paternis relinquit, reliquum inter natu-
rales distibutum permittitur. Ab intestato vero cum de-
soboles ciuitatis superflue coniuncte legitimatis naturales
ex concubis extant, que sola fuerit ei indubitate affi-
cta coniuncta: in duas paternae substantiae viae fac-
cident, ut maris inter eis viriles potest, si superflue
debet. Huiusmodi enim naturales filios patris viri
arbitrio si necesse: sive legitimis extant, & secunduant
sua coniuge viua quilibet. Alij sunt heredes. Hi ergo
& parentibus patrem prestant, siops si piet. tem. Sed
qui ex damnato suis cotiis, omni proposito secu-
dantur.

9. Idem A. Menno praefecto prætorio.

Communium rerum esse utilitatem recte iudi-
cantes, lucidis & omni ambiguitate segregatis
legibus vni nostro subiecto imperio, ad praefitem
factionem venimus: per quam omni dubitatione
anputatur, quae vfoque adhuc oblinebat, certissimum
facit: vni, vi quoniens naturales filii curiali fortunae
patris sui generis adsignantur, vel adhuc vivente
patre, vel post eius obitum, pro dispositione testa-
menti ab eo conditi; & eo modo legitima iura in
paterna successionem adspiciuntur, ut quod recte si-
si minimè dubium est, licet illustrem dignitatem, ex
qua liberalis fortuna liberato competere non po-
test, naturales filij antea merentur: ne permittur
eis contra substantiam ab eodem naturali parte de-
pendentium, vel ascendentium, vel ex latero agnati-
onis, vel cognitionis iure ei se patri coniunctorum
licet ipsi legitimis successores eidem naturali patri
per memoriam fortunam, effe: anetur aliquod ins-
libivindicare. Quod & in his locis habebit, qui iam à
naturali parte curiali conditioni traditi, & adhuc
superflue sunt: eodem sciens modo nec illis con-
tra substantiam eiusdem naturalis filij, vel ex eo de-
cet tenendum vel ascendentium, vel ex latero coniuncto-
rum, aliquod sibi ius vindicare valentibus. Sed si
quidem iste naturalis filius, sive postquam legitimi-
mus successor patri effectus sit, sive in antecedentes
eripare, filios ex legiimo matrimonio, vel alios

descendentes liberos habeat: eos modis omnibus ad
eius successione, sive testamento moriens vocari,
nec curia locum esse, praeterquam si quarta portio
bonorum eius eidem curiae debeatur, eo quod cul-
lis foris ex mortui liberi curiali munera perage-
re cogunt: illo videlicet obseruando, hi quos ike
naturalis filius postquam fortuna curiali datus
est, procreuerit, & decurios sine dubio sint, & ex-
curiali perage munia compellantur.

10. **S**i vero sine liberi cuiuscumque gradu
institutus decelerit: si quidem matre superflue
tertiam quidem partem bonorum eius matrem ha-
bere, duas vero alias partes curiam cui à parte datus
est. Sin autem mater quidem defuncta non superest;
alijs vero cognati, et materna linea descendentes, vel
ascendentes, vel ex latero venientes ad eius voce-
bus successione: tunc ea quidem que à parte natu-
rali ad eum peruenient, eidem curiae compere: ut
Si quid vero filio postea legitimam successori effectus
vel à matre sua, vel aliunde, quocumque legitimino
modo acquisitum sit: hoc ad proximos maternos
eius cognatos peruenire. Illo videlicet obserua-
do, ut siue matre eius superflue, siue ea ante filiam
mortua, aliquis ex eius genere eiusdem curiae fortu-
nam libere paratus sit: liceat ei offerenti se eidem
curiae, bona mori: quae de substantia patris ad eum
peruenient, capere, & minime peragere curiali
quo accidente, mater defuncta adhuc superflue non
solam tertiam partem eorum quae extra paternam
substantiam filius eius aliud acquisuerit, sed etiam
omnia ea, vel ipsa sola, vel cum coheredibus suis
capiet.

11. **E**a vero quae de successione naturalis filij
post curiale conditionem morientis constitui-
tus, non tantum in his locum habere debent, quia
potest a patre sua naturali curia dare, sive
etiam in illis qui iam dati sunt, si tamen adhuc su-
perentur. Quod si ante praefitem factionem mori-
entur sunt, minimè ad eum successionem eandem
nostram conditionem extendimus.

12. **E**t quoniam omnimodo favendum est ca-
rissimis ciuitatibus illis etiam in hanc partem addem-
ere se confessus, ut licet patribus naturales fi-
lios curiae patris suae tradere, non solam nulla eis
legitima sobole existente, sed etiam si filios, vel
alios liberos ex legitimis matrimonii processarios ha-
beant, & eo modo naturales quoque filios fibi legiti-
mos successores efficiere: ita tamen, ut minime eu-
dem patribus licet, per donationem, vel ultimam
voluntatem amplius & dem filio naturali dare; vel
relinquere, quam vni filio ex legitimo marri-
monio procreato dederit, vel reliquerit, cui minima
portio data vel reliqua sit. Dat. Kal. Jun. D. Iusti-
niano A. 21. Conf.

13. **I**dem A. Demostheni P.P.

Cum quis à muliere libera, & cuius marri-
monium non est legibus interdictum, cuiuscumque con-
suetudine gaudebar, aliquos liberos habuerit, mi-
nimè dotabilis instrumentis compositis, postea au-
tem ex eadem affectione etiam ad nuptialis perue-
nitatem instrumenta: & alios iterum ex eodem mari-
monio liberos procreuerit: ne posteriores liberi
qui post eum editi sunt, sibi omne patrum pa-
trimonium vindicare audeant: quasi iusti & in po-
testate effecti, fratres suos qui ante eum fuerant
nati, ab hereditate paterna repellentes: huius-
modi iniquitatem anputandam censemus. Cum
enim adfectio prioris sobolis & ad dotabili instru-
menta procreuerit: ne posteriores liberi
qui eodem sciens modo nec illis con-
tra substantiam eiusdem naturalis filij, vel ex eo de-
cet tenendum vel ascendentium, vel ex latero coniuncto-
rum, aliquod sibi ius vindicare valentibus. Sed si
quidem iste naturalis filius, sive postquam legitimi-
mus successor patri effectus sit, sive in antecedentes
eripare, filios ex legiimo matrimonio, vel alios

titur quorumque res possunt plenissimo iure hypothearum teneri. Omnibus qua de successionibus tam ingenuorum quam libertorum prioribus legibus disposita sunt, in suo labore duraturis, nec aliquam immunitiōnem ex praesentis legi lassione accepturis: maximē in libertorum successionibus: ne videantur ex eo, quod ad tutelā grauamen non veniant, successio emolumētūm omittentur. Recitat septies in novo consistorio palatii Iustiniani. Dat. iii. Kalend. Novemb. Decīo V. C. Conf.

QUI PETANT TUTORES,
vel curatores,

TIT. XXXI.

1. Imp. Antoninus A. Chrysanthus.

Admonē adolescentem, aduersus quem consistit, ut curatores sibi dati possint, cum quibus secundum iuris formam constitutis, qui si in pentēsis his celabit, potes tu competenter iudicem adire, ut in dandis curatoribus officio suo fungatur. PP. II. Non. Febr. Messala & Sabino Conf.

2. Idem A. Epaphroditus.

Patroni tui filii si eius statim sunt, ut res eorum per tutores administrari debant cura adire prætorem, & nomina edere, ex quibus tuores constitutur, ceteris oblegiūj deserti periculum subetas. P. III. Non. Iul. Messala & Sabino Conf.

3. Idem A. Atalantez.

In locum tutoris defuncti, vel in perpetuum regati, alii dari tutorē filiis suis idoneum ex eadē provincia à iudice competente postula, qui secundum officium suum vilitatibus corum prouidebit. PP. III. Id Iul. Lato II. & Cereale Conf.

4. Idem A. Domino.

Si filii debitoris tui non sunt necessarij, qui tuores petant, potes & ipse curare, ut accipiant, per quos legiūm defendantur. P. P. III. Id. Iul. Lato II. & Cereale Conf.

5. Imp. Alexander A. Fusianus.

Amiti tutores petere, tuteles fratis sui non prohibetur. PP. V. Kalend. Iul. Maximo II. & Elio Conf.

6. Idem A. Otacliz.

Matris pietas instruere te potes, quos tuores filio tuo petere debes. Sed & obsernare, ne quid fecis quām opere, in re filii tui pupilli agatur. Petendi autem filiis curatores necessitas matribus imposita non est, cum puberes minores annis vigintiquinque ipsi sibi curatores, si res eorum exigunt, petere debeant. P. P. X. Kalen. Octob. Julianus II. & Crispinus Conf.

7. Imp. Gordianus A. Dionysius.

Admonē eam, qua quondam p̄f. illa tua fuit, acum eam non tantum viropotentem esse, sed etiam auspissimā proponas, ut sibi petat curatorem. Quod si ea petere neglexerit, quo maturius possit rationem reddere administrationis, adito co cuius super ea re notio est, petere curatores non verba ris. PP. VI. Id Ian. Gordianus A. & Auila Conf.

8. Imp. Diocletianus & Maximus Augusti Musico.

Cyām à matribus fedulūs petendi tutoris officium exigatur, nec fortuiti casus impedimentis adscrībantur; proponalque procuratorem, qui ad petendum pupillū tutorē a matre fuerit constitutus, à latronib⁹ interfectum, petitionem ex necessitate demorātū esse: ab hereditatis successione matrem repellit, cuius nullū virtutum intercessus afferit: per quām durū est. PP. V. Id Mart. Tiberiano & Dionis Conf.

9. Idem AA. Asclepiodoto.

Cum iure habentis tutorem tuteles non possit intelligi matrem non officium pietatis in petendo tutorem deseruisse, sed nre munimē mento filio suo tutorem non possulare. S. III. Non. A-

pril. Bizantij, AA. Conf.

10. Idem AA. & CC. Prisco.

Ne potius fratris tui, si eorum mater in petēna dis tutoris debito non fungatur officio, petere tutore solemniter potes. S. prid. Cal Maij. Sirij CC. Conf.

11. Imp. Zenus A. Diocoro P.P.

Matres naturalibus effam filiis ad similitudinem eorum, qui ex iustis ac legitimis nupis sunt procreati, petendorum tutorum necessitas subiaceat: nulla eis ignorancia iuris ad evitanda legibus vel sacris constitutionibus definita, si petitio nēm tutorum minus curauerint, profutura Dat. Kalend. Septemb. Constantinop. Zenone A. II. Conf.

QUI PETANT TUTORES,
vel curatores,

TIT. XXXII.

1. Imp. Antoninus A. Chrysanthus.

Are vis, ut curatores sibi dati possint, cum qui bus secundum iuris formam constitutis, qui si in pentēsis his celabit, potes tu competenter iudicem adire, ut in dandis curatoribus officio suo fungatur. PP. II. Non. Febr. Messala & Sabino Conf.

2. Idem A. Epaphroditus.

Patroni tui filii si eius statim sunt, ut res eorum per tutores administrari debant cura adire prætorem, & nomina edere, ex quibus tuores constitutur, ceteris oblegiūj deserti periculum subetas. P. P. III. Non. Iul. Messala & Sabino Conf.

3. Idem A. Atalantez.

In locum tutoris defuncti, vel in perpetuum regati, alii dari tutorē filiis suis idoneum ex eadē provincia à iudice competentē postula, qui secundum officium suum vilitatibus corum prouidebit. PP. III. Id Iul. Lato II. & Cereale Conf.

4. Idem A. Domino.

Si filii debitoris tui non sunt necessarij, qui tuores petant, potes & ipse curare, ut accipiant, per quos legiūm defendantur. P. P. III. Id. Iul. Lato II. & Cereale Conf.

5. Imp. Alexander A. Fusianus.

Amiti tutores petere, tuteles fratis sui non prohibetur. PP. V. Kalend. Iul. Maximo II. & Elio Conf.

6. Idem A. Otacliz.

Matris pietas instruere te potes, quos tuores filio tuo petere debes. Sed & obsernare, ne quid fecis quām opere, in re filii tui pupilli agatur. Petendi autem filiis curatores necessitas matribus imposita non est, cum puberes minores annis vigintiquinque ipsi sibi curatores, si res eorum exigunt, petere debeant. P. P. X. Kalen. Octob. Julianus II. & Crispinus Conf.

7. Imp. Gordianus A. Dionysius.

Admonē eam, qua quondam p̄f. illa tua fuit, acum eam non tantum viropotentem esse, sed etiam auspissimā proponas, ut sibi petat curatorem. Quod si ea petere neglexerit, quo maturius possit rationem reddere administrationis, adito co cuius super ea re notio est, petere curatores non verba ris. PP. VI. Id Ian. Gordianus A. & Auila Conf.

8. Imp. Diocletianus & Maximus Augusti Musico.

Cyām à matribus fedulūs petendi tutoris officium exigatur, nec fortuiti casus impedimentis adscrībantur; proponalque procuratorem, qui ad petendum pupillū tutorē a matre fuerit constitutus, à latronib⁹ interfectum, petitionem ex necessitate demorātū esse: ab hereditatis successione matrem repellit, cuius nullū virtutum intercessus afferit: per quām durū est. PP. V. Id Mart. Tiberiano & Dionis Conf.

9. Idem AA. Asclepiodoto.

Cum iure habentis tutorem tuteles non possit intelligi matrem non officium pietatis in petendo tutorem deseruisse, sed nre munimē mento filio suo tutorem non possulare. S. III. Non. A-

pril. Bizantij, AA. Conf.

10. Idem AA. & CC. Prisco.

Ne potius fratris tui, si eorum mater in petēna dis tutoris debito non fungatur officio, petere tutore solemniter potes. S. prid. Cal Maij. Sirij CC. Conf.

11. Imp. Zenus A. Diocoro P.P.

Matres naturalibus effam filiis ad similitudinem eorum, qui ex iustis ac legitimis nupis sunt procreati, petendorum tutorum necessitas subiaceat: nulla eis ignorancia iuris ad evitanda legibus vel sacris constitutionibus definita, si petitio nēm tutorum minus curauerint, profutura Dat. Kalend. Septemb. Constantinop. Zenone A. II. Conf.

12. Idem AA. & CC. Leontius.

Ne potius fratris tui, si eorum mater in petēna dis tutoris debito non fungatur officio, petere tutore solemniter potes. S. prid. Cal Maij. Sirij CC. Conf.

13. Imp. Diocletianus & Maximus Augusti Musico.

Cyām à matribus fedulūs petendi tutoris officium exigatur, nec fortuiti casus impedimentis adscrībantur; proponalque procuratorem, qui ad petendum pupillū tutorē a matre fuerit constitutus, à latronib⁹ interfectum, petitionem ex necessitate demorātū esse: ab hereditatis successione matrem repellit, cuius nullū virtutum intercessus afferit: per quām durū est. PP. V. Id Mart. Tiberiano & Dionis Conf.

14. Idem AA. & CC. Leontius.

Cum iure habentis tutorem tuteles non possit intelligi matrem non officium pietatis in petendo tutorem deseruisse, sed nre munimē mento filio suo tutorem non possulare. S. III. Non. A-

pril. Bizantij, AA. Conf.

15. Imp. Zenus A. Diocoro P.P.

Matres naturalibus effam filiis ad similitudinem eorum, qui ex iustis ac legitimis nupis sunt procreati, petendorum tutorum necessitas subiaceat: nulla eis ignorancia iuris ad evitanda legibus vel sacris constitutionibus definita, si petitio nēm tutorum minus curauerint, profutura Dat. Kalend. Septemb. Constantinop. Zenone A. II. Conf.

16. Idem AA. & CC. Leontius.

Cum iure habentis tutorem tuteles non possit intelligi matrem non officium pietatis in petendo tutorem deseruisse, sed nre munimē mento filio suo tutorem non possulare. S. III. Non. A-

pril. Bizantij, AA. Conf.

17. Imp. Zenus A. Diocoro P.P.

Matres naturalibus effam filiis ad similitudinem eorum, qui ex iustis ac legitimis nupis sunt procreati, petendorum tutorum necessitas subiaceat: nulla eis ignorancia iuris ad evitanda legibus vel sacris constitutionibus definita, si petitio nēm tutorum minus curauerint, profutura Dat. Kalend. Septemb. Constantinop. Zenone A. II. Conf.

18. Idem AA. & CC. Leontius.

Cum iure habentis tutorem tuteles non possit intelligi matrem non officium pietatis in petendo tutorem deseruisse, sed nre munimē mento filio suo tutorem non possulare. S. III. Non. A-

pril. Bizantij, AA. Conf.

19. Imp. Zenus A. Diocoro P.P.

Matres naturalibus effam filiis ad similitudinem eorum, qui ex iustis ac legitimis nupis sunt procreati, petendorum tutorum necessitas subiaceat: nulla eis ignorancia iuris ad evitanda legibus vel sacris constitutionibus definita, si petitio nēm tutorum minus curauerint, profutura Dat. Kalend. Septemb. Constantinop. Zenone A. II. Conf.

20. Idem AA. & CC. Leontius.

Cum iure habentis tutorem tuteles non possit intelligi matrem non officium pietatis in petendo tutorem deseruisse, sed nre munimē mento filio suo tutorem non possulare. S. III. Non. A-

pril. Bizantij, AA. Conf.

21. Imp. Zenus A. Diocoro P.P.

Matres naturalibus effam filiis ad similitudinem eorum, qui ex iustis ac legitimis nupis sunt procreati, petendorum tutorum necessitas subiaceat: nulla eis ignorancia iuris ad evitanda legibus vel sacris constitutionibus definita, si petitio nēm tutorum minus curauerint, profutura Dat. Kalend. Septemb. Constantinop. Zenone A. II. Conf.

22. Idem AA. & CC. Leontius.

Cum iure habentis tutorem tuteles non possit intelligi matrem non officium pietatis in petendo tutorem deseruisse, sed nre munimē mento filio suo tutorem non possulare. S. III. Non. A-

pril. Bizantij, AA. Conf.

23. Imp. Zenus A. Diocoro P.P.

Matres naturalibus effam filiis ad similitudinem eorum, qui ex iustis ac legitimis nupis sunt procreati, petendorum tutorum necessitas subiaceat: nulla eis ignorancia iuris ad evitanda legibus vel sacris constitutionibus definita, si petitio nēm tutorum minus curauerint, profutura Dat. Kalend. Septemb. Constantinop. Zenone A. II. Conf.

24. Idem AA. & CC. Leontius.

Cum iure habentis tutorem tuteles non possit intelligi matrem non officium pietatis in petendo tutorem deseruisse, sed nre munimē mento filio suo tutorem non possulare. S. III. Non. A-

pril. Bizantij, AA. Conf.

25. Imp. Zenus A. Diocoro P.P.

Matres naturalibus effam filiis ad similitudinem eorum, qui ex iustis ac legitimis nupis sunt procreati, petendorum tutorum necessitas subiaceat: nulla eis ignorancia iuris ad evitanda legibus vel sacris constitutionibus definita, si petitio nēm tutorum minus curauerint, profutura Dat. Kalend. Septemb. Constantinop. Zenone A. II. Conf.

26. Idem AA. & CC. Leontius.

Cum iure habentis tutorem tuteles non possit intelligi matrem non officium pietatis in petendo tutorem deseruisse, sed nre munimē mento filio suo tutorem non possulare. S. III. Non. A-

pril. Bizantij, AA. Conf.

27. Imp. Zenus A. Diocoro P.P.

Matres naturalibus effam filiis ad similitudinem eorum, qui ex iustis ac legitimis nupis sunt procreati, petendorum tutorum necessitas subiaceat: nulla eis ignorancia iuris ad evitanda legibus vel sacris constitutionibus definita, si petitio nēm tutorum minus curauerint, profutura Dat. Kalend. Septemb. Constantinop. Zenone A. II. Conf.

28. Idem AA. & CC. Leontius.

Cum iure habentis tutorem tuteles non possit intelligi matrem non officium pietatis in petendo tutorem deseruisse, sed nre munimē mento filio suo tutorem non possulare. S. III. Non. A-

pril. Bizantij, AA. Conf.

29. Imp. Zenus A. Diocoro P.P.

Matres naturalibus effam filiis ad similitudinem eorum, qui ex iustis ac legitimis nupis sunt procreati, petendorum tutorum necessitas subiaceat: nulla eis ignorancia iuris ad evitanda legibus vel sacris constitutionibus definita, si petitio nēm tutorum minus curauerint, profutura Dat. Kalend. Septemb. Constantinop. Zenone A. II. Conf.

30. Idem AA. & CC. Leontius.

Cum iure habentis tutorem tuteles non possit intelligi matrem non officium pietatis in petendo tutorem deseruisse, sed nre munimē mento filio suo tutorem non possulare. S. III. Non. A-

pril. Bizantij, AA. Conf.

31. Imp. Zenus A. Diocoro P.P.

Matres naturalibus effam filiis ad similitudinem eorum, qui ex iustis ac legitimis nupis sunt procreati, petendorum tutorum necessitas subiaceat: nulla eis ignorancia iuris ad evitanda legibus vel sacris constitutionibus definita, si petitio nēm tutorum minus curauerint, profutura

latus. Præto haec autem alij multib[us] in prædictis officiis natus habentur.

IN AVTHENT. vi fne p[ro]p[ri]etib[us] m[od]i. d[omi]ni & o[ste]ri. d[omi]ni. s[an]cti. p[re]terea q[ui]t[er]at. collat. i. iii. 6. a. 4. N[on] q[ui]t[er]at.

Sacramentum quicunq[ue] non existit, sed contrahit se-
cundu[m] nuptiis ex p[ro]p[ri]etate eam a vietae conuenientia. substa-
nitibus omni alia (propter h[ab]it[u]m est) caritatis.

IN AVTHENT. col. & confit.

Ad h[ab]it[u]m & si delicto tueri ipsam & filios quoque mo-
do vienit uita materna novi id est minus administratur, dicitur in suauitate duante. Post letitiam matris aqua-
tum filium tutelam agere, omnia agere quinque con-
suetae deinceps sunt filii.

3. Imp. Iuliani. n[on] A. Iuliano pref.
4. Imp. Tertullianus & pretorio.

Si pater secundum nostram constitutionem natu-
ralibus liberis in his rebus, quæ ab eo in eos profe[n]t sunt, tuorem non reliquerit: marcer autem
voluerit eorum (sive masculi sive, sive feminae)
subire tutelam: ad exemplum legitima, sub obli-
cit[er] ei hoc facere, quatenus adis sub competenti
audice interuenientibus, iuramentum ante p[ro]p[ri]etatem
quid ad nuptias non peruenit, sed p[ro]p[ri]etatem
suum intactam conservet: & renunciet senatus consilii
Velleiani præsidio, omniq[ue] alio legitimo
auxilio, s[an]ctu[m]que substantiam lupponat: et ita si-
liorum suorum vel hilariorum naturalium nutriti-
cam existere facinim. Omnis qui pro matribus
& liberis earum ex legitimo matrimonio progeni-
tis, dualibus constitutionibus causa sunt, in huius
modi matribus obseruantur. Si enim in filiis iu-
nitis, in quibus & testamentarier & legitime sunt
tuteliæ, & tamen matribus, his deficiuntur, ad
prudentiam filiorum suorum venire conceduntur.
magis in his casibus, ubi legitima tutela ex-
anefecit, saltē alias eis dare humanissimum. cib.
Dat. xv. Kal. April. Constantino. Lampadio & Or-
feo. VV. CC. Conf.

IN QVIBVS CASIBVS TUTOR EM
vel curatorem habent, tutor vel
curator dari potest.

TIT. XXXVI.

1. Imp. Antoninus A. Tiberiano & Rufo.

Si in locum eius tutoris ad tempus dati estis, qui
scipublica causa aberat, sicut iam finito numer-
o, quod ei in iunctum est, abesse debuit: quin ad eius
officium curamque pertinente negotia pupillæ
ambigere non debet. Sed consilium fecerit, si
præsidem prouincia virtus clarissimum adierit,
ut is ad administrationem tutelæ compellatur. PP.
viii. Cal. Augusto. Antonino. A. III. & Balbino Conf.

2. Imp. Alexander A. Valentiniiano.

Potuit quidem & debuit competens index in lo-
cum excusat tutoris, licet pupillus alios quo-
cunque habet tutores, curatorem dare. Quamvis
autem curator cum alijs in locum excusat tutoris
substitutus sint: nam pericolo administrationis, ve-
tra pubertas tempora non adstringeris. PP. vi. Id.
Jun. Modesto & Probo Conf.

3. Idem A. Hylae.

Propter latè diffusum, id est, in diversis locis con-
stitutum patrimonium, vel quod solus administrationis
non sufficiat, an tibi tutelam administrant
si adiungi aliquos curatores oporteat: p[ro]p[ri]etates
nomine columnas instituant actiones, co nomine
condemnari oportere sub p[ro]p[ri]etate nominis
corum proprii suæ similitates securè liues suas ex-
ercere posse existim. PP. vi. Id. Maij. Maximo &
& Aeliano Conf.

4. Imp. Valer. & Gallio. Augusti Euplio.

Ile[ct] tuorem habenti tutor dari non potest: ta-
men certis ex causis aliis idoneus substitui senti-
tencia competentis judicis solet in locum suspe-
ndi cuius conuidus ac removit est, & in locum excu-

8. Idem Augustus April.

Et si feisse te curatorem datum, nec administrat. tut. ex ceteris curatibus, & administratib[us] per-
agentibus, & sufficienibus damna p[ro]ximando, contra
te actio dari non potest. Si autem nescies te cu-
ratorem datum: etiam si soluendo ceteri non sint,
damni periculum ad te non redundat. PP. viii. Kal.
Decemb. Alexandro A. III. & Dioniso Conf.

9. Idem Augustus Inclitze.

Si curatores habes, biisque dotare te bonis suis ref-
flantadito p[ro]p[ri]etate proximæ imperabitis, vt quad
admodum est honestæ personæ p[ro]p[ri]etate cogantur.

10. Idem Augustus Rufino.

Sliberti eiusdemque curatoris culpa vel fraude
strato vestra leza sit: sarcisci dannum ab eo, qui de
dit, p[ro]p[ri]etates proximæ curatibus non dubitatur etiam
grauorem executionem adhibere, si quid tam aperte
fraude commisum est, ut punitendum in liberto cri-
men deprehendatur. PP. xi. Kal. Aug. Agreco & Cle-
mentino Conf.

11. Imp. Gordianus Augustus Cælio.

Si bonam causam ea, cuius tutor es, habuit, &
S[an]ctus latam sententiam non appellat, seu post
appellatione provocacionis, olenia implete ces-
saueris: tutelæ iudicio in remittentem pupille praefi-
cate debet. PP. Id. Augusti Gordian. A. & Auiola Conf.

12. Idem Augustus Octavianus.

Ehis, qui in fraudem administrationis à tun-
ctre gesta, negligenter acta à curatibus e[st]o-
rum, bus successisti, allegas, agere debet: si modo
annos legitimæ etatis impletu, neque enim ignoras
boni multum patriciari secundum statutum liberiorum
soñin: ad rerum suarum administrationem, si intra
etiam legitimam sint constitutæ. PP. xi. Non.
Orob. Gordian. A. II. & Pompeiano Conf.

13. Idem Augustus Longino.

Tutores debita pupillaria sen deposita rep[re]cen-
tes, ad satisfactionem compelli non posse, mani-
festum est. PP. viii. Kal. Maij. Ariano & Pappo Conf.

14. Imp. Philippus Augustus & Philippus Ca-
lementi.

Rationes curæ administratæ ante impletum quin-
tum & vicequintum annum durante officio p[ro]p[ri]etatis
non posse, manifestum est. PP. prid. Non. Aug.
Philippo A. II. & Titiano Conf.

15. Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti. Licinio.

Si non subcripsiisti quasi fidiculus: scilicet vereris,
ex ea intercessione, qua signati vi curat[or]s, o-
lim liberat[or]s (vt affirmas) sententia p[ro]p[ri]etatis, ex offi-
cio curat[or]is conueniri possit. PP. Prid. Non. Mart.
Diocletiano II. & maximiano AA. Conf.

16. Idem AA. & CC. Proculo.

Non omni titulo res pupilli potest alienan-
di tutores habent: sed administratib[us] tantum
causa distractentes, quæ eis venu[n]dare licet, iustitia cau-
sam possidenti comparantibus p[ro]ficiunt. Cum itaq[ue]
donandi nulla ratione res eorum, quorum admini-
strant negotia: potestatem habent: vindicare domi-
num a possidentibus non prohuberis. Datum x. Kal.
Maij Heracliz AA. Conf.

17. Idem AA. & CC. Martialis.

De successione sua tutores secula timent: c[on]tra
his, qui tutelam administraverint, testamenti
sicut non denegetur, nec de bonis suis donare ali-
quid prohibeantur. S. xvi. Kal. Non. Sirmij. AA. Conf.

18. Idem AA. & ex. Soterico.

Ebitoribus pupillæ pro officiis ratione tutores
de cognituum p[ro]p[ri]etatum se nomina p[ro]p[ri]etatis
sunt. sed ei[us]m[od]i vita addicuntur. H[ab]it accedit,

quid ipsius pecunias in qua robur omne patrimonium veteres poluerunt) supererandi vius vix diuturnus, vix continuus & stabiles est: quo subsecuto, intercedere sepe pecunia, ad nihil minorum patrimonii deducatur. Ia ergo venditio tutoris nulla si sine interposito one decreto: exceptis his dumtaxat vestibus, quae detrize vnu, seu corrugis, seruari non poterint. Animalia quoque, supervacua, quae minus minorum, quae venient, non verantur. Dat. I. Mart. Constantino. A. viii. & Constantino c. Consil.

23. Idem Augustus Felici.

Tutor vel curatoris culpa vel dolo, eo quod ve-
nial prædicta emphytico impositum mihi nime
deprendere voluerint, minoris prædium fuerit am-
sumendum, quod ei contigit, ex substantia eorum
refar. tri. nescie est. Datum xxi. Kal. Maij. Con-
stantinop. Dalmatio & Xenophilo Consil.

24. Imp. Arcad. & Honorius Augusti Eutychianus,
præfecto prætoriorum.

Tvores vel curatores, mox quædam fuerint ordinati, sub præfensi publicarum personarum inuen-
tum, rerum omnium & instrumentorum, inolien-
ter facere curabunt. Aurum, argennumque, & quicquid
verutre temporis non mutatur, si in pupilli subfam-
ilia reperiatur, in totissima custodia collocentia ta-
men ut ex mobilibus aut prædia idonea, compar-
turos si forte (ve ad solet) idonea non potuerint, in-
venient, iusta antiqui iuri formam vñtrarum crescat
accessio: quærum ex ad periculum iutorum per-
tinet. Dat. viii. Kal. Mart. Constantino. Arcad. xiiii. &
Honorius xii. AA. Consil.

25. Imp. Inflavianus Augustus Ioanni PP.

Sancimus, creatione iutorum & curatorum cum omni-
procedente causa, licet debitoribus pupillorum
vel adulorum ad eos solutionem facere ita tamen,
ut prius scivenia iudiciale sine omni damno cele-
brata hoc permiserit, quo subsecutio, & index hoc
pronunciarerit, & debitor persoluerit: sequitur hu-
iusmodi causam plenissimam fecuratis, nemo in po-
tenti inquietetur. Non enim debet, quod ritè &
secondum leges ab initio actum est, ex alio euentu
refusari. Non autem habet legem extendimus etiam
in his solutionibus, quæ vel ex redditibus vel ex pen-
sionibus, vel alijs huiusmodi causis pupillo vel adul-
to accedunt: sed si extraneus debitor ex senectute
forsan cautione, vel alijs similibus solutione fac-
re, & se liberare desiderat, tunc enim ea habilitatem
obseruari censemus. Datum X. Kal. Mart. Constan-
tinop. post consulatum Lampadij & Oretis v. CC.

26. Idem Augustus Ioanni P.P.

Cum quædam mulier testamento condito filium
suum præterisset, idem autem filius qui præteri-
tus erat, vel fratris vel extranei esset iutor vel cura-
tor, qui scriptus à matri iutoris fuerat heres in præ-
fensi specie manifestissimum erat, stare iutorum vel
curatorem in precipi loco, sive enim auctoritatem
suum vel contentum de aucta hereditate præ-
te pupillo aut adulto minime volenter, non ex hac
causa sua iura aliquod patiuntur præiudicium, (sa-
tis enim immineat periculum tutelæ, vel vulnus negotiorum
gestorum actionis, ne pupillus vel adulthus,
vno ex illis tarditate laetus, item ei ingeneratus)
sive huiusmodi timore perierit auctor fuerit pu-
pillo, vel adultho periculum emergebat, dñm eam
alijs consentit, ipse sua iura perdit, videbatur etenim
confirmare matris sua iudicium, quod oppugnandum
esse existimat, & multe alijs insuper spe-
cies oriuntur, ex quibus verendum est iutor vel
curatori circa suas res præiudicium parari puta in
hypothecis, & alijs variis causis. Invenimus autem ge-

neraliter definitum, post officium depositum omnes
actiones, quas tutor vel curator ex nec. si rate offi-
cij sublerit, in quondam pupillum vel adulturn
transferti, quare tam optimo exemplo argumenta-
ti, necnon & alijs omnibus casibus, in quibus vere-
rit tutor, vel curator ne præiudicium ei aliquod
sit, timore eius moueremus. Damus igitur eis cum
summa fiducia res pupillorum vel adultorum gu-
ernacæ, citius quod lex nostra sua eis iura immu-
nitatem reseruat, nihil ex huicmodi auctoritate vel
contentu præiudicij subluris. Dat. x. Kal. Sept. Con-
stantinop. post consulatum Lampadij & Oretis
v. CC.

27. Idem A. Ioann i præfecto prætoriorum.

Constitutionem, quam nuper secundus disponit,
Cites, quemadmodum debent solutiones in contra-
dictis minorum fieri, sive ex redditibus, sive ex pe-
nionibus, sive ex alijs similibus causis, etiam in iu-
nioribus extendimus: quæ tam non summatum neque
ex multis annis collecta iam debentur, bie-
nales metas, & centum solidorum quantitatem
minime excedentes. Dat. x. Kal. Nouemb. Con-
stantinop. post consulatum Lampadij & Oretis
v. CC.

28. Idem A. Ioann i præfecto prætoriorum.

Sancimus ne minem iutorum vel curatorum pu-
pilli, vel adultho, vel furiosi, aliarumque personarum,
quibus tam ex veteribus quam ex nostris legi-
bus vel constitutionibus, creator iutorum, defen-
sionem, quam pro lice reculerint, reculare: sed ab
initio iutoris modis omnibus memoratas personas de-
fendere, & litem præparatam secundum leges in-
struere, scientes, quod hoc munus necessarium est
cum tutela, quam iutorum. Et si hoc reculerint,
vel subire distulerint: non solùm virgo supel-
latur, amissa eorum existimatione, sed etiam ex substantia sua omne derrimentum, quod antea
per se & ex reculacione defensionis sustinuit, refar-
cere cogantur. 1. Sed si quis ex quadam inter-
pellatione admonitus, pro lito instructione consue-
tam cautelam exposuerit, vel post item contesta-
tam, quam per se, non per procuratorem suscep-
rit, vel demens vel furiosus factus fuerit: sancimus con-
tinuo iutorum ei in competenti iudicio ordinari
cura & prouisione tam iudicis sibi quo lii vetitum,
quam cognitorum & propinquorum, & actoris, si
voluerit: ut non ab eo infinita lis diutius protrahe-
tur: neceſſitatem habente creator iutorum defen-
sionem subire, & extera iuris ad implere. 2. Per-
sonam etiam, quæ periculo proprio vel sive substantia
tutoris vel curatores peribunt (sive mares forte
suerint, sive quidam alij) cōpellandis eos, quos ordi-
nauerint iutorum curatores, preparare talem sub-
re defensionem, vel si illi voluerint hoc facere, &
proper huiusmodi defensionis reculacionem a tu-
tela vel curatione remoueantur: neceſſitatem impo-
nimus memoratis personis alias iutores vel cura-
tores ordinare in ipsi gestis, in quibus iutorum vel
curatores creantur: ex sua confessione declarantes
talem subire defensionem. Ne autem tales personæ
sive prouisione debita relinguantur, vel contra eos
agenitum iura diutius protulerint: sancimus, contin-
uo, id est post reculacionem defensionis: in casibus
videlicet, in quibus (sicut diutum est) hoc fieri pos-
sit, creationem aliorum iutorum vel curatorum
celebrari, cognitis, aliisque propinquis & affidibus,
vel creditoribus, vel alijs quorum interces, adean-
tibus, vel admonentibus eos, qui secundum leges ius
habent iutores vel curatores constitutus.

3. Defensionem autem, & nomem eius in hos
casu apertius declarantes, ne forte putauerint iuto-
res vel curatores grauam obligationem imponi, il-
lam decernimus defensionem eos subire, que
egro suſtatione pro suuero iuris constitutus,

qui fuerint iutores, gerende rei non pertineret per-
petuum, ratiouis est S. v. Kal. Dec. CC. Consil.

QUANDO EX FACTO TUTORIS
vel curatori, minore, agere vel con-
ducere, ueniri possunt.
T. T. XXXIX.

1. Imp. Antoninus A. Septimio.
Vlania, cuius tibi curatores condemnati sunt, si vi-
lecius omnium quinque annum statim egredi et: actio
iudicati viliis adulteriis ipsam bonaq; erit tibi exer-
cenda est. Nam iutores curatoresque finito officio
non esse conuenientes ex administratione pupillorum
vel adolescentium, sapere decreuerat est. PP. v. v.
Kal. Iul. Romæ. Antoninus A. xiiii. & Balbinus Coss.

2. Imp. Alexander A. Soracho.

Et si iutores tui cum pecunia pupillarem exer-
cenderint, ipsi stipulati sunt, viliis actio tibi dabi-
tur.

3. Imp. Gord. A. Prudentiano.
In tam minoris pecunia profecta siueque cura-
tores vel iutores eius nomine minoris iutuo data
est: meritis personalis in endem minorum statio-
nanda est. PP. Non. Sept. Gordiano A. & Autola
Consil.

4. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC.
Maximinus.

Si hi qui te in pupillati zetæ constituta iutores
fuerint, postea in administratione persecuerant,
vel curatores constituti, tua prædia locauerint: eos
competenter conueni, fed & ex eorum contraria vi-
lis tibi queri potuit contra successores conductors
actio. S. v. Non. Mart. AA. Consil.

5. Idem AA. CC. Omnesque
Per iutum pupillo actio, nisi certis ex causis
queri non potest. Dat. Id. Dec. CC. Consil.

SI EX PLURIBVS TUTORIBVS
vel curatoribus omnes vel vnius agere
pro minore vel conuenienti
posint.

T. T. XL.

1. Imp. Antoninus A. Celsio militi.

A b uno ex tutoribus vel curatoribus causam pos-
se minorum defendi, cum alij iutores vel cura-
tores eam defendere voluerint, ignorare non debes.
PP. Non. Messala & Sabino Consil.

2. Imp. Constantinus A. & Licinius C. ad
Symmachum.

Si diuīsum administrationis periculum per pro-
vincias sit: his tantum omnibus insinuari conve-
nit, & ab ipsis inferri litem, qui in ea proximia tu-
telæ vel curæ officium sufficiunt: ne de alijs proximis
defensores minorum ad iudicia perducantur.
Dat. Prid. Non. Feb. Constantino. A. V. & Licinio
C. Consil.

NE TUTOR VEL CURATOR
vestigalia conducat.

T. T. XLI.

1. Imp. Antoninus A. Sexto.

Competeret iudex non ignorat non esse admis-
tendos ad vestigalia conducenda eos, qui pupillorum
vel adolescentium tutelam seu curam adminis-
trant, vel qui eius administrationis rationem no-
num reddiderint. Sed quamvis contra interdictum
ad vestigia conducendum accesserit: tamen quoniam
viro me adiutisti tam vestigia, quam pupilli laris-
soci, falsi crimine carebis. Cum autem fisco te
iam obstrictum, postea iutorum esse factum dicas
periculo ex excusat poteris. PP. v. v. Kal. Aug. Ro-
mano, Antonino A. xiiii. & Balbinus Coss.

XXI. 3

DE TUTOR VELO CVRATORE,
qui satis non dedit,

TIT. XLIII.

1. Imp. Valerian. & Gallien. AA. Tito
& Flavino.

Si nondum vobis etia legimita completa est: satisfactionem ab his quos minus idoneos curatores vobis ab aduersario cum magistris fungentur, datos dicitis, postulare. Prohibent enim ab administratione, nisi securitate vestra satisfactione profererint. PP. Non. Iul. & Emiliano. & Balbo Conf.

2. Idem AA. & Valerian. C. Euploio.
Evni tutorum, qui superest, si secundum praesidij necepsitudo fanguinis suaderet protegere corari. Si igitur tutores vel curatores corum non datur, remunerari a tutela, si inopinata, sine infamia: si fraude, etiam cum nota, aditus rector prouincie iubebit: & in locum defunctorum alios idoneos submittit. Autem praecepit: praeferim cum patrimonium pupilli nona hereditate a summa esse proposon. Tutores autem, dati ab hereditibus eorum, quos decessisse decisionem tutela depositent. PP. Id. Maij. Seculare & Donatio Conf.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA.
Stratonice.

Non dubium non venit, tutores qui testamento dati in eum, administrando potestant, nisi satisfactio- ne missa salutem tutelam fore non habere. Si igitur tutor qui pro tutelari officio non cauerat, iudicio expertus effiduerit eum lata sententia iuri tuo efficerem non posse, ea que ab eo gesta sunt, ullam firmatorem obtinebit. Alius tamen interea in locum eius in administratione rerum ordinandus est. PP. viii. Kal. Mart. Sabino ii. & Venusto Conf.

4. Idem AA. & CC. Tertullo.

Non omnium tutorum par similisque causa est. Quapropter cum exemplo testamentari confirmatum a praeisd, vel datum ei inquisitione, non onerari satisfactione rem pupillorum salutem fore, manifestum sic pluribus tamen datis ex inquisitione tutoribus, illius qui satis secundum formam edidit rem pupilli salutem fore dedit, in administratione praeferit, iamdudum obtinuit. S. Id. Dec. Nicomediz, Dioc. & Maximiano Conf.

5. Imp. Constantius & Maxim. AA. Se-
neca & Maxim. CC.

Tutor qui satisfactionem cum satisfacere debuit, minimè interpositum illo omnino ex bonis pupilli alienare potest. Postquam autem ad tutelam administrationem electus est: & bonorum possessionem pupilli nomine agnoscere cum potuisse, & certa eius que tempore ardarentur, persequi debuisse, aperie claret. Dat. xi. Kal. Ian. Constantius & Maximiano AA. Conf.

DE SVSPECTIS TUTORI-
bus vel curatoribus
TIT. XLIII.

1. Imp. Antoninus A. Domitiz.

Ibertum tuum, & tutorem filii cui, si fraudulenter res eius administrare existimat, suspectum facere potes, modo ei officium eius pubertate pupilli finitum non est. Nam si eo iure tutor esse debuit, is iudicio tutelae conuenientius est. PP. Id. Aug. Rom. Duobus & Aspasia Conf.

2. Idem A. Longino.

Curatores quidem suo periculo, quanto tardius ad eos tutela transferunt, cessant. Quid si in fraudem id esse factum existimat, suspectos eos postula. qui si summonei merueint, in locum eorum alios accipies. PP. Id. Ian. Leto ii. & Cereale Conf.

3. Imp. Alexander A. Fortunaz.

Potes propinquic uigres siliorum uigrum, tri-

toribus remedius adhibitis omnimodo administracionis officium compellere agnosceret. Quod si in eadem contumacia persistueretur, suspicatos postula-

re, ut alij in locum eorum petantur, non prohiberet. PP. Id. Ian. Alex. i. ii. & Dion. Conf.

4. Idem AA. Thalide.

Etiam testamento patris tuorem datum suspe-
ctum postulare potes, si fraudem iuroris argu-
ris. PP. viii. Kal. Ian. Maximo ii. & Paterno Conf.

5. Idem A. Asclepiadi.

Non postulandis suspectis tutoribus seu curatoribus nonires, etiam cum nota, aditus rector geratur, perpendi o-
poterit. PP. vi. Kal. Ian. Maximo ii. & Paterno Conf.

6. Imp. Gord. A. Felici.

Pletatis fungere munere, qui fratri sui filios (vt necepsitudo fanguinis suaderet) protegere corari. Si igitur tutores vel curatores corum non recte ad-
ministrant, suspectis ei postulatis atque offensis, ve-
luti in locum eorum constituantur, facile impre-
bis. Quid si nihil in fraudem egerunt, verum ita e-
geni sunt, vt in eorum administratione statim sui
filiorum substantia percliteatur eis adiungendus
sit curator qui idoneus facultatus sit, rector pro-
vincie estimabit. Remouendi autem licencia non
solum parentibus virtutis sexus, sed etiam cognati-
cis, & extraneis, & affinitatis, & ipsi cuius res admis-
trantur, si non impubes sit, arbitrio cognatorum
bonae opinionis constitutorum conceditur. PP. Id. Maij. CC. Conf.

7. Idem A. Gorgoniz.

Evm, quem vt suspectum tutorum vel curatorum
accusat, pendente causa cognitionis abstinere ab
administratione rerum tuarum donec causa finia-
tur, praesidetur, ad praestandum rationem tenen-
tur. PP. * A. Emiliano & Bass. Conf.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Marco.

Non vititer nominatus tutor pupillorum no-
mine agendo, licet ex eorum persona iniun-
ctas implorat intentiones, exceptione (si tutor non
ex summoneatur). D. Noth. CC. Conf.

8. Imp. Philip. A. & Philippus
C. Proculo.

Si non suspectum contumorem tuum postulare, ac
remouere ab administratione bonorum pupilli
curaueris: admitti nequaque potest ratio deside-
rii tui, iam num postulantis tutelam tibi nomine
eiusdem pupilli restitu. PP. xiiii. Kal. Nou. Pere-
grino & Emiliano Conf.

9. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Hammiano.

Suspectos tutores ex dolo, non etiam eos, qui ob
negligentiam remoti sunt, infames fieri, manife-
stum est. S. viii. Kal. Maij. CC. Conf.

DE IN LI TEM D ANDO TUTORE
vel curatore,
Tit. XLIV.

1. Imp. Antoninus A. Miltiadi.

Si quis petitiones aduersus pupilos tuos habet:
dirigere eas potes ad silentibus causamque defen-
ditibus contumoriis tuis: cum & si alios tutores
non haberent, ad hoc genus litis defendenda cora-
tores accipere deberent. PP. xiiii. Kal. Aug. Antoninus
A. iiiii. & Balbino Conf.

2. Imp. Alexander A. Eusebio.

An tibi partis fundi paterni vindicatio compe-
titatis cuius de ea re nro est, estimabit. Respi-
cere autem debes officium in quo te esse tutores
dicis: ob eiusmodi petitionem eiustione securus,
vltra pretij quantitatam auctoris heredem pupil-
lum tuum oneres, qui laudatus per te defendi de-
bet: cum aut compensationis rationem habere, aut
contrario tutelae iudicio experiri possit. Sed ne tuu-
is (si quod habe) impeditus: ad eam rem defendan-
dam, quae aduersus te vindicantem agenda erit,
curatores pupillo petantur. PP. xiiii. Kal. Maij. Iuliana
ii. & Crispino Conf.

3. Imp. Gallienus A. Valerio.

Ad progednam causam tutor sive cura-
tor datus,

Tor datus, conueniri non potest administrationis
periculo, cum sola suscepti negotiis tutela mandata
est. Si nihil igitur (vt allegat) preter negotium
gesitum, fructu conuenientis PP. Cal. Aprilis, Valeria-
no & Luciano Conf.

4. Idem Augustus Irenzo.

Ad litem tutoris quid bona fide eroga-
rit, à contumoribus more loito exigere potes.
PP. Cal. Nouemb. Paterno & Arcifilao Conf.

5. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Tigrani.

Sicut ex testamento, sicut ex iure legitimo, fratri
tui filiorum tutela onus ad te perueniat, veneri
non debes de his questionibus, quas aduersus tra-
tem tuum quondam tibi suffit divis: cum si qua
emererit sit procuratore dato, illis curator ad
litem constitutus, & solemnitati hanc (vbi tutor
existit) & indemnitati virtutisque prospici posset.
Script. iiii. Cal. Maij. CC. Conf.

DE EO QVI PRO TUTOR E
negotia gesit
TIT. XLV.

1. Imp. Valerian. & Gallien. AA. Marcello.

Tram mulieres si res pupillares pro tute-
re administraverint, ad praestandum rationem tenen-
tur. PP. * A. Emiliano & Bass. Conf.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Marco.

Non vititer nominatus tutor pupillorum no-
mine agendo, licet ex eorum persona iniun-
ctas implorat intentiones, exceptione (si tutor non
ex summoneatur). D. Noth. CC. Conf.

DE ALIMENTIS PUPILLI
prestandis

TIT. L.

1. Imp. Antoninus A. Faustino.

Dypillus, si ei alimenta à tute ore non pre-
statur, præsidetur prouincie adest: qui, ne in
alimentorum præstatione morsa fiat, patibus
suis funetur. Idem est & si defatu pupilli seu a-
duiti, & de bonis eius controversia pendeat. PP. vi.
Id. Iul. Rome. Lato ii. & Cereale Conf.

2. Imp. Philip. A. & Philippus C. Asclepiadi
& Menandro.

Vedam pupillorum vestrum à matre, item
que a materno administrata, etiamque no-
mine indemnitatam yobis promissam adlevaris.
Quis si ita fuit, & idem pupilli legitimus eritis.
Et, si non aduersus matrem suam, neque auum,
sed contra vos congregati maluntionem immerito in-
demnitatem ab his præstari desiderabis, quos &
administrationem sue periculo pridem suscepisti.
PP. xiiii. Idus Iulij. Præsent. & Albino Conf.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. Augusti. Catano.

Ob tutorem non idoneum à matre peccatum,
ostria vobis cum teneri contenditis, cum
non nisi specialiter eius periculo dari decreto sue-
ret comprehendimus, ex ea obligatione obstricta sit.

3. Calen. Decemb. AA. Conf.

SI CONTRA MATERIS VOLUN-
tatem tutor datus fit
TIT. XLVII.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti. Tertio.

Si contra matris voluntatem fuscinum
silio communis tuteorem datum probaueris: cum
sine danno existimationis à tutela renouendum
potest decerni, quae rescriptio, si in fraude con-
sideratur, non suffragabitur. PP. xiiii. Cal. Mar-
tis. Laterano & Rufo Conf.

VI CAYSAE POST PVBERTA-
tem adit tutor,
TIT. XLVIII.

1. Imp. Philipp. A. Dextro.

Tutores qui necrum administrationem ad cu-
ratores transfluerunt, defensioni causarum pu-
pili datus,

pillarium adistere oportere, sepe rescriptu est.
Et ideo si (vt proposis) instrumenta quibus alteri
possunt causa provocatio, etiamnum hi quo-
rum meministi, apud se detinent: aditus praes-
provincie periculi sui eos admoneri precipiet.
PP. xiiii. Cal. Novemb. Philippo A. & Titiano Conf.

VBI PUPILLI EDUCARI

debeantur
TIT. XLIX.

1. Imp. Alexander A. Dionysodoro.

Ducatio pupillorum tuorum nulli magis quam
matre eorum, si non vitrum eis induxit,
committenda est. Quando autem inter eam & co-
gnatos & tutores super hoc orta fuerit dubitatio:
aditus praesidetur prouincie, inspecta personarum qua-
litate & cinnuclitate, perpendi vbi puer educari
debet. Si autem stimulerit apud hoc facere, quod
prædicti supererit. PP. viii. Id. Febr. Maximo ii. & AE-
liaj. Conf.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Gratia.

Vestrum nepos tuus ex filia apud te, ex apud pa-
trium suum morari debeat, ex singulorum af-
fectione, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-
cet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-
cet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

ccet, & qui magis ad suspicionem ex spe luc-

manifesta negligentia cessatum est, tutelz iudicio annuin, quod ex cessatione accidit se, pupillo retinendum esse, statuere curabit. PP. Non.Iul.Antonio A.III. & Balbino Conf.

3.Idem Augustus Vitalio.

Si cursor post decretum praesidis sublata pecunia quæ ad comparationem possessionis fuerat deposita sibi prædictum comparavit: eligere, utrum malis in emptione negotium tibi eum gessisse, an, quia in viis suos pecunie conserue sunt, legitimas viuras ab eo accipere secundum quæ iudex tutelz iudicio redditus, patrem religionis impedit. PP.III.Kalend.Iul.Lato II & Cereale Conf.

4.Imp. Alexander A.Aglao.

Evma, qui bonis paternis secundum editi for- mani abdiciuntur, et hereditariis actionibus conueniri nulla ratio suadet. Nec ad rem facit, quod aduersus curatores vel tutores, si non consule abdientur sit, sed ei competat. Nihil quippe in ea actione, quæ ex officio gesta sunt vel geri debent, veniet: sed culpa solummodo, quantumque interclusus eius non sufficit abdimentum, estimabatur. Cui consequens est, ut si propter eam causam transfigisti cum tutoribus vel curatoribus, nulla aduersus te creditoribus, patris tui petitio Competat. PP.III.Calend.Maij.Antonio A.Conf.

5.Imp. Gordianus A.Vitellino.

Omnes tutores, seu heredes eorum, qui administraverunt tutelam, ad eundem iudicem esse debere, iam pridem constitutum est. Cum igitur patrem tuum cum alio tutelam administrasse alleges: præses provincie eundem iudicem aduersus te atque heredes contutorum patris tui dare debet, quatenus quisque condemnari debet, examinaturum. PP.X.Kalend. Augusti.Pio & Pontiano Conf.

6.Imp. Diocletianus & Maximianus AA. &

CC.Cononi & aliis.

Cum interdicto venditoris vitium, etiam pre- tij fraude tutores cumulasse proponant: non dubitabit præses provincie, quando venditionem confirmare voluerit, residuum pretium cum viuris vendite à tutores possestionis celeri- vobis restituere. Quod autem petitis ab heredibus eius qui vendidit, prætium vobis exalvi superfluum à nobis desideratis: quia ne prædis experientiam posuit hoc latere, tutores qui ges- terunt, sive coram heredes ob ea negotia quæ per eos administrata sunt, principali loco conueniri debet: exterius ob culpa rationem non seruati detrimen- tis periculo substitutivis vel si pariter admini- strasse doceantur, etiam aduersus unum, libe- rum, experiundi arbitrium competere: ita ut actiones quæ aduersus alios habetis, ad electum transigerantur. PP.III.Kal. Septemb. ipsius IIII. & XII.AA.Conf.

7.Idem AA. & CC.Alexandro.

Quicquid tutoris dojo vol lata culpi, aut le- qui, seu curatoris, minores amiserint, vel, cum possent, non acquisierint hoc in tutoz seu nego- riorum gestorum vtile iudicium venire non est incerti juris. S.prid.Idus Aprilis,AA.Conf.

8.Idem AA. & CC.Dalmatio.

Tutores tutoles conuenit, longi temporis pra- scriptio non prohibet, unde si his transactio- ne vel nouitiae aut acceptatione, liberatio- nem non præstabis: apud rectorem provincie, quicunque tibi debentur, repetere non prohibe- rit. S.xIII.Kalend.Maij-AA.Conf.

9.Idem AA. & CC.Iuliano.

Tutorum quondam, ut tam rationem, quam si quid reliquorum nomine debet, reddat, apud prætorem conuenit potes, quamvis enim ma- trem tuam suscepit, bonis velris indemnitatam pro hac administratione tutores se præstiratum promissæ proponant: tanen aduersus tutores tutoles, non aduersus matris successores et

stipulatu competit actio. S.prid.Kalend.Ian.AA. Conf.

10.Idem AA. & CC.Pomponio.

Si defunctus tutelani vestigii administraverit, non res eis dominium vindicare vel tenere pos- tes, sed tutoles contra eis successores tibi com- petit actio. Debetum, autem, alii indicis com- probari oportet, nam quod nec ipse, neque vxor eius quicquam ante administrationem ha- buerunt, nobis idoneum huius continet indicium. Nec enim pauperibus iudicaria vel augmentum patrimonij, quod laboribus & multis casibus queritur, interdicendum est. S.x.Kal.Febri.Sirmij Casaribus Conf.

11.Idem AA. & CC.Chrysostom.

Tutor post puberem testate pueri, si in ad- ministracione connexa pertenerauerit: tutoles actione totius temporis ratione prælate cogi- tur. Si autem post finitum administrationem in hisdem rebus minimè se immiscuerit: temporis, quod inequivetur, periculum ad eum non perti- nec. S.Cales.Decemb.Anchialo Casaribus Conf.

12.Idem AA. & CC.Quintilla.

Tutoles actio tam heredibus quam etiam con- tra successores competit. S.X.Kal.Decemb. Sit- mij Casaribus Conf.

13.Imp. Iustinianus Augustus Iuliano P.P.

Veteris iuri dubitatione incidentes, fanci- musi quidem tutor vel curator pro substantia pupilli vel adulti aliquid ubiquecumque dixerit ad maiorem quantitatem eam reducens, sive pro vilitate pupilli vel adulti, sive per suam similitudinem, sive per aliam quacumque causam: nihil veritati præjudicare, sed hoc obtinere, quod ipsum rei inducit natura, & membra pupillaris vel adulti ostendit substantia. Si autem inveni- torio publico facta res ipsa pupillare vel adulti inscri- perit, & ipso per huiusmodi scripturam confessus fuerit ampliorem quantitatem substantiam non es- se aliud inspicendum, nisi hoc, quod inscriperit, & secundum vires eiusdem scriptura patrimoniū pupilli vel adulti exig. neque enim sic homo simplex (imm̄ magis Rulus) invenitur, ut in publico inventario scribi contra se aliquid patiatur, & q̄ illo proculdubio obseruando, vt non audeat tutor vel curator res pupillares vel adulti alteri attingere, vel villam sibi communionem ad eas vindicare, nisi prius inventario publice facto, secundum morem solitum res ei iradantur: nisi tellatores qui substantiam transmitunt, specialiter inueniarum conscribi veruerint: scituris tu- toribus & curatoribus, quod si inventarium face- re neglexerit: & quas suscepit ab officio remo- uebuntur, & penitus legimus quæ contra eos in- terminatus sunt, subiacentib⁹: & potea perpetua macula infamie notabuntur, neque ab imperiali beneficio abolitione huius notis fruatur. Dat. Id.Aug.Constantinop. Lampadio & Oreste VV.CC. Conf.

DE DIVIDENDA TUTELA PRO- qua parte quicunque tutorum con- veniat.

1.TIT. LII.

1.Imp. Gordianus A.Optato.

Si post finitum administrationis officium, colle- gæ tui indemnitati præstandi: idonei fuerint posse, que dum non conueniuntur, minuti idonei effecti sunt: viuum alienæ cessationis ad dispensandum tuum persinere, iuriis ratio non patitur. PP.vi.Id. Martij, Gordianus A.III. & Pontianus Conf.

2.Imp. Constantinus & Numerianus AA.

Fimiglio.

Si diuissio administrationis Inter tutores sive curatores in codem loco seu prouincia consti- tuta facta necdum fuerit: licetiam habet adole- scens & vnuum eorum eligere, & totum debitum exigere: cessione videlicet ab eo aduersus cæteros tutores seu curatores actio non ei competet. Actio fa-ienda. In diuissione autem administratione deducta: sive à præside, sive tellatoris voluntate: vnuquaque pro sua administratione conve- nire potest, periculum inuicem tutoribus seu curato- bus non sustinentibus per dolum aut cul- pam suspicunt non renoverunt, vel tardè suspi- cionis rationem mouerunt, cùm alter eorum non solendo efficiat, vel suspicione, causam agen- do sua sponte iura pupilli prodiderunt. Ne pro- ducit eis dicentes eum contumorem suum non administrare res pupillares. Sin ve-ò ipsi inter- sis res administrationis diuiserunt: non prohibe- tur adolescenti vnuum ex his in solidum conuenire, ita ut actiones quæ aduersus alios habet, ad electum transferat. PP.vi.Id. Mart. Laterano & Rufi- no Conf.

2.Imp. Antonius A.Valentino & Materno.

Pater vellet tutor vel curator datus si se non excusat, non ideo vos minus heredes eius tutoles vel utili iudicio conueniri potestis, quod eum tutelam seu curam non administrare dicitis. nam & cellationis ratio reddenda est. Prius tandem proprium suum eos conuenienter esse, qui administraverunt, sepe rescriptum est. PP.xi.Kal. Mart. Antonino A.III. & Balbino Conf.

3.Idem A.Vitell.

Adversus heredes quondam tutoris tui tute- lectoris actione consistit. In iudicium autem veniet etiam id quod tibi tutor, ex causa fiducionis debuit. PP.III.Non.Iul.Antonio A.III. & Balbi- no Conf.

4.Imp. Alexander A.Frontino.

Heredes eorum qui tutelam vel curam admini- straverunt, si quid ad eos ex re pupilli vel ad- adulti pertenerat, restituere coguntur. In eo etiam quod tutor vel curator administrare debuit, nec administravit, ratione reddere eos debere, non est ambigendum. PP.viii.kal.Nouemb.Alexan- dro A.III. & Dion. Conf.

SI TUTOR VEL CURATOR

non gesserit,

1.TIT. L.V.

1.Imp. Alexander A.Zotic.

Certum est non solum eos qui gesserunt, sed etiam qui gerere debuerunt, tutoles teneri- tiam in ea quæ à contotoribus servari non pos- tuerunt: si modo cum eos suspectos facere debe- rent, id officium omiserunt. Tu autem etiæ contra patrionum tuum famam actionem instituere non potuisti: prouidere tamen ne quid tutoles decideret, necessariis postulationibus apud eum cuius/de ea re iurisdictione fuit, potuisti. PP.xi.Id.Decemb.Ma- ximo II. & Aeliano Conf.

2.Idem A.Iusto.

Vi se non immiscuerint tutela vel curæ, ex persona corum qui gesserunt, & idonei sunt, non onerantur. Si qua vero sunt, quæ cum geri debuerint, omnia sunt: latae culpa ratione omnes a- qualiter tenet. PP.viii.Kal.A Maij, Julianu II. & Crispino Conf.

4.Imp. Gordianus A.Mutiano.

Alio luce etiæ tutor, alio heres eius. Tutor enim inveniarum ceteraque instrumenta si non pro- ferat, in item iurisandrum aduersus se potest ad- ministeret: enim heres eius ita demū, si reperta in hereditate, dolo malo non exhibeat. Sed cum ad- versus ipsum tutorem item contestatam esse dicta transferencentibus vobis in heredes eius actionem, præses provincie partes suas exhibebit: non igno- raz, nisi exhibeantur instrumenta, quatenus iuxta formam constitutionis partes suas debet modi- fieri. PP.viii.Cal.Octob.Pto & Pontiano Conf.

5.Imp. Diocletianus AA. & CC.

Artemidoro.

Leget aduersus heredes ob non factum inven- iatum iurisandrum in actione tutoles prægermiti placuerit: iudicentem datum velut ex dolo tutoris alii indicis instruendum: aduersus eos ferre sententiam conuenit. S.viii.kal.Januarii.Nico- demus,CC.Conf.

3.Idem A.Vitell.

Si pecuniam pupillarem, neque idoneis homi- nibus credere, neque in exceptionem posses- sionum convertere potuisti: non ignorabit iur-

dex vias eius à te exigi non oportere. PP. Idibus April. Modest & Probo Conf.

4. Imp. Diocles. & Maximian. AA. & CC.

Ditatio & Aurelio.

Pupillus agere vobiscum actione tutelæ compelli non potest. Verum aduersus futuram calumniam, vt si quid ei debet, cursus inhibeat viarum, denunciationibus frequenter interpositis, ad iudicium eum provocare, si rem dissimulatione proferat, actis apud præsidem provincie factis, voluntatis velite rationem declarare, quo facto, tam vobismet ipsi, quam securitas filiorum vestrorum confuleris. Quod & in curatorib[us] locum habet. PP. III. Kalend. Septemb. Sirmij. CC. Conf.

DE FIDEI VSSORIBVS TUTORE

rum vel curatorum,
TIT. LVII.

1. Imp. Alexander A. Felici.

Eligere debet virum cum ipsis tutoribus vel curatoribus, seu heredibus eorum, an cum his qui pro ipsis se obligaverunt, agere debeat, vel si ita analis dividere actionem. Nam in solidum & cum reo & cum fideiussoribus agi iure non potest. PP. x. Kal. Feb. Julianus 11. & Crispinus Conf.

2. Idem A. Prisco.

Non est ambiguus iuris, electio reo & soluente, fideiussorem liberari, & ideo si simpliciter acceptus est fideiussor in id, quod tutor seu curator debiturus esset: cum propona tuteorem seu curatorem condemnatum soluisse, quid dubium est fideiussor liberatus esse? Planè si stipulatio rei saluum pupillo fore, interposita est: cautum est in id, quod à tuteore vel curatore seruari non potest, manet fideiussor obligatus ad supplendam tibi indemnitem. PP. VIII. Cal. Aug. Fusco 11. & Duxio Conf.

DE CONTRARIO IUDICIO

tutelæ,
TIT. LVIII.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Stratoni.

Si pro contatore iudicato pecuniam soluisti: nullum iudicium tibi contra pupillum competit, vt delegetur tibi aduersus liberatum actio. Quid si nomen emisti: in tem suam procurator datus, heredes iudicati poteris conuenire. PP. viii. Kal. Mart. Fabiano & Mutiano Conf.

2. Imp. Antoninus A. Primitio.

Si non ex propria culpa solus pupillæ condemnatus es, sed absens & indebetis acquisiti: cum ex causa iudicati satisfacere cœperis, actiones aduersus contutores tuos mandari tibi à pupilla defenseris, vel ut illi actiones veris, PP. xi. Id. Octob. Duobus & Alpini Conf.

3. Imp. Diocles. & Maxim. AA. Theodosi.

Si pater tuus quem priuigni sui tutelam administrasse proponis, testamento recte facto, pupillo etiam quondam suo herede instituto, decelsit: quoniam non nisi pro portione hereditaria tutele peritonam confusione confit extingui, pro residua parte succedentem patri, tutela te connovit apud competentem iudicem reddere rationem: qui secundum bonam fidem, eorum etiam quæ patrem tuum in rem eius erogasse dicit, admissa compensatione, reliqui (si quid amplius debetur) facies condemnationem. Quod si sciens amplius in rem suam erogatus, agendum propterea tutele non putauerit, cum contrario iudicio convenire potes. S. xviii. Calend. Ian. CC. Conf.

DE AVCTORITATE PRAESTANDA

TIT. LXIX.

1. Imp. Dæcet. Max. AA. & CC. Antoniano.

2. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. &

CC. Menippe.

Tutoris officium ex sola voluntate pupilli non finiri, certissimum est. S. xix. Calend. Febr. CC. Conf.

3. Imp. Inflammarus A. Mennig præfato

prætorio.

Inde-

Neque tutoris, neque curatoreis absentia quicquam stipulationi pro pupillo vel adulto habite nocet. Sine die, AA. Conf.

2. Idem AA. & CC. Seren.

Neque actiones sine tutoris auctoritate in rebus pupillari constituta remittendo, quicquam amittere poteris. S. xvi. Cal. Maij. CC. Conf.

Evni, qui à pupillo sine tutoris auctoritate dilatante comparuit, longi temporis spatium non defendit. S. iii. Calend. Decemb. CC. Conf.

4. Imp. Iustinianus A. Ioanni præf. præt.

Clarum posteritati facientes, fancimus omnino debere & agentibus & pullatis in criminibus causis minoribus viginquinque annis adesse tutores vel curatores, in quibus casibus adulosi & pupillæ legere accusati conceduntur: cautius & melius sit cum fuscione perfectissima & responsa facere minores, litigique inferre, ne ex sua, impetrata vel iuvenili calore aliquid vel dicant vel taceant, quod si fuisse vel non exprimunt, prodest eis eo præterea, & à deteriori calculo eos eripere. Dat. x. Kalend. Mart. Constantinop. post confutatum Lampadij & Oretis. VV. CC.

5. Idem A. Ioanni præf. præt.

Veterem dubitationem amputantes, per quam testamentarij quidem vel per inquisitionem dati tutoris & viri auctoritas sufficiebat, licet plures fuerint, non tamen diversi regionibus definiti, legitim autem vel simpliciter dati omnes contentivit compellebantur: fancimus, si plures tutores fuerint ordinati, sive in testamento paterno, sive ex lege vocati, sive à iudice vel ex inquisitione, vel simpliciter dati, vii tutoris auctoritatem pro omnibus tutoribus sufficeret, ubi nondum diuina est administratio vel pro regionibus, vel pro substantiæ partibus. ibi: etenim necesse est singulos pro suis partibus vel regionibus auctoritatem pupillo præstare: quia in hoc casu non absimiles esse testamentarii, & per inquisitionem dati legitimis, & simpliciter datos iubemus, eo quod fideiussi onere prægravantur, & subsidiari actionis administrūlūm sperant. Sed hinc omnia ita accipienda sunt, si non res quæ agitur, soluionem faciat ipsius tutelæ: vt putat si pupillas in arrogatione se dari desiderat. Et enim absurdum est solui tutelam non consentientem, sed forsitan ignorantem eo qui tutor fuerat ordinatus. Tunc etenim, sius testamentarij, sive per inquisitionem datu[m], sive legitimis, sive simpliciter creati sunt: necesse est omnes suam auctoritatem præstare: vt quod omnes legitimi tangit, ab omnibus comprobetur. Que omnia simili modo & in curatorib[us] obseruari oportet. Dat. Kalend. Septemb. Constantinop. post consulatum Lampadij & Oretis vv. CC.

QVANDO TUTORES VEL CURATORES esse defiant,

TIT. LX.

1. Imp. Antoninus A. Hernule.

Si curatores tutoribus adiuncti sunt: pubertate pupilli, tam tutorum quam curatorum adiunctorum officium finiri, idemque alios proprios statutis infirmitatem curatores esse dandos, manifestissimum est. PP. xiiii. Kalend. August. Romæ, Antoninus A. xiiii. & Balbino Conf.

2. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. &

CC. Menippe.

Tutoris officium ex sola voluntate pupilli non finiri, certissimum est. S. xix. Calend. Febr. CC. Conf.

3. Imp. Inflammarus A. Mennig præfato

prætorio.

Inde-

7. Idem A. Antonio.

Neque à tutela, neque à cura ideo quis excusat, quod creditor sine debitor eius est, cui tutor & curator datum est: sed participem in munere habere debet, vt, si res exigerit, qui alieno auxilio egere, defendatur. PP. xiiii. idus Julij. Julianus 11. & Crispinus Conf.

8. Idem A. Maxim.

Coloniæ id est conductores prædiorum ad fisca peripherie, hoc nomine excusationem à munib[us] ciuilibus non habentes & quæ iuventutem manere fungi debent. PP. xiiii. Kal. Feb. Fulco & Duxio Conf.

9. Idem A. Romano.

Fater tuus non ideo à tutela vel cura excusat, quod oculum amiserit, proinde intelligi munus suscepimus, cum deferre non posse. PP. Kal. Feb. Modesto & Probo Conf.

10. Idem A. Crispino.

Xactores tributariorum tanto tempore, quanto ratione tributariorum tractauerint, non solum ab oneribus, sed etiam à tutelis vacationem habere, dubitare non debuisti. Dat. idib. Aug. Alexandre A. xiiii. & Dioniso Conf.

11. Idem A. Hyrc.

Testamento tutor datus, vt à bonis his excusat, tri, quæ pupilli tui in alijs prouincias, quæ unde est, vbiq[ue] moraris, possident in tria quinque dies postulare debuisti. Quod si facere cessasti: excusatio quidem temporis præscriptione summouetur: sed propter lacrimis patrimonium, an tibi adiungi aliquos curatores oporteat, præses pronuntiez, si te insufficiens comprehendet, zanimabit. PP. viii. id. Dec. Pompeiano & Peligno Conf.

12. Imp. Gord. A. Valentino.

Volumarie tutelle manera priuilegii nihil degrogant. PP. xi. Kal. Nou. Pio & Pontiano Conf.

13. Idem A. Apollinaris.

Non senatorum quidem liberti, nēdum exteriorū, ne propterea quia patronorum negotia gerunt; à munib[us] ciuilibus habent immunitatem, tantum modo etenim vnu[n]us senatoris libertus, qui patroni negotia gerit, à tutela sine cura vacationem habet. PP. x. Kal. Feb. Gordiano A. & Antiola Conf.

14. Idem A. Heraclide.

Exueriter præses prouinciaz exequitur, si nimis deputatur, vt aunculum tuum propterea nominari, ut tutores audientur non potuerit, propter præscriptionem, quasi tardius adire, nec à decreto provocari, intelligi si parendum esse sententia. PP. idib. Mart. Albino & Aliano Conf.

15. Imp. Antoninus A. Agatho Dæmoni.

Mplissimi ordinis consuli, qui pupillam suam axorem ducit, nuptias contrahere non intelligunt, & tamen infamis constituitur. Sed h[ic] tu tutelam non consentientem, sed forsitan ignorantem eo qui tutor fuerat ordinatus. Tunc etenim, sius testamentarij, sive per inquisitionem datu[m], sive legitimis, sive simpliciter creati sunt: necesse est omnes suam auctoritatem præstare: vt quod omnes legitimi tangit, ab omnibus comprobetur. Que omnia simili modo & in curatorib[us] obseruari oportet. Dat. Kalend. Sept. Chilone & Libone Conf.

16. Idem Augusti Crispino.

Exueriter præses prouinciaz exequitur, si nimis deputatur, vt aunculum tuum propterea nominari, ut tutores audientur non potuerit, propter præscriptionem, quasi tardius adire, nec à decreto provocari, nisi alia causa nominatus est, quām vt lite fatigetur: quod in eam rem absumptum fuerit, is, qui cum nominauit, iuxta formam constitutionis ei reddere cogetur. PP. idib. Sept. Gordiano A. & Antiola Conf.

17. Idem A. Taur.

Quamquam in tutela detentus, eo quod excusat, quæ obicebas, non est admissa, prouinciaz auxilium flagitaueris, & in medio tempore hi, quorum meministi, in adulta ætate agere cœperint: tamen non ea minus causa interposita prouinciaz proper periculum administrationis eius temporis iudiciorum more examinanda est. PP. viii. Kal. Nou. Ariano & Papo Conf.

18. Imp. Philippos A. Theodo.

Sive all. gasutor his datus es, cum quibus discepulationis auxilium flagitaueris, & in medio tempore hi, quorum meministi, in adulta ætate agere cœperint: tamen non ea minus causa interposita prouinciaz proper periculum administrationis eius temporis iudiciorum more examinanda est. PP. viii. Kal. Nou. Ariano & Papo Conf.

19. Imp. Gallien. & Valerian.

Licit orationis sub Dino Marco habite versibus deficientes, si tam, qui post contractas nuptias nupræs curator datur, excusare se debet, ne manifestam sententiam eius offendat, & labem pudoris contrahat. Dat. vi. idus Januarii Conf.

20. A. Epagath.

Valeiano & Luciano Conf.
18. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC.
Sapino & alia.

Tuores nominatos appellationem interponere necesse non habere, certissimi iuris est. Quapropter licet non appellati: si quam te excusationem habere confidi, intra tempus, quod Diu Marci constitutione prescriptum est, has apud praesidem provocavit vii non prohiberis. Nam quod omnium bonorum patrem pupilli vsum fructum reliquissimam quodam vxori suae proponeat vos a tutela non est idoneum. Dat. Non. April. CC. Conf.

19. Idem AA. & CC. Dionysio.

Inusitatum rem desiderare, de tutela filie te dimitti apostulans, quod te posse contrarie tutelae iudiciorum eum conuenire contendit. Sing. die & Conf.

20. Idem AA. & CC. Cratino.

Curator adulis nominatus, quorum tutor antea fuerat, initius in administratione teneri non potest. Proinde si dies excusationibus praevisit non dom excedit, vii competenti defensione potest. S. x. Kal. Dec. Nicomediz. CC. Conf.

21. Idem Augusti & CC. Parhamoni.

Quod res cum virginis fratribus tibi communés esse profitearis, ad excusationem tutelarum non est donecum: cùm harum diuissim curatore dato fieri possit. S. xxviii. Kal. Ian. Nicomediz. CC. Conf.

22. Idem AA. & CC. Hermodoro.

Stuor nominatus decreto praefidit, habens excusationem absolutus es: ad non perire periculum administrationis, manifestum est. Dat. xiiii. Kal. Jan. Nicomediz. CC. Conf.

23. Idem Augusti & CC. Neophyto.

Huinanitas ac religiosus ratio non permittit, ut adfueras sororem, vel filios sororis actionum necessitates tutelarum occasione suscipias: cùm & ipsius etiam pupilli, cui tutor datus es: salutis exigere videotur virilis: feliciter vt eum tuorem potius habeat, qui ad defensionem eius non inhibeatur adfici. Iuxta formam quam consuli dedimus: si praetorem adiri oportet: vt & iusto tuo desiderio, & pupilli ipsius commido consulatur. S. vi. Kal. Feb. Sirnij Tusco & Anulino Conf.

24. Imp. Arcad. & Honor. AA.

Euliano P.P.

Excusationem naiculariis tutelarum suis curae habentis ipsi tribunus, in huiusmodi officiis minoribus sui tantum corporis obligentur. Dat. xii. Non. Mart. Mediolani. AA. Conf.

25. Imp. Aeneas A. Antioch proposito facie cubiculari.

Vires clarissimos sacri nostri palatij silentiariorum circa latum nostrum militantes, de tutelis & curationibus excusat sancimus. Dat. Kal. Ian. Ioanne & Asclepione Conf.

26. TIT. LXXI.

Si tutores allegationibus excusat sibi, TIT. LXXI.

27. Imp. Alexander A. Symmacho & Dioniso.

Si absensibus necessariis personis, vel his, qui sua sponte vos defendere volebant, non competentibus allegationibus, qui vobis tutores aut curatores dati erant, liberati esse à munere iussi sunt, ne eis circumveniente iudicis religionem prolixi, præses provincie audierat vos: & si iniustum decretem extorsisse eos apparuerit, exinde ad eos periculum administrationis pertinere pronuntiabit, ex quo dati sunt. PP. xii. Kal. Maij. Maximo II. & Alano Conf.

28. Imp. Philippus A. & Philippus C. Aulane.

Tuores, quos postea quidam bene pupillorum administraverunt, a praefide prouincie quasi re integra excusat se impetrare adfueras, periculum administrationis cuiare minimè posse, manifestum

29. Imp. Philippos A. & Philippus C. Aulane.

30. Imp. Severus & Antoninus AA. Seuero.

Pater tuus si maior est anni septuaginta, ad ruitam seu curam euocatus, excusat se solenniter potest. PP. v. Id. Sept. Chilon & Libone Conf.

et. PP. xixii. Kal. Iun. Philip. A. & Titiano Conf.

31. Idem A. & C. Octavio.

Si ut proponis pars diversa ab administratione tutelarum cura tua, itemque fratri tui, ambo in potius quam in iuri ratione se excusat: pericula iniquitate muneris minime liberata erit. Sine die consule.

32. TIT. LXXII.

Si TUTOR VEL CURATOR REI publice causa aberit,

33. TIT. LXXIII.

Imper. Gordianus A. Guttio.

Qui tutores vel curatores dati, reipublice causabifuti sunt, ad tempus se excusat debent tutela, ne etiam medij temporis pericula obstat. Quid si tu fecisti: cùs intervallum quo absufisti periculum non debes pertulere. Quid si id prætermissit priore loco invenitur qui administratus de iure postulabis. PP. II. Mart. Gordian Aug. & Auiola Conf.

34. Idem A. Regino.

Certum est eos, qui reipublice causa abesse desierunt, ab omni noua tutela anno vacare debent. PP. v. Kal. Mart. Gordian A. II. & Pompeian Conf.

35. TIT. LXXIV.

DE EXCVSATIONIBVS veteranorum,

36. TIT. LXXV.

Imper. Antoninus A. Saturnino.

Qui cauaria missione sacramenta post virginorum spandit solvuntur, & integrum famam retinent: ad publica priuilegia veteranis concessa pertinet. PP. vii. Id. Aug. Antonino A. III. & Balbino Conf.

37. TIT. LXXVI.

Imper. Gordianus A. Celeri Veterano.

Quod placuit veteranos tantummodo conueneranti filiorum seu militum: & quidem ruitam curam eodem tempore administrare compellit: oportet: vt si alii dati fuerint, iuxta solemnia tempora cauaria excusationis ad competenter iudicem deferant. PP. III. Kal. Iul. Gordian August. & Auiola Conf.

38. TIT. LXXVII.

QVI NVMERO LIBERO.

Rum se excusat,

39. TIT. LXXVIII.

Imper. Severus & Antoninus Augusti.

40. TIT. LXXIX.

Herodiano.

Qui ad tutelam vel curam vocantur, Romæ quidem trium liberorum incoluum numerus de quorum etiam statu non ambigit: in Italia ruito quatuor, in prouinciis autem quinque, habens excusationem. PP. Non. April. Geta & Plautius Conf.

41. TIT. LXXX.

Imper. Antoninus Augusti. Marcello.

Neque filia amissa numero prodedit ad declinatione municipalium munerum, neque nepotes numerantur, quorum pater superest: cùm suo nomine patri proximit. Dat. Id. Jun. Antonino A. III. & Balbino Conf.

42. TIT. LXXXI.

QVI MERO.

43. TIT. LXXXII.

Imper. Philippus A. & Philippus C. Sabino.

LVMINibus captus, aut furdus, aut mutus, aut furirosus, aut perpetua valeudine tenus, tutela seu cura excusationem habet. PP. xiii. Kal. Apri. Præsente & Albino Conf.

44. TIT. LXXXIII.

QVI NVMERO LIBERO.

45. TIT. LXXXIV.

Imper. Severus & Antoninus AA. Seuero.

Apter tuus si maior est anni septuaginta, ad ruitam seu curam euocatus, excusat se solenniter potest. PP. v. Id. Sept. Chilon & Libone Conf.

sancimus (cùm incertum est in huiusmodi furiosis hominibus, quando resipuerint, sive ex longe, sive ex propinquo spatio, & impossibile est in confinio furoris & sanitatis eum sepius constitui, & post longum tempus sub eadem esse varietate, vt in quibusdam videatur etiam penè furor esse removus) curatoris creationem non esse finiandam, sed manere qui dem eum donec talis furiosus viuit: quia non est penè tempus in qua huinfandi morbus desperatur sed per intermissiones que perfectissima sunt, nihil curatore agere, sed ipsum posse furiosum dum sit, & hereditatem adire, & omnia alia facere quæ facies hominibus competit. Sin autem furor stimulis suis iterum eum accenderit: curatorem in contractu suo coniungi, vt nomen quidem curatoris in omne tem- pus habeat, et cùm suem, quoniam morbus redire: ita crebra vel quasi ludibriosa sit curatoris crea- tio, & frequenter iam nascatur quam definire videatur. Datum Kal. Septemb. Lampadio & Oreste v.

46. TIT. LXXXV.

Idemp. A Juliano. PP.

CVM furiosus, quem morbus detinet perpetuus, in sacris parentis sui constitutus est: indubitate curatorem habere non potest: quia sufficit ei ad gubernationem rerum, quæ ex castrensi peculio, vel a littera ad eum peruenient, & vel ante furorem ei acquisitus sunt, vel in furore obueniunt, vel in his quorum proprietatis ei tantummodo competit, paterna verecunda. Quis enim talis adfectus extraneus invenitur, vt vincat paternum & vel cui alijs credendum est: res liberorum gubernandas, patribus derelictis, licet Tertullianus iuris antiqui interpret, libro singulare, quem de castrensi peculio condidit, ita tractat, proposito videatur obsecrare eandem, attingere sententiam, nos tamen hoc apertissime introduxius.

ISi autem parentes ab hac luce decidere contigerit: nostra cōstitutio, quæ promulgauimus de his, quæ in testamento furioso relinquenda sunt, vel substitutione forum, in suo robore permaneant.

2. TIT. LXXXVI.

Idemp. A. Aurelia.

Si pater tuus mentis compos non estipete ei curatores, per quos, si quid gestum est, quod renocari oporteat, causa cognita in primitu statu restituvi posse. PP. vii. Id. April. Gordian A. & Auiola Conf.

47. TIT. LXXXVII.

Imper. Dioclet. & Maxim. A. Asclepiodoto.

CVM repudiante furiosa sui iuris constituta magistrum, qui solus repudiare potuit, quidam maritus furiosi marito quandoam eius intrinsecus consecuisse significes: intelligi nihil eam contra furiosum dispo- rite potuisse, cum eius ad eam iure non pertinuerit defensio. S. Idib. April. Byzantij. AA. Conf.

48. TIT. LXXXVIII.

Imper. Anastasius A. ad populum.

NEM lucrum quidem ante indebita successio- nis Nemancipatio vel emacipatio deputatur, nihil ve- ro de enieribus tutelarum prospicere videamus: curato- res nihilominus eos pro duodecim tabularum lege furiosi fratribus & sororibus vixit, neque legitime existere, hec legi sanzione decernimus.

49. TIT. LXXXIX.

Imper. Justinian. A. Juliano PP.

CVM aliis quidem hominibus cōtinuum furoris infortunium accidat, alios autem morbus non sine laxamento aggreditur, sed in quibusdam temporibus quidam eis intermissione peruenient, & in hoc ipsis multa si difference, vt quibusdam breves inducunt, aliis maiores ab huiusmodi inducuntur, rursumque disputabat, virumque in mediis furoris intermissionibus permanet eis curatorkis intercessio, an cum furor quicquidem finita, iterum morbo adueniente redi- gatur. Nos itaque eius ambiguitatem docentes,

50. TIT. LXXX.

IEt si quidem patens curatorem furiosum vel ex- hereditate dederit, vbi & fiduciationem cessare necesse est, paterno testimonio, pro eius satisfactione suf- ficiet: ipse, qui datus est, ad curationem perueniat ita tamen, vt in hac florentissima ciuitate apud vr-

biculariam pref. & curiam deducatur: In prouincia autem apud praesidem eius, praeferre etiam tam viro religiosissimo locorum anfiliis, quam tribus primatis: & actis ineruentibus, taliis sacrosanctis euangelis, edicat omnia se recte & cum uilitate suis agere, & neque pretermittere ea, quae uilia furioso esse putauerit, neque admittere, quae iniuria exsisteret.

IN AVT HEN T. ut hi qui obligat. S. p. collat. 6.
ibid. 1. ad. 2. Non. 72. c. vlt.

Quod nunc generale est circa omnes curatores, ut iacent quidem, non tam à rusticinu sini exempli. Idem est in tutori.

Sequitur textus Codicis.

Et inventarium cum omni subtilitate publicè scripto, res suscipiat, & eas secundum sui opinionem disponat sub hypotheca rerum ad eum pertinentium, ad similitudinem tutorum & curatorum adulti.

6. ¶ Sin autem testamentum quidem parentis eius non conficerit, lex autem curatorem ipso agnati vocauerit, vel ex cessante, aut nō idoneo successore existente, ex iudiciali electione curatores ei dare necesse fuerit: tunc secundum praesatam divisionem in hac quidem florentissima ciuitate apud gloriosissimam vrbicarianam praefecuram creatio procedat. Sed si quidem nobilis sit furiosi persona: etiam florentissimo senatu concordando, ut ex inquisitione curator optimae auctae opinione nominetur. Si vero non talis persona sicut etiam solo viro gloriosissimo praefetto viri presidente hoc procedat. Et si quidem curator substantiam idoneam possebat: eo sufficiens ad fidem gubernationis, & sine aliqua satisfactione nominationem eius procedere. Sin autem non talis eius census inueniatur: & tunc sive iustis, in quantum possibile est, ab ex exploratori, creatione omnimodo facitis scripturis propositis in omni causa celebranda: ipso autem curatore, cuiuscunque vel substantiae vel dignitatis eius, praefatum sacramentum pro uictoribus generendis plemente, & inuenientiam publicè comprobente, quatenus posse vndeque res furiosi uictoribus gubernari. In prouincia etiam his omnibus obseruandis, ut apud præsidem cuiuscunque prouincie, & virum religiosissimum episcopum ciuitatis necnon tres primates, memorare etatio procedat: eadē obseruatione & prælureuandorū, & pro inventario, & satisfactione, & hypotheca rerum curatoris, modis omnibus adhibenda.

7. ¶ Tali iraque ordinatione in curatore furiosi disputatione, si quid potest ad furiosum peruenire, sine ex hereditate, vel successione, vel legato, vel fideicomisso, vel alio quocumque modo, hoc furioso accedit: & cum alia eius substantia manibus curatoris tradatur, inuenientio etiam super his omnibus rebus scilicet faciendo: & sub eius custodiari, quatenus si quidem resipuerit furiosus, & acquisitionem admiserit, ipsi restituatur. 8. ¶ Sin autem in furore diem suum finierit, vel ad suam sanitatem veruueniens eam repudiaverit, quidem successio eius, ad eos referatur (volentes tamen) id est vel ad substitutum, vel ab intestato heredes, vel ad nostrum zarium: eo scilicet obseruando, ut hi veniant ad successione, qui mortis tempore furiosi propinquiores existant ei ad cuius bona vocabuntur, si non in medio esset furiosus: omni satisfactione vel cautione quam in extirpacionem circumiuersit iuriis auctores induxerunt, radicibus excisa: legatis autem proculdubio & fideicommissis, exterritisque acquisitionibus furiosi acquirendis, & substantia eius aggregatis: 9. ¶ Sin autem ipse resipuerit, & ea admittere noluerit & aperiit hanc resipuerit, vel heres eius hoc fecerit: à substantia eius illic separandis, quia nec fuerint ab initio ad eum denoluta: & per legitimam trahit ambulantibus, substantiam furiosi neque pregravantibus, neque amantibus, 10. ¶ Tria autem curatores furiosi secundū:

2. Imp. Gordianus Aug. Clearcho & aliis.

Non est vobis necessaria in integrum restitutio, si in tuto: vel curatores vestri possessionem, licet signori nemam, vendiderunt sine de cetero. Quod si creditoris id fecerunt: ita demum iusta formam editi beneficium tibi Imperiatur, si fraudulenta venditione, participi consilio empioris, damnum tibi inflatum esse doceatur. PP. xii. Kal. Febr. Gordiano A. & Auila Consil.

3. Imp. Valerianus & Gallienus AA. Theodosiano & aliis.

Cum emanepatis vobis praedium acquisitionis fore, alienari à patre cōdemque curatore sine præsul si auctoritate non potuit: maximè si tanquam sua esset, non tanquam pupillare, vendiderit. Itaque illibata vobis persecutio eius manet. PP. xii. Non. Ian. Tusco & Bassi Consil.

4. Imp. AA. Mithridatis.

Non solū per venditionem rusticā prædia vel suburbanā pupilli vel adolescentes alienare prohibentur: sed neque transactio ratione, neque per mutatione, & multa magis donatione, vel alia quo modo ex transference fine decreto à dominio suo possunt. Igitur & tu si fratribus tuis per transactio fundum dedisti, vindicare eum potes, sed & si quid inuenies ab eis ex eodem pado consecutus es, id mu tuo restituere debes. PP. iv. Kal. Maij. Seculari xii. & Donato Consil.

5. Idem AA. Sereno.

Etsi præses prouincie decreuerit alienandum vel obligandū pupilli suburbanū rullionū prædictū tamē actionem pupillo, si falsis allegationibus circumuentam religionem eius probare posset, senatus reservatur: quam exercere tu quoque non verberabis. PP. xii. Kalen. Maij. Seculari xii. & Donato Consil.

6. Imp. Carinus & Numerius AAA.

Varo.

In omnibus possessionibus venditio, per procuratorem delata ad prætorem vel præsidem prouincie:

provincie libello, si non potuisse ea res comprehendere aliter non posse, nisi apud acta causis probatis, quae venditionis necessitatē inferantur, decreta sunt solenniter interponatur. S. Non. Maij. Caro & Carino AA. Consil.

7. Idem AA. Isidoro.

Si ad resoluendam donationem, quam in emanatione ipsius pater conulerat, minor vigintiquinque anni cautionem ei sufficiat: cum initium anni scriptura contra senatus consulti auctoritatem dicitur, non obserit iuri tuo. P.P. vi. id. Decemb. Caro & Carino AA. Consil.

8. Imp. Diocles. & Maximian. AA.

Theodosio.

Praedicta rusticā, que contra senatus consulum da- te est, etiam ante nuptias sponsorum nomines, precium uariorum consulis ostendit: cum proprietas ad te propter iuris interdictum transire non potuerit, in dominio mariti permanescit palam est. PP. iii. Non. Nouemb. Diocletiano & Arribobolo Consil.

9. Idem AA. Mutiano.

Et si in quem prædictum rusticum minoris distractio- nis afferatur, curatoris officio functus id fecit: vendidi tamē contra diu Steueri orationem facta, præsidū sententia non immerita rescripsa ei. Prognora sanū, quae ob evitacionem periculum idem curator ex rebus propriis tibi obligatus, non prohibebitis persequi. PP. Non. Nouemb. Diocletiano & Arribobolo Consil.

10. Idem AA. Grato.

Praedictorum, quae sine decreto alienata sunt, do- miniorum tibi per sequentem præfices open feret: apud quem si illuxerit, non vnueris pretia, quae cu- ratori tuo data sunt, in patrimonio tumu pro-cessu, pro ea dimitat pecunia parte te conuenienti permitte, quam in facultates tuas erogatam es- se constituit. Sub. vi. id. Aug. iphi AA. Consil.

11. Idem AA. Irophino.

Si quidem sine decreto minor annis patronum tu- cum prædictum renundedit: supereratque et de vili pretio trahare, cum senatus consuli auctoritas retinet dominio alienandi viam obstrueret. Si vero iure interposito decreto venditionem vili pretio eius possessionis, cuius virga ignorabat, fecit, fuit præpotui editi auctoritatem in integrum re- stituere, causa tamen cognita præbeatur. Sub. xii. id. Decemb. iphi AA. Consil.

12. Idem AA. & CC. Lentio.

Orbis alienum tantum causa cognita præsidū decretū prædictum rusticum minoris prouinciale distractio permititur. Dat. xii. ka. Maij. Heraclig. CC. Consil.

13. Idem AA. & CC. Zenophilus.

Etiam vetricale vel patrimoniale sue emphy- teuticum prædictum sue decreto præsidū distractio non licet. Dat. viii. kalend. Septemb. Sirmij. CC. Consil.

14. Idem AA. & CC. Phrominio.

Vtere viri prætentissimi Papiani responsus, exteriusque, quorum precibus feciti mentionem, sententiis, ac doli mali exceptionem ope- rante, precium ob eorum debitum solutum probans, si forte cum viuis, quae fisco deberentur, pupilli non obserentes, fundos prouinciales citra decreto præsidū venditantes cum fructibus pa- tant. Dat. ix. kal. Decemb. iphi CC. Consil.

15. Idem AA. & CC. Sabino.

Si minor vigintiquinque annis prædictum rusticū sum aliud debere, hoc decreto in solutum dedi- cito ministrum à te discedere non permittit senatus consuli auctoritas. Dat. viii. Kalend. Decemb. CC. Consil.

16. Idem AA. & CC. Eutychius.

Si prædictum rusticum vel suburbanum (quod ab urbani non loq, sed qualitate secessit) in pu- pillari situ constituta, auctore, vel adulta, hoc decreto præsidū prouincie, in qua situm est, venundat, secundum latitudinem senatus consuli-

sulti dominium eius, sive ius à te discedere non potuit, sed vindicationem eius & fructuum, vel his non existentibus, conditionem competere continebit. Emptor autem si probare potuerit ex extensis facultatibus obediens te muneribus suis oneribus non potuisse, ad uirtutes præterea tuas celissa pecuniam, quam preci nomine sumpseras: dolus excepit auxilio premium cum viuis, quas præfici- tio eius, & simpliciter meliorati prædicti seruare tan- tummodo potest. Dat. vi. Idem April. Anchialo. CC. Consil.

17. Idem AA. & CC. Philippo.

Inter omnes minores nec commune prædictum sit. In decreto sententia senatus consulti distrahit patitur, nam ad divisionis causam provocante contummodo maiore socio, eius alienationem & sine decreto fieri, tampridem obtinuit. Dat. viii. id. Decemb. CC. Consil.

18. Imp. Cyri. & A. & Constant. C.

ad Senatum.

Si minores vel ex patria nomine vel ex suo, debili- tatis duxit, sicut rusticis uiribus urgentibus, vel ex priua- tis contractibus reperiantur obnoxii: decreti inter- positio à Constantino prætor celebraenda est, probata: examinatisque causis: ut patet facta rerum fide, firma venditio perfueret. Dat. xii. kal. Ian. Pro- biano & Julianu Consil.

QVANDO DECRETO OPVS.

non est,

TIT. LXXII.

1. Imp. Severi & Antonini AA.

Valentino.

Si probare potes patrem pupilli, cuius tutores con-uenienti, consulemus, vt redditio tibi prædio pre- cium recipetur: id, quod conuenit, seruabitur. Ne- que enim in ea re auctoritas præsidū necessaria est, vt tutorum solicitudini consulatur, si voluntati defuncti parentes. Dat. vi. kalend. Ian. Antonino & Geta Consil.

2. Imp. Audita & A. Pulchro.

Luid requirendum est, an adito principe Saturni- nus vir clarissimus specialiter ius venditionis accepit. Ad instar enim præsidū decreti conces- sio principis concedit. Dat. id. Ianuarij.

3. Imp. Diocles & Maximian. AA. & CC. Stratoniciano.

Praedium rusticum vel suburbanum à minore vi- gintiquinque annis alienari sine decreto præ- sidū, non parentis voluntate, vel testatoris ex cuius bonis ad minorem peruenit, super alienando eo a- liquid mandatis reprehendatur, nulla ratione po- test. Dat. xii. kalend. Apr. Nicomedia. AA. Consil.

4. Imp. Constantino. Aad populum.

Et fine interpositione, decreti tutores & curatores, quarumcunque personarum vestes detritis, & superuacua animalia vendere permittimus. Dat. id. Mart. Constantino. A. vii. & Constantio Cæs. xii. Consil.

5. QVIS IGNORANS REM MINORIS esse, sine decreto compara- tur,

TIT. LXXXIII.

1. Imp. Gordianus A. Felici.

Si ea, quae in iura tutoris hereditario vel hono- rario titulo successit, possessionem tuā vendide- rit: si pupillarem distractit: emptor, qui sciens à tutoris herede mercatus est, cum officiū morte & natali, alienam rem comparando, de tutores inter- uallu nullam potuit acquirere defensionem. Si vero vi suam distractit, ignoransque re aliena emptor comparauit, neque statim per traditio- nem possit, dominus efficiens est, sed iūmodū aduersus re-

statuti temporis (cum te legitimz statutis esse non disponaris) potest vii præscriptione. Dat. v. Idem
Pio & Pontiano Cons.

2. idem A. Crispinus.
Si contra amplissimum ordinis decretum possessio-
nes tuæ dibractæ sunt, conuenient earum possesso, &
vi (si ita probaueris gessum) & possesso retrahatur,
& scutus vinculisti reudcentur si non bona fide em-
piorum in suis que emit, contigerit. Dat. xvi. Cal.
Godianus A. & Pompeianus Cons.

3. Imp. Diocletianus & Maximian.

AA. Agathæ.
Possessions tuæ ruricæ vel suburbanæ sine co-
nubitione cause & interpositione decreti contra
possessum alienaræ, nec a secundum emporie
restituentur, nisi statutum temporis patrum inter-
cessit. Dat. 18 Febr. Nicomedicus CC. Cons.

4. idem AA. & AA. Alexander.

Vouiam aduersus emporium, ad quem ex perso-
na eius cuius contra senatus consultum donata res
est, iusto titulo interteniente ea res, de qua lis est,
repetituros, in quo eam rem fiduciarios accepissent,
extra rem suam esse satiationem, actio quam
aduersus futuros curatores ius initiatum, alienum
obligationem non resolut. Sed aduersus magis-
tratus qui curatores decederint, actio viiis ita de-
mum competit, si vinculisti bonis excusis, reuoca-
tusque que cum in fraudem alienare constiterit, in-
demnitate tua in solidum satiari non posse. Quia
si exerceretis mandatis tibi ab eis actionibus aduersus
fiduciarios quos accepissent, constiteret potes, li-
cet viarem actionem sine cessione habetas. Act. Noa.
Ian. Duobus & Alpibus Cons.

1 MAIOR FACTVS ALIENATIO.
nem factam sine decreto ratam
habuerit;

TIT. LXXXIV.

1. Imp. Gadianus A. Licinianus.
Cum proponas curatorem patris tui non inter-
posito praedictis decreto, predium rusticum he-
reditati creditoris seu tutori eius definitam venundare,
et inquit venditionem deceperum parem tuum ra-
tam habuisse, si minore pretio distractum est prae-
dium, & in consulo errore lapsum parem tuum
perpetram venditionem consensum dedisse consti-
rit, non abs te erit superhunc pretij in compensationem deduci, quod praedictis prouisione fieri con-
venit, cuius solertia congruum est, si diuersa pars
bonum fidem non ampliatur, in arbitrio eius po-
ner, an velit possessionem cum frustibus restituere,
ita ut stenbera pecunia cum competentibus vniuersi-
tatis restituatur. Dat. Non. Octob. Pio & Pontiano Cons.

2. idem A. Alexander.

Si sine decreto praedicta tua à tutor tuo a-
lienata sunt, nec speciali confirmatione, vel (si
bona fide possessor fuerit) statuti temporis excusus
id, quod perperam est actu, fuerat stabilitum, pre-
ses prouincia possessionem in ius tuum retrahet.
Dat. viii. kal. Nover. Pio & Pontiano Cons.

3. Imp. Iustinianus A. Mennius PP.

Cum quando sine decreto, minorum vel adhuc sub cu-
ratoribus constitutorum, vel per veniam statutis
eorum curam excedentium, res alienantur vel sup-
ponuntur, & ad perficiam statutem iudicem minorum
procedi, longo silentio que reglam huiusmodi tradi-
gerint, ut inutilis alienatio vel suppositione diuurno
silentio roboretur, etiunus tempus ad tamen confir-
matiōnem prædictum esse censetur. Ideoque præ-
cipimus, ut per quinque continuos annos post im-
pletam minorum statutem, id est post vigintiquinque
annos connumeratos, nihil conquerens est super-
tali alienatione vel suppositione in qui eam fecit,
vel heres eius: minime posse retractari eam occasio-
ne prætermissionis decreti, sed sic tenere, quasi ab
initio legitimo dacto fuisset res alienata vel sup-
posta. Cum autem donationes à minoribus nec cum
decreto celebrari possint, si minor vel post veniam

EXPLIGITVS EST. FOLICITER

statutis rem immobilem donationis titulo in alium
(excepta propter nuptias donatione) transfringit,
non aliter hoc firmatum habebit, nisi post viginti
quinque annos implexos, inter presentes quidem
decennium, inter absentes autem vicecum dona-
tore acquisientem effluxerit: vt tamen in hereditate
persona illud tantummodo tempus a. cedat: quod
post eiusdem hereditatis minoris statutis silentio tran-
scendit. Dat. D. Apr. Decio V. C. Cons.

DE MAGISTRATIBVS conveniendis,

TIT. LXXV.

1. Imp. Julianus A. Micius.

Si magistratus à tutoribus seu curatoribus quos ti-
bi dederint seu nominauerint, stipulati sunt se eo
nomine indemnes futuri, & si quid preterierint,
repetituros, in quo eam rem fiduciarios accepissent,
extra rem suam esse satiationem, actio quam
aduersus futuros curatores ius initiatum, alienum
obligationem non resolut. Sed aduersus magis-
tratus qui curatores decederint, actio viiis ita de-
mum competit, si vinculisti bonis excusis, reuoca-
tusque que cum in fraudem alienare constiterit, in-
demnitate tua in solidum satiari non posse. Quia
si exerceretis mandatis tibi ab eis actionibus aduersus
fiduciarios quos accepissent, constiteret potes, li-
cet viarem actionem sine cessione habetas. Act. Noa.
Ian. Duobus & Alpibus Cons.

2. Imp. Alexander Paternus.

In hereditate magistratus, cuius non lata culpa idonee
cautum pupillo non est, non soleretur dari. PP. III. Non. Jul. Julianus II. & Crispinus Cons.

3. Imp. Gadianus A. Probianus.

Si tu & collega tuus cum magistratu sungenemini,
minus idoneum tutorem deditis, cautionemque
idoneam non exhibitis, nec alias seruari pupillo in-
demnitas potest, & viri que solvendo estis, pro virili
parte, in yos actionem dari non iniuria potestabat.
Dat. viii. kal. Nover. Pio & Pontiano Cons.

4. idem A. Aruntianus.

Dueris nominatorem tutoris vel curatoris mi-
nus idonei non ante perueniri potest, quia si
bonis nominati itemque fiduciarios eius, nec non
collegaram ad quorum periculum consoritum ad-
ministratio inspectat, excusis, non sit indemnitas
pupilli vel adulti satiactum. PP. Idib. Martij, Attico
& Prætextato Cons.

5. Imp. Diocletianus & Maximianus AA.

Eugenius.
In magistratus municipales tutorum nominatores,
si administrationis finito tempore non fuerint tol-
iendo, nec ex cautione fiduciacionis solidum exig-
i potest, pupilli quondam in subsidium indemnitas
nomine actionem vilem competere ex senatus con-
silio quod auctore Dio Traiano parente nostro
factum est, constitit. Dat. viii. Idus Decemb. ipsi &
Cons.

5. Imp. Zenus A. Eliziano præf. præt.

Cum quando sine decreto, minorum vel adhuc sub cu-
ratoribus constitutorum, vel per veniam statutis
eorum curam excedentium, res alienantur vel sup-
ponuntur, & ad perficiam statutem iudicem minorum
procedi, longo silentio que reglam huiusmodi tradi-
gerint, ut inutilis alienatio vel suppositione diuurno
silentio roboretur, etiunus tempus ad tamen confir-
matiōnem prædictum esse censetur. Ideoque præ-
cipimus, ut per quinque continuos annos post im-
pletam minorum statutem, id est post vigintiquinque
annos connumeratos, nihil conquerens est super-
tali alienatione vel suppositione in qui eam fecit,
vel heres eius: minime posse retractari eam occasio-
ne prætermissionis decreti, sed sic tenere, quasi ab
initio legitimo dacto fuisset res alienata vel sup-
posta. Cum autem donationes à minoribus nec cum
decreto celebrari possint, si minor vel post veniam

LIB. V

CODICIS DOMINI IVSTINIA-

NI SACRATISSIMI PRINCIPIS
perpetui Augusti repetita pælectionis,

LIBER SEXTVS.

DE SERVIS FUGITIVIS, ET LI-
BERTATIBVS MUNICIPIISQUE CIUTATUM, ARTIFICIBVS, &
AD DIUERSA OPERA DEPUTATIS, & AD REM PRI-
MAM VEL DOMINICAM PETITIS
NENTIBVS,

TIT. I.

1. Imp. Julianus A. Micius.

AA. Emilie.
E R. V. V. M. fugitivum sibi futurum
facere, & idem non habere locum
nec vivaciponem, nec longi tempo-
ris pæscriptiōnem, manifestū
et, ne seruari fuga domini suis
ex quacunque causa fiat, damosa.
S. idib. Decemb. Maximo II. & Aqui-
lino Cons.

2. idem AA. & CC. Pompeianus.

Equiteundi fugitivis potestatem fieri domi-
nus, praefatis officiis est. Dat. kalend. Maij,
Cetrib. Cons.

3. Imp. Constantius A. ad Probum.

S fugitivi serui deprehendantur ad Barbaros trā-
seuerantur pede amputati debiliterunt, aut me-
tallo destrut, aut qualibet alia pena afficiuntur.
S. idib. & Cons.

4. Imp. Valent. Theodore. Arcadius.

Albino praefecto verbi Romæ.

S qui publicorum seruari fabrici, seu alii o-
spitantes, ad seruarii qualibet membris rifinem
seruigia, non solam manus, sed cibos, et vestimenta
ne ferunt, ne alijs membris absit destrut, sed alter ca-
sigiatur. Fere autem ut. cibis, quæ secundè et fine, emis-
huiusmodi delinguantur. qui autem solentes aggrediuntur
aut cum armis, aut sine armis, aut in donib; aut in iuri-
nebus, aut in mari, percuti legib; sulci. sicut.

4. Imp. Constantius A. ad Valerianum.

Vicueque fugitivum seruum in domum vel
in agrum incho domino est suscepit, cum
cum alio pari vel viginti solidis reddat. Si vero se-
cundo vel tertio cum suscepit: præter ipsum,
duis vel tres atios vel predictam extimationem pro-
vnoque seruo domino representante, in minoru
personam tutoribus vel curatoribus penas simili-
minime imminent. Quid si ad predictam predi-
cione serui suscepit, minime suscipit: estimatio-
ne competenter iudicis cattigatio in eum procedat.
Quod si seruus fugitivum ingenuum se esse menti-
tus, sub mercede apud aliquem fuerit occisus, ita que
cum habuit, poterit inutili. Sanè municipium tor-
queri aportet, ut manifestetur, utrum propter lucrum
capitulum calidus a domino vel ad agrum eius qui cum suscepit, immisus sit, an non.
Quod si maligne factum est, ex serui interrogatore
patuerit: seruo etiam suo cum qui hoc fecerit,
priuari oportet, & ad fiscum pertinere municipiū.

5. Imp. Constantius A. Secundus.

Si nondum ē ipso diuino dedicata ritus
seruus abstulerit: habens aduersus eum serui actionem.
PP. vi. Id. Septem. Exco II. & Cereale Cons.

4. Imp. Alex. & A. Aureli Herodius.

Dueris ei dumtaxat, quæ serui tuum soli-
citat, ita cibis, si cum deterridis animi seculit, serui
corrupti agere potes. Quod si sollicitatum occul-
tur, ut in damna huiusmodi, sed etiam in crimi-
nis supliciōnem incidatis. PP. XI. Kal. Decemb. Chilonis
& Libone Cons.

3. Imp. Antoninus A. Secundus.

In civilem rem desideratib; ut agitur, ut fugitivis
non prius reddatis, quam pretium fuerit soluti-
a domini. Curate igitur canticis negotiisq; non
tacitum in damna huiusmodi, sed etiam in crimi-
nis supliciōnem incidatis. PP. XI. Kal. Decemb. Chilonis
& Libone Cons.

3. Imp. Antoninus A. Secundus.

Si furo abstulerit: habens aduersus eum serui actionem.
PP. vi. Id. Septem. Exco II. & Cereale Cons.

4. Imp. Alex. & A. Aureli Herodius.

Adueris ei dumtaxat, quæ serui tuum soli-
citat, ita cibis, si cum deterridis animi seculit, serui
corrupti agere potes. Quod si sollicitatum occul-
tur, ut in criminis etiam per procurum oculi, exercere minima
prohiberis. PP. Id. Septem. Alex. A. Cons.

5. Imp. Cornelius.

Cuiuslibet eti, quod à te aduersariis tuis exigatur, ut
cibi, quam spud. ut fuisse latet, agere potes.

Nec species aperiū dirimi. Si enim domino dedimus electionem ad quem volueris peruenire: siue ad eum qui, rem commodatam accepit: siue contra eum qui sicutum commisi: & in hac specie maritus quidem propter matrimonij pudorem, non sicut sed rerum amatarum actionem habeat, si ipsum dominus elegere. Dominus autem omnem licentiam possident, siue aduersus maritum commodatam, siue aduersus mulierem sicut actionem excedere, ita tamen, ut si ipse rem commodatam accepit, solente sicut nullo modo aduersus mulierem sicut actionem extenderit: ne ex huiusmodi occasione inter maritum & uxorem qui non bene secum vivunt, aliquis machinatio oritur, & forsitan marito volente uxori eius extrahatur, & sicut patiatur penale condemnationem. Dat. Kal. Sep. Lampadio & Oreste vv. cc. Coss.

DE OPERIS LIBERTORVM,

TIT. III.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Romano.

Si tempore manumissionis operae tibi imponitur summa, scilicet eas praefatae debere. Solet autem inter patrem & libertos convenire, ut pro operis aliquid praefaterit; sicut premium pei non possum, nisi quando propter inopiam pro alimentis id extra ordinem peti necessitas sisferi: cum eis opere non erat imponitur, def. ita tamen facultibus patroni, eum ales cogebant. PP. xii. Kalend. Ian. Chilon & Libone Conf.

2. Idem AA. Erychati.

Manumissionis causa traditis, neque in seruitum reduci a manumissore potest, neque impo- sitas operae praefata cogitur. PP. vi. Kal. Maij. Autuno. A. ii. & Geta ii. Coss.

3. Idem AA. Quintiano.

Qui nummis accepit ab extraneo, serum suum manumisit, & pro operis pecuniam ab eo accipit, siue fuerant operae impositae, siue non sunt indebita, solutam reddere coguntur. PP. Kal. Nouemb. Albinio & Amiliano Coss.

4. Imp. Antoninus A. Valeriano.

Si quam tibi pecuniam a liberto tuo ex venditione superaru debet probae restituiri tibi a liberto tuo preses iubebit. Ex hoc enim liberam testamentationem libertatis habet: modò si non oneranda libertatis gratia emisse est esse cautionem probabitur. PP. xiii. Calend. Maij. Duobus & Aspis Coss.

5. Idem A. Terentio.

Mater tua ab eo, quem ex causa fiduciomissi manumisit, operas impositas petere non potest: nisi eius tantum temporis, quo eum ante manumisit, quam dies fiduciomissi libertatis existet. sed nisi ei honorem patronis debitum exhibuerit: a deat competentem iudicem pro modo admisi vindicaturum. PP. xii. Idus Maij. Duebus & Aspis Coss.

6. Imp. Alexander A. Micio.

Nec patronis pro operis mercede accipere si cest: quamvis si indice operae praefatae non sint, ad pecuniam exactionem obsequijs non praefatae existimari convertantur: ita que autem duos filios in potestate, vel diuersis temporibus habuit: lego Iulia de matitandis ordinibus obligatione operaram liberatur. Dat. xxi. Kal. Jun. Julianus ii. & Crispinus Coss.

7. Idem A. Augustino.

Si quis nummis emptis es ab eo, a quo manumisisti: necne operas ei debes, nec puniri ab eo vt ingratis potes: patronum tamen tuum esse eum negari non oportet. Dat. xxi. Id. Sept. Julianus ii. & Crispinus Coss.

8. Idem A. Lictorio.

Libertate tuis, duendo eam uxorem, dignitate auxili: & ideo non est cogenda operas tibi praefatae, regim possum lego beneficia & dignitatem esse, quod in iure

te ali non posset iuste nubere. Dat. x. Cal. Marci. Fusco & Dexiro Coss.

9. Idem A. Herculiano.

Tunc si quod testamentum facerit, seruo suo Cito usq[ue] m[od]i die mortis mea annis tribus praeceps manu missi volo: ita tamen ut p[ro]fet hercules misit: sic & sic v[er]o p[ro]fetit: & cuius idem seruos testatorum ducit ad diem praestante libertatis etiam hereditibus praefatur: manifestum est, quod adeptus libertatem, ad scandens p[re]fationem compelli non posuit. Dat. vii. Id. Augusti. Fusco & Dexiro Coss.

10. Imp. Alexander A. Caxilio.

Liberti libertaque defunctorum operas neque ex Litaneis heredibus patroaurum, neque maritum patronum debent. PP. Calend. Nou. Alexandri A. Coss.

11. Imp. Gordianus A. Africano.

Quod ex libertate muliere nascitur, ingenio e[st]. Ita autem, qui libertas sua subvenit coindicavit ad senatum, quamvis operas ab ea exigere non possit, ita tamen patronum non amittit. PP. xii. Non. Aug. Pio & Pontiano Coss.

12. Diocletius & Maximinus AA. Veneria.

Qui manumisuntur, liberti, ubi volunt, comorandi arbitrii habent: nec c[on]spicuntur filii, quibus sola reverentiam debent, ad seruientem necessitatim redigi possunt, nisi ingratu p[ro]bentur: cum neque cum patrono habitare libertos iura compellant. PP. xii. Calend. Jun. ipsi AA. & Coss.

13. Imp. Valens, Valent. & Grat. AAA. ad Probus.

Redhibitione operarum maneat pena in eum, qui libertum alienum recipiendum esse duxerit. Dat. xii. Id. Jul. Gratianus A. ii. & Probo Coss.

DE BONIS LIBERTORVM, ET
IRE PATRONATVS.

TIT. IIII.

1. Imp. Severus Antoninus AA. Secund.

Vlti inter nos, viuum quis suis nummis emptus ac manumisisti sit ab empore, an a domino suo data pecunia mereatur libertatem. Prior enim casu ab bona eius contra tabulas admitti patroaurum non placet, posteriorē vero omnia iura patronatus retinet. Et ideo cu Sabinius patroni filii qui plenum iuri habuit, vt hostis publici bona sicut vindicata sint: secundum cu qua Diu[er]o Pertinaci placuerunt, & nos secuti sumus, iura libertori eius sicut nos successerunt. PP. v. Nonas Iul. Faustino & Rufino Coss.

2. Imp. Valens & Valent. AA. ad Florianum Comitem rerum priuatarum.

Sliberti coniuentibus patronis confortium cum ancillis colonis nostris elegunt: sciunt illi secundis commoda patronatus amissuros. Dat. xii. Id. Octob. Treueri, Lupicino & Iouino vv. CC. Coss.

3. Imp. Iustinianus A. Demostheni PP.

Squis patroaurum in posterum huiusmodi rationem conceperit vel in libertauibus quo in iure viuus actuantur, vel in his quae ex testamento vel codicillis scriptis vel sine scriptis habent proficisciunt, vt liberti eorum a iure patronatus liberetur: ita quae interpretatione semota, non dubitet etiam patronatus ius ex sola talib[er]vori conceptione libertis esse remittendū: neque eorum successionibus, quae ab intestato descendunt, qua: veteres eius post huiusmodi actus seruari in libertorum bonis decreuerunt, non nobis patrois integras reseruatis. Sed quemadmodum in natiali restituzione omnes ius tollitus patroaurus, & in huiusmodi verbis eadem ius esse obseruam

dam eos

vates non ignorant. Idemque iuris est si inter viuos manumissione imposta, in ultinis voluntatibus concessio data fuerit patronatus iusta tamen, vt in omnibus natualium restitutions, ex quibus p[ro]p[ter]e solis ingeniorum metu libertatis copiæ: tit, rati obvaneant, quā in nostra republica polluantur: cū n[on] habet corde est, ingeniorum magis hominibus quā libertas patru[m] frequenter. Reverentia tamen quā a libertate patronus debetur, & iure quod aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum: cū etiam hac ingenuitatis premio collantur, quā u[er]e sola natualium restitutio inducit, his videlicet patru[m] qui est, & qui aduersus ingratos libertos patronis competit, integris referuandis, & si per reborum concep[er]ent, lenem secundum a nobis inducum modum ius patronatus fuerit amissum:

pidiam ut ante, sed terciam partem bonorum liberti consequuntur, vel quod deest, eis ex constitutione nostra repleatur, si quando minus tercia pars bonorum suorum liberis vel liberis suis reliquie- rit, ita sine onere, ut nec liberis liberti liberis ex ea parte legata vel fideicommissa praesentur, sed ad coheredes eorum ille onus reduderit, multis alii casibus a nobis in prefata constitutione congregatis, quos necessarios esse ad huiusmodi dispositionem iuri perspiciimus, ut iam patroni patronum qui quanlibet liberis eorum, nec nos qui ex transference latere veniunt, sive ad quintum gradum ad successionem libertorum libertarumque vocem, sicut ex constitutione intelligendum est; si eiusdem patroni vel paronum vel duorum durarumque plurimorum liberti sint, qui proximior est ad liberti vel libertis vocem successionem; et in capite non in stirpes dividatur successio, eodem modo et in iis qui ex transference latere veniunt, seruando. Penè enim consuetudina iura ingenuitatis libertatis in successioneib. secimur.

12. *¶* Cumq' ante aucta fuerit septima loco horum possessorum, *Tum quies ex familia, & octauo, unde patroni patronaque ex patre eorum;* viramque per constitutionem nostram, quam de iure patronum secimus; patruus euacuamus. Cum enim ad similitudinem successionei ingenuorum, libertorum successiones possumus, quis usque ad quintum gradum tantummodo correcimus, ut sit aliqua inter ingenuos & libertinos differentia, inservit, eis tam contra tabulas bonorum possessorum, quam *Vnde legimus, & unde cognati, ex quibus possunt sua iura vindicare, omni scrupulitate & inextricabiliter orto-*

te istarum duarum bonorum possessionum resoluta,

SI IN FRAUDEM PATRONI A
libertis alienatio fiducia sit,

TIT. V.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. AA.
& CC. Claudio.

¶ Et in fraudem patroni liberti aliquid alienaque. Sicut autem legitima pars deminuta est, renunciari tributum continet esse fidei statum. Dat. Kal. Nov. Sirmij, Cesaribus CC. Conf.

2. *Iudem AA. & CC. Iuliz.*

D^e fundo quidem liberis patronos investitū sive cedens, per actionem cuiusdam in eius fraudem alienatio recipere potest. Verum eum patronū post liberti sui mortis ab eo fundi collatam donationem habuisse tam idque est, manumissoris fundi inhibere successores eius in laude possunt. Dat. VIII. Kal. Ian. Sirmij, CC. Conf.

DE OBSERVIS PATRO-
no praestandis;

TIT. V. I.

1. Imp. Alexander A. Zotic.

¶ Contra patronum suum famosam actionem in-
stituere non potest. PP. II. Id. Maij. Maxim. II. &
Aelian. Conf.

2. *Iudem A. Leontogono.*

Liberis, quae voluntate patroni aut iure nuptiis, non enginuit officium patronis suis pre-
pare. Dat. XVI. Kal. Aug. Maxim. II. & Aelian. Conf.

3. *I. Iacob A. Xanto.*

Eiam qui positione datus domini manumittetur
liberis, in omnibus eis obsequium debet.

4. *Imp. Honor. & Thaid. AA.*

Basco P.P.

5. *I. Iacob A. Vidorino.*

Si manumissori suo viu & auctoritate obsecisti, ei
qui est hereditio suo ex servitu liberdando, ut ad-
eas sibi te habegi, facit, ex eius producere, quare.

429 De bonorum possessione contra tab.

DE IVRE AVREOLVM. ANVLO.
sum, & de natalibus reddituendis,

TIT. VIII.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Philadelph.

Natales antiquos, & ius ingenuitatis non erdo-

præstare decionum, sed a nobis peri potuit:
Dat. XV. Kalendas April. Rauenoz, ipsi AA. &
Conf.

2. *I. Iacob AA. & CC. Eumeni.*

A uerorum usus annulorum, beneficio principali
atributum, liberis ita quod vixit imaginem,
non statu ingenuitatis præstat. Natalibus
autem antiquis reliqui liberti, ingenui nostri
constitutur beneficio. Dat. XII. Kalend. Sirmij,
CC. Conf.

IN AVTHENT. ut liberti de causis. §. 1. & § illud
et. 6. tit. 7. ab 6. Nov. 7. 8. c. 1. & 2.

3. *I. Iacob, que q' manu' testis soni fuit, eis deponit
Sicanius Renatus, non sicut altera littera, ut sa manu
infectio antea non erit, & regeneratio. & ut ba
buntur sine quidem liberti & ingenui, sed in iure
liberis.*

QUI ADMITTIT AD BONORVM
possessionem possunt, & intra quod tempus.

TIT. IX.

1. Imp. Suetius & Antonius AA. Macrina.

Bonorum possessor filios familiis delata, cum is
engenore quoque patre possit peti, emolumen-
tum etiam pari allatura, farara petitionem pa-
ter habuerit, admittitur transacto tempore. Sine die
& foro.

2. *I. Iacob AA. Crispinus.*

S^e pro bonorum possesso tibi dumtaxat competit
proximitatis nomine habuisti spatiu' centum
dierum ultimis, ex quo cum defundum sit, ad
bonorum possessionem amplectendum. Dat. XII.
Non. Nouemb. Gen. Conf.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Crescentio.

Infantis nomine agnatum, bonorum possessorum
nec, & antequam loqueretur, dies fundi reddi
competere nulla dubitatio est. S. Kalend. Ianuar.
Maximo II. & Aquilino Conf.

4. *I. Iacob AA. & CC. Marcellus.*

Mancipata si non agniti intra annum *Vnde
liberi bonorum possessorum nullam ad heredes
iudicationem successionis transmiserit*, potuit.
Dat. III. Kal. Maij. Herachiz, CC. Conf.

5. *I. Iacob AA. & CC. Maximo.*

Vandu per facti questionem, incertum est, ve-
rissime secundum tabulas, an ab intestato, &
ex quo capite possessor si delata, ne tibi tempus
agnosceret bonorum possessionis præsumit
superficiosa geris sollicitudinem.

6. *I. Iacob AA. & CC. Frontinus.*

¶ Tres ignorantiam nec inleribus prodebat, in
editi per securi cursu agnoscenda bonorum
possessione, manifestum est. Dat. XI. Kal. Maij. Sirmij,
Cesaribus Conf.

7. Pars epistole Cyprianij & Maximiani Augu-

storum & Severi & Maximiani no-
bilissimum Cesarum.

Bonorum quidem possessionem pupilli nomine
baguscere tutorem potuisse, aperte declaratur:
ipsi autem pupilli bonorum possessionem sine
tutoris autoritate amplexi non potest, nisi etiam
impuberis hoc tutoris autoritate hoc postulant,
scilicet hoc competens index dederit bonorum pol-
litionem, tuus enim emolumen- successionis
videtur ei priorio iure possit esse. vi. Id. Sept.
Constant. & Maximiano Conf.

8. Imp. Confess. AA. ad Dionysium.

Vicunq' res ex parentum vel proximorum
successione iure sibi competere confitit: sciat

fibi non obesse si per sufficitatem, vel ignoranciam,
fati, vel absentiam, vel quacumque libam re-
tio, intra prædictum tempus bonorum posses-
sionem minime petitio vocatur; quodam his
sanctis iudicium modi coniunctio, necessitatem
mutauit. Datum prid. Mart. Heliop. Constantio
& Constante Conf. Conf.

9. *I. Iacob AA. ad populum.*

Vita hoc observari decernimus, ut apud quem
liber, iudicem, vel etiam apud dumtaxato, qualis
eunque relatio amplectenda hereditatis ostendat
status prisco iure temporibus costrans: & co-
ditio, vel etiam si intra alienum iure, id est pri-
oris gradus propterianus extaret, nihil minus re-
men efficiat, iam parum quasi sit via curricula,
consequatur. Dat. Kalen. Febr. Laodicæ.

QIPANDO NON PETENTIVM
partes pertinentibus acscriscantur.

TIT. X.

1. Imp. Gordianus A. Mariana.

Voribus pluribus liberti, excellente dignitate
successione, bonorum possessor deferuntur
necessaria editi perpetui quibuslibet libi-
testibus & his solis qui bonorum possessorum agnoue-
runt, portio non pertinentibus acscriscere, in du-
bus non tenit. Dat. Id. Ianuar. Peregrinus & Co-
miliano Conf.

DE BONORVM POSSESSIONE
secundum tabulas.

TIT. XI.

1. Imp. Alexander A. Vitellii.

Pendente appellatione à sententia, qua falsum
testamentum pronuntiatum est: inserto adhuc
ad defunctus Intellexus deceleris pugnatis no-
mine bonorum possessioni locus non est. Dat. XI.
Kal. Maij. Maxim. II. & Aelian. Conf.

2. Imp. Gordianus A. Cornelius.

Bonorum quidem possessorum ex edito pro-
cessione non nisi secundum eas tabulas, que se-
pium testium signis figuræ sunt, potest posse, in du-
bus non venit. Verum si eundem numerum ad-
suisse sine scripto testamento conditio, doceri po-
test: iure civili testamentum factum videtur, ac sec-
undum nuncupationem bonorum possessionem
deserti, explorati iuris est. PRXII. kalend. Martij,
Attilio & Prætextato Conf.

DE BONORVM POSSESSIONE
contra tabulas quam prætor libe-

ris pollicetur.

TIT. XII.

1. Imp. Alexander A. Rufus.

Liberi, contra tabulas parentum bonorum posses-
sione admitti, solis parentibus, & liberis legato
præstare secundum editum debent; PP. IV. Octo-
ber. Maxim. II. & Aelian. Conf.

2. *I. Iacob A. Clarius.*

Potissimum nato, qui neque heres inagiatus
parre, neque nominatio calenderatus est, testa-
mentum impunit. Et si contra tabulas bonorum
possessorum quidem possessorum pupilli nomine
baguscere tutorem potuisse, aperte declaratur:
ipsi autem pupilli bonorum possessionem sine
tutoris autoritate amplexi non potest, nisi etiam
impuberis hoc tutoris autoritate hoc postulant,
scilicet hoc competens index dederit bonorum pol-
litionem, tuus enim emolumen- successionis
videtur ei priorio iure possit esse. vi. Id. Sept.
Constant. & Maximiano Conf.

DE BONORVM POSSESSIONE
contra tabulas liberti, que patronis libe-

ris berique eorum datur.

TIT. XIII.

1. Imp. Gordianus A. Herculiano.

Iacet ex causa fideicommissi manumissa si-
lis quam ex voluntate partis cum eorum qua-